

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ 4' (90) - ΤΕΥΧΟΣ 11 - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ του Μακ. Αρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. **ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ**

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ κ. Κύριλλος

ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΞΙΑ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Κωνσταντῖνος Χολέβας

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΔΟΚΙΜΙΩΝ: Κωνσταντῖνος Χολέβας, Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Βασίλειος Τζέροπος, Δρ Θ.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ: Χρ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα. Τηλ.: 210-8160127 – Fax 210-8160128.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ: Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ. Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251
<http://www.ecclesia.gr> e-mail: periodika@ecclesia.gr

Γιά τήν ἀποστολή ἀνακοινώσεων καί εἰδήσεων ἀπευθύνεσθε:

- γιά τό περιοδικό **ΕΚΚΛΗΣΙΑ:** periodika@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό **ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ:** efimerios@ecclesia.gr
- γιά τό περιοδικό **ΘΕΟΛΟΓΙΑ:** theologia@ecclesia.gr

Περιεχόμενα

ΤΕΥΧΟΣ – 11°,
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2013

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ	788
ΜΗΝΥΜΑΤΑ	
<i>Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου,</i> Χαιρετισμός πρὸς τὸ Β΄ Διεθνές Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο μὲ θέμα: «Ἡ Ζωὴ τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐπὶ Τουρκοκρατίας: Καταπίεση - Κοινοτισμός - Παιδεία»	789
<i>Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Ἰγνατίου,</i> Χαιρετισμός πρὸς τὸ Β΄ Διεθνές Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο γιὰ τὴν Τουρκοκρατία καὶ τὸ 1821	790
ΟΜΙΛΙΑΙ	
<i>Τῆς Α.Θ.Παναγιώτητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου,</i> Ὁμιλία ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ Τιμίου Προδρόμου Νεαπόλεως Θεσσαλονίκης μετὰ τὸ πέρας τῆς Πατριαρχικῆς Θείας Λειτουργίας	792
ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ	
<i>Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Νεκταρίου,</i> Ἐνθρονιστήριος Λόγος	796
ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ	
<i>Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δωδώνης κ. Χρυσσοστόμου,</i> Χαιρετισμός στὴν Ἐκθεση «Φιλοξενία» 2013	800
<i>Τοῦ Παν. Σκαλτσῆ,</i> Ἐρμηνευτικὰ Ὑπομνήματα τῆς Θείας Λειτουργίας κατὰ τὸν δέκατον ἕνατον αἰῶνα (Α΄).....	802
<i>Τοῦ Ἀθανασίου Θ. Βουρλῆ,</i> Ὑμνολογικὸς Λόγος καὶ Βυζαντινὴ Μουσικὴ	814
ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	825
ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ.....	845
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ	846
ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ	859
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΟΥ 7' (90) (2013)	862

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ Δεκεμβρίου του Περιοδικού ΕΚΚΛΗΣΙΑ δημοσιεύουμε τούς χαιρετισμούς του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου καί τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνατίου πρός τό Β΄ Διεθνές Ἐπιστημονικό Συνέδριο γιά τήν Τουρκοκρατία καί τό 1821, τό ὁποῖο διοργάνωσε ἡ Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Πολιτιστικῆς Ταυτότητος (Πεντέλη, 22 καί 23 Νοεμβρίου 2013).

Στήν ἐνότητα τῶν Ὁμιλιῶν θά διαβάσετε τήν Ὁμιλία τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου στόν Καθεδρικό Ἱερό Ναό Τιμίου Προδρόμου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως (Θεσσαλονίκη, 20.10.2013).

Στό Θέμα τοῦ Μηνός δημοσιεύουμε τόν Ἐνθρονιστήριο Λόγο τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Νεκταρίου (Ναύπλιο, 24.11.2013).

Στήν ἐνότητα τῶν Συνοδικῶν Ἀναλέκτων θά βρεῖτε τόν Χαιρετισμό τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δωδώνης κ. Χρυσοστόμου, Προέδρου τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων, πρός τήν Τουριστική Ἐκθεση «Φιλοξενία» (Θεσσαλονίκη, 22-24 Νοεμβρίου 2013).

Στά Συνοδικά Ἀνάλεκτα δημοσιεύουμε ἐπίσης δύο εἰσηγήσεις ἀπό Λειτουργικά Συμπόσια, τά ὁποῖα διοργάνωσε ἡ Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως. Τήν εἰσήγηση τοῦ Καθηγητοῦ κ. Παναγιώτη Σκαλτσῆ, ἡ ὁποία παρουσιάσθηκε στό ΙΓ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο στήν Τήνο (19-21 Σεπτεμβρίου 2011), καί τήν εἰσήγηση τοῦ Καθηγητοῦ κ. Ἀθανασίου Βουρλῆ, ἡ ὁποία παρουσιάσθηκε στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο (Πάτρα, 17-19 Σεπτεμβρίου 2012).

Ἡ ὕλη τοῦ τεύχους συμπληρώνεται μέ τά ὑπηρεσιακά κείμενα τῶν Κανονισμῶν καί τῶν Προκηρύξεων, μέ τίς εἰδησεογραφικές στήλες τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Χρονικῶν καί τῶν Διορθοδόξων- Διαχριστιανικῶν καί μέ τά Περιεχόμενα τοῦ τόμου τοῦ ἔτους 2013.

Καλά Χριστούγεννα καί Εὐλογημένο τό Νέον Ἔτος 2014!

ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Χαιρετισμός προς τό Β΄ Διεθνές ΄Επιστημονικό Συνέδριο
 μέ θέμα: «΄Η ζωή τῶν ὑποδούλων ΄Ελλήνων ἐπί Τουρκοκρατίας:
 Καταπίεση - Κοινοτισμός - Παιδεία»

Τοῦ Μακαριωπάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου

(Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Πεντέλη, 22.11.2013)

Μεγάλη ἡ ἀξία τοῦ σημερινοῦ Διεθνoῦς ΄Επιστημονικοῦ Συνεδρίου, τοῦ δευτέρου στή σειρά τῶν «10 ΄Επιστημονικῶν Συνεδρίων γιά τά 200 χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης», πού ἔχουν προγραμματιστεῖ νά διεξαχθοῦν, σὺν Θεῷ, ὑπό τήν αἰγίδα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου. Ἀξίζουν συγχαρητήρια γιά τήν διοργάνωση στόν Πρόεδρο τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Πολιτιστικῆς Ταυτότητος, Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνάτιο, τά μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς καί τοὺς ἐκλεκτοὺς ὁμιλητές. Ὁμολογῶ ὅτι ἡ συμμετοχή τόσο σπουδαίων καθηγητῶν καί ἐρευνητῶν ἐγνωσμένου κύρους εἶναι ἐξαιρετικά πολὺτιμη καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ παρουσία τους, οἱ ἐπισταμένες εἰσηγήσεις καί ἡ γόνιμη συζήτηση θά φωτίσουν αὐτὴ τὴ σημαντικὴ καί διδακτικὴ περίοδο γιά τὴν ἱστορία καί τὴν ταυτότητά μας.

Γιά νά φτάσουμε στήν Ἐπανάσταση καί νά ἀνακτήσουμε τὴν ἐλευθερία μας, ὁ δρόμος δέν ἦταν εὐκόλος· περάσαμε πολλές τραγωδίες βαριές καί βαθύτατες, ὑπομείναμε ἐλλείψεις, κινδύνους καί θυσίες. Οἱ πατέρες μας, ἀγράμματοι καί γραμματισμένοι, πέτυχαν νά ἐλευθερώσουν τὴν Ἑλλάδα γιατί κατάλαβαν μέ τὴ σοφία τους ὅτι ὁ ἀγώνας ἔχει δύο ὄψεις: τὸν ἀγώνα γιά τὴν ἐλευθερία ἀπὸ τοὺς ξένους ζυγούς, τὴν ἐλευθερία μέ ὄρους ἐθνικούς, πολιτικούς, σωματικούς, ἀλλὰ καί τὴν ἐλευ-

θερία τοῦ πνεύματος. Πρόκειται δηλαδή γιά ἕναν ἀγώνα διπλό, κὶ ἐάν αὐτὸ δέν τό συνειδητοποιήσει κανεὶς καί δέν ἀγωνιστεῖ καί πρὸς τίς δύο αὐτὲς κατευθύνσεις, ματαιοπονεῖ.

Στὴν προσπάθεια αὐτὴ δέν ἐνεργοῦμε μεμονωμένα καί ἀποσπασματικά, ὁ καθένας γιά τὸν ἑαυτό του. Καλούμαστε, ὅπως σήμερα, νά συνεργαζόμαστε καί νά συμπληρώνει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ἡ διακονία μας, τόσο αὐτὴ τῶν ἱερέων ὅσο καί τῶν ἐπιστημόνων, συνίσταται στό νά δίνουμε συνειδητά καί κατανοητά στοὺς ἄλλους τὴν εὐκαιρία νά ἀντιληφθοῦν αὐτὰ τά θέματα. Δέν ἀρκεῖ νά τά γνωρίζουν καί νά τά ἐπεξεργάζονται μόνο ὀρισμένοι εἰδικοί. Ὅταν οἱ γνώσεις περιορίζονται σέ ἕνα μικρὸ ὄμιλο ἀνθρώπων, νεκρώνεται ἡ σοφία τοῦ λαοῦ καί ὀδηγοῦμαστε σέ πνευματικὴ ἔνδεια.

Θά ἤθελα νά χαιρετίσω ἐν ἀγάπῃ Χριστοῦ τοὺς ἀγαπητοὺς συνέδρους καί συντελεστές αὐτῆς τῆς πολὺτιμης συνάντησης, καί ἀναμένω μέ ἐνδιαφέρον τὰ πορίσματά της. Σᾶς εὐχομαι, μέ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ, οἱ ἐργασίες σας νά διευρύνουν γόνιμα καί ἐποικοδομητικὰ τὴ μελέτη αὐτῶν τῶν θεμάτων καί ἀπὸ πλευρᾶς γνώσεως καί ἀπὸ πλευρᾶς οὐσίας καί ζωῆς.

Ὁ Θεὸς μαζί σας

Μετά πατρικῶν εὐχῶν
 † Ὁ Ἀθηνῶν Ἱερώνυμος

ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Χαιρετισμός στό Β΄ Διεθνές Ἐπιστημονικό Συνέδριο
γιά τήν Τουρκοκρατία καί τό 1821

*Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Ἰγνατίου,
Προέδρου τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Πολιτιστικῆς Ταυτότητος*

(Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Πεντέλη, 22.11.2013)

Γιά δεύτερη συνεχόμενη χρονιά βρισκόμαστε ἐδῶ στόν φιλόξενο χώρο τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, παρὰ τῆ Ἱερᾶ Μονῆ Πεντέλης γιά νά ἀκούσουμε εἰδικούς ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι θά μᾶς μιλήσουν γιά τήν Τουρκοκρατία καί τήν προετοιμασία τοῦ 1821. Ὅπως εἶναι γνωστό ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνέθεσε στήν Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή Πολιτιστικῆς Ταυτότητος, τῆς ὁποίας ἔχω τήν τιμή νά προεδρεύω, τή διοργάνωση μᾶς σειρᾶς δέκα ἐπιστημονικῶν συνεδρίων. Ξεκινήσαμε πέρσι καί μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ σκοπεύουμε νά διοργανώσουμε τό δέκατο συνέδριο τό ἔτος 2021, τότε πού θά συμπληρώνονται ἀκριβῶς διακόσια χρόνια ἀπό τήν ἑναρξη τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Μέ αὐτόν τόν τρόπο ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος θέλει νά ἀποτίσει τόν ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς σέ ὅλους ὅσοι ἀγωνίσθηκαν καί ἔπεσαν ὑπέρ Πίστεως καί Πατρίδος. Θέλει νά ὑπογραμμίσει ὅτι διαφωνεῖ μέ τήν ὑποβάθμιση τῶν ἐθνικῶν ἐπετείων, μέ τόν χλευασμό τῆς μνήμης μαρτύρων καί ἡρώων καί μέ τήν ἰδεολογικά φορτισμένη διαστρέβλωση τῶν γεγονότων. Ἐπιθυμεῖ, ταυτοχρόνως, ἡ Ἐκκλησία μας νά δώσει τό βῆμα σέ κάθε ἀξιόλογο ἐπιστήμονα καί σοβαρό ἐρευνητή, ὁ ὁποῖος καλεῖται νά καταθέσει τεκμήρια καί μαρτυρίες γιά τά γεγονότα, ἔστω κι ἂν ἀκουσθοῦν διαφορετικές ἀπόψεις γιά τό ἴδιο θέμα. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καλεῖ ὅλους μας σέ διάλογο ἀλήθειας καί ζωῆς καί δέν ἐπιδιώκει νά ἐπιβάλλει ἄνωθεν μία καί μοναδική ἄποψη γιά τά ἱστορικά γεγονότα. Στήν ἐποχή τῆς πνευματικῆς καί οικονομικῆς κρίσης, ὁ ἥπιος, δημοκρατικός καί ἐπιστημονικός

διάλογος συμβάλλει στήν ἀμβλυνση τῶν πάσης φύσεως ἀντιθέσεων καί φανατισμῶν.

Ἡ ἐπιστημονική ἐπιτροπή τοῦ Συνεδρίου ἔχει ὡς Πρόεδρο τόν Ἀκαδημαϊκό καί διεθνούς φήμης ἱστορικό κ. Κωνσταντῖνο Σβολόπουλο, τόν ὁποῖο εὐχαριστοῦμε θερμῶς γιά τίς ἄοκνες προσπάθειές του. Γιά φέτος ἐπελέγη τό θέμα: «Ἡ ζωή τῶν Ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐπί Τουρκοκρατίας: Κατάπιση-Κοινοτισμός-Παιδεία». Γιά τήν ἐπόμενη χρονιά ἔχει ἤδη ἐπιλεγεί τό θέμα: «Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἡ διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς ταυτότητος: Νεομάρτυρες -Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός- Ἐπαναστατικά Κινήματα». Εἴμαστε δέ στήν εὐχάριστη θέση νά παρουσιάσουμε τόν ἤδη ἐκδοθέντα τόμο τῶν Πρακτικῶν τοῦ περσινοῦ Α΄ Διεθνούς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου πού εἶχε τίτλο: «Ἱστοριογραφία καί πηγές γιά τήν ἐρμηνεία τοῦ 1821».

Ἐκ μέρους τῆς Εἰδικῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Πολιτιστικῆς Ταυτότητος εὐχαριστοῦμε τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμο καί ὅλους τοῦς Συνοδικούς Ἱεράρχες γιά τήν εἰλικρινῆ ὑποστήριξή τους πρὸς τό ἔργο τῆς Ἐπιτροπῆς μας καί εἰδικότερα πρὸς τόν θεσμό τῶν Δέκα Συνεδρίων γιά τά 200 χρόνια ἀπό τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση. Εὐχαριστοῦμε τόν Πανιερώτατο Μητροπολίτη Θεσσαλονικῶν κ. Ἰωάννη, Ἡγούμενο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Πεντέλης καί Διευθυντή τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου γιά τήν φιλοξενία πού πλουσιοπαρόχως μᾶς παρέχει. Εὐχαριστοῦμε τοῦς ἐλλογιμωτάτους καθηγητές καί εἰδικούς ἐπιστήμονες πού ἤλθαν νά καταθέσουν τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν τους στό Συνέδριό μας. Εὐχαρι-

στοῦμε τούς ἐκπροσώπους τοῦ γραπτοῦ καί ἠλεκτρονικοῦ Τύπου γιά τήν προβολή τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς τῆς σεμνῆς προσπαθείας. Ἰδιαίτερος δέ εὐχαριστοῦμε τόν Ραδιοφωνικό Σταθμό τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Πειραιῶς πού ἀναμεταδίδει ἀπευθεῖας τίς ἐργασίες τῆς σημερινῆς καί αὐριανῆς συνεδρίας. Θά εἶναι παράλειψη ἂν δέν ἀναφέρω ὅτι τό μεγαλύτερο βᾶρος τῆς ὀργανωτικῆς προσπάθειας ἀνέλαβε μέ ἐπιτυχία ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς μας, Πανος. Ἀρχιμανδρίτης Βαρθολο-

μαῖος Ἀντωνίου - Τριανταφυλλίδης, τόν ὁποῖο ἐπίσης εὐχαριστοῦμε.

Εὐχομαι τά πορίσματα καί τά μηνύματα αὐτοῦ τοῦ Συνεδρίου νά μεταδοθοῦν καί στίς νεώτερες γενιές ὥστε νά ἐμπνέονται ἀπό τούς ἀγωνιστές τῆς Τουρκοκρατίας καί τοῦ 1821, νά διαφυλάξουν τήν ἑλληνορθόδοξη αὐτοσυνειδησία μας μέ ἐπίγνωση τῶν συγχρόνων ἀναγκῶν καί ἐξελίξεων καί νά οἰκοδομήσουν μία Ἑλλάδα καλύτερη ἀπό τή σημερινή. Καλή ἐπιτυχία μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ!

ΟΜΙΛΙΑΙ

Ὁμιλία ἐν τῷ Ἱερῷ Καθεδρικῷ Ναῷ Τιμίου Προδρόμου Νεαπόλεως μετά τό πέρας τῆς Πατριαρχικῆς Θείας Λειτουργίας

Τῆς Α.Θ.Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου

(Ἰ. Μητρόπολις Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως, 20.10.2013)

Ἐξοχώτατε κ. Ἀντιπρόεδρε τῆς Κυβερνήσεως,
Ἱερώτατε Μητροπολίτα Νεαπόλεως καί Σταυρου-
πόλεως κύριε Βαρνάβα, φίλτατε Ποιμενάρχα τοῦ
εὐλογημένου Ὁρθοδόξου λαοῦ τῆς Ἐπαρχίας
ταύτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μας,
Ἱερώτατοι καί Θεοφιλέστατοι ἅγιοι ἀδελφοί,
Ἐντιμότατοι ἐκπρόσωποι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν,
Εὐλογημένοι πατέρες, ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Χρι-
στῷ,

«Ὑμεῖς νὰός Θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ
Θεός ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατή-
σω, καί ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καί αὐτοὶ ἔσονται
μοι λαός» (Β΄ Κορ. 5', 16).

Ἐορτάζομεν τὴν συμπληρουμένην ἐντὸς μηνῶν
τεσσαρακοστὴν ἐπέτειον ἀπὸ τῆς, κατόπιν προτά-
σεως τῆς Ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,
ιδρύσεως ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου
τῆς Θεοσώστου ταύτης Ἱερᾶς Μητροπόλεως Νεα-
πόλεως καί Σταυρουπόλεως καί εὐχαριστοῦμεν τῷ
ἐν Τριάδι Θεῷ, ὁ Ὅποιος ἐθεμελίωσε τὴν τοπικὴν
ταύτην Ἐκκλησίαν, ἐνθυμούμενοι εὐγνωμόνως καί
τοῦ πρώτου ἀρχιερέως καί ποιμενάρχου αὐτῆς, τοῦ
πεφιλημένου ἀδελφοῦ καί συλλειτουργοῦ ἡμῶν γε-
νομένου μακαριστοῦ Διονυσίου, ὁ ὁποῖος μέ θαυ-
μαστόν ζῆλον καί πατρικὴν ἀγάπην «τόν δρόμον τε-
τέλεκε, τὴν πίστιν τετήρηκε» καί νῦν εὐρίσκεται
ἐνώπιόν του Δικαίου Κριτοῦ, τοῦ ἀπονέμοντος εἰς
ὅλους κατὰ τὰ ἔργα καί «κατὰ καρδίαν», κατὰ τὸν
Ἅγιον Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴν.

Γνωρίζαντες προσωπικῶς τὸν πρῶτον Μητροπο-
λίτην σας ἀπὸ τῆς κοινῆς μαθητείας μας εἰς τὴν Ἱε-
ράν Θεολογικὴν Σχολὴν τῆς Χάλκης καί ἐν συνε-
χείᾳ καθ' ὅλην τὴν μακρὰν ἐκκλησιαστικὴν διακο-
νίαν του ἀπὸ διαφόρων θέσεων, εἶχομεν ἐξ ἀρχῆς
ἐκτιμῆσει δεόντως τὰς ἰκανότητας καί τὴν πιστότη-
τα αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καί εἰς τό καθήκον, ὡς

ἐπίσης καί τὴν πραότητα ἀλλὰ καί τό εὐρύτατον
ἐνδιαφέρον του διὰ τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ. Μὲ αὐτὰ τὰ
ἐφόδια, καί κυρίως μέ τὴν ἀγάπην του καί μέ πολ-
λὰς ἀόκνους προσπαθείας ἀλλὰ καί μέ τὴν ὀλόψυ-
χον συμπαράστασιν καί συνεργασίαν τοῦ ἀξίου
πνευματικοῦ του τέκνου καί ἤδη διαδόχου του εἰς
τόν Ἐπισκοπικόν αὐτόν Θρόνον Ἱερωτάτου Μη-
τροπολίτου σας κυρίου Βαρνάβα, ὅπως καί ὀλοκλή-
ρου τοῦ ἐκλεκτοῦ ἱερατείου τῆς ἐκκλησιαστικῆς
ταύτης Ἐπαρχίας, κατώρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ
ἔργον θαυμαστόν, τό ὁποῖον λαμπρύνει τὴν περιο-
χὴν ταύτην τοῦ εὐρυτέρου πολεοδομικοῦ συγκροτή-
ματος τῆς συμπρωτεύουσας τοῦ Βυζαντίου Θεσσα-
λονίκης, καί ἐξυπηρετεῖ θεαρέστως ὅλους σας,
ἀδελφοί καί ἀδελφαί. Εἶναι ἐν ἔργον πνοῆς, ἔργον
συνεπείας καί συνεχείας.

Διερωτώμεθα, τί θά ἠδύνατο ἄραγε ὁ Πατριάρχης
σας, ὁ ἀγρύπνος παρακολουθῶν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Φα-
ναρίου τὴν ζωὴν καί διακονίαν τῶν ὅπου γῆς Ἱερῶν
Μητροπόλεων τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας τῆς Κωνστα-
ντινουπόλεως καί μελετῶν μετὰ τῆς Ἀγίας καί
Ἱερᾶς Συνόδου τὰς ὑποβαλλομένας ἐτησίως ἐκθέ-
σεις πεπραγμένων αὐτῶν νὰ ἀπαριθμήσῃ πρῶτον
ἐκ τῶν ἔργων τῆς Ἱερᾶς ταύτης Μητροπόλεως κατὰ
τό διαρρεῦσαν χρονικόν διάστημα; Τό πλῆθος τῶν
Ἱερῶν Ναῶν, οἱ ὁποῖοι μέ τὴν συνδρομὴν καί συμ-
παράστασιν ὄλων σας καί τῶν πατέρων σας ἀνη-
γέρθησαν ἐξ ὑπαρχῆς, τὰ ἐκκλησιαστικά καί φιλαν-
θρωπικά οἰκοδομήματα, τὴν ἀγαστὴν συνεργασίαν
ἢ ὁποῖα ὑπῆρχε πάντοτε μέ ὅλους τοὺς παράγοντας
τῆς δημοσίας ζωῆς καί τοῦ λαοῦ; Ἦδη ἢ ἐκ τοῦ μη-
δενός ἄνευ ὑπερβολῆς δημιουργηθεῖσα Ἱερά Μη-
τρόπολις Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως ἔχει κάθε
λόγον νὰ καυχᾶται ἐν Κυρίῳ διὰ τοὺς περικαλλεῖς
Ναούς της, διὰ τὴν ἀκμαίαν πνευματικὴν καί λει-
τουργικὴν ζωὴν της, διὰ τό πλούσιον κοινωνικόν
καί φιλανθρωπικόν ἔργον της, τὰ ὁποῖα ἤρchiσεν ὁ

αείμνηστος ἐν Ἱεράρχαις Διονύσιος καί τά ὅποια μέ τό ἴδιον πνεῦμα καί μέ τόν ἴδιον και περισσότερον ζῆλον καλλιεργεῖ καί ἐπαυξάνει, ἰδιαιτέρως κατά τούς δυσκόλους αὐτούς καιρούς παντοειδῶν «κρίσεων», ὁ διάδοχός του, ἡ ὑμετέρα ἀγαπητή Ἱερότης, ἀδελφῆ κύριε Βαρνάβα, μέ τούς ἐκλεκτούς συνεργάτας σας, κληρικούς καί λαϊκούς, καί μέ τήν συνδρομήν πάντων τῶν δυναμένων, τῶν «ἐθελοντῶν» καί τῶν «ἐθελοντριῶν», τοῦ εὐγενοῦς, εὐσεβοῦς, δυναμικοῦ καί δημιουργικοῦ λαοῦ σας, τοῦ ἔλκοντος κυρίως τήν καταγωγήν καί τό φρόνημα ἐκ τῶν χώρων τῆς εὐλογημένης Μικρᾶς Ἀσίας.

Χαίρει, λοιπόν, καί συγχαίρει ἡ Μήτηρ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, τό Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, διά τόν ζῆλον καί τήν κατά Θεόν προκοπήν τῶν τέκνων της. Χαίρει καί συγχαίρει διά τό ἐκκλησιαστικόν φρόνημα καί τήν λειτουργικήν σας ζωήν. Χαίρει καί συγχαίρει διά τά ἀνιδιοτελῆ αἰσθήματα καί τήν πρόθυμον καί ἀθόρυβον ἐν πολλοῖς στήριξιν πτωχῶν καί ἀσθενῶν, ὅπως ἐπίσης καί διά τήν ἀνέγερσιν μεγαλοπρεπῶν Ναῶν καί εὐπρεπῶν κτιρίων διά τάς λατρευτικές καί πνευματικές σας συναξέεις. Οὔτε ἡ μετριότης τῶν οἰκονομικῶν μέσων, οὔτε τό μέγεθος τῶν ἀναγκῶν, ἰδιαιτέρως μάλιστα κατά τήν τελευταίαν ταύτην περίοδον τῆς δεινῆς καί πολλαπλῆς κρίσεως, τήν ὁποίαν διέρχεται ὁ τόπος, ἀλλά καί ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῷ συνόλῳ της, ἐμποδίζουν τήν ἔμπρακτον ἔκφρασιν τῆς ἀγάπης σας πρός τόν Θεόν καί πρός τόν πλησίον.

Καί αὐτό ἀκριβῶς εἶναι τό καθῆκον τοῦ ἀληθινοῦ χριστιανοῦ. Αὐτό εἶναι τό αἶτημα τῆς πρώτης καί μεγάλης ἐντολῆς τοῦ Κυρίου καί Χριστοῦ μας: Νά ἀγαπῶμεν Κύριον τόν Θεόν μας μέ ὅλην τήν καρδίαν καί τόν νοῦν μας, μέ ὅλην τήν δύναμιν τῆς ψυχῆς καί μέ ὅλην τήν ὑπαρξίν μας. Ἡ ἀγάπη αὐτή εἶναι καί ἡ πηγὴ τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης πρός τόν πλησίον, πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους, πρός ὁλόκληρον τήν κτίσιν, πρός τόν κόσμον.

Πάντα ὅμως ταῦτα, ἀδελφοί, μίαν κατεῦθυσιν ἔχουν καί ἓνα στόχον καί σκοπόν ἐξυπηρετοῦν: τήν οἰκοδομήν τῶν ἀνθρώπων ὡς ναῶν τοῦ Θεοῦ. Ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καί ἡμῶν τῶν κληρικῶν, ἀπό τοῦ κατωτέρως βαθμίδος, τοῦ διακόνου, ἕως τοῦ ἀνωτέρου καί ὑψηλοτέρου, τοῦ Ἱεράρχου καί τοῦ Πατριάρχου, ἐκάστου κατά τήν δωρεάν καί τήν κλησιν, ἀλλά καί τήν ὑπευθυνότητα θέσεως καί εὐθύνης, ἔργον μας, λέγομεν καί κρίνομεν, εἶναι νά συνεργή-

σωμεν ὡς «συννοικοδόμοι» εἰς τήν οἰκοδομήν τοῦ ἰδιοῦ σας ναοῦ. «Ἵμεῖς γάρ ναός Θεοῦ ἐστε ζῶντος». Σεῖς εἴσθε ὁ ναός τοῦ ζῶντος Θεοῦ, τό κατοικητήριόν Του, τό ζωντανόν σκῆνωμά Του. Διά σᾶς ὑπάρχουν οἱ πέτρινοι καί οἱ μαρμάρινοι Ναοί καί τά ταπεινά ἐξωκκλήσια καί τά παρεκκλήσια. Διά σᾶς ὑπάρχομεν καί ἡμεῖς ὡς λειτουργοί καί ὡς διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Λοιπόν, *«ὕμεῖς ναός Θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καί ἐμπεριπατήσω καί ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καί αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός...»* Ποίαν μεγαλυτέραν τιμὴν, ποῖον ὑψηλότερον ὡς ἀληθῶς ἀξίωμα, θά ἠδύνατο νά λάβῃ κανεῖς, ἢ καί θά ἠμποροῦσε νά φαντασθῆ ἀκόμη ὅτι εἶναι δυνατόν νά λάβῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τήν ζωὴν του; Ὁ Θεός δέν μᾶς ἐπλασε διά εὐτελεῖ καί μικρά πράγματα, «διά βρωσιν καί πόσιν ἐπὶ τῆς γῆς», καθὼς τά ἔθνη ποιεῖ. Πολύ περισσότερον δέν μᾶς ἐπλασε «χοῦν λαβῶν ἀπὸ τῆς γῆς» διά νά ταλαιπωρώμεθα καί νά βασανίζώμεθα. Μᾶς ἐπλασεν ἀπὸ μεγάλην ἀγάπην, διά νά μᾶς καταστήσῃ μετόχους καί κοινωνούς τῆς ἀθανάτου ζωῆς καί τῆς μακαριότητός Του. Καί μᾶς ἐπλασεν ἐλευθέρους διά νά γίνωμεν, μέ τήν συγκατάθεσίν μας, τέλειοι ὅπως Ἐκεῖνος. Αὐτό, ἄλλωστε, εἶναι τό νόημα τῆς «κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν» Θεοῦ δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου.

Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ἐλησμονήσαμεν ὅτι «τέλειοι εἴμεθα μόνον παρά τῷ Θεῷ» καί περιεφρονήσαμεν τά ὑψηλά καί τά αἰώνια. Ἐπελέξαμεν μέ τό αὐτεξούσιόν μας τά πρόσκαιρα καί τά εὐτελεῖ. Προετιμήσαμεν τήν πρόσκαιρον ἀπόλαυσιν τῆς ἁμαρτίας, «τὴν βρωσιν τὴν ἀπολλυμένην», καί ἐθυσιάσαμεν πρὸς χάριν τῆς τῆν αἰωνίαν μακαριότητα καί εὐτυχίαν. Προσεκολλήθημεν εἰς τά φθαρτά καί ὑπετάχθημεν εἰς τόν θάνατον. Ἀλλά ὁ Θεός τῆς ἀγάπης, ὁ «μὴ θέλων τόν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τό ἐπιστρέψαι καί ζῆν αὐτόν» (Εὐχὴ Θείας Μεταλήψεως Μεγάλου Βασιλείου), δηλαδή τήν ἐπιστροφὴν μας καί τήν σωτηρίαν μας, ὄχι μόνον δέν μᾶς ἐγκατέλειψεν, ἀλλά ἐφάνέρωσεν ἀκόμη περισσότερον τήν ἀγάπην Του πρὸς ἡμᾶς τούς ἀποστάτας καί καταφρονητάς Του: *«οὕτω γάρ ἠγάπησεν ὁ Θεός τόν κόσμον, ὥστε τόν υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον»* (Ἰωάν. γ', 16-17).

Αὐτὴ εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ μας. Ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ γίνεται ἄνθρωπος, ἀναλαμβάνει

τό βάρος τῆς ἁμαρτίας μας, τό ἐξαλείφει μέ τόν σταυρόν καί μέ τόν θάνατόν Του, καί ἔρχεται νά παραμείνη ἀναστημένος πλησίον μας. Δέν μᾶς ἐγκαταλείπει, ὅπως μᾶς ἐγκαταλείπουν οἱ ἄνθρωποι, ἀλλά εὐρίσκεται ἀνάμεσά μας καί ἐπιθυμεῖ νά εἰσέλθῃ καί νά κατοικήσῃ μέσα μας, εἰς τήν καρδίαν μας, καί μᾶς φωνάζει: «*Ἴδού ἔστηκα ἐπί τήν θύραν καί κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καί ἀνοίξῃ τήν θύραν, καί εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτόν καί δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καί αὐτός μετ' ἐμοῦ*» (Ἀποκ. γ', 20).

Μέ τό Βάπτισμα τό ὁποῖον δεχόμεθα εἰς τούς χειροποιήτους αὐτούς Ναούς, μέ τās ἱεράς ἀκολουθίας καί ἰδιαιτέρως μέ τήν Θεϊαν Λειτουργίαν, μέ τήν κοινωνίαν τοῦ ἀχράντου Σώματος καί τοῦ τιμίτου Αἵματος τοῦ Κυρίου, γινόμεθα ἔμψυχοι ναοί τοῦ Ζῶντος Θεοῦ. Μᾶς ἐπισκέπτεται δηλαδή ὁ ἴδιος ὁ Θεός. Ἐνοικεῖ καί ἐμπεριπατεῖ μέσα μας, ἀρκεῖ βεβαίως καί ἡμεῖς νά συντονιζώμεθα καί νά συμπορευώμεθα μαζί Του, τηροῦντες τās ἐντολάς Του καί συμμορφούμενοι πρὸς τὰ προστάγματα Του.

Βλέπετε, ἀδελφοί, ποίαν ἀξίαν ἀναγνωρίζει ὁ Χριστός εἰς τόν καθ' ἓνα καί εἰς τήν κάθε μίαν ἀπό ἡμᾶς, ὡς μοναδικά δημιουργήματά Του; Ποίαν τιμὴν μᾶς ἀποδίδει; Εἰς ποίαν θέσιν μᾶς τοποθετεῖ; Ἄς ἐπιχειρήσωμεν σύγκρισιν τῆς θέσεως αὐτῆς τοῦ Θεοῦ μέ τήν θέσιν εἰς τήν ὁποίαν κατολισθαίνομεν ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἐντός τῆς συγχρόνου παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας. Ἀριθμοποιήσεις, ἀπαξία, ἀνυποληψία, περιφρόνησις τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου μέχρι πλήρους εὐτελισμοῦ. Βασικαί ἀνθρώπιναι ἀνάγκαι, αἱ ὁποῖαι θά ἠδύναντο εὐκόλως νά ἰκανοποιηθοῦν καί μέ τήν στοιχειωδέστεραν ἀκόμη συμμόρφωσιν πρὸς τό πνεῦμα καί τήν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, παραμένουν ἀνικανοποίητοι καί ταλανίζουσι τόν κόσμον. Τό πρόβλημα τῆς ἀνεργίας, ὁ πραγματικός ἐφιάλτης τῆς ἐποχῆς μας, φανερώνει πόσον ἀπανθρώπως ἀντιμετωπίζομεν τήν ζωὴν καί τόν συνάνθρωπον. Πόσον σαθραὶ εἶναι αἱ βάσεις ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζομεν τās κοινωνικὰς μας σχέσεις καί τήν δῆθεν «οἰκονομίαν».

Ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἠδιαφορήσαμεν διὰ τήν νομὴν τοῦ οἴκου καί τῆς οἰκουμένης, πρᾶγμα τό ὁποῖον σημαίνει καί ὑπαγορεύει ἡ λέξις οἰκονομία, καί ἐπεδόθημεν εἰς τόν ἀτομικόν πλουτισμόν. Ἐλησημονήσαμεν ἀληθῶς τήν ἐξ ἀγάπης Οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι «*σάργξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν*». Καί

ἐλατρεύσαμεν «τό χρήμα» καί «ἐπαγώσαμεν» κυριολεκτικῶς, ἐψύξαμεν, τήν ἀγάπην μας πρὸς τόν πλησίον. Ἡ νομὴ τοῦ οἴκου, τῆς οἰκογενείας καί τῆς οἰκουμένης, ἔγινε νομὴ τοῦ ἑαυτοῦ μας. Καί ὅλαι αἱ οἰκογένειαι τῶν ἀνθρώπων, ὅλη ἡ οἰκογένεια τῆς οἰκουμένης, ἔγιναν ἀντικείμενα ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἰσχυρῶν καί τῶν ἐξουσιαστῶν. Αὐτοὶ ἀγροπνοῦν καί μεθοδεύουν τὰ πάντα, διὰ νά πολλαπλασιάσουν τόν «κενόν πλοῦτον», τόν ἀπολλύμενον, ἐνῶ τὰ ἑκατομμύρια τῶν ἀδυνάτων καί τῶν πτωχῶν ἀγωνιοῦν καί ξενιτεύονται, διὰ νά εὑρουν ἐργασίαν καί νά ἐπιβιώσουν.

Εἶπομεν πολλάκις καί τό ἐπαναλαμβάνομεν καί κατὰ τήν ἱεράν ταύτην στιγμήν, κατὰ τήν ὁποίαν προσφέρομεν «κατὰ πάντα καί διὰ πάντα» τὰ Αὐτοῦ εἰς τόν Κύριον, ὅτι ἡ μεγάλη οἰκονομικὴ κρίσις τήν ὁποίαν διέρχεται ὁ κόσμος, καί ἰδιαιτέρως «ἐκ λαθῶν ἄλλων», ὁ εὐλογημένος Ἑλληνικὸς Λαός, εἶναι πρωτίστως κρίσις ἠθικὴ. Εἶναι κρίσις, ἡ ὁποία προηγουμένως προσέβαλε καί ὑπέταξε τήν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νά «ἐξέλθῃ» ἀκολούθως εἰς τήν ἐπιφάνειαν τῆς καθημερινῆς ζωῆς καί νά ἀποτυπωθῇ εἰς τās λεγομένας οἰκονομικὰς μας σχέσεις. Μήπως, ἄραγε, «ἐστέρεψαν» τὰ χρήματα ἢ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα χρειάζονται διὰ τήν συντήρησιν τοῦ κόσμου; Μήπως ἐξηντλήθησαν τὰ περιθώρια τῆς γῆς διὰ νά διαθρέψῃ τοὺς κατοίκους τῆς;

Τὴν ἀπάντησιν εἰς τό καιρῖον ἐρώτημα τοῦτο μᾶς τὴν δίδει Δαυὶδ ὁ Προφήτης: «*Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καί τό πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καί πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ. Αὐτός ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐτήν καί ἐπὶ ποταμῶν ἠτοίμασεν αὐτήν*» (Ψαλμ. κγ', 1-2). Δηλαδή, τίποτε ἐκ τῶν ἀνωτέρω δέν «ἐστέρεψε» -μολονότι καί αὐτὰ κινδυνεύουν νά μολυνθοῦν ἐκ τῆς ἀλογίστου καί πλεονεκτικῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων. Διατί ἀγωνιῶμεν καί προβληματιζόμεθα τότε; Διότι, ἀπλῶς, «ἐστέρεψεν», ἀδελφοί, ἡ ἀγάπη καί τό ἐνδιαφέρον διὰ τόν συνάνθρωπον καί ἐθροιάμβευσεν ἡ πλεονεξία. Ἐλησημονήθη ὁ Θεός καί ἐθεοποιήθη ἡ ὕλη. Λησημονοῦμεν, ὅτι «*τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καί τό πλήρωμα αὐτῆς, ἡ οἰκουμένη καί πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ*», καί ἀκόμη τὴν Πρόνοιάν Του δι' αὐτήν, ὅτι ἐπὶ ὑδάτων ἐθεμελίωσεν αὐτήν ὁ Ὑψιστος.

Λοιπόν, συμπερασματικῶς, «*μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία μηδέ δειλιάτω*» (Ἰωάν. ιδ', 27). Ἡ αἰτία τοῦ «κακοῦ» δέν εὐρίσκεται εἰς τὰ πράγματα,

ἀλλά εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου. Εὐρίσκεται πρωτίστως εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν τῶν κατευθυνόντων, ἐν τῇ «ἀπειρίᾳ» αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Ἀπειροῦ Θεοῦ, τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου. Εὐρίσκεται εἰς μικρότερον ἢ μεγαλύτερον βαθμὸν εἰς τὸν νοῦν καὶ εἰς τὴν καρδίαν ὅσων μετέχουμεν εἰς τὴν σύγχρονον ἀνθρωπίνην κοινωνίαν καὶ ἔχομεν μολυνθῆ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ὑλοφροσύνης καὶ τῆς πλεονεξίας. Καὶ ἀποστέλλομεν ὡς ἄλλοι σύγχρονοι «ἠρώδεις» «σπεκουλάτορας» νὰ «ἀποκεφαλίσουν» τοὺς συνανθρώπους μας, ὅπως ποτέ ὁ Ἡρώδης, Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, τὸν κήρυκα τῆς ἀληθείας καὶ τῆς μετανοίας, τοῦ ὁποίου «τό τίμιον αἶμα ἢ γῆ, τὸν δὲ Ἡρώδην τό κριμα ἐδέξατο» (Ἰωάννου τοῦ Μαυρόποδος, Προδρομάριον, σσ. 230 καὶ 239), ὅπως κάποτε ἐστάλησαν «σπεκουλάτορες» πρὸς τοὺς ἀνά τοὺς αἰῶνας μάρτυρας πατέρας καὶ προπάτορας, ἁγίους καὶ δικαίους καὶ ὁσίους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους μας.

Ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης μᾶς προσκαλεῖ καὶ σήμερα καὶ μᾶς λέγει: Μετανοεῖτε! Μᾶς ὑποδεικνύει καὶ σήμερον τὴν θεραπείαν, δηλαδή τὴν μετάνοιαν, τὴν ἀλλαγὴν τοῦ νοῦ καὶ τοῦ φρονήματός μας, ἐκ τῶν ὁποίων πηγάζει ἡ μόλυνσις τῆς ψυχῆς μας, τοῦ προσωπικοῦ μας ναοῦ, ἡ ὁποία δυστυχῶς ἐκχύνεται εἰς τὸ ἔμψυχον καὶ ἄψυχον περιβάλλον μας.

Μαζί ὁμως μέ τὸν Τίμιον Πρόδρομον, προστάτην τοῦ Ἱεροῦ τούτου Ναοῦ, εὐρίσκεται σήμερον καὶ ἡ Σκηνή τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, «τό γέρας καὶ τό τίμιον διάδημα» τοῦ Πόντου καὶ τῶν Ποντίων Ὁρθοδόξων χριστιανῶν, ἡ ἁγία Εἰκὼν τῆς Παναγίας τοῦ Σουμελαῖ, τῆς Παναγίας ἡ ὁποία διὰ τῆς ἀγνείας καὶ παρθενίας μετέβαλε τὸν νοῦν τῶν ἀνθρώπων, καὶ «οὐράνωσε τὴν γῆν», ἤνωσε τὰ διεστῶτα καὶ κατήργησε «τόν μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ» μεταξύ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Καυχώμεθα, λοιπόν, καὶ ἐνισχυόμεθα ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ τῆς Σουμελιωτίσσης κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν, καταθέτομεν τὴν εὐχαριστίαν μας διὰ τὴν προστασίαν καὶ ἀρωγὴν τῆς, καὶ ἐνώπιόν τῆς προσευχόμεθα καὶ τὴν παρακαλοῦμεν: «ἰσχύν τοῖς ἀσθενέσι δίδου Θεοτόκε, καὶ τεθλιμμένοις χαρὰν καὶ βοήθειαν, τοῖς τῇ σεπτῇ Σου εἰκόνι πιστῶς προστρέχουσι».

Ἡ κάθαρσις τοῦ προσωπικοῦ μας ναοῦ διὰ τῆς καθάρσεως τοῦ νοός μας, διὰ τῆς μετανοίας μας,

εἶναι κάθαρσις ὁλοκλήρου τοῦ Ναοῦ ἐντὸς τοῦ συνόλου τῶν ναῶν τοῦ ζῶντος Θεοῦ τῆς οἰκουμένης.

Παρακαλοῦμεν, ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους, ἀδελφοί, νὰ ἀρχίσωμεν νὰ «καθαρίζωμεν» τὸν προσωπικόν μας ἕκαστος ναόν, διὰ νὰ τὸν ἐτοιμάσωμεν νὰ δεχθῆ Ἐκεῖνον, ὁ Ὅποιος «ἔστηκεν ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούει». Ἄς ἀκούσωμεν τὴν διακριτικὴν φωνὴν Του μέσα «εἰς τὰς κραυγὰς» τῶν πολλῶν σήμερον ὑπευθύνων καὶ ἀνευθύνων καὶ ἄς ἀνοιξώμεν τὴν καρδίαν μας διὰ νὰ εἰσέλθῃ καὶ νὰ δειπνήσῃ μαζί μας καὶ ἡμεῖς μαζί Του.

Ἄς μάθωμεν «δικαιοσύνην [...], οἱ ἐνοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἡσ. κς', 9) διὰ νὰ μᾶς «ἐπακούσῃ ὁ Κύριος ἐν ἡμέρᾳ θλίψεως» (πρβλ. Ψαλμ. ιθ', 2). Ἄς πλησιάσωμεν ὄχι τοὺς «κόλακας» καὶ δῆθεν «σωτήρας» μας καὶ τοὺς «κνήθοντας τὰς ἀκοάς μας» διὰ τὰ δῆθεν προσόντα μας καὶ τὰ χαρίσματά μας, καὶ ἄς ἀναπαύσωμεν τοὺς «διωκομένους ἔνεκεν ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης», ἐκείνους δηλαδή πού μᾶς λέγουν τὴν ἀλήθειαν, ὅσον πικρά καὶ ἀνεπιθύμητος καὶ ἄν εἶναι, διότι μόνον ἡ Ἀλήθεια, δηλαδή ὁ Χριστός, θὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀληθῶς.

Ἀδελφοί καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ,

εὐρισκόμεθα εἰς ἓνα τόπον καὶ εἰς ἓνα Ναόν τεθεμελιωμένους, πραγματικῶς καὶ μεταφορικῶς, ἀπὸ πρόσφυγας ἀνθρώπους ἐκ τῶν ἠγιασμένων μικροσιατικῶν χωμάτων. Ἐχετε ἄξιον καὶ δραστήριον ποιμενάρχην. Σᾶς διακονοῦν καὶ συμπορεύονται μαζί σας ἐκλεκτοὶ καὶ δημιουργικοὶ κληρικοί, οἱ ὁποῖοι δέν φείδονται κόπου καὶ χρόνου διὰ τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἑλληνες καὶ Ἑλληνίδες,

Γνωρίζομεν ὅτι διαθέτετε πλούσια καρδιά «δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας» μέσα εἰς τὴν πενίαν τῶν ἡμερῶν μας, ὥστε νὰ κρατήσετε ζωντανόν τὸ φρόνημά σας καὶ νὰ νικήσετε τὰς δοκιμασίας καὶ τοὺς πειρασμούς τῆς ζωῆς. Ἐχετε ἀκλόνητον τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην σας εἰς τὸν Χριστόν, καὶ θὰ νικήσετε, ὅπως ἐνίκησε καὶ Ἐκεῖνος τὸν κόσμον.

«Θαρσεῖτε». Σᾶς ἀγαπῶμεν. Σᾶς συμπαριστάμεθα. Εἴμεθα μαζί σας. Συμπονοῦμεν. Σᾶς ἐμπιστευόμεθα, τὸν καθένα καὶ τὴν κάθε μίαν καὶ ὡς σύνολον. Τὸ Γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει γνῶσιν, ἔχει ἀξίαν, ἔχει φρόνημα, ἀντοχήν, καὶ πάντοτε νικά διὰ τῆς νίκης τῆς Ὁρθοδοξίας. «Καὶ γὰρ οὗτος νόμος τῆς ἐν Χριστιανοῖς νίκης, καὶ ὁ ἔλαπτον ἔχειν καταδεξάμενος στεφανοῦται». Ἀμήν. (Μεγάλου Βασιλείου, Ἀμφιλοχίῳ Ἐπισκόπῳ Ἰκονίου, P.G. 32,701B).

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἐνθρονιστήριος Λόγος

Τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Νεκταρίου

(Ναύπλιον, 24η Νοεμβρίου 2013)

Μακαριώτατοι,
 Σεβασμιώτατε Τοποτηρητά τῆς Ἱερᾶς Μητρο-
 πόλεως Ἀργολίδος
 Μητροπολίτα Μαντινείας καί Κυνουρίας
 κ. Ἀλέξανδρε,
 Σεβασμιώτατοι καί Θεοφιλέστατοι ἅγιοι
 Ἀρχιερεῖς,
 Ἀδελφοί μου συμπρεσβύτεροι, διάκονοι,
 ὁσιώτατοι μοναχοί καί μοναχές,
 Ἐντιμώτατοι ἄρχοντες,
 Εὐλόγημένε λαέ τοῦ Θεοῦ.

Μέ ἔντονα συναισθήματα δέους καί εὐθύνης, ἀπευθύνομαι σέ σᾶς, τούτη τήν ὥρα καταθέτοντας «τήν ζωήν ἡμῶν ἅπασαν» στήν διακονία τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀργολίδος, ἔχοντας τήν πεποίθηση ὅτι ἡ ὀλοκληρωτική αὐτή κατάθεση εἶναι ἀληθινό δόσιμο στόν Σωτήρα Χριστό.

Στέκομαι σέ τοῦτον τόν θρόνο, πού ἀποτελεῖ τόν προσωπικό Γολγοθά, τό σημεῖο θυσιαστικῆς ἀγάπης κάθε ἐπισκόπου, καί νιώθω τόν ἱερό βηματισμό τῶν ἁγίων προκατόχων μου. Αἰσθάνομαι τόν ἀγώνα καί τήν ἀγωνία τους γιά τή σωτηρία τοῦ ποιμνίου. Βλέπω τό χυμένο τῆς καρδιάς τους αἷμα, στήν εὐλάβεια τοῦ λαοῦ. Ἀφουγκράζομαι καί τήν προσευχητική ἀνάσα τῆς καρδιάς τοῦ τελευταίου ἐπισκόπου, τόν ὁποῖο διαδέχομαι. Τόν ἀγαπημένο, τόν ταπεινό, τόν εὐλαβῆ, τόν πρᾶο Ἰάκωβο, τόν συναντῶ μέσα στό ἱερό τῆς ψυχῆς σας βῆμα. Χρόνια τώρα τόν ἀπενίζατε ἀπό τή θέση αὐτή νά σᾶς μιλά γιά τόν Χριστό καί νά σᾶς μεταδίδει τήν εὐλογία, τήν εἰρήνη, τή χαρά, καί τή χάρη. Ὁ π. Ἰάκωβος πού ὄργωσε μέ τό ἀλέτρι τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ τά βουνά τῆς Ἄρτας καί πού ἀλίευσε μέ τό δίχτυ τῆς πίστεως, στήν Ἀργολίδα, τίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων.

Στέκομαι μέ ταπείνωση καί βαθειά ἐπίγνωση τοῦ βάθους τῆς ἀρετῆς καί τοῦ ὕψους τῆς ταπεινώσεώς του. Ὁ ἐλάχιστος διάδοχος σήμερα παρακαλεῖ τόν μέγιστο προκατόχο νά δέεται ἐνώπιόν του θρόνου τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καί τῶν ἁγίων τῆς περιοχῆς μας, ὥστε οἱ λόγοι πού θά ἀκουστοῦν νά ποτιστοῦν μέ τίς δικές σας εὐχές, μέ τή Χάρη τοῦ Παναγίου Πνεύματος καί νά ἀνθήσουν πνευματικά. Ἄλλωστε τό Πνεῦμα τό Ἅγιο εἶναι, κατά τόν ἅγιο Κύριλλο Ἱεροσολύμων «ὁ φρουρός καί ἁγιοποιός τῆς Ἐκκλησίας, ὁ διοικητής τῶν ψυχῶν, ὁ κυβερνήτης τῶν χειμαζομένων, ὁ φωταγωγός τῶν πεπλανημένων, ὁ ἀθλοθέτης τῶν ἀγωνιζομένων καί ὁ στεφανωτής τῶν νενικηκότων». (Κατήχησις ΙΖ' ζ').

Πρὶν λίγες μέρες δέχθηκα μέ ὑπακοή τήν ἐκλογή μου ὑπό τῆς σεπτῆς ἱεραρχίας, πού ἐκφράζει τήν ἐμπιστοσύνη στό πρόσωπό μου, καί σήμερα ἀναλαμβάνω τήν πορεία διαδρομῆς στό νά τήν διακαιώσω ἢ ὄχι.

Ἡ συναισθησι τῶν προσωπικῶν μου ὀρίων καί δυνατοτήτων γεννάει στήν καρδιά μου τήν εὐθύνη μέ τήν ὁποία μέ ἐπιφόρτισε ἡ ἐκλογή καί τήν παράκληση γιά ἐνότητα. «Μία προσευχή, μία δέησις, εἷς νοῦς, μία ἐλπίς ἐν ἀγάπῃ, ἐν τῇ χαρᾷ τῇ ἀμώμῳ, ὃ ἐστίν ὁ Ἰησοῦς Χριστός, οὗ ἄμεινον οὐδέν ἐστίν», κατά τόν ἅγιο Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας (ἐπιστολή Μαγνησιεύσιν, VII, I Β.Ε.Π. τ. 2 σ. 270). «Ὅσο μέ συναισθησι θά κομματιάσουμε πάνω στό θυσιαστήριο τόν ἕναν Ἄρτο, τόσο πρέπει νά νιώθουμε τήν εὐωδία καί τή δύναμη τῆς ἐνότητος ἀνάμεσά μας. Ἦδη αὐτή τή χαρά τῆς ἐνότητος, ἔνωσα μέ τόν ἀδελφό καί συνεπίσκοπο Ἅγιο Ἐπιδάουρου Καλλίνικο. Ἀναπαύθηκα στήν ἀγάπη του, θαύμασα τόν ζῆλο του καί τόν ἀγώνα του. Στό

Ο νέος Μητροπολίτης Ἀργολίδος Σεβ. κ. Νεκτάριος κατά τήν τελετή Ἐνθρονίσσεως πλαισιούμενος ὑπό τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Γερωνύμου.

πρόσωπό του ἀντικρίζω τήν ἱερή μορφή τοῦ Σίμωνος τοῦ Κυρηναίου.

Ἕνας μέγας σύγχρονος θεολόγος (Α. Σμέμαν) σημείωσε κάποτε μιά συγκλονιστική διαπίστωση: «οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνονται πρὸς τοὺς κληρικούς ὅ,τι καί πρὸς τὰ νεκροταφεῖα. Εἶναι ἱερά, προκαλοῦν φόβο καί βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τή ζωή». Ἀκούγοντας ὁμως γιά τοὺς ἱερεῖς, τοὺς διακόνους, τοὺς μοναχοὺς καί τίς μοναχές τῆς Ἀργολίδας ἕνας ἄλλος λόγος ἐπισκέφτηκε τόν λογισμό μου, ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου: «Ὁ Θεός ἀνάβει λυχνάρι τόν ἱερέα καί τόν τοποθετεῖ ἐπάνω στόν λυχνοστάτη τῆς ὀλόφωτης καθέδρας του, γιά νά ἐκπέμπει στήν Ἐκκλησία τόν φωτισμό τῶν δογμάτων καί τῶν πράξεων πού εἶναι ἀπαλλαγμένες ἀπὸ τό σκοτάδι. Ἔτσι βλέπο-

ντας τὰ πλήθη, τίς ἀκτίνες τοῦ φωτός τῆς ζωῆς, νά κατευθύνονται πρὸς ἐκεῖνες καί νά δοξάζουν τόν Πατέρα τῶν φώτων».

Τά προβλήματα καί τὰ ἐμπόδια, οἱ ἀντιξοότητες καί οἱ δοκιμασίες στήν ἱερατική πορεία εἶναι πολλά, σύνθετα καί ἀρκετά δύσκολα. Ὁ λόγος ὁμως τοῦ Ἁγίου τῆς Καισαρείας Ποιμενάρχου, τοῦ Μ. Βασιλείου παρηγορητικά θά πληροφορήσει τίς καρδιές μας: «Βάρος ὑπερβαῖνον τήν δύναμιν, μή ὀδύρου. Εἰ μὲν γάρ αὐτός ἦς ὁ μέλλον φέρειν τό βάσταγμα τοῦτο, οὐδ' οὕτως ἂν ἦν βαρῦ, ἀλλά φορητόν παντελῶς. Εἰ δέ ὁ Κύριος ὁ συνδιαφέρων· ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τήν μεριμνάν σου, καί αὐτός ποιήσει».

«Ἵμεῖς ἐστέ τό ἅλας τῆς γῆς», εἶπε ὁ Χριστός στοὺς μαθητές του. Αὐτοί, λοιπόν, πού κριθῆκαν νά εἶναι τό ἅλατι τῆς γῆς, ἀλλοίμονο ἂν χάσουν τή γεύση τοῦ ἀλατιοῦ. Ἡ θέση μου δέν ἐπιτρέπει νά ἔχω τήν αὐταπάτη ὅτι μου δίνει τό δικαίωμα νά ἐξουσιάζω, νά διατάζω. Ἡ ἐξουσία ἔχει τήν τάση νά διαφθείρει καί ἡ ἀπόλυτη ἐξουσία διαφθείρει ἀπόλυτα. Στή διακονία τοῦ Θεοῦ δέν μετράει ἡ θέση ἀπὸ τήν ὁποία ὑπηρετεῖ κάποιος ἀλλά ἡ πιστότητα μέ τήν ὁποία ὑπηρετεῖ. Ἦρθα στήν Ἀργολίδα μέ τήν ἐντολή τοῦ Χριστοῦ νά εἶμαι «πιστός ἄχρι θανάτου», διάκονος τῶν ἀδελφῶν μου.

Θά μπορούσα νά σᾶς πῶ πολλά ἀπ' ὅσα συλλογίζομαι, ἐπιθυμῶ καί ἐλπίζω νά γίνουν. Τά λόγια ὁμως, ἀέρας εἶναι πού πάλλεται μέσα στίς φωνητικές χορδές καί χάνεται. Αὐτά πού ἔχουν λόγο καί πάντοτε μιλοῦν εἶναι τὰ ἔργα. Εἶχα μιά πολύτιμη εὐκαιρία στή ζωή μου: τρεῖς καί πλέον δεκαετίες συμπόρευσης καί συνεργασίας μέ τόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο στήν εὐλογημένη γῆ τῆς Βοιωτίας, τριάντα καί πλέον χρόνια μαθητῆς στήν ἐμπειρία του. Μιά πολύτιμη ἐμπειρία πού διακριτικά μέ δίδασκε: «Νά λές καί νά ὑπόσχεσαι λίγα καί νά πραγματώνεις πολλά. Νά μιλοῦν τὰ ἔργα σου καί ὄχι τὰ λόγια σου». Ἡ εὐλογημένη αὐτή μαθητεία μου ἐπιτρέπει νά σᾶς πῶ πῶς βάση, πορεία, πηγὴ τῆς ἐπισκοπικῆς διακονίας θά εἶναι τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ: «Ἐξαιρετόν δέ τί ἔχει τό Εὐαγγέλιον, τήν παρουσίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τό πάθος αὐτοῦ, τήν ἀνάστασιν» (Ἁγ. Ἰγνάτιος). Ἔτσι μέ κάθε λόγο, κίνηση, τρόπο, θά ἤθελα νά δείξω ὅτι «οὕτω ἠγάπησεν ὁ Θε-

ός τόν κόσμον, ὥστε τόν Υἱόν αὐτοῦ τόν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς Αὐτόν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. γ' 16).

Μέσα σέ μία κοινότητα χριστιανική μαθαίνουμε νά ζοῦμε χριστιανικά. Δηλαδή, νά ἀποκοῦμε τό θέλημα τοῦ Χριστοῦ, ζυγαριά τῶν πραγμάτων καί τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς μας, βγαίνοντας ἀπό τό κλουβί τοῦ ἀγαπημένου μας ὑποκειμενισμοῦ.

Πρωταρχικός μου στόχος θά εἶναι, οἱ ἐνορίες, τά κύτταρα τά πνευματικά τοῦ σώματος τῆς Μητροπόλεώς μας, νά διαποτίζονται μέ τή ζωντανή παρουσία τους κάθε ἡλικία καί πτυχὴ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Δέν μᾶς ἐνδιαφέρει οἱ ἐνορίες νά μείνουν ἀπλῶς θεσμικά ὄργανα τέλεσης μυστηρίων, πού ἀντί νά ἀναγεννοῦν, ἀπλῶς πολιτογραφοῦν ὀρθόδοξους χριστιανούς. Δηλαδή χριστιανούς τῶν ἑορτῶν καί τελετῶν καί ὄχι ὅλης τῆς ἐβδομάδος καί ὅλης τῆς ζωῆς.

Στόχος μοναδικός καί ἀμετακίνητος ἡ θέωση τῶν μελῶν. Ἡ εἴσοδος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου στή ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ ἀπό τὴν θηριότητα τῶν τυρρανικῶν παθῶν, στήν ἐλευθερία τῆς θέωσης. Αὐτὴ εἶναι ἡ διαδρομὴ ἀπὸ τὴν θηριότητα στή θεότητα. Στοχεύουμε στή σωτηρία τῶν ψυχῶν, γιὰ νά μὴ χάσει ποτέ ἡ τοπικὴ ἐκκλησία τὸν χαρακτήρα τῆς ὡς σῶμα Χριστοῦ καί διολισθήσει σέ συσσωμάτωση κοσμικοῦ τύπου. Τό τραγικὸ οἰκοδόμημα τῆς ἀπομόνωσης τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου πρέπει νά ἰσοπεδῶνεται ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς ἀγαπητικῆς κοινωνίας τῆς ἐνορίας. Ἐνας βυζαντινὸς ναὸς στηρίζεται τὸν τροῦλο του μέ τέσσερις κολῶνες. Ἐτσι καί ἡ ζωντανὴ ἐνορία ἀνοίγει τὸν οὐρανὸ στους ἀνθρώπους, ὅταν τό ἔργο τῆς ἐπιτελεῖται, μέσα ἀπὸ τέσσερις λειτουργίες. Τὴ μαρτυρία, τὴ λατρεία, τὴν κοινωνία-ἐπικοινωνία καί τὴ διακονία.

Ἐνας γλαφυρὸς στίχος στρέφει πάντοτε τό βλέμμα τῆς καρδιᾶς μου στά νέα παιδιά... «Εἶναι ἡ κρυφὴ σου ἡ ἀτέλειωτη δίψα, εἶναι ἡ δίψα πού σέ κρατᾶει ζωντανό, εἶναι ἡ κρυφὴ σου ἡ ἀτέλειωτη δίψα, εἶναι ἡ δίψα γιὰ καθαρὸ οὐρανό». Λέξεις πού χτυποῦν μέ τό σφυρί τῆς ἀποτυχίας τὴ συνειδησή μας. Δέ νιώσαμε τὴ δίψα τῶν παιδιῶν μας. Δέν τοὺς δείξαμε τὴν ἀπεραντοσύνη τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Ἐτσι ἐγκλωβίστηκαν στά στενά ὄρια τοῦ ἑαυτοῦ τους. Διαπίστωσαν τά παιδιά τὸν

ξύλινο λόγο, τὸν ψεύτικο τρόπο, τὴν κενότητα τῆς ζωῆς μας. Βρίσκοντας μπροστά τους δίψυχους ὀδηγούς, πού δέν συνειδητοποιοῦσαν ὅτι: «κι ἂν ὅλα τὰ ἔδωσες, ἐκτός ἀπ' τὴ ζωὴ σου, νά ξέρεις ὅτι τίποτα δέν ἔδωσες», μπήκαν στὸν πειρασμὸ νά μὴν δίνουν τίποτε! Αὐτὸ ἔμαθαν. Ἐτσι τοὺς διδάξαμε. Τοὺς εἶπαμε χωρὶς λόγια ὅτι ὁ κόσμος «τελειώνει» στὸν ἑαυτό τους. Τό ψέμα μας ἔγινε ὀδηγὸς τους. Ὡσπου νά φτάσουμε στὸν ζωντανὸ καί ξεστό λόγο, στὸν γνήσιο καί καθαρὸ τρόπο, μέχρι νά κατακτήσουμε τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς καί τὴν σωτηρία τῆς ψυχῆς, ἅς σταθοῦμε μέ σεβασμὸ, στὴ δίψα τους, στὴν ἀναζητήσή τους, στό λάθος τους. Ἄλλωστε «τά νιάτα εἶναι δῶρα πού καίνε σά φωτιά». Ἄς τοὺς δείξουμε πὼς αὐτὴ ἡ φωτιά θά φωτίσει καί θά θερμάνει, ἀντὶ νά κάψει καί νά καταστρέψει.

Μέχρι νά καταλάβουν ὅτι «ὁ ἄνθρωπος ἐνηλικιώνεται τὴν ἡμέρα πού συγχωρεῖ τοὺς γονεῖς του», ἅς προσπαθήσουμε νά τοὺς ποῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς κάρφωσε στὸν σταυρὸ ἀνοιχτὴ τὴν ἀγκαλιά του, γιὰ νά μὴ μπορούμε νά ξεχάσουμε ὅτι μᾶς δέχεται καί μᾶς ἀγκαλιάζει ὅλους. Ὅτι ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι μία ἀγκαλιά. Ὅτι σωτηρία χρειάζεται καί ὁ Δεσπότης καί ὁ παπᾶς καί οἱ χριστιανοί. Ὅτι δέχεται καί ἐμᾶς τοὺς μεγαλύτερους καί ὑποκριτές. Ὅτι θά δεχτεῖ καί αὐτούς, ἀπ' ὅποιον λάθος δρόμο κι ἂν γυρνᾶνε.

Ἀδελφοί μου Χριστιανοί.

Μέ στέλνει ὁ Χριστὸς καί ἡ ἀγία μας Ἐκκλησία στὸν τοπικὸ ἀμπελῶνα τῆς Ἀργολίδος γιὰ νά κρατᾶ τὴν πόρτα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἀνοιχτή, στους «ἀναβαίνοντας ἐπὶ τὸ ὄρος Κυρίου». Θά προσπαθήσω νά μὴ γίνω ἐμπόδιο αὐτῆς τῆς εἰσόδου. Θά προσπαθήσω νά εἶμαι πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, ὥστε οὔτε μέ τὴ θέα μου νά μὴν ἐνοχλοῦνται οἱ εἰσερχόμενοι.

Ἐπάρχουν λόγοι πού περνοῦν καί χάνονται καί ἄλλοι τόσο συγκλονιστικοί, πού τό πέρασμά τους δημιουργεῖ ἐσωτερικὲς σεισμικὲς δονήσεις. Ἐτσι ἔνωσα τὸν λόγο πού καταθέτει ἡ ἀγιασμένη ἐμπειρία τῆς Ἀμμᾶς Θεοδώρας στό γεροντικό: «Ὁ διδάσκαλος τῆς ἐκκλησίας ὀφείλει νά εἶναι:

Ἐένος φιλαρχίας, ἀλλότριος κενοδοξίας,

Μακρᾶν ὑπερηφανείας,

Μή υπό κολακείας ἐμπαιζόμενος,
Μή υπό γαστρός νικώμενος,
Μή υπό δώρων τυφλούμενος,
Μή υπό ὀργῆς κρατούμενος,
Ἄλλὰ ὀφείλει νά εἶναι,

Μακρόθυμος, ἐπιεικής, ὑπέρ πάντα ταπεινόφρων, ἔγκριτος καί ἀνεκτικός, κηδεμονικός καί φιλόψυχος».

Ὁμολογῶ ἐνώπιόν σας, ὅτι ψάχνοντας μέσα στους διαδρόμους της ψυχῆς δέ συνάντησα κάποιον ἀπό αὐτά τὰ στοιχεία πού συνθέτουν τήν εἰκόνα τοῦ διδασκάλου τῆς Ἐκκλησίας. Συγχωρέστε μου τά κενά καί προσεύχεστε παρακαλῶ θερμά γιά τόν ἐπίσκοπό σας. Ἡ δική σας προσευχητική φωνή θά ἔλξει τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ καί ἡ Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος θά φωτίσει, θά στηρίξει καί θά καθοδηγήσει τήν πορεία μου.

Ἐπιτρέψτέ μου, ἀδελφοί, καί ἕναν ἐξομολογητικό λογισμό, μία προσωπική καρδιακή κατάθεση. Ἐξῆσα πάνω ἀπό 35 χρόνια σέ ἕναν ἀγιασμένο τόπο, στή μονή τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ, στό Σαγμάτιο ὄρος. Χρόνια βαπτισμένα στήν ὠραιότητα, συντροφιά μέ τούς μεγάλους ἀγίους της μονῆς –γνωστούς καί ἀγνώστους– καί παρέα μέ τούς «ἐν Χριστῷ» ἀδελφούς καί συμμοναστές. Πολλές φορές ἐπαναλάμβανα τούς λόγους τοῦ Ἀπ. Πέτρου «καλόν ἐστίν ἡμᾶς ὧδε εἶναι». Κανείς δέ θέλει νά ἀποχωριστεῖ τή δόξα τῆς Μετομορφώσεως. Κανείς δέ θέλει νά κατεβεῖ ἀπό τό Θαβώρ. Ὁ Κύριος ὁμως σάν νά μήν ἀκούει τόν Πέτρο. Κατεβαίνει ἀπό τό ὑψηλό ὄρος τῆς δόξης γιά νά ἀνέβει στόν φρικτό Γολγοθᾶ καί στόν Σταυρό. Ἔτσι κάπως ἔνωσα τήν κλήση τοῦ Θεοῦ. Γνωρίζω ὅτι καλοῦμαι νά συσταυρωθῶ μέ τόν Χριστό, ὑπέρ τῶν ἀδελφῶν μου. Ὁμολογῶ τή δυσκολία τῆς ἀπόφασης, τό βάρος τῆς εὐθύνης καί τή συναίσθηση τῆς πορείας.

Ἡ περιοχή μας ἔχει τήν ιδιαίτερη εὐλογία τῆς παρουσίας τῶν μοναστηριῶν. Μικρά ποτάμια πίστεως καί παράδοσης πού ἀντλοῦν τό ζωντανό νερό ἀπό τίς πηγές τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ καί τῆς ἀληθινῆς λατρείας. Ὁμως δέν ξεχνῶ πώς εἶμαι μοναχός καί παρακαλῶ τούς μοναχούς καί τίς μοναχές νά θυμούνται ὅτι θά στέκομαι δίπλα τους μέ σεβασμό. Τούς παρακαλῶ νά εὐχονται γιά τόν ἐπίσκο-

πο καί νά προσεύχονται γιά τήν τοπική μας Ἐκκλησία.

Ἀρκετές φορές στό παρελθόν ἐπισκέφθηκα τούτη τήν πόλη. Πάντα θαύμαζα τήν ὁμορφιά της, τήν ἱστορία της, τήν πνευματική καί πολιτιστική της παράδοση. Τώρα ἔρχομαι σέ σᾶς, ἀδελφοί ἀγαπημένοι, ὡς ἐπίσκοπος πλέον. Στήν μέχρι τώρα ἱερατική μου στολή, προστέθηκε καί τό κατ' ἐξοχήν ἄμφιο-γνώρισμα τοῦ ἐπισκόπου: τό ὠμόφορο. Ἐνα ὠμόφορο γεμάτο ἀπό τήν ἀγάπη, τά δάκρυα καί τίς καρδιές τῶν συμμοναστῶν μου ἀλλά καί τῶν πνευματικῶν μου παιδιῶν τῆς Βοιωτίας. Σήμερα τό ὠμόφορο αὐτό βάρυνε κατά πολύ. Γέμισε μέ τίς δικές σας καρδιές. Προσεύχομαι οἱ ἅγιοι νεομάρτυρες Ἀναστάσιος (τοῦ ὁποίου ὁ ναός πρέπει νά ὀλοκληρωθεῖ) καί Ἀγγελῆς, οἱ Ὅσιοι πατέρες μᾶς Πέτρος, Θεοδόσιος, Λεόντιος, Νήφων, ὁ Ἅγιος Μάρτυρας Λεωνίδης καί οἱ σὺν αὐτῷ, νά ἐλαφρύνουν τό βάρος καί νά εὐχονται ἐκτενῶς στόν μέγα Ἀρχιποιμένα γιά τούτη τήν ποίμνη. Γιά τούς ποιμνιομένους καί γιά τόν ποιμενάρχη.

Μακαριώτατοι,

Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,

Εὐχαριστῶ θερμά γιά τήν παρουσία σας, τήν συμπαράσταση καί τήν συμπροσευχή σας. Ἴδιαίτερα εὐχαριστῶ ἐσᾶς Σεβασμιώτατε Ἅγιοι Μαντινείας, κύριε Ἀλέξανδρε, πού ὡς Τοποτηρητής κοπιάσατε διπλά γιά τήν ἀπρόσκοπτη λειτουργία τῆς Ἱερᾶς αὐτῆς Μητροπόλεως.

Ἐντιμώτατοι ἄρχοντες, σᾶς εὐχαριστῶ γιά τήν θερμῆ ὑποδοχή πού μου ἐπιφυλάξατε καί τούς κόπους πού ὑποβλήθηκατε. Γνωρίζουμε ὅτι οἱ ρόλοι μας εἶναι διακριτοί, ἀλλά ἕνας ὁ σκοπός μας, κοινός ὁ στόχος μας: ἡ διακονία τοῦ λαοῦ μας. Καί σέ αὐτό θά βρεῖτε ἕναν ἔνθερμο συνεργάτη καί συμπαράστατη.

Εὐλογημένε λαέ τῆς Ἀργολίδος,

Γνωρίζω καλά ὅτι εἴσατε λαός εὐσεβῆς, ἐνάρετος, ἐργατικός, πρωτοποριακός. Τόσα χρόνια ἔμαθα πώς δέν μπορῶ νά κάνω τά πάντα μόνος μου, ἀλλά νά συνεργάζομαι. Σᾶς καλῶ, λοιπόν, σέ συνεργασία γιά νά ἀνταποκριθοῦμε στίς προκλήσεις καί προσκλήσεις τῶν καιρῶν καί νά δώσουμε μιᾶ ἀληθινή μαρτυρία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἡ εἰρήνη πού εἶναι ὁ Χριστός, εὐχομαι νά πλημμυρίσει τίς καρδιές ὄλων.

Παρακαλῶ νά εὐχεστε πάντοτε καί γιά μένα.

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Χαιρετισμός στην έκθεση «Φιλοξενία» 2013

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δωδώνης κ. Χρυσοστόμου,
Προέδρου τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων

(Θεσσαλονίκη, 22-24 Νοεμβρίου 2013)

«Ξένους ξένιζε, ἵνα μὴ Θεοῦ ξένος γένη»

Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ξεκινήσω τόν Χαιρετισμό μου αὐτόν μέ τήν πιό πάνω φράση, ἡ ὁποία κοσμεῖ τήν προμετωπίδα τοῦ ξενῶνα τῆς Ἱ. Πατριαρχικῆς, Βασιλικῆς καί Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, στήν Πάτμο.

Ἡ ὡς ἄνω φράση μᾶς ὑπενθυμίζει τήν ἔννοια τῆς φιλοξενίας, ἔτσι ὅπως ὁ Ἑλληνισμός τήν βίωσε κατά τήν ἀρχαιότητα μέ τόν Ξένιο Δία, καί στή συνέχεια, κατά τά Χριστιανικά χρόνια, μέ τό βιβλικό παράδειγμα τῆς διηγήσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης περί τῆς φιλοξενίας τοῦ Ἀβραάμ καί μέ τήν ρήση τοῦ Κυρίου, ὅπως αὐτή διασώζεται στήν Καινή Διαθήκη «ξένος ἦμην καί συνηγάγετέ με»

Συνεχίζει δέ, βάσει καί μίας ἄλλης ρήσης, αὐτή τή φορά ἀπό τούς Ἡσυχαστές Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, πού λέει: «Φῶς μοναχῶν ἄγγελοι, φῶς ἀνθρώπων μοναχοί», νά βιώνει ἡ Ἐκκλησία τήν φιλοξενία αὐτή μέ τήν ἐπί αἰῶνες ὑπαρξη τοῦ διακονήματος τοῦ «Ἀρχοντάρη», τοῦ ὑπευθύνου δηλαδή μοναχοῦ γιά τήν ὑποδοχή καί φιλοξενία τῶν ἐπισκεπτῶν-προσκυνητῶν μίας Ἱ. Μονῆς.

Ὁ «Ἀρχοντάρης», λοιπόν, ὑποδέχεται στό «Ἀρχονταρίκι» ὡς ὁ ἐκπρόσωπος καί οἰκοδεσπότης τούς προσκυνητές, τούς παρέχει τήν καλύτερη διακονία ὡς Ἄρχων καί τούς ἀντιμετωπίζει ὅλους, χωρίς ἐξαίρεση, ὡς Ἄρχοντες καί πρόσωπα μοναδικά. Ἡ ἀδιάκοπη, λοιπόν, αὐτή διά μέσου τῶν αἰῶνων παράδοση τοῦ λαοῦ μας καί τῆς Ἐκκλησίας στήν ἔννοια τῆς φιλοξενίας ἀποτελεῖ καί σήμερα γιά ἐμᾶς, σημεῖο ἀναφορᾶς καί συνιστᾶ ὑποχρέωση καί καθῆκον τήρησης αὐτῆς σέ ἕνα κόσμο πού συνεχῶς μεταβάλλεται ἐπί τά χεῖρρω, καθῶς οἱ ἄνθρωποι τελικά ἀποξενώνονται προοδευτικά ὅλο καί περισσότερο ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλο καί βιώνουν μία παράξενη μορφή κόλασης.

Οἱ προσκυνηματικές περιηγήσεις τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας δίνουν τήν εὐκαιρία, ἀφ' ἑνός μέν στόν φιλοξενούντα νά δείξει τήν ἀγάπη του, τόν σεβασμό του καί τήν ἀνοχή του στήν διαφορετικότητα τοῦ ὁποιοῦ Ἄλλου, ἀφ' ἑτέρου δέ, στόν φιλοξενούμενο νά μάθει νά ἐπικοινωνεῖ μέ τούς συνανθρώπους του καί μέ τόν Θεό, σεβόμενος τήν θρησκευτική πίστη, τά ἦθη καί τά ἔθιμα τοῦ Ἱεροῦ Τόπου πού ἐπισκέπτεται, ἀπολαμβάνοντας τήν κατά Χριστόν Φιλοξενία.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, διά τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων (Θρησκευτικοῦ Τουρισμοῦ), τοῦ ὁποίου ἔχω τήν τιμῆ ἀπό τοῦ ἔτους 2008 νά διακονῶ ὡς Πρόεδρος του, ἔχει μεταξύ τῶν ἄλλων καί τήν εὐθύνη τῆς καλλιέργειας τοῦ ὡς ἄνω φρονήματος, τόσο γιά τούς φιλοξενούντες, ὅσο καί γιά τούς φιλοξενούμενους. Ἡ ἐργασία μας αὐτή ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς πλέον βασικές δράσεις τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀφοῦ ἔχει ἀναφορά καί στούς τέσσερις βασικούς πυλώνες τῆς ποιμαντικῆς ἐμπειρίας καί διακονίας τῆς Ἐκκλησίας στόν εὐαίσθητο αὐτό χῶρο, δηλαδή: α) τήν ἀνάδειξη τοῦ θρησκευτικοῦ, καί β) τοῦ πολιτιστικοῦ πλούτου, γ) τῆς ἱστορικῆς μας ταυτότητας, καί δ) τήν διαμόρφωση καί οἰκολογικῆς συνείδησης.

Θά ἤθελα χρόνο πολύ γιά νά ἀπαριθμήσω τό σύνολο τῶν ἐνεργειῶν καί δράσεων τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου κατά τήν 12χρονη παρουσία καί διακονία του ἀπό τῆς Ἰδρύσεώς του στήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Αὐτό ἄλλωστε ἔχει ἐπιφορτιστεῖ καί θά τό κάνει φιλοτίμως καί ἱκανῶς ὁ ἀξιότιμος κ. Ἀθανάσιος Ραφτόπουλος, Μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου, στήν δική του προβλεπόμενη ἀπό τό Πρόγραμμα τοῦ Συνεδρίου, εἰσήγησή του.

Θά μοῦ ἐπιτρέψετε, ὅμως, ἀπό ὅλες αὐτές τίς δράσεις μας νά σᾶς καταστήσω κοινωνούς σέ τέσσερις (4) μόνο, πού θεωρῶ ὅτι ἀποτελοῦν τίς πλέον οὐσιαστικές γιά τήν συνέχιση τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου μας:

α) Ὁ ὁρισμός σέ κάθε μία Ἰ. Μητρόπολη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Ἐκπροσώπου - Ὑπευθύνου γιά θέματα Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων, πού βρίσκεται ἤδη σέ συνεχῆ ἐπικοινωνία καί συνεργασία μέ τό ἀρμόδιο Συνοδικό Γραφεῖο, ἀποφεύγοντας κατ' αὐτόν τόν τρόπο τίς μεμονωμένες καί ἀοσπασματικές ἀτυχεῖς τελικά, κινήσεις καί ἀδόκιμες ἴσως πρωτοβουλίες καί στό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ἀποδεικνύοντας καί στήν περίπτωση αὐτή τήν Συνοδικότητα πού ἀπαιτεῖται γιά τήν ὅλη προσπάθεια. Ἦδη, ἔχει προγραμματισεῖ «Ἐπιστημονική Ἡμερίδα» γιά τούς πύ πάνω Ἐκκλησιαστικούς Ἐκπροσώπους, ἡ ὁποία πρόκειται νά πραγματοποιηθεῖ στήν Ἀθήνα στίς 3 Δεκεμβρίου 2013.

β) Τά «Πρωτόκολλα Συνεργασίας» πού ἔχει ὑπογράψει ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος μέ φορέα ὑλοποίησής τους τό Συνοδικό Γραφεῖο, μέ τό Ὑπουργεῖο Τουρισμοῦ τῆς Ἑλλάδος καί μέ ἄλλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

γ) Ἡ εὐθύνη προβολῆς ὀπτικοακουστικοῦ, ἔντυπου καί ἠλεκτρονικοῦ ὕλικου μέ θέμα «Τά Βήματα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στήν Ἑλλάδα», τήν ἐπιμέλεια γιά τήν ἀνάρτηση στήν ἰστοσελίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὁργανισμοῦ Τουρισμοῦ (ΕΟΤ) τῶν Ἰ. Μνημείων, Ἰ. Μονῶν καί Ἰ. Προσκυνημάτων τῆς Χώρας, καθῶς καί τήν πρόσφατη καλαίσθητη τρίγλωσση ἔκδοση τοῦ ἐντύπου μέ τίτλο «Πέρα

ἀπό τήν Ἀκρόπολη» ἀπό τήν Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

καί δ) Ἡ στοχευμένη ἐπιλογή τῆς συμμετοχῆς τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου σέ Διεθνεῖς Ἐκθέσεις Τουρισμοῦ, ὅπως αὐτές πού ἤδη ἔγιναν στή Μόσχα, τό Πεκίνο, τό Λονδίνο καί πρόσφατα στή Σανγκάη, μέ σκοπό τήν πολιτιστική καί πολιτισμική προβολή τῆς Ἑλλάδος διά τῶν Μνημείων της καί τήν ἐνίσχυση, στήριξη καί μέ κάθε τρόπο συνδρομή τῆς ἑλληνικῆς ἀγορᾶς Τουρισμοῦ καί τῶν Φορέων ὑλοποίησής τους.

Εἶναι γεγονός ὅτι πρέπει ἀκόμα νά γίνουν πολλά, ὅπως π.χ. τό θέμα τῆς ἐξειδίκευσης τῶν ξεναγῶν σέ θέματα θρησκευτικοῦ τουρισμοῦ, ἡ ἰδιαιτέρα προσοχή τῶν Τουριστικῶν Γραφείων πού ἀσχολοῦνται μέ τίς θρησκευτικές περιηγήσεις, ἡ ὑποδοχή ἀπό τούς φιλοξενοῦντες, τό ὕλικό πού δίνεται σέ κάθε Περιφέρεια καί Ἰ. Μητρόπολη τῆς Χώρας μας κ.λπ.

Μέ τίς σκέψεις αὐτές θά ἤθελα νά ὀλοκληρώσω τόν Χαιρετισμό μου εὐχόμενος ἐκ μέσης ψυχῆς καί καρδίας, ἐπιτυχία στό Ἔργο σας. Θά παρακολουθήσουμε μαζί μέ τόν Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμ. π. Σπυρίδωνα Κατραμάδο, Γραμματέα τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τίς ἐργασίες τοῦ Συνεδρίου Σας, καί εὐελπιστοῦμε ὅτι, πάντα ἀπό κοινοῦ, Ἐκκλησία καί Πολιτεία, θά διακονοῦμε μέ τίς ἐνέργειές μας τόν Λαός μας καί γενικότερα τόν ἄνθρωπο, ὥστε νά ὀδηγεῖται σέ νομές σωτηρίους. Ὁ Θεός νά εὐλογεῖ τά ἔργα καί νά κατευθύνει τήν πορεία σας.

Σᾶς εὐχαριστῶ.

Ἑρμηνευτικά Ὑπομνήματα τῆς Θείας Λειτουργίας κατά τόν δέκατον ἕνατον αἰῶνα (Α΄)

Τοῦ Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ,
Ἀναπλ. Καθηγητῆ Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

(Εἰσήγηση στό ΙΓ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν
Ἱερῶν Μητροπόλεων, Τήνος, 19-21 Σεπτεμβρίου 2011)

Α΄

Ἡ βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ περὶ τὴν θεῖαν Λειτουργίαν ἑρμηνευτικὴ παράδοση¹ συνεχίζεται καὶ τὴν περίοδο μετὰ τὴ σύσταση τοῦ νεοελληνικοῦ κράτους ἕως τῆς μέρας μας. Ὁ 19ος αἰώνας χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν προσπάθεια κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ἀνασυγκρότησης τοῦ ἔθνους. «Ἀρχόμενοι καὶ κύριοι, κληρὸς καὶ λαός, ὑπήκοοι πιστοὶ καὶ πατρικαὶ κυβερνήσεις εἰργάζοντο μετὰ ζήλου πρὸς ἐπάνοδον τῶν φώτων εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν ἐστίαν»². Ὡς πρὸς τὴ θεία Λατρεία ὑπάρχει τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ ἐπιστροφή στὴν παλαιὰ αἴγλη. «Γενικῶς ὁμως αὕτη παρέμεινε εἰς τὴν συντηρητικὴν ὁδόν, ἢ ὁποία ἠκολουθήθη καὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας»³.

Οἱ προηγούμενοι αἰῶνες, 16ος, 17ος καὶ 18ος, εἶχαν σφραγισθεῖ ἀπὸ ἑρμηνευτικὰ ἔργα λογίων, κληρικῶν κυρίως, πρὸς κατανόηση ἀπὸ τὸ λαὸ τῶν ὅσων συμβαίνουν στὴ θεία Λειτουργία, πρὸς εὐαισθητοποίηση τῶν ἱερέων γιὰ τὴ λειτουργικὴ εὐταξία⁴, πρὸς ἀντιμετώπιση ρευμάτων ξένων πρὸς τὴν ὀρθόδοξη παράδοση⁵ καὶ γενικότερα πρὸς ἐθνικὴ ἀφύπνιση καὶ πνευματικὸ στηριγμὸ τοῦ ὑπόδουλου τότε γένους μας. Ὑπομνήματα ὅπως π.χ. τοῦ ἱερέως Ἰωάννου Ναθαναήλ (16ος αἰ.)⁶, Μελετίου Συρίγου (16ος-17ος αἰ.)⁷, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου τοῦ Γ΄ τοῦ ἐκ Ζαγοράς (18ος αἰ.)⁸, Κωνσταντίνου (Καισαρίου) Δαπόντε (18ος αἰ.)⁹ καὶ ἄλλων ἐξηγοῦν τὴ θεία Λειτουργία καὶ καλλιεργοῦν τὸ λειτουργικὸ ἦθος καὶ τὴν εὐχαριστιακὴ εὐλάβεια τῶν χριστιανῶν.

Τὸ κίνημα ἐπίσης τῶν Κολλυβάδων μετὰ τῶν πρωτοβουλιῶν πού ἔλαβε γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς

λειτουργικῆς παρακμῆς καὶ τὴν ἐνθάρρυνση τῆς συνειδητῆς - λογικῆς λατρείας καὶ τῆς εὐχαριστιακῆς παράδοσης¹⁰ ἦταν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ λειτουργικοῦ λόγου. Ἡ ρεαλιστικὴ ἀντιμετώπιση γλωσσικῶν ζητημάτων, ὁ ὑπομνηματισμὸς καὶ ἡ θεολογικὴ ἑρμηνεία ὑμνολογικῶν κυρίως πτυχῶν τῆς λατρείας εἶχαν ὡς σκοπὸ τὴν «κοινὴν τῶν ὀρθοδόξων ὠφέλειαν». Τὸ νὰ μάθουν δηλαδὴ οἱ πιστοὶ «πόσα πνευματικὰ δόγματα καὶ νοήματα περιέχουσι, τόσοσιν οἱ ἀσματικοὶ Κανόνες, ὅσον καὶ τὰ τῆς Ὀκτωήχου ἱερά Ἀντίφωνα, περὶ ἃ ἱεροὶ ἐξηγηταὶ ἐφιλοπονήσαντο εἰς ἑλληνικὴν διάλεκτον»¹¹.

Στὸ κλίμα καὶ στό λίκνο αὐτῆς τῆς κληρονομίας, ἀλλὰ καὶ στό πνευματικὸ περιβάλλον πού διαμορφώνουν οἱ κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Ὀρθοδόξου Ὁμολογίας Πέτρου τοῦ Μογίλα (17ος αἰ.) ἐκδοθεῖσες τὸν 19ο αἰ. Κατηγήσεις μὲ δογματικὸ, πνευματικὸ ἀλλὰ καὶ λειτουργικὸ περιεχόμενο¹², ἔχουμε τὴν ἔκδοση καὶ κυκλοφορία μίας σειρᾶς νέων λειτουργικῶν ὑπομνημάτων¹³ ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα ἐντάσσονται σὲ ἱερέες Ἀνθολογίες περὶ Ναοῦ καὶ Μυστηρίων, ἀπευθυνόμενες σὲ ἱερεῖς, ἀλλὰ περιέχονται σὲ Προσευχητάρια καὶ ἄλλα ἀποτελοῦν τμῆμα τῶν γιὰ ἐκπαιδευτικούς σκοποὺς προοριζομένων Ἐγχειριδίων Ὀρθοδόξου Χριστιανικῆς Λειτουργικῆς.

1) Τὸ πρῶτο ἐπιγράφεται Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱεράς Λειτουργίας μὲ ἀπλὴν φράσιν. Νῦν πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα διὰ δαπάνης τοῦ εὐγενεστάτου μεσέρι Ἰωάννου Μαυροκορδάτου καὶ Τζελεπῆ ἐκ τῆς περιφήμου νήσου Χίου. Πάνυ ὠφέλιμος καὶ συντομοπάτη. ρψγ΄. Ἰανουαρίου. ββ΄. αὐδ΄. Ἐνετίησιν, 1804¹⁴, μὲ δύο ἐπανεκδόσεις στὴ συνέχεια¹⁵. Πρόκειται γιὰ σύντομο καὶ ἀνώνου-

μο υπόμνημα τῆς θείας Λειτουργίας, τό ὁποῖο ἤλθε στό φῶς τῆς δημοσιότητας χάρις στόν εὐρισκόμενο ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἰωάννη Μαυροκορδάτο τόν καί Τζελεπή προσεπονομαζόμενον. Ὁ εὐγενέστατος αὐτός ἄνδρας ἀφοῦ διάβασε τό ἐν λόγῳ κείμενο, βρῆκε τόσην ὠφέλεια, «ὥστε ὁποῦ φιλαδελφία χριστιανική καί θεομιμήτω κινούμενος ἠθέλησε νά κάμῃ κοινήν τήν ἐκ τούτου ὠφέλειαν, προηγουμένως εἰς τούς συμπατριώτας του, καί ἐπομένως καί εἰς τούς ἅπανταχοῦ χριστιανούς. Καί διά τοῦτο ἰδοῦ ὁποῦ τό ἐξέδωκεν εἰς τύπον, καί μέ τούς τύπους τό κάνει εἰς ὅλους κοινότατον»¹⁶.

Σκοπός τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέα εἶναι νά βοηθήσει πνευματικά κάθε χριστιανό. Γι' αὐτό καί συνιστᾷ στόν ἀναγνώστη νά μήν τό καταφρονήσει «διά τήν σμικρότητά του», ἀλλά νά τό ἐναγκαλισθεῖ μέ ὅλη τήν ἀγάπη καί τόν πόθο τῆς ψυχῆς του «ὡσάν ὁποῦ ἕνα τόσον ὑψηλόν καί ὑπερφύεστατον μυστήριον, ἔρχεται νά σοῦ τό παραστήσῃ, ὅσον ἐνδέχεται, καί μέ ὀλίγον ὄγκον, ὁποῦ νά μή βαρύνεσαι εἰς τήν ἀνάγνωσίν του, καί μέ τήν ἐδικήν σου γλῶσσαν, ὁποῦ νά μή δυσκολευεσαι εἰς τήν κατάληψίν του»¹⁷. Δέν εἶναι μόνο ἀπαραίτητο στούς ἀπλούς πιστούς, ἀλλά ἐξαιρετικά «εἶναι ὠφέλιμον καί χρειῶδες μάλιστα, εἰς τούς ἱερεῖς. Διατί ἀναγινώσκοντές το θέλουν διορθῶση πολλά ἀπό ἐκεῖνα ὁποῦ μέ τόν καιρόν ἐγιναν συνήθη καί νόμιμα, καί καθ' ἑαυτά εἶναι καί ἄτακτα καί ἄτοπα»¹⁸.

Ἡ παροῦσα *Ἐξηγήσις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας* διαιρεῖται σέ τρία τμήματα. Τό πρῶτο τμήμα ἀναφέρεται στόν χαρακτήρα τῆς θείας Λειτουργίας μόνο ὁμως ὡς ἀνάμνηση («ἐνθύμησις») τοῦ πάθους καί τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ στόν Γολγοθᾶ¹⁹. Ὑποβαθμίζει ἔτσι σαφέστατα τό θυσιαστικό νόημα τῆς θείας Εὐχαριστίας ὡς ἱστορικοῦ, ἀλλά καί ἐσχατολογικοῦ γεγονότος²⁰ καί σέ κάθε περίπτωση δέν ἐμβαθύνει στό μυστήριο τῆς θείας Λειτουργίας τό ὁποῖο «πᾶσαν πληροῖ τήν πνευματικήν καί ὑπερφυᾶ οἰκονομίαν τῆς τοῦ Θεοῦ σαρκώσεως»²¹.

Ἐκτός ἀπό τόν περιορισμό τοῦ περιεχομένου τῆς θείας Λειτουργίας μόνο στήν ἀνάμνηση τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ ὁ ἀνώνυμος συντάκτης τοῦ ἐρμηνευτικοῦ αὐτοῦ ὑπομνήματος κάνει λόγο στό πρῶτο αὐτό μέρος καί περί ἱκανοποιήσεως τῆς

θείας δικαιοσύνης, ἐπηρεασμένος προφανῶς ἀπό τόν θεολογικό περίγυρο τῆς ἐποχῆς του. Σύμφωνα μέ αὐτόν ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἐπάνω στό Σταυρό ἀποσυνδέεται ἀπό τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καί ἐρμηνεύεται ὡς πράξη ἱκανοποίησης τῆς θείας δικαιοσύνης καί ἐξιλασμοῦ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ ἀνθρώπου²². Ὅπως λοιπόν στόν Γολγοθᾶ ἔτσι, κατὰ τό ἐν λόγῳ λειτουργικό υπόμνημα, «ἐπάνω εἰς τό θυσιαστήριον, ἤγουν εἰς τήν ἁγίαν Τράπεζαν αὐτός ὁ γλυκύς Ἰησοῦς μας, στέκεται καί σήμερον ἔτοιμος νά δεχθῆ ὡς ἄμνός ἄμωμος τόν θάνατον, διά νά κάμῃ τόν ἐξιλασμόν τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἔμπροσθεν εἰς τόν οὐράνιον τοῦ Πατέρα. Ὁ θάνατος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁποῦ ἐγινεν ἐπάνω εἰς τόν σταυρόν, ἐστάθη μία καθόλου αἰτία νά ἐξαλείψῃ τήν ἁμαρτίαν ὅλου τοῦ κόσμου. Ὁ ἀνακαινισμός ἐκείνου τοῦ θανάτου, ὁποῦ καθ' ἑκάστην ἐνεργεῖται ἐπάνω εἰς τό θυσιαστήριον γίνεται ἕνας τέτοιος ἐξιλασμός, ἀκόμα καί διά κάθε μερικόν ἀνθρώπων. Ἐπειδή εἰς τήν θείαν Λειτουργίαν βάνομεν ἔμπροσθεν τῆς θείας δικαιοσύνης τά πάθη τοῦ Χριστοῦ, καί μέ αὐτά δυσωποῦμεν τήν θείαν ἀγανάκτησιν, εἰς τόσον, ὅτι ὅλα τά μαρτύρια τῶν ἁγίων, ὅλαις αἰ θλίψαις τῶν διά Χριστόν θλιβομένων, ὅλαις ἢ ἄσκησιν τῶν ἀσκητῶν, δέν ἔχουν δύναμιν νά ἐξαλείψουν οὐδέ τό παραμικρόν μας ἁμάρτημα, καί ἡ θυσία τούτη τοῦ μονογενοῦς, κατορθώνει τό πᾶν θαυμασιώτατα»²³.

Ἐνα ἄλλο ἐνδιαφέρον στοιχεῖο πού θίγει ὁ ἐρμηνευτής στό πρῶτο τμήμα τοῦ ὑπομνήματός του εἶναι ἡ στάση τῶν πιστῶν τήν ὥρα τῆς θείας Λειτουργίας. Κατ' ἀρχάς παροτρύνει τούς χριστιανούς νά συντρέχουν μέ προθυμία στήν Ἁγίαν Ἐκκλησία καί νά στέκουν μέ ἄκραν εὐλάβειαν «εἰς τήν θείαν μυσταγωγίαν»²⁴, προκειμένου νά σμίξουν τήν καρδιά τους μέ τήν καρδιά τοῦ Χριστοῦ καί νά τίς προσφέρουν ἀντάμα «καί τάς δύο, εἰς τόν ἐν οὐρανοῖς Θεόν καί Πατέρα ἡμῶν»²⁵. Γι' αὐτό καί θεωρεῖ ὡς ἀνευλάβεια τή συνομιλία ἐντός τοῦ Ναοῦ «διά πράγματα γήινα καί μάταια»²⁶.

Τά ὅσα λέγει περί «ἀκούσματος» τῆς θείας Λειτουργίας²⁷ θά μπορούσαν νά ἐρμηνευθοῦν ὡς ἀποδοχή τῆς συνήθειας πού ὑπῆρχε τότε νά ἀκοῦνε μόνο οἱ πιστοί τή Λειτουργία καί νά μή συμμετέχουν σ' αὐτήν²⁸. Ἀντιθέτως ὁ ἐν λόγῳ ἐρμηνευτής δίδει ἔμφαση στή συνεχή εὐχαριστιακή ζωή στοι-

χοούμενος στή σχετική παράδοση τῶν Κολλυβάδων²⁹ καί ἐλέγχοντας τά ὄσα, ἀπό παρερμηνεῖα κανόνα τοῦ Τόμου τῆς Ἐνώσεως³⁰, ἐντάχθηκαν σέ Ὁρολόγιο τῆς Βενετίας (1789) περί μεταλήψεως τρεῖς φορές τό χρόνο³¹. «Καί τό σφάλμα εἶναι ἐκείνου ὁποῦ ἔγραψεν εἰς τό Ὁρολόγι ἀπλῶς καί ἀδιορίστως τόν τοιοῦτον κανόνα... Τό ὁποῖον λέγω δέν εἶναι ἔτσι, καθῶς τό πέρουν ἀστόχαστα πολλοί, διά νά μή λέγω ὅλοι οἱ χριστιανοί. Ἐπειδή ὄχι μόνον δέν ἐμποδίζουν τούς χριστιανούς οἱ θεῖοι Πατέρες ἀπό τήν ἁγίαν κοινωνίαν, ἀλλά μάλιστα καί τούς παρακινοῦν ὅσον δύναται νά συγχάζουν εἰς τήν πηγὴν τῆς αἰωνίου ζωῆς. Καί βλέποντές τους ὁποῦ ἀργοῦν καί ξεμακρύνουν, λυποῦνται καί ὀργίζονται καί ἐπιτιμῶσιν αὐτούς ὄχι ὡς εὐλαβεῖς, ἀλλ' ὡς καταφρονητάς, καί ὡσάν ὁποῦ προτιμῶσιν ἡδονάς καί τρυφάς τῆς βρωμερᾶς σαρκός καί ἀποφεύγουν τῆς ἀθανάτου ψυχῆς τήν οὐράνιον τροφήν»³².

Στό ἐπόμενο τμήμα αὐτοῦ τοῦ ὑπομνήματος, ὁ συντάκτης του συμπληρώνει κατὰ κάποιον τρόπο, ἀλλά πολύ σύντομα, τό κενό πού ἄφησε στό πρῶτο μέρος ὅσον ἀφορᾷ στό περιεχόμενο τῆς θείας Λειτουργίας, γράφοντας ὅτι «φανερώνει ὄλον τό μυστήριον τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας, ἡγουν τήν Σύλληψιν, τήν Γέννησιν, τήν ἀνατροφὴν, τήν ζωὴν, τό πάθος, τήν Σταύρωσιν, τήν Ἀνάστασιν, τήν Ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ»³³. Στή συνέχεια δίδει τόν ὀρισμό καί τήν ἔννοια στοιχείων πού ἀφοροῦν στήν Προσκομιδὴ, στό Ναό καί τή θεία Λειτουργία ἕως τά ἀναγνώσματα (Λειτουργία τοῦ Λόγου). Ἡ προσφορά π.χ. «ὁποῦ πηγαινούν εἰς τήν Ἐκκλησίαν διά νά λειτουργήσῃ μέ αὐτήν ὁ ἱερεὺς, φανερώνει τήν Κυρίαν Θεοτόκον, ἡ ὁποία συνέλαβε χωρὶς σποράν ἀνδρός τόν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ἐκ Πνεύματος ἁγίου, κατὰ τόν λόγον τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ, διατί καί ἀπό τήν προσφοράν εὐγάνει ὁ ἱερεὺς τήν σφραγίδα εἰς τύπον τοῦ θείου ἀμνοῦ καί δι' αὐτῆς τελειώνει τήν μυστικὴν θυσίαν»³⁴. Αὐτοὶ πού πηγαινούν τήν προσφορά στήν Ἐκκλησία «λαμβάνονται εἰς τόπον τοῦ Ἰωακείμ καί τῆς Ἄννης, ὁποῦ ἐπῆγαν τήν ἀειπάρθενον κόρην εἰς τό ἱερόν»³⁵. Ὁ δέ ἱερέας πού δέχεται τήν προσφορά συμβολίζει «τόν προφήτην Ζαχαρίαν, τόν Πατέρα τοῦ Προδρόμου, ὁποῦ τήν ἔβαλεν εἰς τά Ἅγια τῶν Ἁγίων»³⁶.

Ἡ Πρόθεση συμβολίζει τό ἅγιο σπήλαιον, τή φάτνη δηλαδή στήν ὁποίαν γεννήθηκε ὁ Χριστός, τό ἴδιο καί τό δισκάριο «φανερώνει τήν φάτνην»³⁷. Τά καλύμματα «δηλοῦσι τά θεῖα σπάργανα»³⁸ καί ὁ ἀέρας «δηλοῖ ὅτι ἄγνωστον καί ἀκατάληπτον τό μυστήριον»³⁹. Ἡ ἁγία Τράπεζα «φανερώνει τόν τάφον τοῦ Χριστοῦ· ἡ ἴδια λαμβάνεται καί εἰς τόπον τοῦ Χριστοῦ, καί διά τοῦτο λέγεται καί θυσιαστήριον, ἐπειδή ἐπάνω, εἰς τόν Σταυρόν ἐθυσιάσθη ὁ ἄκακος ἀμνός τοῦ Θεοῦ. Ἡ αὐτὴ ἀκόμα λέγεται καί θρόνος Θεοῦ. Καί διά τοῦτο εὐρίσκεται πάντοτε ἐπάνω εἰς αὐτήν σκεπασμένον τό ἅγιον Εὐαγγέλιον»⁴⁰. Τό σύνθρονον «φανερώνει τήν ἐν οὐρανοῖς καθέδραν τοῦ Χριστοῦ... ὁ Ἀρχιερεὺς ὁποῦ ἐκεῖ ἀναβαίνει καί καθίζει, σημαδεύει τόν Χριστόν... καί οἱ ἱερεῖς ὁποῦ στέκουν ἀπὸ τό ἕνα μέρος καί ἀπὸ τό ἄλλο σημαδεύουν τά πολυόμματα χερουβίμ καί τά ἐξαπτέρυγα Σεραφεῖμ καί τὰς μυρίας μυριάδας καί χιλίας χιλιάδας τῶν ἀγγέλων καί τῶν ἀρχαγγέλων, ὁποῦ περικυκλοῦσι τόν ἄστεκτον ἐκείνον θρόνον»⁴¹.

Ὁ ἄμβωνος «φανερώνει τόν λίθον τόν ἀποκυλισθέντα, ἐπάνω εἰς τόν ὁποῖον ἰστάμενος ὁ ἄγγελος ἔλεγεν εἰς τὰς μυροφόρους, Ἰησοῦν ζητεῖτε τόν Ναζαρητόν τόν ἐσταυρωμένον; ἡγέρθη, καί τά ἐξῆς. Ὁ ὄλον τό ἅγιον Βῆμα λαμβάνεται ὡς τύπος τῆς τρισηλίου θεότητος. Τό μέσον τοῦ Ναοῦ σημαδεύει τόν οὐράνιον παράδεισον»⁴². Ὁποῦ εὐρίσκεται ὁ νάρθηξ σημαδεύει τόν ἐπίγειον παράδεισον». Τά Τυπικά πού ψάλλονται στή Λειτουργία «φανερώνουσι τήν ἀποστολήν τῶν προφητῶν ὁποῦ πρό πολλῶν αἰῶνων ἐκήρυξαν τήν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίας εἰς τόν κόσμον»⁴³, ἐνῶ οἱ Μακαρισμοὶ «φανερώνουν τό κήρυγμα τοῦ Προδρόμου εἰς τόν λαόν, ἵνα πιστεῦσωσιν εἰς τόν ἐρχόμενον»⁴⁴.

Ἡ μικρὰ λεγομένη εἴσοδος μετὰ τοῦ Εὐαγγελίου «δηλοῖ τήν μετὰ σαρκός παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τόν κόσμον»⁴⁵. Ὁ τρισάγιος ὕμνος θέλει νά πει «ὅτι ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ ἔσμιξε τά ἐπίγεια μέ τά οὐράνια καί ἐκ τούτου ἔμαθαν καί οἱ θνητοὶ ἄνθρωποι νά λέγουν κάτω εἰς τήν γῆν, ἐκείνον τόν ἴδιον τρισάγιον ὕμνον, ὁποῦ οἱ ἄγγελοι ψάλλουσιν ἀκαταπαύστως εἰς τούς οὐρανούς»⁴⁶. Τό τμήμα αὐτό ὀλοκληρῶνεται μέ τό συμβολισμό πού δίδει ἡ ἐν λόγῳ Ἐρμηνεῖα στά Ἀναγνώσματα. Ὁ Ἀπόστολος «φανερώνει τήν ἐκλο-

γὴν τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ ὁποῦ τοὺς ἐδιάλεξεν... καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ κηρύξουν εἰς τὸν κόσμον τὸ Εὐαγγέλιόν του»⁴⁷. Ἡ ἀνάγνωση δὲ τοῦ Εὐαγγελίου σχετίζεται μὲ τὸ κήρυγμα καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ σωτηριῶδες ἔργο Του στὴ γῆ, «ἕως καὶ εἰς τὴν Ἀνάληψιν»⁴⁸.

Τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο μέρος αὐτοῦ τοῦ λειτουργικοῦ ὑπομνήματος ἐξετάζει «μερικώτερον» τὰ τῆς θείας ἱερουργίας. Ἐρμηνεύει δηλαδὴ ὅλα ὅσα γίνονται στὴ θεία Λειτουργία μετὰ τὰ Ἀναγνώσματα, ἄλλοτε μὲ τὸ δικό του τρόπο ὁ ἄγνωστος συγγραφέας καὶ ἄλλοτε στηριζόμενος σὲ παλαιότερα ὑπομνήματα. Πολύ σύντομα καὶ γενικά σχολιάζει τίς εὐχές καὶ τίς δεήσεις πού ἔπονται τῶν Ἀναγνωσμάτων καὶ ἀφοροῦν τοὺς πιστοὺς, προκειμένου «νὰ τοὺς δοθῇ φώτισις ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ εἶναι καθαρὸς ὁ νοῦς τους καὶ ἡ καρδιά τους. Νὰ μὴν εἶναι προσηλωμένοι εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ νὰ εἶναι ριζωμένος εἰς τὴν ψυχὴν τους ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ»⁴⁹.

Στὴ συνέχεια περιγράφει καὶ ἐρμηνεύει τὴ μεγάλη Εἴσοδο ἢ ὁποία συμβολίζει τὴν πορεία τοῦ Χριστοῦ ἕως τὴν ταφὴν του, ἀλλὰ καὶ τὴν δευτέραν Παρουσίαν Του. Ὁ χερουβικός ὕμνος ἀναφέρεται ὡς τὸ ἱερόν ἄσμα τῆς Ἐκκλησίας πού παρακινεῖ τοὺς σημαδεύοντας τὰ χερουβίμ χριστιανούς «νὰ ἀφήσουν ὀλότελα ὅλας τὰς φροντίδας τὰς κοσμικὰς, διὰ νὰ ὑποδεχθοῦν καθὼς πρέπει τὸν βασιλέα ὅλης τῆς κτίσεως, τὸν ὁποῖον δορυφοροῦσι τριγύρου, ὅλα τὰ οὐράνια τάγματα». Οἱ ἱερεῖς πού κρατοῦν τὰ ἅγια σύμβολα «εἰκονίζουσι τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸν Νικόδημον ὁποῦ ἔφερον ἐπὶ τῶν ὤμων τὸ ζωφόρον σῶμα τοῦ Κυρίου διὰ νὰ τὸ κηδεύσουν. Ὅθεν καὶ ἐμβαίνουντες εἰς τὸ ἅγιον Βῆμα, ὡσάν εἰς τὸν τάφον τὸ ἀποθέτουσι ἐπάνω εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν»⁵⁰. Ὅταν περνοῦν τὰ ἅγια «σκύπτοντες εἰς τὴν γῆν τὸν δοξάζωμεν καὶ τὸν εὐχαριστοῦμεν, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην ὁποῦ ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀχαριστούς, ὡστε νὰ πάθῃ καὶ νὰ σταυρωθῇ διὰ τὴν σωτηρίαν μας»⁵¹. Ὁ ἀέρας μὲ τὸν ὁποῖον σκεπάζονται τὰ δῶρα μετὰ τὴν τοποθέτησίν των στὴν ἁγία Τράπεζα «φανερώνει τὴν πλάκα ὁποῦ ἔβαλαν ἐπάνω εἰς τὸ μνήμα. Καὶ κλείονται τὰ βημόθηρα, μὲ τὸ ὁποῖον ἐννοοῦμεν τὰς σφραγίδας τῶν Ἰουδαίων, διὰ νὰ μὴ κλαπῇ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ»⁵².

Ἰδιαίτερη σημασία δίδει στὸν ἀσπασμὸ τῆς ἀγάπης καὶ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως πού ἀκολου-

θοῦν. Οἱ χριστιανοὶ «εἶναι χρεῖα νὰ ἔχουν ἀναμεταξὺ τους ἀγάπην ἀδελφικὴν, διατὶ ἔχουν νὰ κάμουν τὴν ὁμολογίαν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως. Καὶ χωρὶς ἀγάπην, ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως εἶναι ἀνωφελής. Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ ὁμολογήσωμεν. Ὅθεν καὶ διὰ σημάδι τῆς τοιαύτης ἀγάπης, ἔκαμαν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ἀσπασμὸν ἀναμεταξὺ τους ἐν φιλήματι ἀγίῳ, οἱ ἄνδρες μὲ τοὺς ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκες μὲ τὰς γυναῖκας, τὸ ὁποῖον σήμερον οἱ ἱερεῖς μοναχοὶ κάνουν εἰς τὰς συλλειτουργία, λέγοντες, ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν. Ἡ ὁμολογία τῆς ὀρθοδόξου πίστεως εἶναι ἀναγκαία εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν, διὰ τὴν τελείωσιν τῶν θείων μυστηρίων, ὁποῦ τότε πλησιάζει διὰ νὰ γένη καὶ μάλιστα διὰ τὴν ἁγίαν κοινωνίαν»⁵³.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸ διακονικὸ παράγγελμα: «τὰς θύρας, τὰς θύρας· ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν», ὡς πρὸς τὸ νόημα τοῦ πρώτου ἡμῖσι πού ἀφορᾷ ὅσους ἦταν ὑπεύθυνοι γιὰ τὸ κλείσιμο τῶν ἔξω θυρῶν τοῦ Ναοῦ (Διακόνους, ὑποδιακόνους, πυλωρούς), μετὰ τὴν ἀπόλυση τῶν κατηχομένων, ἐπικαλεῖται τὸν Εὐστράτιον Ἀργέντη, λόγιον τοῦ 18ου αἰ. ἀπὸ τῆ Χίο, ὁ ὁποῖος «μᾶς ἄφησε τὴν ἀληθινὴν τούτου ἐξήγησιν γεγραμμένην εἰς τὸ τρίτον τμήμα τοῦ περὶ ἀζύμων θαυμασίου βιβλίου»⁵⁴. Ὅσον ἀφορᾷ στὸ «ἐν σοφίᾳ πρόσχωμεν» πού σχετίζεται μὲ τὴν προσοχή πού πρέπει νὰ δείχνουν οἱ πιστοὶ κατὰ τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως⁵⁵ ὁ ἐρμηνευτὴς μνημονεύει τὸ κείμενον τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἡσυχία πού πρέπει νὰ ἐπικρατεῖ τὴν ὥρα αὐτή, κατὰ τὴν ὁποία «ὁ διάκονος ἐπισκοπεῖ τὸν λαόν, ὅπως μὴ τις ψιθυρῇ ἢ νυστάξῃ ἢ γελάσῃ ἢ νεύσῃ· χρή γάρ ἐν Ἐκκλησίᾳ ἐπιστημόνως καὶ νηφαλέως καὶ ἐγρηγορότως ἰστάναι ἐκτεταμένην ἔχοντα τὴν ἀκοήν ἐπὶ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον»⁵⁶.

Καταγράφει ἐπίσης καὶ τὴν ἐκ τοῦ λόγου ὅτι εἶχε χαθεῖ ἡ ἔννοια τῆς φράσης «τὰς θύρας, τὰς θύρας»⁵⁷, συνήθεια νὰ ἀνοίγουν αὐτὴ τὴν ὥρα «εἰς μάτην καὶ ἀστόχαστα τὴν πύλην τοῦ Βήματος»⁵⁸. Περισσότερο ὁμως καταδικάζει τὸ περιεργὸ φαινόμενο - ἀταξία καὶ σκάνδαλο νὰ ὑπάρχει ἡσυχία ἐξ αἰτίας τῶν ζητιάνων πού φαίνεται ἔμπαιναν στὸ Ναὸ ἢ καὶ ἀπὸ τὸν θόρυβο τῶν δίσκων· «Δέν εἶναι ἄξιον -γράφει- νὰ κλαύσῃ τινὰς μὲ πικρὰ δάκρυα τὴν κατάστασιν τοῦ νῦν καιροῦ, ὁποῦ μάλιστα

ἐκείνας τὰς ὥρας ἡ Ἐκκλησία καταστίνεται ἕνα τζαρσί καὶ γεμίζει ἀπὸ θόρυβον καὶ σύγχυσιν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ζητιάνων καὶ τῶν δίσκων; ὃ ἐλευινή κατάστασις τοῦ καιροῦ τούτου. Ὡς δυστυχία τῆς ἐκκλησιαστικῆς εὐταξίας. Ὡς ζημία καὶ κόλασις ἀπὸ τὴν πρόφασιν τάχα τῆς ἐλεημοσύνης»⁵⁹.

Γιὰ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως λέγει ὅτι «ἀναγινώσκειται μεγάλη τῆ φωνῆ, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ λαοῦ»⁶⁰. Ἀπ' ὅ,τι φαίνεται εἶχε πλέον λησμονηθεῖ ἡ παλαιὰ παράδοση πού ἠθελε τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, πού εἰσήχθη ἀπὸ τὸ Βάπτισμα στὴ θεία Λειτουργία τὸν 6ο αἰ., νὰ λέγεται ἢ ψάλλεται ἀπὸ ὅλο τὸ λαό⁶¹. Ὁ διάλογος πρὸ τῆς Ἀναφορᾶς ξεκινᾷ μετὰ τὴν «ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ...»⁶². Στὴν εὐλογία αὐτὴ «ἡμεῖς πρὸς αὐτὸν (τὸν ἱερέα δηλαδή) εὐγνωμόνως ἀνταποκρινόμενοι λέγομεν, νὰ εἶναι αὐτὰ τὰ ἴδια καλὰ καὶ μετὰ τοῦ λόγου του, ἡγουν καὶ μετὰ τὰ τοῦ πνεύματός σου. Διατί καὶ ὁ ἱερεὺς ὡς ἄνθρωπος ἔχει χρεῖαν ἀπὸ τὴν δέησιν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειτα μᾶς φωνάζει νὰ ἀνεβάσωμεν εἰς τὰ οὐράνια τὰς καρδίας μας, ἡγουν τὸν νοῦν μας. Ἄνω τὰς καρδίας. Καὶ ἡμεῖς ἀποκρινόμεθα, πῶς κάνομεν ὑπακοήν, καὶ καθὼς μᾶς λέγει, εἰς τὸν Κύριον καὶ Θεὸν μας ἔχομεν τὰς καρδίας μας»⁶³.

Τὸ «εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ» ἀναφέρεται στίς ἀπειρες εὐεργεσίες τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας «καὶ μάλιστα διὰ τὴν αἰώνιον σωτηρίαν, ὅπου μᾶς ἐπροξένησεν ὁ θάνατος τοῦ μονογενοῦς του Υἱοῦ»⁶⁴. Ὁ λαὸς ἀποκρίνεται ὅτι εἶναι ἄξιον καὶ δίκαιον, «ἡγουν τὸ νὰ τὸν εὐχαριστήσωμεν καὶ περισσότερον δὲν πρέπει νὰ λέγωμεν»⁶⁵. Αὐτὸ θεωρεῖται ὡς συγκατάθεση τοῦ λαοῦ προκειμένου ὁ ἱερέας νὰ ἀρχίσει νὰ διαβάξει «μυστικῶς» τὴν εὐχὴν τῆς Ἀναφορᾶς «πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, μετὰ τὴν ὁποῖαν τὸν προσκυνεῖ καὶ τὸν εὐχαριστεῖ διηγούμενος τὰ ἐξ ἀρχῆς θαυμάσια καὶ τὰ μεγάλα καὶ ἐξαισία ἔργα ὅπου ἔπραξε διὰ τὸν ἄνθρωπον, ὁμοῦ ὁ μονογενὴς του Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον»⁶⁶. Ὁ ὅρος «μυστικῶς», ὅσον ἀφορᾷ στὸν τρόπο ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν, ἀκόμη καὶ τῆς Ἀναφορᾶς, εἶχε ἐπικρατήσει αὐτὴν τὴν περίοδο, χωρὶς ὅμως λειτουργικὴ ἢ θεολογικὴ δικαίωση, διότι μετὰ τὴν πηγὴν δὲν σημαίνει ἀφώνως, ἀλλὰ ἡσυχῶς καὶ μετὰ ἡρεμίας⁶⁷. Ἡ Ἀναφορά ἰδιαίτερα ἦταν ἀδιανόητον νὰ μὴν ἀναγινώσκειται εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ τῆ στιγμῆ πού οἱ πιστοὶ ἔπρεπε νὰ ἀπαν-

τήσουν σὲ κάποια σημεῖα μετὰ τὴν Ἀμὴν⁶⁸. Στὴν συγκεκριμένη ἐδῶ Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας τὸ «μυστικῶς» χρησιμοποιεῖται σ' ἀντίθεση μετὰ τὸ «μεγαλοφώνως» τῶν ἰδρυτικῶν λογίων καὶ ἐπομένως προσιδιάζει περισσότερο πρὸς τὸ ἡσυχῶς καὶ χαμηλοφώνως παρὰ πρὸς τὸ σιωπηρῶς καὶ ἀφώνως.

Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἰδρυτικῶν λογίων ἔχει καθαρὰ διηγηματικὸ χαρακτήρα πού σημαίνει «ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο τὸ μέγα καὶ φοβερόν, ὅπου ἔρχεται νὰ κάμῃ, ἐκείθεν ἔχει τὴν ἀρχήν, ὅτι δηλαδή ἐκεῖνος πρῶτος, ἡγουν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἔτζη ἔκαμε καὶ εἶπε τότε εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ ὅτι δίδοντάς τους τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα του τοὺς ἐπρόσταξεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μετὰ ταῦτα νὰ κάνουν τὸ ἴδιον, κατὰ τὸν τρόπον ὅπου ἐκεῖνος ἔπραξε. Τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν... Καὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ ἱερεὺς διηγηματικῶς λέγει τὰ Κυριακά λόγια, καὶ ἐννοεῖ τὰ τότε ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ γενόμενα, δὲν πρέπει νὰ δείχνῃ οὔτε αὐτός, οὔτε ὁ Διάκονος, οὔτε τὸ δισκάριον, οὔτε τὸ ποτήριον. Ἐπειδὴ ἀκόμα δὲν μετεβλήθησαν ἕως τότε»⁶⁹.

Στὴ συνέχεια παραθέτει τὸν τύπο τῶν ἐπικλήσεων τῆς Λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, χωρὶς τὸ «μεταβαλὼν» στὴ δευτέρη πού εἶναι καὶ τὸ σωστό⁷⁰ καὶ τονίζει ὅτι μετὰ τὸν καθαγιασμό «πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἀδιστάκτως, ὅτι ἀληθινὰ καὶ πραγματικῶς ὁ ἄρτος ἔγινε σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ κρασί αἷμα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν»⁷¹. Στὰ δίπτυχα πού ἀκολουθοῦν ἐρμηνεύει ὅτι μνημονεύομε πρῶτα τοὺς ἁγίους, ὄχι «διὰ σωτηρίαν ἐκείνων» ἀλλὰ «ὡς μεσίτας καὶ πρεσβυτάς διὰ λόγου μας». Πρωτίστως καὶ ἐξαιρέτως μνημονεύεται ἡ Θεοτόκος, διότι ἡ πρεσβεία της ὡς Μητέρας τοῦ Θεοῦ «εἶναι δραστηκώτατη καὶ ἀπαράγραπτος»⁷². Μετὰ τὰ τῶν ἁγίων τάγματα ὁ ἱερέας «μνημονεύει καὶ τῶν κοινῶς κεκοιμημένων, διὰ νὰ ἔχουν καὶ ἐκεῖνοι ἀνάλογον ὠφέλειαν» καὶ στὴ συνέχεια «μνημονεύει καὶ τῶν ζώντων κατὰ μέρος διὰ κάθε τάξιν καὶ ἡλικίαν ἀνθρώπων, ζητῶντας εἰρήνην, ὑγείαν, εὐζωίαν καὶ σωτηρίαν αἰώνιον»⁷³. Ξεχωριστὰ παρακαλεῖ τὸ Θεὸ «διὰ τὸν Ἀρχιερέα τοῦ παρόντος τόπους διὰ νὰ τὸν φυλάττῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸ ποιμνίον του, εἰρηνεύοντα, ὑγιαίνοντα καὶ διδάσκοντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας»⁷⁴. Καὶ ἡ Ἀναφορά ὀλοκληροῦται μετὰ τὸ «καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ

μεγάλου Θεοῦ...», ἀφοῦ προηγουμένως εὐχόμεθα νά μὴν ὑπάρχουν στήν Ἐκκλησία σχίσματα καί σκάνδαλα⁷⁵.

Μετά τήν ἁγίαν Ἀναφορά ξεκινᾷ ἡ διαδικασία γιά τή θεία κοινωνία «μέ καθαρᾶν συνείδησιν», μέ πρῶτο στοιχεῖο προετοιμασίας τό «Πάτερ ἡμῶν», ὅπου γίνεται λόγος γιά τόν ἄρτον τόν ἐπιούσιον «ὅπου βεβαιότατα ὁ μυστικός ἄρτος τῆς ἱερᾶς τραπέζης, ἡγουν τό τίμιον σῶμα καί αἷμα τοῦ Κυρίου μας, εἶναι ὁ ἐπιούσιος καί ὄχι κανένας ἄλλος»⁷⁶. Τήν ὥρα αὐτή ὁ Διάκονος «ζώνεται» τό ὄραριό του σταυροειδῶς κατά τόν τύπον τῶν οὐρανίων Σεραφίμ πού συστέλλουν τά φτερά τους ὅταν πλησιάζουν τό Θεό⁷⁷. «Καί ὁ Διάκονος λοιπόν ἐπειδή μέλλει νά πλησιάσῃ εἰς τήν φρικτήν ἐκείνην θυσίαν μέ τήν ὁποίαν εὐρίσκεται ἐνωμένη ὅλη ἡ μακαρία θεότης, μιμείται μέ τό σχῆμα ἐκεῖνο τά Σεραφίμ καί εἰς τόν ἴδιον καιρόν δίδει καί εἰς ἡμᾶς παρὰδειγμα νά ἐτοιμάζωμεν τόν ἑαυτόν μας καί ἡμεῖς, μέ τήν ἰδίαν συστολήν καί εὐλάβειαν»⁷⁸.

Ἐνδιαφέροντες εἶναι καί οἱ συμβολισμοί πού δίδονται στή συνέχεια γιά τήν ὑψωση καί τό μελισμó. «Ὁ ἱερεὺς πιάνει μέ ὄλον τόν φόβον καί τήν εὐλάβειαν μέ τὰς δύο του χεῖρας τόν ἅγιον ἄρτον καί ἐκφωνῶντας ὁ Διάκονος τό, Πρόσχωμεν, σηκώνει ὑψηλά τόν ἅγιον ἄρτον μέ σταυροῦ σχῆμα καί φωνάζει λέγωντας, τά ἅγια τοῖς ἁγίοις. Ἡ ὑψωσις ἐκείνη τοῦ ἁγίου ἄρτου σημαδεύει τήν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ μέ τήν ὁποίαν τότε θεωμένον σῶμα τοῦ Κυρίου μας ἐγινεν ἀπαθές καί ἀφθαρτον καί πλέον δέν εἶναι παθητόν καί φθαρτόν ὡσάν καί πρότερον»⁷⁹. Τό «τά ἅγια τοῖς ἁγίοις» σημαίνει ὅτι «τά ἅγια ταῦτα μυστήρια δέν εἶναι διά ἀνθρώπους ἀκαθάρτους καί ἁμαρτωλοῦς, ἀλλά διά ἐκείνους ὅπου κατά τό δυνατόν ἔχουσι βίον καθαρόν καί ἅγιον»⁸⁰.

Ὁ μελισμóς δέ σέ τέσσερα μέρη τοῦ ἁγίου ἄρτου καί ἡ σταυροειδής τοποθέτησή των στό δισκάριο συμβολίζει «ὅτι ὁ σταυρός τοῦ Σωτῆρος ἔσωσε τόν τετραπέρατον κόσμον»⁸¹. Τό σῶμα δέ τοῦ Χριστοῦ δέν μερίζεται «ἀλλά τά φαινόμενα εἶδη τοῦ ἄρτου. Καί τοῦτο εἶναι τό μυστήριον τῶν μυστηρίων. Ὅτι ἄλλο εἶναι καί ἄλλο βλέπομεν. Εἶναι σῶμα Χριστοῦ κατά ἀλήθειαν καί βλέπομεν ἄρτον»⁸². Τό Κυριακόν σῶμα πάσχει ἀπαθῶς, γι' αὐτό ἐνώ μερίζεται δέν διαιρεῖται. Σέ κάθε δέ μέ-

ρος τοῦ ἁγίου ἄρτου, ὅσο μικρό καί ἂν εἶναι, βρίσκεται ὅλος ὁ Ἰησοῦς Χριστός «τέλειος καί ὡς Θεός καί ὡς ἄνθρωπος, ἡγουν μετά τῆς ἁγίας του ψυχῆς»⁸³. Αὐτό τό ὁμολογοῦμε μέ τά λόγια «πιστεύω Κύριε καί ὁμολογῶ, ὅτι σύ εἶ ἀληθῶς ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος κ.τ.λ.»⁸⁴ πού ἀπό τήν Ἀκολουθία τῆς Μεταλήψεως ἐπικράτησε νά λέγει κάθε πιστός ὅταν προσέρχεται νά κοινωνήσῃ· «ὁμολογοῦμεν δηλαδή πῶς ὅλον τόν Χριστόν δεχόμεθα ζῶντα καί μέ τόν πλέον σμικρότατον μαργαρίτην»⁸⁵.

Γιά τό ζέον, δηλαδή τό βραστό νερό πού ὁ ἱερέας βάζει στό ἅγιο ποτήριον, ἐπικαλεῖται τή γνώμη μερικῶν διδασκάλων, τούς ὁποίους βέβαια δέν κατονομάζει. Ἐδῶ ὁ ἐρμηνευτής συνδέει τό ζέον μέ τό ὕδωρ «ὅπου εὐγῆκεν ἀντάμα μέ τό αἷμα ἀπό τήν πλευράν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ, διά νά φανερωθῇ πῶς ἐκείνη ἡ πλευρά ἦτον ζωοποιός καί ζωοποιόν ὕδωρ ἐξέβλυσε. Τό κυριώτερον ὁμως νόημα εἶναι πῶς ἐκεῖνοι ὅπου ἔρχονται εἰς τά θεῖα πρέπει νά εἶναι θερμοί κατά τήν πίστιν καί νά μὴν ἀμφιβάλουν παντελῶς εἰς ἐκεῖνα πού πέρνουν. Διά τοῦτο καί λέγει· ζέσις πίστεως πλήρης Πνεύματος ἁγίου, Ἀμήν. Ὅτι ἐκεῖ ὅπου εἶναι ἔνθερος ἡ πίστις, ἐκεῖ εὐρίσκεται καί ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος»⁸⁶.

Στή συνέχεια ἀσχολεῖται μέ τό θέμα τῶν μερίδων, οἱ ὁποῖες σύμφωνα μέ τήν παράδοσή μας δέν μεταβάλλονται σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ⁸⁷, καί δέν πρέπει ἐξ αὐτῶν ὁ ἱερέας νά μεταλαμβάνει τούς πιστούς⁸⁸. Ἀπευθυνόμενος καί σέ ἱερεῖς ὁ ἄγνωστος ἐρμηνευτής τούς συμβουλεύει νά ρίπτουν στό ἅγιο ποτήριον μέ τήν λόγην μόνο τόν ἅγιον ἄρτον ἐνῶ πρέπει νά συγκεντρώνουν πάλι μέ τήν λόγην «ὅλας τὰς μερίδας τῶν ἁγίων καί τὰς ἄλλας, ἀκόμα καί ἐκείνης τῆς Θεοτόκου, εἰς ἓνα μέρος τοῦ δισκαρίου»⁸⁹. Θεωρεῖ μάλιστα ἀνθρωπολατρεία νά κοινωνοῦν οἱ πιστοί ἀπό τίς μερίδες οἱ ὁποῖες «πάλιν ζωμί εἶναι καί σῶμα Χριστοῦ δέν γίνονται»⁹⁰. Τόν παλαιόν καιρόν, γράφει, «ἔδιδαν οἱ ἱερεῖς χωριστά τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἰς τὰς χεῖρας τῶν χριστιανῶν καί χωριστά οἱ διάκονοι ἔδιδαν τό ἅγιον αἷμα ἀμέσως μέ τό ποτήριον εἰς τό στόμα τῶν πιστῶν. Καί μέ τόν τρόπον αὐτόν τοῦτον, ποτέ δέν ἐγίνετο λάθος, νά δώσῃ μερίδα ἀνθρώπου, ἀντί διά σώματος Χριστοῦ. Μετά ταῦτα διά εὐκολίαν ἐφευρέθη ἡ λαβίς καί ἔπαυσεν

ἐκείνη ἡ ἀγία συνήθεια»⁹¹. Οἱ μερίδες τελικά ἀφοῦ κοινωνήσουν ὅλοι τοποθετοῦνται στό ποτήριο μετά στήν ἀγία Πρόθεση⁹².

“Ὅσον ἀφορᾶ στήν κοινωνία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ ὁ ἐν λόγῳ ἐρμηνευτής εἶναι ἔνθερμος ὑποστηρικτής τῆς κολλυβαδικῆς παράδοσης περί συνεχοῦς θείας μεταλήψεως⁹³. Προτρέπει μάλιστα τούς χριστιανούς νά προσέρχονται στή θεία κοινωνία λέγοντάς τους· «ἰδοῦ ἡ Τράπεζα τῆς ζωῆς ἡτοίμασται, προσέλθετε. Πλησιάσατε εἰς τήν πηγὴν τῶν ἀγαθῶν. Γεύσασθε καί ἴδετε ὅτι Χριστός ὁ Κύριος. Ὁ μέγας οὗτος δειπνος, διά ἐσᾶς εὐτρεπίσθη. Ὁ μόσχος ὁ ἄμωμος, ὁ ζυγόν ἁμαρτίας μή δεξάμενος, διά ἐσᾶς ἐθυσιάσθη. Λοιπόν ἔλθετε, γεύσασθε, διά νά καταλάβετε τήν ἄπειρόν του χρησιμότητα. Διά νά θαυμάσετε τήν ὑπερβολήν τῆς φιλανθρωπίας»⁹⁴.

Στή συνέχεια ἀφοῦ ἐξαίρει τήν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τόν ἄνθρωπο, ἀναφέρεται στίς προϋποθέσεις τῆς θείας μετάληψης, ὅτι δηλαδή ὁ προσερχόμενος «πρέπει ὅσον εἶναι δυνατόν νά εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας, μέ καλήν μετάνοιαν καί ἐξομολόγησιν»⁹⁵. Νά ἔχει ἐπίσης «φόβον Θεοῦ, ὅτι τό φαινόμενον ἐκεῖνο δέν εἶναι ἀπλῶς ψωμί, ἀλλά πῦρ καταναλίσκον... πίστιν, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ βλέπεις ἀληθῶς καί πραγματικῶς καί οὐσιωδῶς εἶναι τό σῶμα καί αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὅθεν καί πηγαίνοντας πρέπει νά λέγῃς, πιστεύω Κύριε καί ὁμολογῶ, ὅτι σύ εἶ ἀληθῶς ὁ Χριστός ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος..., ἀγάπην, ἀγάπην δηλονότι διπλῆν, μίαν πρὸς τόν Θεόν ὁποῦ τόσον πολλά σέ ἠγάπησε καί δέν πρέπει νά εἶναι ἀναίσθητος καί ἀχάριστος εἰς τήν ὑπερβολήν τῆς ἀγάπης του. Ἡ ἄλλη ἀγάπη χρεωστεῖται εἰς τόν πλησίον. Διατί ἂν ἔχη τινάς μνησικακίαν πρὸς τόν ἀδελφόν του, τόν συμφέρει νά μή πλησιάσῃ ὀλότελα»⁹⁶.

Παρά τό ἐνδιαφέρον του ὅμως γιά τήν προσέλευση στή θεία Εὐχαριστία τά πράγματα δέν ἦταν τόσο εὐκόλα. «Τί νά εἰπῇ τινάς, σημειώνει, διά τήν δυστυχίαν τοῦ νῦν καιροῦ; ἀφ’ οὔ κράξῃ τέτοιας λογῆς ὁ ἱερεὺς, ἠξεύρωντας πῶς δέν πλησιάζει κανένας, εὐθύς γυρίζει ὀπίσω, ὡσάν νά ἔκανε σχῆμα παιγνιδίου. Καί εἶναι νά θαυμάσῃ τινάς, πῶς δέν ἐντρεπώμεθα νά λέγωμεν ἐκεῖνα ὁποῦ δέν κάνομεν. Ἦγουν ἡμεῖς ἔξωθεν λέγομεν, πληρωθήτω τό στόμα ἡμῶν αἰνέσεώς σου Κύριε, ὅτι ἠξίωσας ἡμᾶς μετασχεῖν τῶν ἀχράντων σου μυστηρίων, εἰς

καιρόν ὁποῦ οὔτε ἓνας δέν ἐμετάλαβε. Καί ὁ διάκονος ἀπό τό ἄλλο μέρος ἢ ὁ ἱερεὺς λέγει· ὀρθοί μεταλαβόντες τῶν θείων καί τά ἐξῆς. Καί τούτα τί εἶναι; ὄχι ἄλλο παρά μία κενή καί ἄκαρπος συνήθεια»⁹⁷.

Ἐρμηνεύοντας τά τελευταῖα στοιχεῖα τῆς θείας Λειτουργίας ἀναφέρεται στό γύρισμα τοῦ ἱερέα στήν ἀγία Τράπεζα, κάτι πού «τυπώνει τήν Ἀνάληψιν. Καί διά τοῦτο καί λέγει, ὑψώθητι ἐπὶ τούς οὐρανοῦς ὁ Θεός καί ἐπὶ πᾶσαν τήν γῆν ἡ δόξα σου»⁹⁸. Καί εἰς τόν ἴδιον καιρόν καί θυμιάζει. Καί τό θυμίαμα ἐκεῖνο φανερώνει τήν ἐπιδημίαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὁποῦ ἦλθε καί εὐωδίασε πᾶσαν τήν οἰκουμένην. Καί ἐπειδή ἐδῶ λαμβάνει τέλος ὅλη ἡ ἔνσαρκος οἰκονομία, δοξάζει τόν Θεόν μυστικῶς καί λέγει· εὐλογητός ὁ Θεός ἡμῶν καί τό ἐπίλοιπον ἐκφώνως, πάντοτε νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τούς αἰῶνας τῶν αἰῶνων»⁹⁹.

Οἱ κοινωνήσαντες ἀποδίδουν στόν Κύριο τήν πρέπουσαν εὐχαριστίαν καί ὁ ἱερέας τούς ἀπολύει «λέγωντας, ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν, καθὼς ἀρχίζοντας ἔλεγεν, ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Πρὶν ὅμως νά ἀρχίσουν νά φεύγουν λέγει τήν ὀπισθάμβωνον εὐχήν, τήν ὁποῖαν οἱ ἐξηγηταί τῆς θείας Λειτουργίας ὀνομάζουν σφραγίδα καί ἐπίλογον καί ἀνακεφαλαίωσιν τῶν ζητημάτων μας¹⁰⁰. Καί πρέπει νά λέγεται εἰς τό μέσον τῆς Ἐκκλησίας καί ὄχι εἰς τήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδή τό νόημα τῆς ἀποτείνεται ὄχι εἰς τόν Θεάνθρωπον Υἱόν, ἀλλ’ εἰς τόν ἀναρχον Πατέρα, καθὼς φανερόνεται ἀπό τό τέλος τῆς. Ἐκείνη τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἀποτείνεται εἰς τόν Υἱόν. Ὀνομάζεται δέ ὀπισθάμβωνος εὐχή, ἐπειδή τόν παλαιόν καιρόν ὁ ἄμβων ἦτον εἰς τό μέσον τῆς Ἐκκλησίας¹⁰¹. Καί λέγωντας ἔξω τήν εὐχήν τούτην ὁ ἱερεὺς εἶχεν ὀπίσω του τόν ἄμβωνα. Ἔτζη ἠκολούθει. Καί ἀπό τό στάσιμον τοῦ ἱερέως ἔλαβε τό ὄνομα. Καί ἀγκαλά τώρα δέν εἶναι ἄμβων, ὅμως εἰς ἐκεῖνον τόν παλαιόν τόπον πρέπει νά στέκη ὁ ἱερεὺς καί νά ἔχη τό πρόσωπόν του ἴσα πρὸς τό ἅγιον Βῆμα»¹⁰².

Ἐνδιαφέροντα εἶναι ἐπίσης ὅσα λέγει τό συγκεκριμένο ὑπόμνημα τῆς θείας Λειτουργίας γιά τήν διανομή τοῦ ἀντιδώρου θέτοντας καί ὡς πρὸς τό θέμα αὐτό τά πράγματα στή σωστή λειτουργική τους διάσταση· «Τόν παλαιόν καιρόν, –γράφει– ὕστερα ἀπὸ τήν εὐχήν ἐδίδοτο τό ἀντίδωρον καί μετά ταῦτα ἐγίνετο ἡ ἀπόλυσις. Τώρα γίνονται καί

τά δύο εις ἓνα καιρόν μέ ὄλην τήν ἀταξίαν. Ὅμως εἰς πολλούς τόπους γίνεται πρῶτον ἡ ἀπόλυσις. Καί ὁπωσδήποτε εἶναι καλλίτερον. Τό ἀντίδωρον εὐρίσκεται εἰς τά Τυπικά, ὁποῦ λέγεται κατακλαστόν, ἤγουν κομματιαστόν. Τοῦτο πρέπει νά εἶναι ἀπό τήν ἰδίαν προσφοράν ὁποῦ εὐγῆκε τό Κυριακόν σῶμα καί οὕτως ἔχει χάριν, καί ἀντί σῶμα τῆς Θεοτόκου καί διά τήν εὐλογία τῆς ἁγίας λόγχης ὁποῦ δι' αὐτῆς ἐσταυρώθη. Λέγουσι πῶς ἐφευρέθη διά τούς μή κοινωνοῦντας, διά νά μή μένωσι παντάπασι χωρίς ἁγιασμόν. Τόσον ὁμως διαφέρει τοῦτο ἀπό τήν θείαν κοινωνίαν, ὅσον τό γιαντί ἀπό τό διαμάντι ἡ ὅσον ἡ σελήνη ἀπό τόν ἥλιον»¹⁰³.

Ἀπό τήν ἐκτενή παρουσίαση τοῦ ὡς ἄνω πολύ ἐνδιαφέροντος ὑπομνήματος τῆς θείας Λειτουργίας φάνηκε πρῶτα-πρῶτα ὁ ζήλος τοῦ συντάκτη γιά τόν σέ ἀπλό λόγο σχολιασμό τοῦ κειμένου

προκειμένου νά βοηθήσει τούς χριστιανούς στήν κατανόηση τῆς Λειτουργίας. Γνωρίζοντας καλά καί τήν τάξη τῆς Λειτουργίας διευκόλυνε τά μέγιστα καί τούς ἱερεῖς σέ θέματα τελετουργικά. Ἡ ἐρμηνεία του πού διακρίνεται γιά τόν ἔντονο συμβολισμό στηρίζεται στίς πηγές τόσο τῆς βυζαντινῆς λειτουργικῆς ἐρμηνευτικῆς παράδοσης, μέ ἐξάρτηση κυρίως ἀπό τούς Γερμανό Κωνσταντινουπόλεως καί Θεόδωρο-Νικόλαο Ἀνδίδων, ὅσο καί ἀπό λειτουργικά ὑπομνήματα τῆς Τουρκοκρατίας ὅπως π.χ. τοῦ Κωνσταντίνου Δαπόντε καί Εὐστρατίου Ἀργέντη. Σέ κάθε περίπτωση τό μικρό ἀλλά ἀξιόλογο αὐτό ἐρμηνευτικό τῆς Λειτουργίας ὑπόμνημα ἔβαλε τή δική του σφραγίδα στήν ἱστορία τῶν σχετικῶν μέ τό θέμα αὐτό ἐντύπων βιβλίων τῆς Ἐκκλησίας.

(συνεχίζεται)

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιά τά βυζαντινά ὑπομνήματα τῆς θείας Λειτουργίας βλ. R. Bornert, *Les commentaires byzantins de la divine liturgie du vii au xv siecle* [Archives de l'Orient Chrétien 9], Paris 1966. Βλ. καί π. Θ. Κουμαριανοῦ, «Ἡ ἐρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας κατά τά βυζαντινά ἐρμηνευτικά ὑπομνήματα», ἐν *Τό μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας. Πρακτικά Γ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων*, 14-17 Ὀκτωβρίου 2001, Ἱερά Μητρόπολις Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως (Θεσσαλονίκη), Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη 8, Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 2004, σσ. 179-210. Τοῦ ἰδίου, «Ἡ Λειτουργική Ἐρμηνευτική (Μυσταγωγικά Ὑπομνήματα) ἀπό τόν ΣΤ' ἕως τόν ΙΒ' αἰώνα», ἐν *Ἐκκλησία*, ἔτος ΠΗ' - τεῦχος 11 - Δεκέμβριος 2011, Ἀθήνα, σσ. 751-760. Περί τῶν μεταβυζαντινῶν λειτουργικῶν ὑπομνημάτων βλ. Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἡ Ὁρθόδοξη Λατρεία κατά τήν Τουρκοκρατία», ἐν *Ἐκκλησία*, ἔτος 7' (90) - τεῦχος 4 - Ἀπρίλιος 2013, Ἀθήνα, σσ. 262-286. Βλ. καί K. Simic, *Ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας στόν ἐλληνοφώνο χῶρο κατά τή μεταβυζαντινή περίοδο*, Διπλωματική Ἔργασία, Ἀθήνα 2005.
2. Μ. Γεδεών, *Ἡ πνευματική κίνησις τοῦ Γένους κατά τόν ΙΗ' καί ΙΘ' αἰῶνα* [Νεοελληνικά Μελετήματα 1], Ἀθήνα 1976, σσ. 125-126.
3. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργική (Πανεπιστημιακαί Παραδόσεις)*, Θεσσαλονίκη 1981, σ. 60.
4. Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἡ Ὁρθόδοξη Λατρεία κατά τήν Τουρκοκρατία», ὁ.π.
5. π. Β. Καλλιμακίανη, *Θεολογικά ρεύματα στήν Τουρκοκρατία* [Φιλοσοφική καί Θεολογική Βιβλιοθήκη - 62], ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2009.
6. Ἰωάννου Ναθαναήλ, *Ἡ θεία Λειτουργία μετά ἐξηγήσεων διαφόρων διδασκάλων*, Βενετία 1574.
7. Paisios (Patriarch of Constantinople), «Gramota Konstantinopol's Kago patriarkha Paisiia I K Mokovs-Komu patriarkhu Nikonu», ἐν *Khristianskoe Chtenie* 1881 (1) 303-353, 539-595.
8. Δ. Γόνη, «Τό Izvestie učitel'noe σέ νεοελληνική μετάφραση τῶν μέσων τοῦ ΙΗ' αἰώνα», ἐν *Οἰκοδομή καί Μαρτυρία. Ἐκφρασις ἀγάπης καί τιμῆς εἰς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σερβίων καί Κοζάνης Κύριον ΔΙΟΝΥΣΙΟΝ*, τόμος Β', ἐν Κοζάνη 1992, σσ. 117-129.
9. *Ἐξήγησις τῆς θείας Λειτουργίας, συλλεχθεῖσα καί στιχογραφεῖσα παρὰ Κωνσταντίνου Δαπόντε*, τοῦ μετωνομασθέντος Καισαρίου, τόμ. πρῶτος, ἐν Βιέννη τῆς Ἀουστρίας 1795 (=φωτ. ἀνατ. ἐκδ. «Τήνος», Ἀθήνα ἄ.ἔ.).
10. Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), *Ἡ θεία Εὐχαριστία καί τά προνόμια τῆς Κυριακῆς κατά τή διδασκαλία τῶν Κολλυβάδων* [Κανονικά καί Λειτουργικά 7], ἐκδ. «Μυγδονία», Θεσσαλονίκη 2008.
11. Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, *Ἐορτοδρόμιον ἤτοι ἐρμηνεία εἰς τούς ἀσματικούς Κανόνας τῶν Δεσποτικῶν καί Θεομητορικῶν ἑορτῶν*, τόμ. Α', ἐκδ. «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», Θεσσαλονίκη 1987, σ. 11. Ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ ἅγιος Νικοδήμος στό Πηδάλιον θίγει καί τό ζήτημα τῆς ἐρμηνείας τῶν μυστηρίων, ὅπως εἶναι τό Βάπτισμα καί ἡ θεία Λειτουργία (σ. ια'). Βλ. καί Γ. Ν. Φίλια, *Παράδοση καί ἐξέλιξη στή Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2006, σσ. 212-213. Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), ὁ.π., σσ. 37-38.

12. π. Β. Καλλιακμάνη, *ὅ.π.*, σσ. 94-105. Βλ. καί Μ. Γεδεών, *ὅ.π.*, σσ. 204-206. Ἰ. Β. Κογκούλη, *Κατηχητική καί Χριστιανική Παιδαγωγική*, ἐκδ. οἶκος Ἀφῶν Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1990, σσ. 84-86.
13. Ὑπομνήματα λειτουργικά ἢ μυσταγωγικά ὀνομάζονται τά ἀπό τόν 6ο μ.Χ. αἰ. διασωθέντα κείμενα «μέ τά ὁποῖα πατέρες καί ἐκκλησιαστικοί συγγραφεῖς ἐρμηνεύουν τούς λειτουργικούς τύπους, χρησιμοποιώντας κυρίως τή συμβολική καί ἀναγωγική ἐρμηνεύει» (Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργική Α΄. Εἰσαγωγή στή θεία Λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 32).
14. Δ. Γκίνη - Β. Μέξη, *Ἑλληνική Βιβλιογραφία, 1800-1863*, τόμ. Α΄, Ἀθήναι 1939, σ. 245. Βλ. καί Φ. Ἡλιού, *Ἑλληνική Βιβλιογραφία τοῦ 19ου αἰῶνα*. Βιβλία - φυλλάδια, τόμ. Α΄ (1801-1818), Ἀθήναι 1997, σ. 100.
15. Δίδεται ἡ ἐντύπωση ὅτι ἡ ἐκδοση τοῦ 1804 στή Βενετία, παρά Πάνω Θεοδοσίῳ τῶ ἐξ Ἰωαννίνων, εἶναι ἡ δευτέρα, ἀλλά εἶναι ἡ πρώτη. Γιά δευτέρα φορά ἐκδόθηκε πάλι στή Βενετία τό ἔτος 1851 (βλ. Δ. Γκίνη - Β. Μέξη, *ὅ.π.*, 5415 καί Φ. Ἡλιού, *ὅ.π.*, σ. 100). Ἡ τρίτη ἐκδοση πραγματοποιήθηκε ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογρ. Θ. Παπαλεξανδροῦ 1876. Τό ἐν λόγῳ κείμενο τό προμηθευθήκαμε ἀπό τή βιβλιοθήκη τῆς Ἱερᾶς Σκήτης τῶν Καυσοκαλυβίων Ἀγίου Ὁρους εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Γέροντος Παταπίου Καυσοκαλυβίτου, τόν ὁποῖον καί θερμοῦς εὐχαριστοῦμε. Στήν τελευταία αὐτή ἐκδοση ἀφηρέθησαν δύο σελίδες περίπου ἀπό τό πρωτότυπο «περιτταί νομισθεῖσαι, ὡς πρός τόν σκοπόν καί τόν τίτλον τοῦ ἀναχειρας φυλλάδιον», καί ἔγιναν κάποιες λεπτικοῦ χαρακτήρα διορθώσεις. Στόν Πρόλογο δέ σημειώνονται καί οἱ λόγοι πού ἐπέβαλαν τή νέα ἐκδοση· «Καί τοῦτο διά τρία αἴτια· α΄. διότι ἂν καί σύντομον, διαλευκαίνει ὅμως πολλά, ἄγνωστα εἰς τούς πολλούς· β΄. διότι ἀναπληροῖ τήν ἔλλειψιν πολυδαπάνων βιβλίων, ἐξηγούντων μέν εἰς πλάτος τά περί τήν θείαν Λειτουργίαν, διά τήν δαπάνην ὅμως καί τόν ὄγκον των, οὐδόλως ἢ ὀλίγον παρά πάντων ἀναγινωσκομένων. Καί γ΄. διότι τό φυλλάδιον τοῦτο κατασταθέν ἤδη σπάνιον ἢ καί δυσεύρετον, ἀποτυγχάνει τοῦ θεοφιλοῦς σκοποῦ, ὅστις δὴποτε καί ἂν ἦναι ὁ πατήρ αὐτοῦ, στεροῦνται δέ ὄχι ὀλίγης ὠφελείας καί πολλοί τῶν χριστιανῶν, δι' οὓς καί ἡ παροῦσα ἀνατύπωσις» (σσ. 3-4).
16. *Ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 4. Βλ. καί Κ. Simic, *Ἐρμηνεύει τῆς θείας Λειτουργίας στόν ἑλληνόφωνο χῶρο κατά τή μεταβυζαντινή περίοδο*, σ. 44.
17. *Ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 3.
18. *Ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 4. Βλ. καί Κ. Simic, *ὅ.π.*, σ. 44.
19. *Ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 5.
20. Βλ. Π. Ἰ. Σκαλτοῦ, «Εὐχαριστία καί θυσία», ἐν *Λειτουργικές Μελέτες II*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2011, σσ. 99-118.
21. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐπιστολή Πέτρου Μανσοῦ πρός Ζαχαρίαν περί τοῦ ἀχράντου σώματος οὗ μεταλαμβάνομεν*, PG 95, 408. Βλ. καί Π. Ἰ. Σκαλτοῦ, «Ἡ θεία Λειτουργία: Συγκεφαλαίωση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας», ἐν *Θεολογία*, τόμ. 80, τεύχ. 4, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 2009, σσ. 77-106.
22. π. Β. Καλλιακμάνη, *ὅ.π.*, σσ. 273-287. Ἐπισκόπου Σεραφεῖμ (Μητροπολίτου Πειραιῶς), *Ἡ αἵρεσις τῆς ἱκανοποίησεως τῆς Θείας Δικαιοσύνης διά τῆς Σταυρικῆς Θυσίας τοῦ Κυρίου*, Πειραιεύς 2012. Βλ. καί Κ. Simic, *ὅ.π.*, σ. 44.
23. *Ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας*, σσ. 6-7. Τά λόγια αὐτά παραπέμπουν στίς περί ἱκανοποίησης τῆς θείας δικαιοσύνης θέσεις τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἀγιορείτη, ὁ ὁποῖος γράφει χαρακτηριστικά ὅτι ἂν «βάλης εἰς τό ἕνα μέρος τῆς ζυγαρίας τήν θανάσιμον ἁμαρτίαν καί ἀπό τό ἄλλο βάλης ὅλην τήν ἀγάπην τῶν Ἀγγέλων, ὅλας τās ἀξιομισθίας τῆς Βασιλείσης τῶν Ἀγγέλων καί Θεοτόκου, ὅλα τὰ αἵματα τῶν Μαρτύρων, ὅλα τὰ δάκρυα καί τούς κόπους καί τās νηστείας τῶν ἀσκητῶν, καί ἀπλῶς, ὅλα τὰ καλά ἔργα τῶν ἁγίων, ταῦτα πάντα συμμαζωμένα δέν βαρύνουν τόσον, ὅσον βαρύνει μία θανάσιμος ἁμαρτία» (Ἐξομολογητᾶριον, ἐν Βενετῖα 41842, σσ. 223-224. Βλ. καί π. Β. Καλλιακμάνη, *ὅ.π.*, σσ. 281-282).
24. *Ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 10.
25. *Ὁ.π.*, σ. 9.
26. *Ὁ.π.*, σ. 8. Ἀνάλογες θέσεις περί προσοχῆς κατά τήν ὥρα τῆς θείας Λειτουργίας βρῖσκουμε σέ ὅλα τὰ σχετικά ὑπομνήματα. Βλ. σχετικά Π. Ἰ. Σκαλτοῦ, «Ἡ στάση τῶν πιστῶν στή θεία Λειτουργία», ἐν *Τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας. Πρακτικά Γ΄ Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου*, 14-17 Ὀκτωβρίου 2001, Ἱερά Μητρόπολις Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως (Θεσσαλονίκη), Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήναι 2004, σσ. 277-300. Τοῦ ἰδίου, «Τά διακονικά παραγγέλματα καί ἡ στάση τῶν πιστῶν στή θεία Λειτουργία», ἐν *Λειτουργικές Μελέτες II*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2011, σσ. 119-172.
27. *Ἐξήγησις τῆς θείας καί ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 7.
28. Βικεντίου Δαμόδου, *Περί τοῦ Δεκαλόγου*, γφ. EBE 1457, φ. 56: «Ἐκεῖνο λοιπόν ὁποῦ πρέπει νά κάνωμεν εἶναι νά συντρέχωμεν εἰς τήν ἐκκλησίαν, καί νά ἀκούωμεν τήν ἱεράν Λειτουργίαν». Βλ. καί π. Β. Καλλιακμάνη, *ὅ.π.*, σ. 204.
29. Βλ. Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), *ὅ.π.*, π. Β. Καλλιακμάνη, *ὅ.π.*, σσ. 453-471.

30. Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλή, *Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων*, τόμ. Ε΄, Ἀθήνησιν 1855 (=ἐκδ. Γρηγόρη 1992), σ. 8.
31. Βλ. π. Β. Καλλιακμάνη, ὁ.π., σσ. 205-206.
32. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σσ. 13-14.
33. Ὁ.π., σ. 16. Πρβλ. Θεοδώρου Στουδίτου, *Ἀντιρρητικός Α΄ κατὰ εἰκονομάχων*, 10, PG 99, 340. Νικολάου Καβάσιλα, *Εἰς τὴν θεϊαν Λειτουργίαν, Α΄*, Sources Chrétiennes 4bis, 64. Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἡ θεία Λειτουργία: Συγκεφαλαίωση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας», ὁ.π., σσ. 77-106.
34. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 16. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, *Ἱστορία ἐκκλησιαστικὴ καὶ μυστικὴ θεωρία*, PG 98, 397CD.
35. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 17.
36. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 17. Πρβλ. Κωνσταντίνου Δαπόντε, τοῦ μετονομασθέντος Καισαρίου, ὁ.π., σ. 28.
37. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 17. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 400A: «Ἀφίεται τὸ θεῖον σῶμα ἐν τῇ προθέσει, ὡσπερ ἐν Βηθλεέμ, ὅπου γεγέννηται ὁ Χριστός». Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΡΛΖ΄, ΡΛΗ΄, ΡΛΘ΄, PG 155, 348ABCD. *Διάλογος...*, ΠΕ΄, PG 155, 264C· ὕΣΤ΄, PG 155, 285D. Κωνσταντίνου Δαπόντε, τοῦ μετονομασθέντος Καισαρίου, ὁ.π., σ. 29. Εὐγ. Μ. Ἀντωνιάδου, *Ἐκφρασις τῆς Ἁγίας Σοφίας*, τόμ. Β΄, ἐν Ἀθήναις 1908, σ. 132. Γενικότερα γιὰ τὴν ἀρχικὴ ἔννοια τῆς «Προθέσεως» καὶ τῆς σχέσης τοῦ ὄρου αὐτοῦ μέ τὸν ὄρο «Προσκομιδῆ» βλ. Π. Ἰ. Κουμαριανοῦ, «Πρόθεση, Προσκομιδῆ, Προσφορά. Ἐνα ξεκαθάρισμα λειτουργικῶν ὄρων», ἐν *Θεολογία* 70β-γ (1999) 483-512. Γ. Α. Κεσελοπούλου, *Ἡ Ἀκολουθία τῆς Προθέσεως (8ος-9ος αἰώνας) κατὰ τὸ κείμενο τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τοῦ ἁγίου Γερμανοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως († 733)*. (Μελέτη λειτουργικῆ, ἱστορικῆ-θεολογικῆ), Μεταπτυχιακὴ Ἔργασία, Θεσσαλονίκη 2008, σσ. 121-181.
38. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 17. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὕΣΤ΄, PG 155, 285D. Κωνσταντίνου Δαπόντε, τοῦ μετονομασθέντος Καισαρίου, ὁ.π., σ. 29.
39. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 17. Τὴν παλαιότερη μαρτυρία περὶ τῆς ὀνομασίας αὐτοῦ τοῦ ἀμφίου ὡς «ἀέρος», διὰ τοῦ ὁποίου σέ πρακτικὸ ἐπίπεδο καλύπτονται τὰ τίμα δῶρα ἢ ριπίζονται (ἀερίζονται) καὶ σέ συμβολικὸ ἐπίπεδο ἐκφράζεται τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ, τὴν ἔχουμε ἀπὸ τὸ Θεόδωρο Μοψουεστίας (βλ. R. Tonneau & R. Devreesse, *Les homelies catéchétiques de Theodore de Mopsueste* [Studi e Testi 145], Vatican City 1949, σσ. 331-333, 471.
40. Ὁ.π., σ. 17. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὕΗ΄, PG 155, 292A. *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 704C.
41. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σσ. 17-18. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὕΗ΄, PG 155, 293A. *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 721D· 724A.
42. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 18. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ΡΛΣΤ΄, PG 155, 345D. *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 708E.
43. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 18.
44. Ὁ.π., σ. 18.
45. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 18. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 405C.
46. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 18. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 721C.
47. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σσ. 18-19. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 724A.
48. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 19. Πρβλ. Συμεών Θεσσαλονίκης, ὁ.π., PG 155, 724B.
49. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 20.
50. Ὁ.π., σσ. 20-21. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 419ABCD. Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, *Λόγος περιέχων τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἅπασαν ἱστορίαν καὶ λεπτομερῆ ἀφήγησιν πάντων τῶν ἐν τῇ θείᾳ ἱερωργίᾳ τελουμένων*, PG 873, 4001E. Νικολάου Καβάσιλα, *Εἰς τὴν θεϊαν Λειτουργίαν, ΚΔ΄*, Sources Chrétiennes 4bis, 162 (3). Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὕΗ΄, PG 155, 292D-293AE. Τ. Π. Τσομπάνη, *Ἡ μεγάλη Εἵσοδος σπὴν Εἰκονογραφία*, Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 76-86.
51. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 21. Ἐδῶ ὁ ἀνώνυμος ἐρμηνευτὴς διασώζει τὴν πράξη τῆς γονυκλισίας κατὰ τὴν μεγάλην Εἵσοδο, ἢ ὁποία ὁμως προῆλθε «ἀπὸ τῆς εἰσόδου τῶν προηγουμένων» (βλ. Νικολάου Καβάσιλα, ὁ.π., SC 4bis, 164(5)). Τὴν ἐρμηνεύει ὁμως σωστά, ὄχι ὡς πράξη λατρείας τῶν δώρων, ἀλλὰ ὡς ἔκφραση δοξολογίας, εὐχαριστίας καὶ ἀγάπης πρὸς τὸ Χριστό (βλ. Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Τὰ διακονικὰ παραγγέλματα καὶ ἡ στάσις τῶν πιστῶν σπὴν θεία Λειτουργία», ὁ.π., σσ. 147-148).

52. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 21. Γιά τό συμβολισμό τοῦ ἀέρος ὡς τοῦ λίθου ἐπὶ τοῦ μνημείου ἢ ἀνωτάτου πέπλου ἢ καταπετάσματος ἢ ἐπιταφίου βλ. Θεοδώρου Στουδίτου (Ψευδ.), *Ἐρμηνεία τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων*, PG 99, 1689. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 400C. Συμεών Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ὕΣΤ', PG 155, 288A. Τ. Τσομπάνη, ὁ.π., σσ. 154-156. Ἰ. Μ. Φουντούλη, *Λειτουργική Α΄. Εἰσαγωγή στή θεία Λατρεία*, Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 49-50. Γ. Α. Σωτηρίου, «Τά λειτουργικά ἄμφια τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας», ἐν *Θεολογία* 20 (1949), τ. Δ΄, σσ. 607-610. Κ. Καλλινίκου (Πρωτοπρεσβυτέρου), *Ὁ χριστιανικός Ναός καί τά τελούμενα ἐν αὐτῷ*, Ἀθήναι 1969, σσ. 170-172. Ε. Βλαχοπούλου-Καραμπίνη, «Ὁ συμβολισμός τῶν ἱερῶν ἀμφίων καί πέπλων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί ἡ Ἐρμηνεία τοῦ διακόσμου τους σύμφωνα μέ τίς ἱερές πηγές», ἐν *Ἀπόστολος Τίτος*, Ἐπίσημο Δελτίο τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης, Περίοδος Γ΄, τεῦχος 5, Δεκέμβριος 2006, σσ. 153-155. Ὅσον ἀφορᾷ τό κλείσιμο τῶν βημοθύρων μετά τήν εἴσοδο τῶν τιμίων δώρων, αὐτό μαρτυρεῖται γιά πρώτη φορά τό 12ο αἰ. ἀπό τό Θεόδωρο Ἀνδίδων (PG 140, 445E), λόγω προφανῶς τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἔννοιας τῶν θυρῶν, γιά τήν ὁποίαν ὁμως ὑπάρχουν παλαιότερες πληροφορίες (βλ. F. Taft, *The Great Entrance* [Orientalia Christiana Analecta, 200], Roma 1978, σσ. 378-379, 408-416). Στό σημεῖο αὐτό τοποθετεῖ τό κλείσιμο τῶν βημοθύρων καί ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης (*Διάλογος...*, ὕΗ΄, PG 155, 296C. *Περί τε τοῦ θείου Ναοῦ*, PG 155, 732A). Βλ. καί Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Τά διακονικά παραγγέλματα καί ἡ στάση τῶν πιστῶν στή θεία Λειτουργία», ὁ.π., σσ. 151-152.
53. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 22. Σχετικά μέ τόν ἀσπασμό ὁ ἐρμηνευτής τῆς θείας Λειτουργίας γνωρίζει τήν ἀρχαία παράδοση, ὅπως περιγράφεται στίς Διαταγές τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων: «καί ἀσπαξέσθωσαν οἱ τοῦ κλήρου τόν ἐπίσκοπον, οἱ λαϊκοί ἄνδρες τοὺς λαϊκούς, αἱ γυναῖκες τὰς γυναῖκας» (II, 57, 76-80, SC 320, 316-318. Πρβλ. VIII, 11, 35-38, SC 336, 174). Βλ. καί Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Θεῖαι Λειτουργίαι κατά τοὺς ἐν Ἀθήναις κώδικας*, Ἀθήναι 1982, σσ. 88-91. Α. Φυτράκη, «Τό φίλημα τῆς ἀγάπης», ἐν *Ἐκκλησία*, 1 Μαΐου 1945, ἀριθ. 3-4, σσ. 26-29).
54. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 23. Πρβλ. Εὐ. Ἀργέντη, *Σύνταγμα κατά ἀζύμων εἰς τρία διααιρεθέντα τμήματα...*, ἐν *Λειψία τῆς Σαξωνίας* 1760, σ. 276. Ἐδῶ ὁ Ἀργέντης, γιά τήν προσοχή πού ἔπρεπε νά δείχνουν οἱ διάκονοι καί οἱ πύλωροί «μήποτε ἀνοιχθῶσιν αἱ θύραι τῆς Ἐκκλησίας καί εἰσέλθῃ τις ἢ ἐξέλθῃ», στηρίζεται στόν ἅγιο Διονύσιο τόν Ἀρεοπαγίτη (*Περί τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας* 3, 2, PG 3, 425 H) καί στίς Διαταγές τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (II, 57, SC 320, 314 (10). VII, 11, SC 336, 176 (10)).
55. Ἰ. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, *Ἡ θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*, ἐκδ. Ο.Χ.Α. «ΛΥΔΙΑ», Θεσσαλονίκη 2002, σ. 163.
56. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 24. Πρβλ. Διαταγαί τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων II, 57, SC 320, 316 (13).
57. Περὶ αὐτοῦ βλ. Θ. Κουμαριανοῦ, «Τὰς θύρας, τὰς θύρας πρόσχωμεν». *Πύλες τοῦ Ναοῦ ἢ θύρες τοῦ ἁγίου Βήματος*, Ἀθήναι 1997.
58. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 24. Γιά τό πότε ἀνοίγει καί κλείνει ἡ πύλη τοῦ Βήματος κατά τῆς θείας Λειτουργίας βλ. Π. Χ. Παπαδημητρίου, *Ἡ ἐξέλιξη τοῦ τύπου καί τῆς εἰκονογραφίας τοῦ βημοθήρου ἀπό τόν 10ο ἕως καί τόν 18ο αἰῶνα* [Βυζαντινά Κείμενα καί Μελέται 49], Κέντρο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν, Θεσσαλονίκη 2008, σσ. 63-71.
59. Ὁ.π., σ. 24.
60. Ὁ.π., σ. 25.
61. Εὐ. Γαλάνη (Μητρ. Πέργης), «Ἡ ψαλμωδική ἀπόδοση τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως», ἐν *Μνήμη Συνόδου Ἁγίας Β΄ Οἰκουμενικῆς* [ἐν Κωνσταντινουπόλει 281], τόμ. Α΄ [Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν] 1983, σσ. 179-194.
62. Β΄ Κορ. 13, 14.
63. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 25. Περὶ τῆς ἔννοιας τοῦ «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας» βλ. Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ἐρμηνευτικά ζητήματα τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Λειτουργικῆς Μελέτες* II, σσ. 193-197.
64. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 25.
65. Ὁ.π., σ. 26.
66. Ὁ.π., σ. 26. Γιά τήν Ἀναφορά βλ. Γ. Ν. Φίλια, *Μελέτες Ἱστορίας καί Θεολογίας τῆς Ὁρθοδόξου Λατρείας*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2002, σσ. 117-137. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς Λειτουργίαι...*, σσ. 98-105.
67. Βλ. Γ. Φίλια, *Ὁ τρόπος ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν στή Λατρεία τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, κατά τά χειρόγραφα Εὐχολόγια ἡ -ιδ΄ αἰῶνων*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 1997. Π. Ἰ. Σκαλτσῆ, «Ἡ περὶ τῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν τῆς θείας Λειτουργίας παράδοση καί οἱ σχετικῆς ἀπόψεις τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου», ἐν *Θεολογία*, τόμος 80, τεῦχος 3ο, Ἰούλιος-Σεπτέμβριος 2009, σσ. 71-92.
68. Ἰουστίνου, Α΄ Ἀπολογία 67, 3-5, ΒΕΠΕΣ 3, 1955, σ. 198 (16-20). PG 6, 429BC.
69. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 27.

70. Ί. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας* τόμ. Δ', Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1994, σσ. 253-261.
71. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 29. Πρβλ. Νικολάου Καβάσιλα, ὁ.π., ΚΖ', SC 4bis, 174-176.
72. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 30.
73. Ὁ.π., σ. 30.
74. Ὁ.π., σσ. 30-31.
75. Ὁ.π., σ. 31.
76. Ὁ.π., σ. 31.
77. Ἦσ. 6, 2-3. Πρβλ. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Περί τοῦ θεοῦ Ναοῦ*, PG 155, 712E. Ί. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ι. Σκαλτσῆ, ὁ.π., σ. 182.
78. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 33.
79. Ὁ.π., σ. 33. Βλ. καὶ Ί. Β. Κογκούλη - Χ. Κ. Οἰκονόμου - Π. Ι. Σκαλτσῆ, ὁ.π., σσ. 183-184.
80. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 33. Βλ. καὶ Π. Ι. Σκαλτσῆ, «Ἐρμηνευτικά ζητήματα τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Λειτουργικὲς Μελέτες* II, σσ. 212-214.
81. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 33.
82. Ὁ.π., σ. 34.
83. Ὁ.π., σ. 34. Πρβλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ.π., PG 98, 449A.
84. Σχετικὰ μέ τό νόημα αὐτῆς τῆς προσευχῆς βλ. Ν. Βουλγαρη, *Κατήχησις Ἱερά...*, σσ. 261-264.
85. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 34.
86. Ὁ.π., σ. 35. Ὁ ἄγνωστος ἐρμηνευτής φαίνεται ὅτι ὡς πρός τό θέμα αὐτό ἀπηγεῖ τίς θέσεις κυρίως τοῦ Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως (PG 98, 449E: «ἐκ ζωῆς προήλθον τῆς θείας πλευρᾶς ἀμφοτέρω θεομότητος πεπληρωμένα») καί τοῦ Βαλσαμῶνος (Ἐρμηνεία ΛΒ' Κανόνα τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐν Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, *Σύνταγμα τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων*, τόμ. Β', Ἀθήνησιν 1852 (=φωτ. ἀνατ. ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 1992), σ. 377: «Βάλλεται δέ εἰς πληροφορίαν τοῦ εἶναι ζωοποιά τά ἀπό τῆς ἁγίας πλευρᾶς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ῥέυσαντα, τό αἷμα δηλονότι καί τό ὕδωρ, καί μή νεκρά». Βλ. καὶ Εὐ. Ἀργέντη, ὁ.π., σ. 285. Ν. Βουλγαρη, *Κατήχησις Ἱερά...*, σσ. 259-260.
87. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, ἡΔ', PG 155, 281C: «Πλὴν οὐ μεταβάλλονται αἱ μερίδες ἢ εἰς σῶμα δεσποτικόν ἢ εἰς τά σώματα τῶν ἁγίων, ἀλλά μόνα δῶρά εἰσι καί προσφοραὶ καί θυσίαι». Βλ. καὶ Ί. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Β', σσ. 83-93. Τοῦ ἰδίου, ὁ.π., τόμ. Ε', σσ. 67-73· 114-119.
88. Συμεὼν Θεσσαλονίκης, ὁ.π., PG 155, 284D: «Ἰστέον δέ, ὡς ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν φρικτοτάτων μυστηρίων προσέχειν δεῖ τόν ἱερέα καί λαμβάνειν οὐκ ἐκ τῶν μερίδων, ἀλλ' ἐκ τῆς σαρκὸς τῆς Δεσποτικῆς καί κοινωνεῖν τοὺς προσερχομένους».
89. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 35.
90. Ὁ.π., σ. 36.
91. Ὁ.π., σ. 36. Σχετικὰ μέ τήν ἐπικράτηση τῆς λαβίδας βλ. Π. Ν. Τρεμπέλα, *Αἱ τρεῖς θεῖαι Λειτουργίαι*, σσ. 149-150.
92. Ὁ.π., σ. 36.
93. Σχετικὰ μέ τό θέμα αὐτό βλ. Ν. Σκρέττα (Ἀρχιμ.), *Ἡ θεία Εὐχαριστία καί τά προνόμια τῆς Κυριακῆς κατά τή διδασκαλία τῶν Κολλυβάδων* [Σειρά: Κανονικά καί Λειτουργικά 7], ἐκδ. «Μυθονία», Θεσσαλονίκη 2008.
94. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σσ. 36-37.
95. Ὁ.π., σ. 38.
96. Ὁ.π., σ. 38.
97. Ὁ.π., σσ. 38-39.
98. Ψαλμ. 56, 6.
99. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 39. Βλ. καὶ Ί. Μ. Φουντούλη, *Ἐρμηνεία ἐπτά δυσκόλων σημείων τοῦ κειμένου τῆς θείας Λειτουργίας ἀπό τό Νικόλαο Καβάσιλα*, σσ. 170-172.
100. Ἀναφέρεται στό Γερμανό Κωνσταντινουπόλεως (PG 98, 452C) καί κυρίως στό Θεόδωρο Ἀνδίδων (PG 140, 465E: «Ἡ δ' ὀπισθάμβωνος εὐχή οἰονεῖ σφραγίς ἐστι πάντων τῶν αἰτημάτων καί ἀνακεφαλαίωσις τακτική, πρέπουσα τοῖς πρώτοιις καί τιμωτέροις ἐπιλόγοις»).
101. Βλ. Α. Δ. Παλιούρα, *Εἰσαγωγή στή Βυζαντινὴ Ἀρχαιολογία*, Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων 2002, σσ. 77-81.
102. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σσ. 39-40. Βλ. καὶ Ί. Μ. Φουντούλη, *Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς ἀπορίας*, τόμ. Ε', σσ. 267-273.
103. *Ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς Λειτουργίας*, σ. 40. Βλ. καὶ Συμεὼν Θεσσαλονίκης, *Διάλογος...*, 100, PG 155, 301D· 304A.

Ύμνολογικός λόγος και Βυζαντινή μουσική

Τοῦ Ἀθανασίου Θ. Βουρλή,
Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

(Εἰσήγηση στό ἸΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν
Ἱερῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19 Σεπτεμβρίου 2012)

Εἰσαγωγικά

Ὁ ἱερός ναός, ὡς σύμβολο τοῦ σύμπαντος κόσμου κι ὡς τόπος καί χώρος, ὅπου συγκαταβαίνει ἡ Θ. Χάρις πρὸς ἐξαγιασμό καί σωτηρία τῶν πιστῶν, ὑπῆρξε τό κέντρο, στό ὁποῖο ἀνεπτύχθησαν ὅλες οἱ λειτουργικές τέχνες.

Ἡ Ἐκκλησία μας, ἐξ ἀγάπης πρὸς τόν ἄνθρωπο καί τό ιδιαίτερο σωτηριολογικό ἐνδιαφέρον της, ἀξιοποίησε κατά τόν καλύτερο καί σοφό τρόπο, ὅλες τίς παιδαγωγικές, ἀναγωγικές, συμβολικές, μαθησιακές καί ψυχαγωγικές δυνατότητες πού προσφέρουν οἱ λειτουργικές τέχνες.

Ἐπειδή δέ, οἱ αἰσθήσεις τῆς ὁράσεως καί τῆς ἀκοῆς, ὡς *θυρίδες* εἰσόδου τῶν ἐξωτερικῶν ἐρεθισμάτων μαθήσεως, ἐπικοινωνίας, ἀγωγῆς καί ψυχαγωγίας, παίζουν οὐσιαστικό ρόλο στήν ὅλη ψυχοπνευματική ἀνάπτυξη κι ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου, γι' αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία ἐπέλεξε καί τήν εἰκόνα καί τόν ἦχο, ὡς κατ' ἐξοχήν μέσα τῆς ἐν Χριστῷ παιδαγωγίας.

Ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης ἐπισημαίνοντας τήν ιδιαίτερη σημασία πού ἔχει ἡ αἴσθησις τῆς ὁράσεως καί τῆς ἀκοῆς γιά τήν πρόσληψη, ἀποδοχή καί μαρτυρία τῆς ἐν Χριστῷ πίστεως, γράφει: «ὁ ἑώρακαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ *ἐθεασάμεθα* καί αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς» καί· «ὃ *ἑώρακαμεν καί ἀκηκόαμεν*, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καί ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν» (Α΄ Ἰωάν. 1,13). Ὁμοίως, κι ὁ ἀπόστολος Παῦλος, τονίζοντας τήν ἀξία τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀκοῆς, σημεραίνει: «ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δέ ἀκοή διά ῥήματος Χριστοῦ» (Ρωμ. 10,17).

Στά πλαίσια τῆς συνεργασίας καί διαλεκτικῆς σχέσεως τῶν ἀνωτέρω αἰσθήσεων ἀνεπτύχθησαν, ὡς λειτουργικές τέχνες, ἡ εἰκόνα καί ὁ ἦχος, ὡς *ὄραμα* καί *ἄκουσμα*. Τό ὄραμα, ὡς ἀγιογραφία, τό ἄκου-

σμα, ὡς ὑμνολογικός λόγος κι ἐκκλησιαστική μουσική. Ἄς σημειωθῆ ἐδῶ ὅτι πολλές φορές ἡ ἀγιογραφία ἐπλούτισε κι ἐρμήνευσε τήν ἀνεξάντλητη θεματογραφία της, ὄχι μόνον ἀπό τήν Ἁγία Γραφή, ἀλλά κι ἀπό τήν πλουσιώτατη ὑμνογραφική παράδοσι τῆς ἑλληνορθόδοξου ὑμνογραφίας μας.

Ἦστερα ἀπό τά ἀνωτέρω, εὐλογία ἦταν ἡ ἀνάγκη, στά πλαίσια τοῦ γενικοῦ θέματος τοῦ Συμποσίου μας «Οἱ λειτουργικές τέχνες», νά ἐνταχθῆ καί ἡ εἰσήγησί μας μέ θέμα: «Ύμνολογικός λόγος καί Βυζαντινή μουσική».

Εὐχαριστῶ γι' αὐτό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καί τήν Ὁργανωτική Ἐπιτροπή γιά τήν τιμή καί τήν ἐμπιστοσύνη πρὸς τό προσώπῳ μου.

Θά προσπαθῆσω, μέσα στά χρονικά ὄρια μιᾶς εἰσηγήσεως νά παρουσιάσω στό πρῶτο μέρος βασικά στοιχεῖα τοῦ ὑμνολογικοῦ λόγου, στό δεύτερο ἀντίστοιχα στοιχεῖα τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς καί στό τρίτο καί τελευταῖο, τίς σχέσεις πού ὑπάρχουν μεταξύ λόγου καί μέλους, τμήμα πιό ἐξειδικευμένο καί ἴσως μὴ κατανοητό ἀπό ὅλους.

Α΄ Ο ὙΜΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. Ἐννοιολογική θεώρησις

Ύμνολογικός λόγος, εἶναι ὁ λόγος τῶν λογικῶν ὄντων, τόν ὁποῖο ἀπευθύνουν πρὸς τόν δημιουργό τριαδικό Θεό, ὡς ὕμνο, αἶνο, δοξολογία ἰκεσία, παράκλησι κι εὐχαριστία. «Ἡ μὲν οὖν τοῦ δοξάζειν τόν Θεόν ἐπιθυμία πᾶσι τοῖς λογικοῖς κατὰ φύσιν ἐνέσπασται...»¹, σημειώνει ὁ Μ. Βασίλειος.

Λογικά ὄντα, εἶναι οἱ Ἄγγελοι καί οἱ ἄνθρωποι. Οἱ Ἄγγελοι «εἰσὶ λειτουργικά πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διά τούς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν»². Οἱ Ἄγγελοι, σύμφωνα μέ τή Βίβλο, ἔχουν ὡς ἔργο τους τήν ἀσίγητη δοξολογία τοῦ τριαδικοῦ

Θεοῦ καί τή διακονία τῶν ἀνθρώπων. Ὁ δοξολογικός τῶν τρόπος, λόγω τῆς πνευματικῆς φύσεώς των, διαφέρει ἀπό αὐτόν τοῦ ἀνθρώπου. Στούς Ἀγγέλους ἀρμόζει τό «ὕμνεϊν» καί στούς ἀνθρώπους τό «ψάλλειν»³, ἐπισημαίνει ὁ Θεοφύλακτος Βουλγαρίας. Τό «ὕμνεϊν» θεωρεῖται πνευματικό, τό «ψάλλειν» ὕλικό.

Στό πλαίσιο τοῦ διακονικοῦ, πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καί τή σωτηρία τους, ἔργου τῶν Ἀγγέλων ἐντάσσεται καί ἡ κατ' οἰκονομία Θεοῦ, ἀποκάλυψι τοῦ δοξολογικοῦ ἔργου τους πρὸς τόν Θεόν, ὅπως αὐτό φαίνεται στή Βίβλο: μετά τή δημιουργία τοῦ κόσμου⁴, στό ὄραμα τοῦ Προφήτου Ἡσαΐου⁵, μετά τή Γέννησι τοῦ Κυρίου⁶, καθώς καί στήν Ἀποκάλυψι τοῦ Ἰωάννου⁷. Οἱ Ἄγγελοι ἀποκαλύπτουντες τήν θεοπρεπῆ δοξολογία τους, «διηγούνται»⁸ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τή δόξα τοῦ Θεοῦ καί προτρέπουν συγχρόνως αὐτούς, νά τοὺς μιμηθοῦν.

Ὁ ἄνθρωπος, ὡς κορωνίδα τῆς δημιουργίας, εἶναι προικισμένος μέ ψυχή, νοῦ, λόγο κι ἔμφυτη θρησκευτικότητα. Τά θεῖα αὐτά δῶρα τόν καθιστοῦν ἐπίγειο «ἄγγελος», «προσκυνητήν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὄρατῆς κτίσεως, ... βασιλέα τῶν ἐπί γῆς, βασιλευόμενον ἄνωθεν, ἐπίγειον καί οὐράνιον, πρόσκαιρον καί ἀθάνατον, ὄρατόν καί νοούμενον... τόν αὐτόν πνεῦμα καί σάρκα· πνεῦμα διὰ τήν χάριν, σάρκα διὰ τήν ἔπαρσιν· τό μέν ἵνα μένη καί δοξάζῃ τόν εὐεργέτην· τό δέ, ἵνα πάσῃ καί πάσῶν ὑπομνήσκηται καί παιδεύηται, τῷ μεγέθει φιλοτιμούμενος»⁹, κατὰ τόν ἅγιο Γρηγόριο τόν Θεολόγο.

Ὁ ἀνθρώπινος ὕμνολογικός λόγος συλλαμβάνεται στό νοῦ, ὡς ἐνδιάθετος λόγος, ὡς ἐσωτερική, δηλαδή, ὕμνητική πρὸς τόν Θεόν, κίνησι, ἐξωτερικεύεται διὰ τοῦ στόματος, τῆς γλώσσης καί τῶν ὀδόντων –ὡς προφορικός λόγος–, κι ἀποτυπώνεται ὡς γραπτός (μετά τήν ἀνακάλυψι τῆς γραφῆς).

Ὁ ἱστορικός καί ἠθικολόγος Πλούταρχος ἐπισημαίνοντας, τρόπον τινά, τήν καθολικότητα καί διαχρονικότητα τοῦ φαινομένου τῆς δοξολογικῆς κινήσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τόν Θεόν, σημειώνει: «...ὕμνεϊν γάρ εὐσεβές καί προηγούμενον ἀνθρώποις τοὺς χαρισισμένους αὐτοῖς μόνοις τήν ἑναρθρον φωνήν Θεοῦ»¹⁰.

Πράγματι, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι –ἄλλος ὀλιγώτερο ἄλλος περισσότερο–, ἀναλόγως τοῦ θρησκευάματος, τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου καί τῆς πνευματικῆς τους καλλιέργειας, ἐξωτερικεύσαν κάποιον ὕμνο καί κάποια ἰκεσία στό θεός τους. Γι' αὐτό καί σέ πολλές

γραπτές θρησκευτικές πηγές, κυρίως τοῦ Μεσογειακοῦ χώρου, διασφύζονται ὕμνοι πρὸς τοὺς πιστευομένους θεούς.

2. Ἱστορική θεώρησις

Εἶναι γνωστό κι ἀποδεκτό ὅτι ὁ δικός μας ἑλληνορθόδοξος κι ἑλληνόφωνος λειτουργικός ὕμνολογικός λόγος προέκυψε ὡς ἐκκλησιαστικό ἁγιοπνευματικό χάρισμα κι ὡς προσωπική πνευματική «ἐργῆ»¹¹ πίστεως καί θείου φωτισμοῦ. Ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς ἦταν καθοριστική γιά τήν πορεία τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς λειτουργικῆς ζωῆς. Ὁ ἱερός Ὑμνωδός σέ ἓνα ἰδιόμελο τῆς ἀκολουθίας τῆς Γονυκλισίας λέγει ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα κατελθόν ἐπί τοὺς Ἀποστόλους «ἐν πυρίναις γλώσσαις»¹² καί ὡς ἦχος «πνοῆς βιαίας»¹³, διένειμε σ' αὐτούς «τάς γλώσσας, εἰς ὕμνωδιαν καί δόξαν Θεοῦ»¹⁴.

Ἐκτοτε, οἱ Ἀπόστολοι καί οἱ πρῶτοι χριστιανοί, «καθ' ἡμέραν», ἦσαν «προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον» καί «μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καί ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τόν Θεόν»¹⁵.

Βασικό ὕμνολογικό ὕλικό τῆς πρώτης χριστιανικῆς περιόδου ὑπῆρξε τό Ψαλτήριο τοῦ προφητάνακτος Δαυΐδ, διότι αὐτό ἐξησφάλιζε λειτουργική παράδοσι καί προστασία ἀπό τίς διάφορες αἱρέσεις τῆς ἐποχῆς¹⁶.

Ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης ὑπογραμμίζοντας τή συνύπαρξι παλαιοδιαθηρικῶν κειμένων καί καθ' αὐτό χριστιανικῶν ὕμνων στή λειτουργική μας παράδοσι, σημειώνει: «Πρῶτον οἱ Ψαλμοί τοῦ Δαβίδ λέγονται καί τῶν ἄλλων ἁγίων Προφητῶν, ὅτι προέλαβον οὗτοι, εἶτα σὺν αὐτοῖς τά τῆς χάριτος ἐφύμνια ἄδεται»¹⁷ (δηλαδή οἱ χριστιανικοὶ ὕμνοι).

Ἐπειδὴ κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρες τό Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι τό κίνητρο κι ὁ διδάσκαλος¹⁸ τῆς δοξολογίας καί ὕμνολογίας τοῦ Θεοῦ γιά τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους, γιά τοὺς Πρωτόπλαστους, γιά τοὺς Προφήτες, ἐξυπακούεται ὅτι τό Ἅγιον Πνεῦμα δίδει καί στήν Ἐκκλησία «τῆς χάριτος τά ἐφύμνια», ὅπως προεῖπε ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης.

Ὁ χαρισματικός ἐκκλησιαστικός χαρακτήρας τῆς χριστιανικῆς ὕμνογραφίας ἐπισημαίνεται κι ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο, ὁ ὁποῖος ἀπαριθμῶντας τά χαρίσματα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στή λειτουργική ζωή τῆς πρωτοχριστιανικῆς περιόδου, μνημονεύει τήν ὑπαρξι χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τό χάρισμα τῆς ὕμνογραφίας καί ψαλμωδίας, γι' αὐτό καί συνιστᾷ

στούς Κορινθίους: «ὅταν συνέρχησθε (ἐννοεῖται σέ λατρευτική σύναξι), ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδασχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω...»¹⁹.

Τὴν ἀνωτέρω βιβλική μαρτυρία ἐπιβεβαιώνει κι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, γράφοντας: «Καί γάρ ψαλμοὺς τὸ παλαιὸν ἐποίουν ἀπὸ χάρισματος»²⁰.

Ὁ χριστιανικός ὕμνος, ὡς χάρισμα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι τὸ «καινόν»²¹ ἄσμα τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ τὸ ὁποῖο πολλακίς ὠμίλησε ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων ὁ Προφητὰναξ Δαυῖδ. Ἀφοῦ ἐν Χριστῷ ἔγιναν ὅλα «καινά»²⁷, ὄφειλε καί ἡ λειτουργική ζωὴ νὰ «καινοποιηθῆ» προσλαμβάνοντας νέα στοιχεῖα τῆς Χάριτος ἀπαγκιστρωμένη ἀπὸ τοὺς τύπους, τίς θυσίες τῶν αἱμάτων καί τίς λειτουργικὲς ἰουδαϊκὲς κι ἐθνικὲς συνήθειες.

Πράγματι, ὁ ὑμνογραφικός λόγος τῆς Ἐκκλησίας, παρ' ὅτι προσλαμβάνει ἀρκετὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκή κι ἀρχαιοελληνική θρησκευτική ποίησι, ὅπως εἶναι οἱ ὄροι: «Ὠδὴ», «Ψαλμός», «Ὑμνος», «Ἐπινίκιος», «Ἐγκώμιο», «Θρηῆνος»²³ κ.λπ. ἢ, ἡ ἑλληνική, κυρίως, γλῶσσα καί μουσική κ.λπ., στὴν οὐσία μεταμορφώνεται, καί ἐκ βάθρων «καινοποιεῖται», «ἐν τῇ καινότητι τοῦ πνεύματος»²⁴ τῆς νέας λατρείας. Αὐτὴν τὴν «καινοποίησι» τὴν ἐντοπιζόμε στα ἐξῆς ἐνδεικτικὰ σημεῖα:

α. Στὴν ἀλλαγὴ τῆς ποιητικῆς καί μετρικῆς τέχνης.

β. Στὴν χρῆσι θεολογικῶν ὄρων, τριαδολογικοῦ περιεχομένου.

γ) Στὴν ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στα̑ τρία Πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

δ) Στὴ χριστοκεντρικὴ ὑμνογραφικὴ τάσι.

ε) Στὴ δημιουργία ὕμνων γιὰ τὸ πρόσωπο τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἀγγέλων καί τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας.

στ) Στὴ διάρκῃ ἀνανεωτικὴ ὑμνογραφικὴ παραγωγὴ, σύμφωνα μέ τίς ποιμαντικὲς καί λειτουργικὲς ἀνάγκες.

ζ) Στὴν πληθωρικὴ ὑμνολογικὴ ὀρολογία πού σχετίζεται: μέ τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξί της, τὸν λειτουργικὸ χρόνο χρήσεως, τὸ θεολογικὸ περιεχόμενο, τὸ ὑμνούμενο πρόσωπο ἢ ἐκκλησιαστικὸ γεγονός κ.λπ.

η) Στὸ φωνητικό, χορικό κι ἀντιφωνικό τρόπο ψαλμωδῆσεως.

θ) Στὴν ἀδιάλειπτη καί διαχρονικὴ παρουσία ἀνθρώπων τῆς Ἐκκλησίας, πάσης τάξεως, οἱ ὁποῖοι κατέθεσαν –μέ τὴν ἐμπνευσμένη ποιητικὴ καί μουσι-

κὴ γραφίδα τους–, ὡς παραδοσιακὴ λειτουργικὴ παρακαταθήκη καί ὡς θεολογικὴ ὀρθόδοξη Γραμματεία, ἀξία παντός θαυμασμοῦ, ἕνα τεράστιο ὄγκο ὑμνογραφικοῦ ὕλικου, τὸν ὁποῖο δέν συναντᾶ κανεὶς σέ κανένα ἄλλο θρησκευμα καί σέ καμμία ἄλλη χριστιανικὴ Ὁμολογία. Τέλος,

ι) Στὸ θεσμό τοῦ «λειτουργικοῦ ἐορτολογικοῦ κύκλου», καί τὴν ἔννοια τοῦ «σήμερον», μέ τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία βιώνει τὸ παρελθόν καί τὸ μέλλον, ὡς παρόν.

3. Θεολογικὴ θεώρησις

Ὑστερα ἀπὸ ὅσα εἶπαμε μέχρι τώρα, γίνεται ἐμφανὲς κι ἀδιαμφισβήτητο ὅτι ὁ ὑμνολογικός λόγος εἶναι θεολογικός λόγος, διότι ὀμιλεῖ γιὰ τὸν Θεόν, τὸν κόσμο καί τὸν ἄνθρωπο, ὅπως καί ἡ Βίβλος.

Τὸ γεγονός δέ ὅτι ἐξ ἀρχῆς εἶχε ὡς πηγὲς τοῦ τὴν Ἁγία Γραφή καί τὴν ἱερὰ Παράδοσι καί συγχρόνως ὑφίστατο, ὡς ἀδιάσπαστο κι ἀναγκαῖο στοιχεῖο τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας²⁵, τεκμηριώνει τὸν ἰδιαίτερο θεολογικὸ καί λειτουργικὸ χαρακτήρα του.

Ἡ κριτικὴ τῶν κειμένων τῆς Κ. Διαθήκης ἔχει ἐπισημάνει ὑμνολογικὰ ἀποσπάσματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐνσωματωμένα μέσα στα̑ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης²⁶, πρᾶγμα πού ἐνισχύει ἀκόμη περισσότερο τὴ θεολογικὴ ἀξία τοῦ ὑμνολογικοῦ λόγου.

Ὁ ἀείμνηστος ἀκαδημαϊκὸς καθηγητὴς μας, Ἰωάννης Καρμίρης, ὑποστηρίζει σέ σύγγραμμά του ὅτι ὁ πρωτοχριστιανικός ὑμνολογικο-λειτουργικός λόγος συνιστᾶ παράλληλο καί ἰσάξιο πρὸς τὴν Κ. Διαθήκη δογματικὸ καί ἠθικὸ θεολογικὸ λόγο, γι' αὐτὸ καί τὰ ὑμνολογικὰ κείμενα ἐπέχουν θέσι δευτερεύουσας –μετὰ τὴν Ἁγία Γραφή–, πηγῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως²⁷.

Ἡ θεολογικὴ ἀξία τοῦ ὑμνολογικοῦ λόγου δέν προκύπτει μόνο ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἔχει ὡς πρωταρχικὴ πηγὴ τὴν Ἁγία Γραφή, ἀλλὰ κι ἀπ' τὸ ὅτι εἶναι ἐνσωματωμένος σ' αὐτόν ἡ μεταποστολικὴ καί πατερικὴ θεολογία, καθὼς καί φράσεις ἢ ὄροι οἰκουμενικῶν Συνόδων. Μᾶς εἶναι γνωστό ὅτι πολλὰ κείμενα ἀπὸ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχες: Μ. Βασίλειο²⁸, Γρηγόριο Θεολόγο²⁹ καί Ἰωάννη Χρυσόστομο³⁰, εἶναι ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας μας σέ μεγάλες ἑορτές.

Τὸ θεολογικὸ περιεχόμενο τῶν ὕμνων τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι πολὺπλευρο καί πολὺπτυχο, διότι ἀναφέρεται –μέ σαφήνεια κι ἀκριβῆ κατανοητὴ διατύπωση–, σὲς δογματικὲς ἀρχές τῆς πίστεως καί συγχρόνως καταγράφει τὴ βιωματικὴ ἐμπειρία τοῦ

ορθοδόξου ἤθους. Γιά τόν λόγο αὐτό, οἱ ὕμνοι τῆς Ἐκκλησίας μας, μποροῦν νά χρησιμοποιηθοῦν γιά θεολογικές μελέτες δογματικοῦ, ἠθικοῦ, ἀγιολογικοῦ καί ἱστορικοῦ χαρακτήρος.

Τό ὅτι ἐπίσης, ὁ ὕμνολογικός λόγος στολίζει, «φαιδρύνει»³¹ καί πλουτίζει κάθε Ἐορτή κι Ἀκολουθία, ὡς δοξολογία, εὐχαριστία καί παράκλησι πρὸς τόν Θεόν, ὡς αἶνον, ἐγκώμιο καί ἰκεσία πρὸς τοὺς Ἁγίους καί ὡς δογματικοῦ, ἱστορικοῦ, βιβλικῆς διδασκαλίας καί ψυχαγωγία πρὸς τόν πιστό λαό, ἀποδεικνύει τό μέγεθος τοῦ σωτηριολογικοῦ χαρακτήρος του καί τήν ἀγιοπνευματική σοφία τῶν ὕμνωδῶν τῶν ὕμνογράφων καί τῶν διαμορφωτῶν τῆς ορθοδόξου λατρείας μας.

Ἄς μὴ λησμονοῦμε, τέλος, ὅτι τόν ὕμνολογικό λόγο τῆς Ἐκκλησίας μας κατέγραψαν μεγάλοι Πατέρες καί Διδάσκαλοι, ἄγιοι Μελωδοί καί Ὑμνωδοί, οἱ ὁποῖοι ἦσαν φωτισμένοι θεολόγοι, ἄριστοι γινώστες τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, γλώσσης καί μουσικῆς καί στυλοβάτες τῆς, ἐν γένει, ἑλληνορθοδόξου λειτουργικῆς ζωῆς καί παραδόσεως.

Β'. Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1. Ἐννοιολογική καί ἱστορική θεώρησι

Λέγοντας Βυζαντινὴ μουσική –σέ συνάφεια μέ τόν τίτλο τῆς εἰσηγήσεως– πρέπει νά ἐννοήσωμε τήν ἐκκλησιαστική παραδοσιακὴ μουσική μας πού ἐδῶ καί αἰῶνες ἔχει καθιερωθῆ, ὡς λειτουργικός θεσμός τῆς ἑλληνορθοδόξου λατρευτικῆς ζωῆς.

Ἡ Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσική εἶναι διάφορος τῆς κοσμικῆς, παρὰ τίς παρατηρούμενες ὁμοιότητες. Προέκυψε μὲν ὡς συνέχεια τῆς ἀρχαιοελληνικῆς θρησκευτικῆς μουσικῆς, μέ πιθανὰ στοιχεῖα καί τῶν ἄλλων μεσογειακῶν λαῶν, ἀλλὰ κατέστη κι αὐτὴ, ὅπως ὁ χριστιανικός ἑλληνορθόδοξος ὕμνολογικός λόγος, καινούρια, προσαρμοσμένη στό σκοπὸ καί στό πνεῦμα τῆς ἐν Χριστῷ «καινῆς»³² λογικῆς λατρείας.

Μεγάλη ἦταν ἡ συμβολὴ τῶν ἁγίων Πατέρων, τῶν μεγάλων Μελωδῶν καί Ὑμνωδῶν στό θέμα τῆς καθάρσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους καί τοῦ καθορισμοῦ τῶν θεωρητικῶν καί μελωδικῶν πλαισίων ἀναπτύξεως, ἐξελίξεως καί διατηρήσεως τοῦ ἤθους καί τοῦ ὕφους τῆς ἱεραῆς μας ψαλμωδίας.

Ἡ Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μας μουσική εἶναι μοναδική στόν κόσμον, γιατί διμορφώθη κι ἀνεπτύχθη μόνο γιά λειτουργικὴ χρῆσι. Ἡ ὅλη δομὴ καί συγ-

κρότησί της ἐμπεριέχει τίς μουσικῆς, φιλοσοφικῆς, παιδαγωγικῆς καί ψυχολογικῆς ἀρχῆς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φιλοσόφων σέ συνδυασμό μέ ὅσα γράφει ἡ Π. καί ἡ Καινὴ Διαθήκη γύρω ἀπὸ τὴν ἱερά ψαλμωδία³³. Ἐπομένως, εἶναι καρπὸς καί ἀποτέλεσμα ἀνθρώπινης προσπάθειας καί θείας συμβολῆς. Εἶναι Μουσικὴ τῆς χαρᾶς, τῆς λύπης, τῆς χαμολύπης, τῆς παρακλήσεως, τῆς ἐξάρσεως καί τῆς ἐλπίδος. Μουσικὴ γεννημένη μέσα στὶς ἐκκλησίες καί τὰ μοναστήρια. «Μουσικὴ τῶν ἀγγέλων»³⁴, ὅπως τὴν ἀπεκάλεσε ὁ κοσμοκαλόγηρος, Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ὁ κολλυβαδικός.

2. Τὰ χαρακτηριστικά της γνωρίσματα

Τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους πού συνιστοῦν τὴν ἰδιομορφία του –σέ σχέσι μέ τὰ ἄλλα εἶδη μουσικῶν δημιουργιῶν– εἶναι πάρα πολλά. Θὰ προσπαθήσωμε, ὁμως, νά συνοψίσωμε τὰ βασικότερα, στὴ συνέχεια.

α. Τό βυζαντινὸ ἐκκλησιαστικὸ μέλος συνδέεται ἀρρήκτως μέ τόν ὕμνολογικό λόγο. Ὁ λόγος κατέχει πρωτεύοντα ρόλο καί τό μέλος δευτερεύοντα. Τό μέλος συνοδεύει, ἐνδύει, τονίζει, ἐρμηνεύει –ἄλλοτε περιγραφικὰ κι ἄλλοτε συμβολικὰ– ὑποστηρίζει καί προστατεύει τόν ὕμνολογικό δογματικοῦ, συνήθως, λόγο. Αὐτὴ ἡ ἀρχὴ ἔρχεται ὡς συνδυασμός τῶν –περὶ καλῆς καί κακῆς μουσικῆς τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων καί τῶν περὶ ψαλμωδίας–, θέσεων τῆς Π. καί τῆς Κ. Διαθήκης³⁵. Σύμφωνα μέ τίς ἀντιλήψεις αὐτές, τό μέλος μιᾶς μουσικῆς εἶναι καλὸ καί ψυχωφελές, ὅταν συνοδεύεται ἀπὸ ἠθικό λόγο. Ἐν προκειμένῳ, ὁ ὕμνολογικός λόγος, εἶναι θεῖος, κι ὡς ἐκ τούτου, τό μέλος πού τόν συνοδεύει, πρέπει νά εἶναι ἀνάλογο, ὥστε νά ὑπηρετῆται τό δόγμα καί τό ἦθος.

β. Τό βυζαντινὸ μέλος κινεῖται στὰ πλαίσια τοῦ «μέτρου» κι ὄχι τῆς ὑπερβολῆς. Ἐπειδὴ εἶναι φωνητικό, ἔχει περιορισμένη ἡχητικὴ ἔκτασι στὰ μουσικὰ ὕψη καί βάθη. Ἐπειδὴ εἶναι χορικό (ὀφείλει νά εἶναι), περιορίζει τίς μελικῆς ὑπερβολές καί τίς παρεκκλίσεις τῆς ἐπιδεικτικῆς, πολλές φορὲς, μονοφωνικῆς ψαλμωδίας. Ἐπειδὴ εἶναι μονοφωνικό, συμπάλλει, πέραν τοῦ χοροῦ, καί ὅποιος θέλει ἀπὸ τό ἐκκλησιαστικόν, ὑποτασσόμενος στό χορὸ. Ὁ μονοφωνικός τρόπος ψαλμωδίας διασφάζει τὴν εὐκρίνεια τοῦ λόγου, ἐπιτρέπει τὴ συμμετοχὴ περισσοτέρων ἀτόμων καί ἐξασφαλίζει εἰκονικὰ καί πραγματικὰ τό «ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι» «καί μιᾶ καρδίᾳ δοξάζειν ...»³⁶ τόν Θεόν.

Ἡ χρῆσι τοῦ θεομοῦ τοῦ ἰσοκρατήματος ὑποβοηθεῖ στή διατήρησι τῶν μουσικῶν τονικοτήτων καί στή δημιουργία ὑποτυπώδους ἁρμονικῆς συνηγήσεως ἢ ὁποῖα, ἀφ' ἑνός μὲν ἱκανοποιεῖ τίς σύγχρονες ἁρμονικές τῶν μουσικῶν ἀπαιτήσεις, ἀφ' ἑτέρου δέ, συμβάλλει στήν εὐκρίνεια τοῦ λόγου, ἐφ' ὅσον οἱ ἰσοκράτες συμπεριφέρουν μέ τούς ψάλλοντες τόν ψαλλόμενον λόγο. Ἡ ἀπαγόρευσι, τέλος, τῆς χρήσεως μουσικῶν ὀργάνων στήν Ὁρθόδοξο λατρεία κινεῖται πέραν τῶν ἄλλων λόγων πού γνωρίζομε, στά πλαίσια τοῦ ζητουμένου «μέτρου» κι ὄχι τῆς ὑπερβολῆς.

γ. Τό βυζαντινὸ μέλος χρησιμοποιεῖ τό «ὀκτάηχο» σύστημα, μέ τό ὁποῖο, πολὺ ἁρμονικά, ἔχει συνυφανθῆ ὄλο τό οἰκοδόμημα τῆς ἱερᾶς μας ψαλμωδίας, δηλαδή τὰ σύντομα, τὰ ἀργοσύντομα καί τὰ ἀργά μέλη. Μέ τὴν ὀκταηχία ἐξασφαλίζεται ὁ παραδοσιακὸς χαρακτήρας τοῦ μέλους, ἐπιτυγχάνεται ἢ καλύτερη μουσικὴ ἐξημερία τοῦ λόγου, περιορίζονται οἱ ἀνεπιθύμητες καινοτομίες, νεαροποεῖται ἢ προσευχητικὴ διάθεσι καί τροφοδοτεῖται ἢ ἀναγκαῖα ἐργήγορσι κατὰ τὴν ὥρα τῆς λατρείας μέ τίς ἐναλλαγές τῶν ἤχων, τῶν μελῶν καί τῶν ρυθμικῶν ἀγωγῶν καί τέλος, ἐκφράζεται τό προσωπικὸ καί λειτουργικὸ συναίσθημα τοῦ πιστοῦ, πῶ καλὰ, μέσῳ τῆς ποικιλίας τῶν ἤχων καί τῆς μεξέως διαφόρων κλιμάκων, τετραχόρδων καί πενταχόρδων. Καί·

δ. Τό βυζαντινὸ μέλος ἀνταποκρίνεται στίς προδιαγραφές τῶν ἀγγελικῶν ψαλμωδιῶν πού μᾶς περιγράφει ἡ Π. καί Κ. Διαθήκη. Στό ὄραμα π.χ., τοῦ προφήτου Ἡσαΐου τὰ Σεραφίμ³⁷ ἀποκαλύπτονται ψάλλοντα φωνητικῶς, ἀντιφωνικῶς, ἐμόφῳς, ἀενάως, ἐλλόγως καί τριαδολογικῶς. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ὑπηρετοῦνται κατὰ μίμησι ἀπὸ τίς ἱερές ψαλμωδίες τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀφοῦ χρησιμοποιεῖται ἡ φωνή, ὁ χορός, ἢ ἀντιφωνία κι ὁ θεολογικὸς λόγος. Ὁ ἄνθρωπος, ὡς ζωντανὸ μουσικὸ ὄργανο μιμεῖται τούς Ἀγγέλους καί ἡ Ἐκκλησία, τὴν οὐράνια λειτουργία, ὅπως μᾶς τὴν περιγράφει τό βιβλίον τῆς Ἀποκαλύψεως³⁸.

Γ'. ΣΧΕΣΕΙΣ ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΜΕΛΟΥΣ

1. Ἡ μεταξὺ τῶν ρυθμικῆ ταύτισι

Ἡ σύνδεσις ὑμνολογικοῦ λόγου καί μέλους εἶναι παγκόσμιον φαινόμενο. Στὴν Π. Διαθήκη συναντᾶται, ὡς θεοπαράδοτος³⁹ καί ἀγγελολογικός⁴⁰ θεσμός· στή δέ Κ. Διαθήκη, ὡς ἀγγελολογικός⁴¹ καί χριστοπαράδοτος⁴². Ὡς ἐκ τούτου οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι⁴³, οἱ

μεταποστολικοὶ Πατέρες καί οἱ μεγάλοι Πατέρες πού θεοπνεύστως ἐθέσπισαν καί διεμόρφωσαν τὰ τῆς λατρείας, παρέλαβαν καί καθιέρωσαν τό θεσμὸ αὐτό, ὡς ἐκκλησιαστικὴ παράδοσι τῶν λειτουργικῶν τῆς συνάξεων. Ὁ ὑμνολογικὸς λόγος καί τό ἱερό μέλος, ἀρρήκτως συνδεδεμένα, ἔγιναν ἢ ἱερά ψαλμωδία τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ ἀχώριστη αὐτὴ σχέσις ἐκκλησιαστικοῦ λόγου καί μέλους, γιὰ λόγους παιδαγωγικούς, μαθησιακούς καί ψυχαγωγικούς, ἐθεωρήθη τόσο σημαντικὴ, ὥστε, ὄχι μόνον οἱ ὕμνοι ἀλλὰ κι αὐτὰ τὰ βιβλικά ἀναγνώσματα καί οἱ ἱερατικὲς ἐκφωνήσεις, νὰ ἀπαγγέλλωνται ἢ νὰ ἐκφωνοῦνται ἐμμελῶς⁴⁴.

Ἐξετάζοντας τό φαινόμενο τῆς διαχρονικῆς συμπορεύσεως λόγου καί μέλους στόν ἑλληνορθόδοξο ὑμνολογικὸ καί ψαλτικὸ χῶρο διαπιστώνομε, εὐκόλα, τὰ στοιχεῖα καί τὰ σημεῖα αὐτῆς τῆς ἐνότητος, τὰ ὁποῖα καί θὰ παρουσιάσωμε στή συνέχεια.

Ψάλλοντας εἰρμούς καί τροπάρια τῶν κανόνων ἢ προσομοιακὰ ὑμνολογικά εἶδη, ὅπως: στιχηρά, ἀπόστιχα, ἀπολυτίκια, καθίσματα, μεγαλυνάρια, ἐξαποστειλάρια κ.λπ., παρατηροῦμε ὅτι ὑπάρχει ἀπόλυτη ἢ σχεδὸν ἀπόλυτη ταύτισι τῶν τονικῶν μέτρων λόγου καί μέλους. Ὁ μελικὸς ρυθμὸς φαίνεται ὑποταγμένος, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον, στόν τονικὸ ρυθμὸ τοῦ ὕμνου. Τό φαινόμενο αὐτό λέγεται *ρυθμοτονία*⁴⁵ κι ἀποσκοπεῖ στήν προβολή τοῦ λόγου ἔναντι τοῦ μέλους. Ὅμως, ὁ ποιητικὸς λόγος τοῦ ὕμνου καί τό μέλος του, συνθέτουν ἕνα μουσικοποιητικὸ πρότυπο, τόν *εἰρμό* ἢ τόν *πρόλογο* πού χρησιμοποιοῦνται, ὡς μνημονικοὶ ὀδηγοὶ τῆς συντόμου ψαλμωδίας.

Ἡ σοφὴ αὐτὴ μεῖξι καί κρᾶσι λόγου καί μέλους ὀφείλεται στοὺς ἐμπνευσμένους «Μελωδοὺς» τῆς πρώτης χιλιετίας τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ «Μελωδοί» ἔγραψαν οἱ ἴδιοι καί τόν ὕμνο καί τό μέλος. Μᾶς ἄφησαν δέ χιλιάδες τέτοια μουσικοποιητικὰ πρότυπα, τούς «εἰρμούς» καί τούς «Προλόγους», πάνω στοὺς ὁποίους συνυφάνθη ὅλη ἡ εἰρμολογικὴ ἢ σύντομη ψαλτικὴ μας πλουσιώτατη παραγωγή⁴⁶. Αὐτό τό εἶδος ψαλτικῆς παραδόσεως ἔχει τὰ ἔξις σημαντικὰ ἀποτελέσματα:

1) Διατηρεῖ ἀμετάβλητο τόν ὑμνολογικὸ λόγο, ἐπειδὴ τόν ἐνδύει μέ συγκεκριμένο μελικὸ πρότυπο πού λειτουργεῖ ὡς προστατευτικὸς μανδύας τοῦ ὕμνου.

2) Διασώζει, χωρὶς μεγάλες παραφθορές, τό ἀρχέγονο μέλος τοῦ μελωδοῦ, πρᾶγμα σημαντικὸ γιὰ τὴν

ἀμετάβλητη πορεία τῆς μελικῆς λειτουργικῆς παραδόσεώς μας, καί·

3) Διευκολύνει τὴν ἀπομνημόνευσι τοῦ λόγου καὶ τοῦ μέλους, πρᾶγμα σημαντικό γιὰ τοὺς ψάλτες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς πιστοὺς πού θέλουν νά ὑποψάλλουν, ἀκολουθώντας τοὺς χορούς.

Τέκνο τῆς ρυθμοτονικῆς δομῆς τῶν ὕμνων εἶναι ἡ *ποικιλία* τῶν *ρυθμῶν* στὴν ψαλμωδία μας. Οἱ ρυθμοὶ προκύπτουν ἀπὸ τὴν ταύτισι τῶν τονιζομένων συλλαβῶν τοῦ κειμένου καὶ τῶν μουσικῶν μετρικῶν θέσεων. Ἡ ἀκανόνιστη δὲ ἀλληλουχία τῶν τονιζομένων συλλαβῶν δημιουργεῖ τὴν πολυρυθμία μὲ ἐναλλαγές δισημῶν, τρισημῶν καὶ τετρασημῶν μέτρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προκύπτουν καὶ οἱ λεγόμενοι συνεπτυγμένοι ρυθμοί, μὲ τοὺς ὁποίους ψάλλονται ὠρισμένα ἀγοσύντομα καὶ ἀργὰ μέλη τῆς λειτουργικῆς μας παραδόσεως.

Κι ἐπειδὴ ὁ λόγος μας παριστρέφεται γύρω ἀπὸ τοὺς ρυθμούς, πρέπει στὴ σημείωσιν αὐτό, νά ἀναφερθοῦμε στὴν παρατηρούμενη ἐπίδρασι πού ἔχουν οἱ ρυθμοὶ καὶ οἱ ρυθμικὲς ἀγωγές στὸ συναισθηματικὸ κόσμον τοῦ ἀνθρώπου⁴⁷. Οἱ εἰδικοί τῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς μουσικῆς ὑποστηρίζουν, πολὺ ὀρθά, ὅτι καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ μέλος καὶ ὁ ρυθμὸς ἔχουν ἥθος. Ὁ ἄρρηκτος δὲ μεταξὺ τούτων δεσμὸς ἐκπέμπει στὴν ἀκοή μας, ἀνάλογο τῆς ποιότητος, τοῦ εἴδους καὶ τοῦ σκοποῦ τούτων, ἥθος. Τὸ ἥθος αὐτὸ κατὰ τὸν σοφὸ Ἀριστοτέλη⁴⁸ μπορεῖ νά εἶναι: ἡσυχαστικὸ, συσταλτικὸ, διασταλτικὸ ἢ καὶ σύμμεικτο, προκαλώντας στὸν ἀκροατὴ ἀντίστοιχα συναισθήματα χαρᾶς ἢ λύπης, θάρρους ἢ φόβου, πένθους ἢ εὐφροσύνης, ἀπελπισίας ἢ ἐλπίδος, χαρμολύπης ἢ ἐξάρσεως. Στὴ δική μας ὕμνολογικὴ καὶ μελικὴ παράδοσι, τὰ στοιχεῖα αὐτά, ἐπιτείνονται ἀκόμη περισσότερο, λόγῳ τοῦ πολυμόρφου καὶ πολυπτύχου περιεχομένου τοῦ ὕμνολογικοῦ λόγου καὶ τοῦ λειτουργικοῦ του χαρακτήρος.

Οἱ ἅγιοι λειτουργιολόγοι Πατέρες, Μελωδοὶ καὶ Ὑμνογράφοι, ἀξιοποίησαν τὴν φιλόσοφον σοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τὴν προσήρμοσαν στὸ πνεῦμα τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ στίς ἀπαιτήσεις τῆς ἀνακαινισμένης χριστιανικῆς λατρείας. Ἔτσι, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος προσέλαβαν τίς περὶ τὸ ἥθος τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς ἀπόψεις, ἀπέρριψαν ὅμως, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, τὴν ποιητικὴν μετρικὴν τῆς «προσῳδίας»⁴⁹, λόγῳ τῆς πολυμόρφου μὲν, ἀλλὰ ἀκαμπτῆς ρυθμικῆς δομῆς τῆς πού εἶχε ὡς βάσι τὴν σύμμετρον ἐναλλαγὴν τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων φωνηέντων καὶ διφθόγγων.

Ἡ ἀπόρριψι τῶν προσῳδικῶν ποιητικῶν μέτρων ἦλθε ὡς ἀνάγκη ἀπελευθερώσεως τῶν Μελωδῶν καὶ Ὑμνογράφων ἀπὸ τὴν αὐστηρὴν ρυθμικὴν φόρμα τούτων, ἐπειδὴ ἔπρεπε στὸν ποιητικὸν χριστιανικὸν λόγον νά ἐντάξουν συγκεκριμένους δογματικούς, ἠθικούς, βιβλικούς καὶ συνοδικούς ὅρους, ἢ λέξεις καὶ ὀνόματα πού ἦταν ἀδύνατον νά διατυπωθοῦν μὲ τὴν προσῳδίαν. Ἔτσι, ἐγεννήθη ὁ *ρυθμοτονικός* ὕμνολογικός μας λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖον ἐγένετο καὶ προηγουμένως λόγος, ὁ ὁποῖος κινεῖται μεταξὺ πεζοῦ καὶ ποιητικοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους.

Ἡ ὑπάρχουσα φυσικὴ καὶ χαρακτηριστικὴ ρυθμικὴ τὸνία τοῦ ὕμνολογικοῦ κειμένου ἐνισχύεται ἀκόμη περισσότερο μὲ τὴν μουσικὴν τονικότητα, ὅταν τοῦτο ψάλλεται. Τοῦτο συμβαίνει, γιὰ τὸν ὅτι τὸν κειμένου ἀντικαθίστανται ἀπὸ τὰ μουσικὰ τονικά σημαδόφωνα τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ὁ μουσικός τονισμὸς εἶναι ἀνάλογος τῆς σημασίας τῆς λέξεως. Οἱ τονιζόμενες συλλαβὲς ἀποδίδονται μὲ ὑψηλότερους φθόγγους καὶ οἱ ἄτονες, μὲ χαμηλότερες κατὰ διαδοχικὴ φθογγικὴ σειρά, ὥστε νά δημιουργοῦνται μελικὰ τόξα, κατ' ἀντιστοιχείαν τοῦ προφορικοῦ ἀπαγγελτοῦ λόγου. Μ' αὐτὴ τὴν μουσικὴν τονικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ λόγου (καὶ σὲ συνδυασμὸν μὲ τὴν εὐαρέσκεια τῆς ἀκοῆς), ὁ ὕμνος γίνεται πιὸ εὐληπτός καὶ πιὸ κατανοητός.

Τὴν ἄρρηκτὴν σχέσιν λόγου καὶ μέλους μᾶς τὴν ἐξασφαλίζει ὁ «Μελωδός» ἢ ὁ μεταγενέστερος «Μελοποιός» μὲ τὸν ἀπόλυτον σεβασμὸν τοῦ στίχου τῆς ὑπάρχουσας φυσικῆς στίξεως τοῦ ὕμνου. Ὅπου ὁ ὕμνος ἔχει τελείαν, ὁ μουσικός ἐπενδυτὴς του, θά κἀνὴ τὴν δικήν του μουσικὴν κατάληξιν στὸ φθόγγον τῆς βάσεως τοῦ ἤχου τοῦ ὕμνου. Ὅπου ὑπάρχει κόμμα ἢ ἄνω τελεία, τότε ἡ μελωδία θά ἀναπαυθῆ, ὀλίγον μετέωρη, ὅπως καὶ ὁ προφορικός λόγος πρὶν ἀπὸ κόμμα, σ' ἓνα ἀπὸ τοὺς δεσπόμενους φθόγγους τοῦ ψαλλομένου ἤχου. Μ' αὐτὸν τρόπον ἐπιτυγχάνεται ἡ φυσικὴ διηγηματικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ ἀρμονικὴ συμπύρσις λόγου καὶ μέλους, ἢ ὁποῖα τὰ καθιστᾷ ἀποδεκτὰ καὶ εὐχάριστα καὶ συγχρόνως πιὸ παραστατικά, διηγηματικά καὶ ἐμφατικά.

2. Ἡ ἐρμηνευτικὴ δυναμικὴ τοῦ μέλους

Ἐξ ἴσου σημαντικὴ μὲ τὴν ρυθμικὴν σχέσιν λόγου καὶ μέλους εἶναι ἡ ἐρμηνευτικὴ δυναμικὴ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους σὲ σχέσιν μὲ τὸν ὕμνολογικὸν λόγον. Τὸ μέλος τοῦ ὕμνολογικοῦ λόγου διακρίνεται σὲ τρία εἶδη⁵⁰:

- α) τό είρμολογικό ή σύντομο,
- β) τό στιχηρατικό ή άργοσύντομο⁵¹, και
- γ) τό παπαδικό ή άργό.

Στό πρώτο είδος ή μελωδία είναι άπλή, συνοδευτική και προστατευτική του λόγου. Οί μουσικοί φθόγγοι ακολουθοϋν κατά συλλαβή, συνήθως, τό κείμενο. Σέ σπάνιες περιπτώσεις γίνεται άλλαγή ήχου, όταν κάποια λέξι του ύμνου πρέπει νά προσεχθί ιδιαίτερος, λόγω τής δογματικής ή άλλης έξαιρετικής της σημασίας. Η όλη μελωδική ένδουσι του ύμνου ακολουθεί κι ένισχύει τόν φυσικό τονισμό του και τόν καλλωπίζει μέ τήν όλη μουσική έκφρασι.

Στό δεύτερο είδος, τό άργοσύντομο, τό μέλος πλατυάζει κατά συλλαβή του λόγου και κατά τή σημασία τής λέξεως. Παρατηρείται δηλαδή, μία έρμηνευτική διαλεκτική σχέση μεταξύ λόγου και μέλος. Τό νόημα μίας λέξεως δίδει τό έρέθισμα στό μελοποιό νά καταγράψη τή μουσική θεολογική έρμηνεία του. Άλλο τρόπο χρησιμοποιεί για τούς δογματικούς ή ήθικούς όρους κι άλλο για τίς έννοιες του τόπου ή του χώρου⁵². Άλλο για μία διήγησι, ή ένα διάλογο, κι άλλο για τή συναισθηματική βιωματική κατάστασι προσώπων.

Θά μπορούσαμε νά ποϋμε ότι τό άργοσύντομο μέλος συμβάλλει στην έρμηνευτική του κειμένου, ως άλλος σχολιαστής και ύπομνηματιστής, γιατί έντοπίζει τίς λέξεις που έχουν ιδιαίτερη σημασία, τίς προβάλλει και προκαλεί τόν άκροατή νά προσέξη τό περιεχόμενό τους και νά στοχασθί επάνω σ' αυτές. Σ' αυτό συνηγορεί κι ο άργότερος τρόπος, μέ τόν όποιο ψάλλονται τά άργοσύντομα τροπάρια.

Τό άργοσύντομο μέλος θά τό χαρακτηρίζαμε επίσημο μέλος τής λατρείας, μέλος που φαιδρύνει τίς πανηγύρεις, τίς Δεσποτικοθεομητορικές έορτές και τίς παννυχίδες, γιατί είναι περισσότερο έντεχνο κι έκφραστικό. Επιτείνει τό συναισθηματισμό, αλλάζει τήν ψυχική κατάστασι και βοηθεί στην προσευχητική διάθεσι. Είναι τό καταλληλότερο μέλος για τήν μουσική προβολή του θεολογικού λόγου, σύμφωνα μέ τίς μελοποιϊτικές άρχές που περιγράφει ο άγιος Γρηγόριος Νύσης⁵³, επηρεασμένος από τόν Πλάτωνα.

Στό σημείο αυτό πρέπει νά τονίσωμε ότι μέ τήν πάροδο των αιώνων οί μελοποιόί έδημιούργησαν χιλιάδες μουσικές φράσεις, τίς λεγόμενες «θέσεις»⁵⁴, μέ τίς όποιες ένέδυσαν τίς ύμνολογικές λέξεις. Έτσι, οί μελωδικές αυτές θέσεις χρησιμοποιούνται ανάλογα μέ τόν ήχο και τή σημασία των λέξεων και διαιωνίζουν τή γνησιότητα τής μουσικής εκκλησιαστικής παραδόσεώς μας.

Πάντως, για νά γίνη αντιληπτή ή έρμηνευτική δυναμική του μέλους, πρέπει –και ο ψάλλον κι ο εκκλησιαζόμενος πιστός–, νά παρακολουθοϋν πρωτίστως τόν λόγο, για νά κατανοήσουν τή μουσική θεολογική γλώσσα που προσπαθεί νά τόν έρμηνεύση και νά τόν διδάξη. Όπως, π.χ. ο ποδοσφαιρόφιλος, πρέπει συνεχώς νά παρακολουθί τήν μάλλα, για νά εκτιμήση τήν αξία και τήν ικανότητα του ποδοσφαιριστοϋ.

Στό τρίτο είδος μέλους, τό παπαδικό ή άργό, τό μέλος παίρνει μεγάλη έκτασι σε σχέση μέ τά προηγούμενα είδη. Σ' αυτό μία συλλαβή του κειμένου επεκτείνεται σε δεκάδες μουσικούς φθόγγους. Ο σκοπός του είναι πρακτικός. Αποβλέπει στην κάλυψι του χρόνου κάποιας τελετουργίας του ιερατείου, γι' αυτό και μερικές φορές συνοδεύεται από τά «κρατήματα», τεριρέμ και τενενά. Ο χαρακτήρας του είναι κατανυκτικός, αναγωγικός κι έξαρσιακός. Τό ήθος του ανάλογο μέ τόν ήχο του και συγχρόνως ήσυχαστικό, διασταλτικό και σύμμεικτο.

Ο ύμνολογικός λόγος του, συνήθως, μικρός και γνωστός, γι' αυτό και τό άργό μέλος δίδει τήν ευκαιρία στον εκκλησιαζόμενο νά αυτοσυγκεντρωθί για ένδόμυχη προσευχή και μυστική έσωτερική αναγωγή.

Για νά μή χάνη ο άκροατής τή συνέχεια του λόγου, λόγω του άργου μέλους, εφαρμόζεται ή μελοποιϊτική τέχνη του *αναγραμματισμοϋ*⁵⁵ των λέξεων, ή επανάληψι δηλαδή, των συλλαβών και των φράσεων, έτσι ώστε νά πλατειάζη ο λόγος, όπως και τό μέλος π.χ. «Θε-νε-ο-Θεοτο-νο-κε-Παρθέ-νε-παρθέ-χε-Παρθέ-νε, Θεοτόκε-Παρθέ-Παρθέ-νε-τεριρεμ»⁵⁶.

Άς σημειωθί εδώ ότι και στό άργοσύντομο και στό άργό μέλος έντοπίζονται όλες οί έκφραστικές και έρμηνευτικές δυνατότητες του βυζαντινού εκκλησιαστικού μέλους.

Μέ τίς σημαντικότερες απ' αυτές θ' ασχοληθοϋμε εϋθύς άμέσως, περαίνοντας τήν εισήγησί μας.

3. Οί έρμηνευτικοί τρόποι του μέλους

Τό βυζαντινό εκκλησιαστικό μέλος εκ τής φύσεώς του, τής θεωρητικής και μελωδικής έκφρασεώς του, τής λεπτότητας, τής πλαστικότητας, τής φωνητικής αποδόσεώς του, του όκταήχου συστήματός του, των ήχητικών έναλλαγών, των μεικτών κλιμάκων, των μικροδιαστημάτων και των φθογγικών έξξεων, έχει ένα προσωπικό έρμηνευτικό τρόπο αποδόσεως του ύμνολογικού λόγου, μέ τόν όποιο συνανεπτύχθη.

Συνήθως, ακολουθεῖ τούς κάτωθι ἐμφανείς ἐρμηνευτικούς τρόπους⁵⁷:

α. Τόν ἀπεικονιστικό

Μέ τόν ἀπεικονιστικό τρόπο τό μέλος προσπαθεῖ ν' ἀπεικονίση, νά ζωγραφίση, νά παραστήση καί τρόπον τινά, νά περιγράψῃ ἕνα τόπο, ἕνα φυσικό γεγονός, μία ἔννοια, μία ἐνέργεια, ἕνα θαυμαστό γεγονός, ἕνα συναίσθημα κ.λπ.

β. Τό μιμητικό

Μέ τό μιμητικό τρόπο ἡ μελωδία μιμεῖται μία πρᾶξι, μία κίνησι, ἕνα ἀντίλαλο κ.λπ. Μεταξύ ἀπεικονιστικοῦ καί μιμητικοῦ τρόπου ὑπάρχουν ὁμοιότητες, γι' αὐτό καί τά ὄριά τους εἶναι ἀσαφῆ.

γ. Τό συμβολικό

Μέ τό συμβολικό τρόπο τό μέλος παριστάνει συνήθως, δογματικές ἔννοιες, ὅπως τό τριαδικό δόγμα, τήν ἰσότητα τῶν προσώπων, τά μεταξύ τους ἰδιώματα, τήν καθαρότητα τῆς Θεοτόκου, τήν ἁμαρτία τοῦ κόσμου καί τήν καθαρότητα τοῦ οὐρανοῦ κ.λπ.

δ. Τόν ἐξαρσιακό

Ὁ ἐξαρσιακός τρόπος ἐκφράζεται μέ ὑψηλούς τόνους, ἔντεχνη μελωδία, καθαρά διατονικά διαστήματα κ.λπ. Στόν ἐξαρσιακό τρόπο θά μπορούσαν νά ἐνταχθοῦν τά «κρατήματα», οἱ καλοφωνικοί εἰρμοί, καθώς καί οἱ μελωδικές «θέσεις» λέξεων ἢ φράσεων δογματικοῦ κυρίως περιεχομένου, ὅπως: «τριαδί» καί «ὡς τόν Βασιλέα» τοῦ Χερουβικοῦ ὕμνου, «ἀθάνατος» τοῦ τρισαγίου τῆς Μεγάλης Δοξολογίας καί τῆς Θ. Λειτουργίας, «ἐκ τῶν οὐρανῶν...», τοῦ κοινωνικοῦ τῆς Κυριακῆς, «ἡ ἄμμεπτος» τοῦ δογματικοῦ θεοτοκίου τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ πλαγίου πρώτου ἤχου ἐκ τῆς Παρακλητικῆς καί πλῆθος ἄλλων παραδειγμάτων.

Τό βυζαντινὸ μέλος στήν ἐρμηνευτική καί ἐκφραστική του δυναμική ἐνεργεῖ, πολλές φορές, καί συνδυαστικά χρησιμοποιοῦντας, δηλαδή, ὅλους τούς τρόπους, ἐφ' ὅσον τό ὕμνολογικό ἢ βιβλικό κείμενο καί ἡ λειτουργική πρᾶξι τό ἐπιτρέπει.

Ἐπειδὴ ἡ ἑλληνική μας γλῶσσα εἶναι πλουσιώτατη σέ νοήματα καί σημασίες, ἦταν ἐπόμενο, καί ἡ μουσική της νά τήν συναγωνίζεται. Πάντως, γιά νά γίνῃ κατανοητή ἡ ἐρμηνευτική μουσική γλῶσσα, εἶναι ἀπαραίτητη προϋπόθεση, ἡ ἐξοικείωσι μέ τή λειτουργική μας γλῶσσα καί ἡ διαίσθησι τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς λειτουργικῆς μουσικῆς τέχνης.

Κάποια ἀκουστικά μουσικά παραδείγματα, θά μπορούσαν νά βοηθήσουν θετικά πρὸς αὐτή τήν κατεύθυνσι, ἀλλ' ὁ χρόνος δέν μᾶς τό ἐπιτρέπει⁵⁹.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Ὁ ὕμνολογικός λόγος, συνδεδεμένος μέ ρυθμό καί μουσική, εἶναι λόγος τῶν λογικῶν ὄντων, τόν ὁποῖον ἀπευθύνουν ὡς δοξολογία, αἶνο καί εὐχαριστία πρὸς τόν δημιουργόν Θεόν.

2. Δοξολογικό κίνητρο γιά τά λογικά ὄντα (Ἀγγέλους καί ἀνθρώπους) εἶναι ἡ ἔμφυτη ἀναζήτησι τοῦ Θεοῦ καί τά θεῖα χαρίσματά Του, μέ τά ὁποῖα αὐτά μπορούν νά ἐκφράσουν τήν εὐχαριστιακή τους διάθεσι.

3. Ὁ ὕμνολογικός λόγος τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ συνέχεια τῆς ἀρχαιοελληνικῆς λυρικῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως, στήν ὁποία συνεχωνεύθησαν πολλά στοιχεῖα τῆς ἰουδαϊκῆς θρησκευτικῆς ποιήσεως.

4. Ἡ ἐν Χριστῷ «καινοποίησι» τῶν πάντων κατέστησε καί τόν ὕμνολογικό ἐκκλησιαστικό λόγο «καινό» σέ ὅλα τά ἐξωτερικά καί ἐσωτερικά του στοιχεῖα, ὅπως τόν προεμήνυσε ὁ προφήτης Δαυΐδ λέγοντας τό: «Ἄσατε τῷ Κυρίῳ ἄσμα καινόν» (Ψαλμ. 95,1).

5. Ὁ ὕμνολογικός λόγος εἶναι ἐκκλησιαστικό χάρισμα, καρπός τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διαχρονικός λειτουργικός θεσμός, βασική δευτερεύουσα πηγή τῆς πίστεως, τοῦ ἠθους καί τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας, καύχημα τῆς παγκόσμιας θρησκευτικῆς λογοτεχνίας, κύριο συστατικό τῆς ἱερᾶς μας ψαλμωδίας καί μία ἀπ' τίς πιό διδακτικές, παιδαγωγικές καί ψυχαγωγικές λειτουργικές τέχνες τῆς Ὁρθοδόξου παραδόσεως μας.

6. Ἡ Βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ μας μουσική εἶναι ἡ συνέχεια τῆς ἀρχαιοελληνικῆς θρησκευτικῆς μέ ἀρκετά στοιχεῖα τῶν λαῶν τῆς Μεσογείου. Συνυφάνθη καί ἀνεπτύχθη μαζί μέ τόν ὕμνολογικό ἑλληνορθόδοξο καί ἑλληνόφωνο λόγο ὡς ἀποκλειστικὴ λειτουργικὴ μουσική, γι' αὐτό καί ἔχει ἐντυπωσιακὴ ἰδιοπροσωπία μεταξύ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς παγκόσμιας μουσικῆς κληρονομιάς.

7. Βασικά χαρακτηριστικά τοῦ βυζαντινοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους εἶναι: ἡ χρῆσι τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὄργανου, ἡ φωνητική, ἡ μονοφωνική, ἡ χορική καί ἀντιφωνική ἀπόδοσί της, ἡ χρῆσι φωνητικοῦ ἰσοκράτηματος, τοῦ ὀκταήχου μουσικοῦ συστήματος, ἡ ἀνταπόκρισί τους στίς λειτουργικῆς ἀρχές τῆς βι-

βλικής, πατερικής και λειτουργικής μας παραδόσεως.

8. Ο μεταξύ ύμνολογικού λόγου και βυζαντινού εκκλησιαστικού μέλους σύνδεσμος είναι συμφυής και ἄρρηκτος, ἐπειδή οἱ δημιουργοί τους, συνήθως, εἶναι τό ἴδιο πρόσωπο, ὁ «Μελωδός».

9. Τά στοιχεῖα πού συγκροτοῦν τόν ἄρρηκτο μεταξύ τους δεσμό εἶναι: ἡ ταύτιση τῶν ποιητικῶν καί μουσικῶν ποδῶν τοῦ ρυθμοῦ, ἡ μουσική ἐνίσχυση τοῦ ρυθμοῦ τοῦ ὕμνου μέ τά τονικά σημαδόφωνα, ἡ ποικιλία τῶν ρυθμῶν, τό σύνθετο ἦθος λόγου, μέλους ρυθμοῦ, ἡ νοηματική τοῦ λόγου στίξι καί ἡ μελωδική ὑποτακτική σ' αὐτήν συμπόρευση, καί τέλος, ἡ συνύ-

παρξί τους στή δημιουργία τῶν συντόμων, ἀργοσυντόμων καί ἀργῶν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν.

10. Τό βυζαντινό ἐκκλησιαστικό μέλος ἐνέχει, ἐκ τῆς φύσεώς του (τοῦ ὀκταήχου συστήματος, τῶν πολλῶν κλιμάκων, τῶν μεγάλων καί μικρῶν μουσικῶν διαστημάτων, τῶν μεικτῶν κλιμάκων, τῆς φωνητικῆς ἀποδόσεως καί τοῦ λειτουργικοῦ του χαρακτῆρος), μία ιδιόμορφη ἐρμηνευτική τοῦ λόγου δυναμική, μέ τήν ὁποία καθιστᾷ τόν ὕμνολογικό λόγο εὐληπτο, κατανοητό, διδακτικό καί ψυχαγωγικό. Γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ χρησιμοποιοῦν οἱ μελοποιοί πολλούς τρόπους ὅπως: τόν ἀπεικονιστικό, τόν μιμητικό, τόν συμβολικό καί τόν ἐξαρσιακό, αὐτοτελῶς ἢ ἀλληλοδιαδόχως ἢ συνδυαστικῶς.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Περί πίστεως*. Ὁμιλία α'. § 1. ΒΕΠΕΣ 54, 152¹⁰⁻¹¹ (PG 31,464B). Πρβλ. Ἰ. Χρυσόστομος, Ὁμιλία εἰς τόν ΜΒ΄ Ψαλμόν, § 6. ΕΠΕ 6,198²²⁻²⁵ (PG 55,235).
2. Ἐβρ. 1,13. Πρβλ. Ψαλμ. 102,21.
3. Πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολῆς ἐξηγήσεις, (PG 124,1264B).
4. Ἰωβ 38,7. Πρβλ. Γεν. 1,16.
5. Ἦσ. 6,4.
6. Λουκ. 2,13.
7. Ἀποκ. 14,3.
8. Ψαλμ. 18,1.
9. Γρηγ. Θεολόγος, *Εἰς τά Θεοφάνεια*, 11. ΕΠΕ 5,52²²⁻⁵⁴¹⁻⁷ (PG 36,324). Πρβλ. Ἰωάν. Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς ὀρθοδόξου πίστεως, κς', ἐν Β. Kotter, τ. II, σ.76³⁰⁻³² (PG 94,921A-924A).
10. Ἠθικά, *περί μουσικῆς* § 2,1131D-E, ἐν G. Goold, Classical Library, Plutarch's Moralia, τ. XIV, Cambridge, Massachusetts Harvard University Press, London 1967, σ. 354.
11. «Ἡ ἐρρηγὴ ὡς ἐπὶ πᾶν γίνεται τοῖς κεκορημένοις ...Αὐτός οὖν ὁ Λόγος φησὶν ἄρτος εἶναι. Τοῦτον δέ φαγόντες, ὕμνον ἐρευνόμεθα» (Μ. Ἀθανασίου, *Εἰς τόν ΡΙΗ΄ Ψαλμόν*. ΕΠΕ 7,216²⁰⁻²⁶.PG 27,508C).
12. α' Ἰδιόμ. Αἰῶν Ὁρθρου Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς. Βλ. *Πεντηκοστάριον* (ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος), Ἀθήναι 1959, σ. 207Α'.
13. Πράξ. 2,2. Πρβλ. α' Ἰδιόμ. Αἰῶν Ὁρθρου Κυριακῆς τῆς Πεντηκοστῆς, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 207Α'.
14. β' Ἰδιόμ. Ἀποστίχων Γονυκλισίας. Βλ. *Εὐχολόγιον τό Μέγα* (ἐκδ. «Ἀστέρως»), Ἀθήναι 1980², σ. 360.
15. Πράξ. 2,46-47.
16. Π. Χρήστου, *Θεολογικά μελετήματα 4. Ὑμνογραφικά* (ἐκδ. Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν), Θεσσαλονίκη 1981, σ. 48.
17. *Περί θείας προσευχῆς*. Κεφ. ΤΜΗ΄. PG 155,636B. Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, *Περί τοῦ θείου ναοῦ...*, PG 155,717D.
18. Πρβλ. Ἀθ. Βουρλῆ, *Δογματικοθητικαὶ ὁψεις τῆς ὀρθοδόξου ψαλμωδίας* (διδακ. διατριβή), Ἀθήναι 1994. σσ. 268-279.
19. Α' Κορ. 14,26-27.
20. *Εἰς τήν Α΄ πρὸς Κορινθίους*, Λόγος Λς', § 3. ΕΠΕ 18Α, 504²²⁻²³ (PG 61,310). Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, ἐνθ' ἄνωτ., Λόγος Β', § 1. ΕΠΕ 18,40⁵⁻¹⁴ (PG 61,18).
21. Πρβλ. Ψαλμ. 95, 1-2. 97, 1.149,1.
22. «Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινά τά πάντα, τά δέ πάντα ἐκ Θεοῦ...» (Β' Κορ. 5,17).
23. Πρβλ. Ἀθ. Θ. Βουρλῆ, «Προχριστιανική καί Χριστιανική ὕμνογραφία καί μουσική», ἐν *Χριστιανική Λατρεία καί Εἰδωλολατρία* (Πρακτικά ΣΤ΄ Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων..., Σειρά Ποιμαντική Βιβλιοθήκη 11), Ἀθήναι 2005, σσ. 370-376.
24. Μ. Βασιλείου, *Εἰς τόν ΑΒ΄ Ψαλμόν*, § 2. ΕΠΕ 5,166¹³⁻¹⁴ (PG 29,328B).

25. Προβλ.: «ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, εὐφροαινομένους ἐν Χριστῷ, καὶ ἑορτάζοντας, καὶ τῆ τῶν θείων Γραφῶν ἀναγνώσει προσέχοντας καὶ τῶν ἁγίων μυστηρίων κατατριφόμενοι» (Ἐξ' *Κανόν Πενθέκτης Οἰκ. Συνόδου*. Βλ. ἐν Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου, *Οἱ ἱεροὶ κανόνες*, ἐν Ἀθήναις 1949², σ. 104).
26. Προβλ.: *Ρωμ.* 11, 33-36. *Α' Κορ.* 8,6. *Ἐφ.* 4,5-6. *Φιλιπ.* 2,6-11. *Κολ.* 1,15-18 κ.λπ.
27. Προβλ. *Πανεπιστημιακαὶ παραδόσεις Ὁρθοδόξου Δογματικῆς*, τ. Α'. Ἀθήναι 1968, σ. 17. Τοῦ αὐτοῦ, *Σύνοψις τῆς Δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας* (ἀνάτυπον ἐκ τῆς ΕΕΘΣΠΑ [1955-1956]), ἐν Ἀθήναις 1957, σ. 12.
28. Προβλ.: *Περὶ ηἰστέρας, Λόγος Β'* (PG 31,196 ἔξ. ΒΕΠΕΣ 54, 21-27) καὶ *α' Ἀπόστιχον Δευτέρας Α' Ἑβδομάδος Τριωδίου*: «Νηστεύσωμεν ηἰστέραν δεκτὴν...», ἐν *Τριώδιον* (ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας), Ἀθήναι 1960, σ. 84Α² καὶ σ. 71Β⁴. σ. 35Α¹. σ. 70Β³.
29. Προβλ.: *Εἰς τὴν καινὴν Κυριακὴν, Λόγος ΜΔ', α'*. (PG 36,608. ΒΕΠΕΣ 60,180³⁻⁵) καὶ *α' σιχηρόν Ἐσπερινῶν Ἀκολουθίας Ἐγκαινίων ἱεροῦ Ναοῦ*: «Ἐγκαινία τιμᾶσθαι, παλαιὸς νόμος, καὶ καλῶς ἔχων...», ἐν *Ἀκολουθία καὶ τάξις εἰς Ἐγκαινία Ναοῦ* (ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας), Ἀθήναι 1984², σ. 16. Ὁμοίως προβλ. Τοῦ αὐτοῦ, *Εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἴγουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος, Λόγος ΛΗ'*. (PG 36,312. ΕΠΕ 5,36 § 1) καὶ *α' εἰρμόν, α' ῥοδῆς, α' κανόνος, Ὁρθρου 25ης Δεκεμ.*: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε...». Βλ. *Μηναῖον* (ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος), Ἀθήναι 1970, σ. 205Β⁵.
30. Προβλ.: *Εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Λόγος Β'*, § 1. (PG 56,385. ΕΠΕ 35,462¹⁻²) καὶ *εἰρμόν θ' ῥοδῆς α' κανόνος Ὁρθρου 25ης Δεκεμ.*: «Μυστήριον ξένον, ὁρῶ καὶ παράδοξον...». Βλ. *Μηναῖον* (ἔκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος), Ἀθήναι 1970, σ. 209Β⁴.
31. Μ. Βασιλείου, Ὁμιλ. *Εἰς τὸν Α' Ψαλμόν*, § 1. (PG 29,209. ΕΠΕ 5,14¹).
32. Προβλ.: *Β' Κορ.* 5,17. *Ἀποκ.* 5,9. 21,5.
33. Περισσότερα γιὰ τὸ θέμα βλ. Ἀθ. Θ. Βουρλῆ, *Δογματικοθητικαὶ ὄψεις τῆς Ὁρθοδόξου ψαλμωδίας* (διδακτ. διατριβή), Ἀθήναι 1994, σσ. 67-99.
34. «...ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ εἶναι ὅσον ἑλληνικὴ, ὅσον πρέπει νὰ εἶναι. Οὔτε ἡμεῖς τὴν θέλομεν, οὔτε τὴν φανταζόμεθα, ὡς αὐτὴν τὴν μουσικὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀλλ' εἶναι ἡ μόνη γνησία καὶ ἡ μόνη ὑπάρχουσα. Καὶ δι' ἡμᾶς, ἐὰν δὲν εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν Ἀγγέλων» (Βλ. Ἀλ. Παπαδιαμάντη, «Ὁ ἔθνικὸς χορὸς καὶ ἡ μουσικὴ», ἐν *Ἄπαντα τῶν Νεοελλήνων κλασικῶν Παπαδιαμάντης*, τ. 3 (Ἐταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων, ἐπιμ. Μιχ. Περάνθη) ἄ. τόπου καὶ χρόνου, σ. 606-607).
35. Περισσότερα βλ. στὴν ἡμετέρα μνημονευθεῖσα ἐργασία: *Δογματικοθητικαὶ ὄψεις τῆς Ὁρθοδόξου ψαλμωδίας*, σσ. 68-78.
36. *Ρωμ.* 15,6. Προβλ.: «Καὶ δὸς ἡμῖν ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζειν καὶ ἀνυμνεῖν τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου,....» (*ἐκφώνησις* ἐκ τῆς Θ. Λειτουργίας Ἱ. Χρυσοστόμου).
37. Βλ. *Ἦσ.* 6,2-4.
38. Προβλ. *Ἀποκ.* 7,4-17. 14, 1-5. 19, 1-8.
39. Προβλ. *Δευτ.* 31,19.
40. *Ἰώβ* 38,7. *Ἦσ.* 6,2-4.
41. *Λουκ.* 2,14.
42. *Ματθ.* 26,30. *Μάρκ.* 14,26.
43. *Πράξ.* 16,25. *Ἐφ.* 4, 19-20. *Κολ.* 3,16.
44. Γιὰ περισσότερα πληροφορίες βλ. Ἀντ. Ε. Ἀλυγιζάκη, «Ἡ ἐκφωνητικὴ ψαλμικὴ πράξις τὰ «χῦμα» καὶ τὰ «ἐκφώνως» ἀναγνωσκόμενα», ἐν *Θεωρία καὶ Πράξις τῆς Ψαλμικῆς Τέχνης* (Ἀθήναι, 3-5 Νοεμ. 2000), Ἀθήναι 2001, σσ. 89-140. Ἀθ. Θ. Βουρλῆ, «Ὁ τρόπος ἀναγνώσεως - ἐκφωνήσεως τῶν ἁγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων», ἐν *Ἱεροουργεῖν τὸ εὐαγγέλιον. Ἡ Ἁγία Γραφή στὴν Ὁρθόδοξη Λατρεία* (Πρακτικά Ε' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων. Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Σειρὰ Ποιμαντικῆ Βιβλιοθήκη 10), Ἀθήναι 2004, σσ. 387-532 καὶ αὐτοτελῶς, Ἀθήναι 2004.
45. Γιὰ περισσότερα βλ. Π. Τρεμπέλα, *Ἐκλογή ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ὕμνογραφίας* (ἔκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων «Ὁ Σωτῆρ»), Ἀθήναι 1978, σσ. 54-86. Ἀνδ. Φυτρᾶκη, «Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ποίησις κατὰ τὰς κυριώτερας αὐτῆς φάσεις», ἐν *Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α.* 11(1955-1956), σσ. 257-267. Π. Β. Πάσχου, *Λόγος καὶ μέλος* (ἔκδ. Ἀρμός), Ἀθήναι 1999, σσ. 49-52.
46. Σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τὸ θέμα βλ. Ἀντ. Ε. Ἀλυγιζάκη, *Ἡ ὀκταηχία στὴν ἑλληνικὴ λειτουργικὴ ὕμνογραφία* (διδακτ. διατριβή), ἔκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονικὴ 1985.
47. Γιὰ τὴν ἐν γένει ἐπίδρασι τῶν ρυθμῶν ἐπὶ τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου βλ. Ἀθ. Θ. Βουρλῆ, *Δογματικοθητικαὶ ὄψεις...*, σσ. 845-99.

48. *Πολιτικῶν Θ'*. 134a¹⁰-134b¹⁷, ἐν· W. D. Ross, *Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis. Aristotelis Politica*. Oxford Classical texts, Oxford 1973⁵, σσ. 260-268. Πλουτάρχου, *Ἠθικά, Περί μουσικῆς*, § 33, 1142-1143, ἐν· G. Goold, *Loeb Classical Library, Plutarch's Moralia*, τ. XIV, Cambridge, Massachusetts Harvard University Press, London 1967, σ. 428-432. Χρυσάνθου Δυρραχίου, *Θεωρητικόν μέγα τῆς μουσικῆς* (ἔκδ. Γκαλερί «Κουλτούρα»), Ἀθήνα 1977², σσ. 84-91, § 189-192. Δημ. Γ. Παναγιωτοπούλου, *Θεωρία καὶ πράξις τῆς Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς*, Ἀθήνα 1947, σ. 171, § 78. Ἀβρ. Εὐθυμιάδη, *Μαθήματα Βυζαντινῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς*, Θεσσαλονίκη 1972², σ. 59.
49. Περισσότερα γιὰ τὸν ὄρο «προσωδία» βλ. ἐν· Π. Ν. Τρεμπέλα, *Ἐκλογή ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ὑμνογραφίας*, σσ. 59,60,71,102. Ἀλ. Σ. Κορακίδη, *Βυζαντινὴ ὑμνογραφία*, τ. Α', Ἀθήνα 2006, σσ. 66-80. Ἀθ. Θ. Βουρλιῆ, «Προχριστιανικὴ καὶ Χριστιανικὴ ὑμνογραφία καὶ μουσικὴ», ἐν· *Χριστιανικὴ λατρεία καὶ εἰδωλολατρία* (Πρακτικά ΣΤ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου Στελεχῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων. Κλάδος Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος), Ἀθήνα 2005, σσ. 396-397, 417-418, καὶ αὐτοτελῶς, Ἀθήνα 2005, σσ. 38,61.
50. Περισσότερες πληροφορίες βλ. στὰ διάφορα *Θεωρητικά* τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς πού ἔχουν κατὰ καιροὺς δημοσιευθῆ. Στὰ μνημονευθέντα τρία εἶδη τοῦ μέλους θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε κι ἓνα ἄλλο πού ἔχει σχέση με τὰ ἐκφωνούμενα ἀναγνώσματα, τίς ἐκφωνούμενες δεήσεις καὶ εὐχές τοῦ ἱερατείου καὶ τῶν ἀναγνωστῶν - ψαλτῶν.
51. Ὁ Χρυσάνθος Δυρραχίου διακρίνει αὐτὸ τὸ μέλος σὲ «παλαιόν» καὶ «νέον», τὸ πρῶτο ὡς ἀργότερο καὶ τὸ δεύτερο ὡς συντομώτερο (βλ. *Θεωρητικόν Μέγα...*, σ. 179, § 402).
52. Πρβλ. Γρ. Θ. Στάθη, *Μορφολογία καὶ ἔκφραση τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς* (ἔκδ. Ἱερῶν Μητροπόλεως Μεγάρων καὶ Σαλαμῖνος), Ἀθήνα 1980, σσ. 14 ἔξ.
53. Βλ. *Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν*, Βιβλ. Α' - Β', ἐν· W. Jaeger, τ. V, σσ. 34¹⁻³ (PG 44,444C-D).
54. Περί τοῦ ὄρου βλ. ἐνδεικτικῶς τὰ κάτωθι σχετικὰ ἔργα: Κ. Ψάχου, *Ἡ παρασημαντικὴ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς*, Ἀθήνα 1978², σ. 134. Σίμ. Καρᾶ, *Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ σημειογραφία*, Ἀθήνα 1933, σσ. 16-27. Τοῦ αὐτοῦ, *Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ παλαιογραφικὴ ἔρευνα ἐν Ἑλλάδι*, Ἀθήνα 1976, σσ. 14-18. Γρ. Στάθη, *Ἡ κατὰ ταλογογράφους τῶν χειρογράφων Βυζαντινῆς μουσικῆς τοῦ ἁγίου Ὄρους*, Ἀθήνα 1973, σ. 29. Τοῦ αὐτοῦ, *Ἡ ἐξήγησις τῆς παλαιᾶς βυζαντινῆς σημειογραφίας* (ἔκδ. IBM-Μελέται 2), Ἀθήνα 1978, σσ. 92-113. Ἀθ. Θ. Βουρλιῆ, *Δογματικοθητικαὶ ὄψεις...*, σ. 73, ὅπου καὶ βιβλιογραφία.
55. Γιὰ τὸν ὄρο βλ. τὴν εἰδικὴ μελέτη: Γρ. Στάθη, *Οἱ ἀναγραμματισμοὶ καὶ τὰ μαθήματα τῆς Βυζαντινῆς μελοποιίας* (ἔκδ. IBM-3), Ἀθήνα 1979.
56. Βλ. Γ. Προβάκη, *Μουσικὴ Συλλογὴ, Ἐσπερινός*, τ. Α', ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, 1909, σσ. 72-73.
57. Γιὰ τὸ θέμα δὲν ὑπάρχει σχετικὴ εἰδικὴ βιβλιογραφία, ὁπότε σημειώνομε τίς ἀπόψεις μας ἐξ ἐμπειρίας καὶ διασθήσεως καὶ ἐμμέσων πληροφοριῶν διαφόρων πηγῶν.
58. Ὁ Χρυσάνθος Δυρραχίου γιὰ τὴν ἔννοια τῆς *μιμητικῆς* μελοποιίας σημειώνει τὰ ἑξῆς: «Μίμησις δὲ πρὸς τὰ νοούμενα εἶναι, τὸ νὰ μελιζωμεν με ὀξεῖαν μὲν μελωδίαν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια νοεῖται τὸ ὕψος· ὡς οὐρανός, ὄρος· με βαρεῖαν δὲ μελωδίαν ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια νοεῖται τὸ χθαμαλόν· ὡς γῆ, ἄβυσσος, ἄδης. Καὶ με τερπνόν μὲν ἦχον ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια νοεῖται τὴν χαρὰ· ὡς παράδεισος νίκη· με σκυθρωπόν δὲ ἦχον ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια νοεῖται τὴν λύπη· ὡς θάνατος, καταδίκη· καὶ τὰ λοιπὰ» (*Θεωρητικόν Μέγα...*, σσ. 187-188, § 421. Πρβλ. καὶ: Μέρος Δεύτερον, σ. LVI, § Γ'). Ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Βυζάντιος, σὲ *Μουσικόν Δωδεκαήμερον* (ἐν Κων/πόλει 1884, σ. κε'), γράφει τὰ ἑξῆς, σὲ σχέσι με τὸ θέμα μας: «Εἰς δύο μέρη διαρεῖ τὴν μουσικὴν Βακχάιος ὁ Γέρον, εἰς φυσικὴν καὶ μιμητικὴν. Καὶ φυσικὴν με ὀνομάζει ἐκείνην, ἥτις περιορίζεται εἰς μόνην τὴν φύσιν τῶν φθόγγων, μὴ ἀποβλέπουσα εἰς τὰ ἔννοιαι, μηδὲ προξενούσα εἰς τὴν ψυχὴν ἐντύπωσιν. (Τοιαύτη ἐστὶν ἡ μουσικὴ τῆς ψαλμωδίας, δι' ἣς ἐμέλισεν ὁ Πελοποννήσιος Πέτρος τὸ νέον σύντομον αὐτοῦ στιχηράριον)· μιμητικὴν δὲ ἐκείνην, ἥτις διὰ καταλλήλων θέσεων καὶ γραμμῶν ζωηρῶν καὶ ἐντόνων ζωγραφίζει ὅλας τὰς εἰκόνας, διδάσκει διὰ τῶν σοφῶν αὐτῆς ἐκτιμήσεων ὅλην τὴν φύσιν, κινεῖ τὰς ψυχὰς τῶν εἰς διαφόρους διαθέσεις εὐρισκομένων ἀκροατῶν εἰς πάθη, καὶ δύναται, κατὰ τὸν Πλούταρχον, «νέων ψυχὰς πλάττειν τε καὶ ρυθμίζειν ἐπὶ τὸ εὐσημον». (Τοιαύτη ἐστὶν ἡ μουσικὴ τῆς ψαλμωδίας, δι' ἣς ἐμελοποίησαν ὁ τε πρωτοψάλτης Ἰάκωβος, Δανιὴλ Λαρισσαῖος, καὶ Πέτρος ὁ Μπερεκέτης τὰ ἑαυτῶν ποιήματα, τὰ ἀμίμητα ταῦτα τοῦ παρελθόντος καὶ τρέχοντος αἰῶνος ἀριστουργήματα». Τέλος, σημειώνομε ὅτι γιὰ τὴν ἔννοια τῆς μιμήσεως στίς διαφορὰς τέχνες καὶ μάλιστα στὸ θέατρο ὠμίλησαν πρῶτοι, ἴσως, οἱ ἀρχαῖοι μας φιλόσοφοι Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης (βλ. Πλάτωνος, *Πολιτείας* I, 599b-602b, 604e-605d, ἐν· I. Burnet, *Platonis Opera. Scriptorum classicorum Bibliotheca Oxoniensis*. Oxford University Press 1902, τ. IV. Ἀριστοτέλους, *Πολιτικῶν Θ'*, 1340³⁵⁻⁴⁰, ἐν· W. D. Ross, *Aristotelis Politica*. Scriptorum Classicorum Bibliotheca Oxoniensis. Oxford University Press 1957, σ. 261. Τοῦ αὐτοῦ, *Περί ποιητικῆς*, ἐν· R. Kassel, *Aristotelis de Arte Poetica Liber* (τῆς ὡς ἄνω ἐκδόσεως), Oxford University Press 1965, σ. 3, 1447a ἔξ.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ - ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

**Ἐσωτερικός Κανονισμός
τῆς Ἱερᾶς Ἀνδρώας Κοινοβιακῆς Μονῆς
Ἁγίας Σκέπης καί Ἁγίας Παρασκευῆς Νέας Βύσσης
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος
καί Σουφλίου**

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ,
ΟΡΕΣΤΙΑΔΟΣ ΚΑΙ ΣΟΥΦΛΙΟΥ

ΙΕΡΑ ΑΝΔΡΩΑ ΚΟΙΝΟΒΙΑΚΗ ΜΟΝΗ
ΑΓ. ΣΚΕΠΗΣ ΚΑΙ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
ΝΕΑΣ ΒΥΣΣΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ

Εἰς τό ὄνομα τῆς Ἁγίας
Ὁμοουσίου καί Ἀδιαιρέτου Τριάδος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τό ἄρθρον 39 παρ. 4 τοῦ Νόμου 590/ 77, «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος», προβαίνομεν, εὐλογίᾳ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καί Σουφλίου κ. Δαμασκηνοῦ, εἰς τήν σύνταξιν τοῦ παρόντος Ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Ἀνδρώας Κοινοβιακῆς Μονῆς Ἁγίας Σκέπης καί Ἁγίας Παρασκευῆς Νέας Βύσσης.

Ὁ παρών Κανονισμός διέπει τά τῆς ὀργανώσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, προαγωγῆς τοῦ πνευματικοῦ βίου καί διοικήσεως αὐτῆς, συμφώνως πρός τās μοναχικὰς ἐπαγγελίας καί τοὺς περὶ μοναχικοῦ βίου Ἱεροῦς Κανόνας καί Παραδόσεις τῆς κατ' Ἀνατολῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ὡς καί τόν Καταστατικόν Κανονισμόν ὑπ' ἀρ. 39/12.6.72 «Περί τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἱερῶν Μονῶν καί Ἡσυχαστηρίων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄
ΦΥΣΙΣ, ΣΥΣΤΑΣΙΣ, ΣΚΟΠΟΣ, ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Ἄρθρον 1
Ἰδρυσις - Φύσις

α) Ἡ Ἱερά Μονή ἰδρύθη κατόπιν προτάσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καί Σουφλίου κ. Δαμασκηνοῦ, ἡ ὁποία ἐνεκρίθη ὑπό τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου, κατὰ τήν Συνεδρίαν Αὐτῆς τῆς 12.04.2011, ἐκδοθέντος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 125/21.11.2011 Προεδρικοῦ Διατάγματος (ΦΕΚ 258 Τεύχος Α΄ 09.12.2011).

β) Τελεῖ κατὰ τά ὀριζόμενα διὰ τοῦ ἄρθρου 39 παρ.6 τοῦ Νόμου 590/77 ὑπό τήν πνευματικὴν, διοικητικὴν ἐποπτεῖαν καί ἐλεγχον τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καί Σουφλίου.

γ) Ἡ Ἱερά Μονή, ὡς πρός τās νομικὰς αὐτῆς σχέσεις, εἶναι Νομικόν Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ) καί θεωρεῖται ἐν ἐνεργείᾳ καί λειτουργίᾳ ἀκομῆ καί ἀν ἀπομείνη εἰς ἀδελφός. Καί τούτου, ὅμως, ἀποθανόντος, ἡ Ἱερά Μονή δέν θεωρεῖται διαληλυμένη, ἀλλὰ λογίζεται σχολιάζουσα (τελοῦσα ἐν διακοπαῖς), ὑπό τήν ἄμεσον ἐπίβληψιν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καί Σουφλίου.

Ἄρθρον 2
Σκοπός

Σκοπός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς εἶναι:

α) Ἡ συνεχὴς δοξολογία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ.
β) Ὁ ἁγιασμός καί ἡ ἐν Χριστῷ τελειώσις καί σωτηρία τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς διὰ τῆς ἀσκήσεως, τῆς ἀδιαλείπτου προσευχῆς καί τῆς πραγματώσεως τῶν Ἱερῶν Μοναχικῶν ἀρετῶν, τῆς ὑπακοῆς, τῆς παρθενίας καί τῆς ἀκτημοσύνης καί ἐν γένει τῆς ἀκριβοῦς τηρήσεως τῆς μοναχικῆς πολιτείας, κατὰ τό ὑπόδειγμα καί τήν διδασκαλίαν τῶν Ὁσίων καί Θεοφόρων Πατέρων τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας.

γ) Πᾶσα ἱεραποστολική, φιλανθρωπική, πολιτιστική καί θεολογική δραστηριότητα.

Ἄρθρον 3
Κανονικὰ δικαιοδοσίαι τοῦ ἐπιχωρίου Μητροπολίτου Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καί Σουφλίου.

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καί Σουφλίου ὡς κυριάρχης Ἐπίσκοπος, ἔχει καί ἀσκεῖ συμφώνως πρός τοὺς Ἱεροῦς Κανόνας καί τόν Καταστατικόν Χάρτην τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τά ἐξῆς Κανονικὰ Δικαιώματα καί τās κατωτέρω δικαιοδοσίας:

α) Μνημονεύεται τό ὄνομα αὐτοῦ ἐν πάσαις ταῖς Ἱεραῖς Ἀκοιουθίαις, ὡς ὀρίζει ἡ τάξις τῆς κατ' Ἀνατολῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ καί ἐν τοῖς ἐντός τῶν ὀρίων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτεί-

χου, Ὁρεσιάδος καί Σουφλίου Μετοχίσις - ἐξαρτήμασι αὐτῆς.

β) Ἀσκεῖ τήν ἀνωτάτην πνευματικὴν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

γ) Ἐγκαθιστᾷ δι' εἰδικῆς τελετῆς - χειροθεσίας τὸν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος ἐκλεγέντα Ἠγούμενον.

δ) Παρέχει τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ διὰ τὴν κουράν τῶν δοκίμων ὡς Μοναχῶν κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

ε) Τελεῖ τὰς χειροτονίας τῶν Κληρικῶν μελῶν τῆς Ἀδελφότητος, τῇ προτάσει τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου.

στ) Ἐγκρίνει τὴν ὑπὸ τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου χορηγούμενην εἰς τοὺς ἀδελφούς ἄδειαν ἀπουσίας ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς πέραν τοῦ ἑνὸς μηνός.

ζ) Ἐγκρίνει τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου διὰ τὴν μετάπεψιν Ἀδελφοῦ τινός εἰς ἑτέραν Ἱερὰν Μονὴν καὶ ἐγκαταβίωσιν ἀδελφοῦ ἑτέρας Μονῆς εἰς τὴν Ἱερὰν Μονήν.

η) Ἀσκεῖ πειθαρχικὸν ἔλεγχον κατὰ παντός παρεκτρεπομένου ἀδελφοῦ, προτάσει τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου.

θ) Ἀσκεῖ ἔλεγχον ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως ὡς πρὸς τὴν νομιμότητα αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρον 39 παρ. 6 τοῦ Νόμου 590/77.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄ ΠΕΡΙ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ

ἄρθρον 4 Συγκρότησις τῆς Ἀδελφότητος

α) Ἡ Ἀδελφότης συγκροτεῖται ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν τῷ Μοναχολόγιῳ ἐγγεγραμμένων ἀδελφῶν.

β) Ἡ σειρά ἀρχαιότητος τῶν Ἀδελφῶν καθορίζεται ἐκ τῆς προτεραιότητος κουρᾶς αὐτῶν.

ἄρθρον 5 Ἑνταξίς εἰς τὸ σῶμα τῆς Ἀδελφότητος

α) Μέλος τῆς Ἀδελφότητος καθίσταται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου ὁ ὑποστὰς τὴν κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας τριετὴ δοκιμασίαν ἢ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου, συντομοτέραν δοκιμασίαν λαϊκός, διὰ τῆς κουρᾶς του εἰς μοναχόν, ὡς καὶ ὁ ἐξ ἑτέρας Μονῆς κανονικῶς καὶ νομίμως προερχόμενος Μοναχός, Ἱεροδιάκονος ἢ Ἱερομόναχος, ἀποδεχόμενος δι' ἐγγράφου δηλώσεώς του πρὸς τῆς ἐγγραφῆς του εἰς τὸ Μοναχολόγιον τὸν παρόντα Κανονισμόν.

β) Ὁ χρόνος δοκιμασίας τοῦ λαϊκοῦ ὑποψηφίου Μοναχοῦ διὰ κουράν ἢ τοῦ ἤδη κεκαρμένου, οἰουδήποτε βαθμοῦ, διὰ τὴν ἐγγραφὴν εἰς τὸ Μοναχολόγιον ἀποτελεῖ δικαίωμα τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου καὶ εἶναι ἀνάλογος τῆς προσαρμοστικότητος τοῦ δοκιμαζομένου πρὸς τὰ Μοναχικὰ θέσμια.

γ) Ἐκαστος ἀδελφός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ὑποχρεοῦται ἀπροφασίτως, νὰ ἐπιτελῇ τὰ ἀνατιθέμενα εἰς αὐτὸν πα-

ρά τοῦ Ἠγουμένου διακονήματα, εἴτε εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν εἴτε εἰς τὰ Μετόχια αὐτῆς.

δ) Μέλος τῆς Ἀδελφότητος δύναται μετ' ἄδειαν τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου, νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίαν εἰς ἄλλην Μητρόπολιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἢ καὶ ἀλλοῦ, διατηρουμένου εἰς πᾶσαν περίπτωσιν τοῦ δικαιώματος τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἄδειαν καὶ κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Διδυμοτείχου, Ὁρεσιάδος καὶ Σουφλίου.

ἄρθρον 6

Πνευματικὰ καθήκοντα Ἀδελφῶν

α) Εἰς τὰς μεταξύ τῶν σχέσεις οἱ ἀδελφοὶ τηροῦν μετὰ σχολαστικότητος τὴν ἱεραρχίαν ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης. Οἱ νεώτεροι ἀπονέμουσι πρὸς τοὺς ἀρχαιοτέρους καὶ ἅπαντες πρὸς τὸν Ἠγούμενον τὸν προσήκοντα σεβασμόν. Οἱ δὲ ἀρχαιότεροι συμπεριφέρονται πρὸς τοὺς νεωτέρους Ἀδελφούς μετὰ κατανόσιν, μετὰ πνεύματος πραότητος καὶ ἀγάπης, ἐν νοουθεσίᾳ καὶ παιδείᾳ Κυρίου πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ψυχικῆς πάντων ὠφελείας καὶ σωτηρίας.

β) Τηροῦν πιστῶς τὸν παρόντα Κανονισμόν καὶ ἐπιδιώκουν διαρκῶς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀναφερομένων ἐν αὐτῷ σκοπῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

γ) Ἐπιτελοῦν ἀπροφασίτως, μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμελείας τὰ ἐκάστοτε ἀνατιθέμενα εἰς αὐτοὺς καθήκοντα καὶ διακονήματα κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων αὐτῶν.

δ) Εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τηροῦνται αὐστηρῶς πᾶσαι αἱ νουθεσίαι κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις.

ε) Ἡ παραμονὴ καὶ διανυκτέρευσις οἰουδήποτε εἰς τὴν Μονὴν ἄνευ ἀδείας τοῦ Ἠγουμένου ἀπαγορεύεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄ ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

ἄρθρον 7

Ὅργανα Διοικήσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

Ὅργανα Διοικήσεως τῆς Ἱερᾶς Μονῆς εἶναι:

- 1) Ὁ Ἠγούμενος.
- 2) Τὸ Ἠγουμενοσυμβούλιον.
- 3) Ἡ Σύναξις (Ὁλομέλεια) τῆς Ἀδελφότητος.

ἄρθρον 8 Ὁ Ἠγούμενος

α) Ὁ Ἠγούμενος εἶναι ὁ κοινός πάντων τῶν ἀδελφῶν πνευματικὸς Πατὴρ καὶ ὁδηγός καὶ ἀσκεῖ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἐν φόβῳ Θεοῦ καὶ τὰς ἀρμοδιότητας ἐκ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ, φυλάττων καὶ ἀγρυπνῶν διὰ τὴν τήρησιν τῶν περὶ μοναχικοῦ βίου Ἱερῶν Κανόνων καὶ Μοναχικῶν Παραδόσεων.

β) Μνημονεύεται ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς Ἀκολουθίαις, ὡς ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις ὀρίζει, ἐν τε τῇ Ἱερᾷ Μονῇ καὶ τοῖς Μετοχίσις καὶ ἐξαρτήμασι αὐτῆς.

γ) Προϊσταται τῶν ἱερῶν Ἀκολουθιῶν.

δ) Συγκαλεῖ τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιον καὶ τὴν Σύναξιν τῆς Ἀδελφότητος καὶ προεδρεύει αὐτῶν.

ε) Προτείνει εἰς τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιον τὴν πρόσληψιν δοκίμων, τὴν κουράν τῶν ὠρίμων πρὸς τοῦτο ὡς καὶ τὴν ἐνδεχομένως προαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὴν Ἱερωσύνην.

στ) Ἐκπροσωπεῖ τὴν Ἱεράν Μονὴν ἐνώπιον πάσης Ἐκκλησιαστικῆς καὶ Κρατικῆς Ἀρχῆς, Δικαστηρίου καὶ πατὸς ἐν γένει φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου.

ζ) Ὑπογράφει πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

η) Ἐλέγχει τὸ Ταμεῖον, τὴν Γραμματεῖαν, τὴν Διαχείρισιν καὶ τὰ Μετόχια - ἔξαρτήματα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

θ) Τὸν δι' εὐλόγον διάστημα ἀπόντα ἢ κωλυόμενον Ἡγούμενον ἀντικαθιστᾷ ὡς ἀναπληρωτῆς αὐτοῦ ἓνα ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου. Ἡ ἀναπλήρωσις διενεργεῖται δι' ἐιδικῆς ἀποφάσεως τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου, μνημονευούσης τὸ πλῆθισι καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς διὰ τὴν διοίκεισιν τῆς Μονῆς, τὰ ὁποῖα καθορίζει ὁ μέλλων νὰ ἀπουσιάσῃ Ἡγούμενος ἢ εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας αὐτοῦ νὰ λάβῃ τοιαύτην ἀπόφασιν εἴτε διὰ λόγους πραγματικῆς ἀδυναμίας λόγῳ ἀσθενείας σοβαρᾶς εἴτε διότι ἔχει στερηθεῖ τὸ δικαίωμα δικαιοπρακτικῆς ἰκανότητος λόγῳ νομικῶν ἢ κανονικῶν παραπτωμάτων. Τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιον ἀρμοδίως λαμβάνει ἀπόφασιν, καὶ ὄχι μόνος του ὁ Ἡγούμενος προκειμένου περὶ διορισμοῦ συνηγόρου λαϊκοῦ (δικηγόρου) διὰ τὴν ἐν γένει δικαστικὴν ἐκπροσώπησιν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

ι) Ὁ ἀντικαθιστῶν τὸν Ἡγούμενον ἀποκαλεῖται Ἡγουμενεύων καὶ προεδρεύει τόσον εἰς τὸ Ἡγουμενοσυμβούλιον ὅσον καὶ εἰς τὴν Σύναξιν τῆς Ἀδελφότητος, περιορίζεται ὁμως ἐντός τῶν πλαισίων τὰ ὁποῖα καθορίζει ὁ ἀπουσιάζων Ἡγούμενος.

ια) Ὁ Ἡγούμενος ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν ἐγγεγραμμένων Ἀδελφῶν, ἐγκαταβιούντων ἢ μὴ, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ εἶναι ἐγγεγραμμένοι τουλάχιστον πέντε Ἀδελφοί ἢ διορίζεται κατὰ τὰ ὀριζόμενα διὰ τοῦ Ν.590/77 ἀρ. 39 παρ. 5 ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Διδυμοτείχου, Ὁρεσιτάδος καὶ Σουφλίου καὶ ὁ διορισμὸς του ἰσχύει καθ' ὅσον χρόνον οἱ ἀδελφοί εἶναι ὀλιγότεροι τῶν πέντε. Συμπληρωμένου τοῦ ὡς ἄνω ἀριθμοῦ γίνεται ἐκλογή.

ιβ) Ἡ θέσις τοῦ Ἡγουμενομένου χρεύει εἰς τὴν περίπτωσιν θανάτου ἢ οἰκειοθελοῦς παραιτήσιως αὐτοῦ, ἢ διαπιστωθείσης ἀσθενείας σοβαρᾶς καὶ ἀδυναμίας νὰ ἐκτελέσῃ τὰ ἡγουμενικά του καθήκοντα. Ὁ ἐκλεγείς Ἡγούμενος εἶναι ἰσόβιος, δύναται μόνον νὰ στερηθεῖ τοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου ἀποφάσεως Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου διὰ κανονικὰ παραπτώματα ἢ καταδίκης του ἀπὸ τὰ Πολιτικά Δικαστήρια διὰ κακουργήματα τὰ ὁποῖα διέπραξε.

ἄρθρον 9 Ἐκλογή Ἡγουμενομένου

α) Ἡ ἐκλογή Ἡγουμενομένου γίνεται ὑπὸ τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου ἀδελφῶν, ἐντός δέκα (10) ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς καθ' ὅταν οἰανδήποτε τρόπον κενώσεως τῆς θέσεως τοῦ Ἡγουμενομένου καὶ πραγματοποιεῖται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐντός τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, μετὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, κεκλεισμένων τῶν θυρῶν. Ἀπαρτία διὰ τὴν ἐκλογήν ὑπάρχει, ἐάν παρίσταται τὸ ἡμισυ τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου πλεον ἑνός. Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς ἀπαρτίας ταύτης ἡ ἐκλογή διεξάγεται μετὰ τρεῖς ἡμέρας.

β) Τῆς Ἀδελφότητος προεδρεύει αὐτοδικαίως τὸ πρῶτον τῇ τάξει μέλος τῆς Ἀδελφότητος καὶ συμπληροῦται ἢ Τριμελῆς Ἐπιτροπὴ διὰ τοῦ ἐχοντος τὰ πρεσβεῖα Ἱερωσύνης.

γ) Δικαίωμα ὑποψηφιότητος διὰ τὴν θέσιν τοῦ Ἡγουμενομένου ἔχουν οἱ εἰς τὸ Μοναχολόγιον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἐγγεγραμμένοι Ἱερομόναχοι, οἱ ὑπηρετοῦντες ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Διδυμοτείχου Ὁρεσιτάδος καὶ Σουφλίου, ἀποκλεισμένων τῶν Ἱεροδιακόνων καὶ Μοναχῶν.

ἄρθρον 10 Διαδικασία Ἐκλογῆς

α) Ἡ ἐκλογή ἀρχεται διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν ὀνομάτων τῶν παρόντων.

β) Πρῶτος ψηφίζει ὁ νεώτερος εἰς βαθμὸν καὶ πρεσβεῖα.

γ) Τὰ πρὸς ἐκλογήν τοῦ Ἡγουμενομένου ἐτοιμασμένα ψηφοδέλτια φέρουν δακτυλόγραφα τὰ ὀνόματα τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν καὶ ἐκλέγεσθαι καὶ οἱ φάκελοι, φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καὶ τὴν μονογραφὴν τοῦ Προέδρου τῆς Συνελεύσεως.

δ) Ἐκαστος ἀδελφός εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἱερόν Βῆμα, εἰς τὸ Διακονικόν τοῦ ὁποῖου καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κλίτους, θέτει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ πρὸ τοῦ ὀνόματος καὶ τὸ ἐπώνυμον τῆς προτιμήσεώς του, θέτει τοῦτο ἐντός τοῦ φακέλου καὶ τὸ ρίπτει ἐντός τῆς ἐσφραγισμένης ψηφοδόχου ἢ ὁποῖα προηγουμένως ἔχει ἐληχθεῖ ἐνώπιον τῆς Ἀδελφότητος καὶ εὐρίσκεται εἰς κοινήν θέαν ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς.

ε) Ἡ διαλογὴ πραγματοποιεῖται ὑπὸ τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, παρουσίᾳ τῶν ψηφισάντων ἀδελφῶν. Ἡγούμενος ἐκλεγέται ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν παρόντων.

στ) Εἰς περίπτωσιν ἰσοψηφίας προτιμᾶται ὁ ἔχων τὰ πρεσβεῖα Ἱερωσύνης.

ζ) Διὰ τὴν ἐκλογήν συντάσσεται Πρακτικόν εἰς τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκλογῆς καὶ τὸ ὁποῖον ὑπογράφεται ὑπὸ πάντων τῶν συμμετασχόντων εἰς τὴν ἐκλογήν.

ν) Αι τυχόν ἐνστάσεις κατά τοῦ κύρους τῆς ἐκλογῆς ἐπιλύονται ἀμέσως παρουσία ἀπάντων τῶν ψηφισάντων. Ἐάν ἡ ἐκλογή ἀκυρωθεῖ, διεξάγεται εὐθύς νέα ψηφοφορία ἐκλογῆς.

θ) Ἀκολουθῶς συντάσσεται τό Πρακτικόν Ἐκλογῆς καί ὑποβάλλεται ἐντός πέντε (5) ἡμερῶν εἰς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Διδυμοτείχου Ὁρεσιτιάδος καί Σουφλίου πρὸς ἐπικύρωσιν, ὅστις ἐκδίδει σχετικὴν Πράξιν ἀποδοχῆς τῆς Ἐκλογῆς.

ι) Ἐνστάσεις πρὸ καί διαρκούσης τῆς ἐκλογῆς ἢ μετὰ τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς συζητοῦνται ἀμέσως ὑπὸ πάντων τῶν ψηφισάντων Ἀδελφῶν καί ἀπορρίπτονται διὰ Πρακτικοῦ ἠτιολογημένου, ἐφ' ὅσον ἡ ἀπόφασις ληφθῆ μετὰ πλειοψηφίαν τῶν παρόντων.

ια) Οἱ ἐμμένοντες εἰς τὴν ἔνστασιν δύνανται νά προσφύγουν ἐντός 48 ὥρῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς Συνεδριάσεως τῆς Ἀδελφότητος, εἰς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Διδυμοτείχου Ὁρεσιτιάδος καί Σουφλίου, ὅστις διὰ Πράξεως δέχεται ἢ ἀπορρίπτει τὴν ἔνστασιν ἐντός δέκα (10) ἡμερῶν ἀπὸ τῆς καταθέσεως ταύτης.

ιβ) Τῆς ἐκλογῆς ἀκολουθεῖ εὐχαριστήριος δέσις ἐν τῷ Καθολικῷ. Ὁ ἐκλεγείς Ἡγούμενος ἀναλαμβάνει ἀμέσως καί ἐγκύρως τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του.

ιγ) Περαιτωθείσης τῆς ἐκλογῆς συντάσσεται Πρακτικόν, ὃπερ ὑπογράφεται παρὰ πάντων τῶν ψηφισάντων ἀδελφῶν καί ὑποβάλλεται ἐντός τριημέρου εἰς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Διδυμοτείχου Ὁρεσιτιάδος καί Σουφλίου, ὅστις ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου ὀρίζει τὴν ἡμέραν ἐγκαταστάσεως (ἐνθρονίσεως) τοῦ Ἡγουμένου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄ ΗΓΟΥΜΕΝΟΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

ἄρθρον 11

Συγκρότησις-Ἐκλογή Ἡγουμενοσυμβουλίου

α) Τό Ἡγουμενοσυμβούλιον εἶναι τριμελές. Ἀπαρτίζεται ἐκ τοῦ Ἡγουμένου καί δύο μελῶν τῆς Ἀδελφότητος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ὑπηρετούντων ἀποκλειστικῶς καί μόνον εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Διδυμοτείχου Ὁρεσιτιάδος καί Σουφλίου.

β) Τά μέλη του ἐκλέγονται ἀνά τριετίαν διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καί εἶναι ἀπεριορίστως ἐπανεκλέξιμα.

γ) Δικαίωμα ὑποψηφιοῦτος ἔχουν ἅπαντες οἱ ἐγγεγραμμένοι εἰς τό Μοναχολόγιον καί ὑπηρετούντες ἀποκλειστικῶς καί μόνον εἰς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν Διδυμοτείχου Ὁρεσιτιάδος καί Σουφλίου.

δ) Ἡ ἐκλογή τῶν μελῶν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου γίνεται εἰς μίαν καί μόνον ψηφοφορίαν κατά τὴν ὁποίαν ἐκλέγονται οἱ λαβόντες τὰς περισσοτέρας ψήφους.

ε) Εἰς περίπτωσιν ἰσοψηφίας κατά τὴν ἐκλογὴν προτιμᾶται μετὰ τῶν Ἱερομονάχων ὁ ἔχων τὰ Πρεσβεῖα

χειροτονίας εἰς Ἱερέα, μετὰ τῶν Ἱερομονάχων, Ἱεροδιακόνων ἢ Μοναχῶν, ὁ κατὰ βαθμὸν ἀνώτερος, μετὰ τῶν Μοναχῶν ὁ ἔχων τὰ Πρεσβεῖα κουρᾶς.

στ) Ἀδελφός ὁ ὁποῖος ἔλαβε κατά τὴν ἐκλογὴν τῶν Ἡγουμενοσυμβούλων ψήφους καί κατετάγη τρίτος κατὰ σειρὰν (ἐπιλαχῶν), καθίσταται ἀναπληρωματικὸς Ἡγουμενοσύμβουλος. Οὗτος ἀναλαμβάνει καθήκοντα εἰς περίπτωσιν κενώσεως, καθ' οἰονδήποτε τρόπον, θέσεως Ἡγουμενοσυμβούλου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τριετοῦς θητείας αὐτοῦ.

ζ) Ἐκλογαί διὰ τὴν ἀνάδειξιν Ἡγουμενοσυμβούλων διεξάγονται τό δεύτερον δεκαπενθήμερον τοῦ Νοεμβρίου, ἀλλὰ οἱ ἐκλεγῆσόμενοι ἀναλαμβάνουν καθήκοντα τὴν 1ην Ἰανουαρίου τοῦ ἀμέσως ἐπομένου ἔτους.

η) Ὁ τρόπος ἐκλογῆς τῶν Ἡγουμενοσυμβούλων πραγματοποιεῖται ὁμοίως μετὰ τὸν τρόπον ἐκλογῆς τοῦ Ἡγουμένου.

θ) Ἄμα τῇ ἀναλήψει τῶν καθηκόντων του τό Ἡγουμενοσυμβούλιον συνερχόμενον εἰς πρώτην συνεδρίαν ὀρίζει ἐκ τῶν μελῶν του (ἐκτός τοῦ Ἡγουμένου), ἐν ὡς Γραμματέα καί ἐν ὡς Οἰκονόμον (Ταμίαν).

ἄρθρον 12

Καθήκοντα καί δικαιοδοσία τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου

Τό Ἡγουμενοσυμβούλιον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς συνεδριάζει τακτικῶς ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, ἐκτάκτως δέ ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη καί κληθῆ ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου.

Τό Ἡγουμενοσυμβούλιον προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἡγουμένου, ἀσκεῖ τὴν Διοίκησιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς εἰς πάσας τοὺς τομεῖς. Διοικεῖ καί διαχειρίζεται τὴν ἐν γένει πειρουσίαν αὐτῆς, ἀποδέχεται ἢ ἀποποιεῖται δωρεάς ἢ κληρονομίας, συνάπτει δάνεια, προβαίνει εἰς ἀγοράς καί πωλήσεις καί γενικῶς ἀποφασίζει περὶ πάσης ὑποθέσεως καί παντός πράγματος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, τηρουμένων τῶν ὑπὸ τῶν σχετικῶν Νόμων ὀριζομένων.

ἄρθρον 13

Εἰδικώτερον τό Ἡγουμενοσυμβούλιον ἀποφασίζει, πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἡγουμένου:

α) Περί τῆς προσλήψεως Δοκίμων,

β) Περί τῆς κουρᾶς τῶν Μοναχῶν,

γ) Περί τῆς προτάσεως εἰς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Διδυμοτείχου, Ὁρεσιτιάδος καί Σουφλίου διὰ τὴν χειροτονίαν Ἀδελφῶν καί τὴν ἀπονομὴν ὀφφικίων,

δ) Περί πάσης δαπάνης,

ε) Περί προσλήψεως ἐργατικοῦ προσωπικοῦ πάσης εἰδικότητος διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς καί

στ) Περί τοῦ Προϋπολογισμοῦ καί Ἀπολογισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς συντάσσων αὐτοῦ.

ἄρθρον 14

Τό Ἡγουμενοσυμβούλιον συντάσσει τόν Προϋπολογισμόν τῆς Μονῆς, τόν ὁποῖον υποβάλλει εἰς τήν Ἱεράν Μητρόπολιν διά τόν νενομισμένον ἔλεγχον.

Ἐπίσης συντάσσει τόν Ἀπολογισμόν, τόν ὁποῖον υποβάλλει εἰς τήν Ἱεράν Μητρόπολιν πρὸς ἔλεγχον.

Ἀμφότεροι συντάσσονται καί υποβάλλονται ἐντὸς τῶν νομίμων προθεσμιῶν.

ἄρθρον 15

Τό Ἡγουμενοσυμβούλιον ἐξουσιοδοτεῖ τόν Ἡγούμενον:

α) Διά τήν διακίνησιν τῶν κονδυλίων τοῦ Προϋπολογισμοῦ καί

β) Διά τήν παράστασιν καί ἐκπροσώπησιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἐνώπιον πάσης Ἐκκλησιαστικῆς, Πολιτικῆς, Δικαστικῆς καί ἄλλης Ἀρχῆς.

ἄρθρον 16

Τά τηρούμενα βιβλία

Ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ, μερίμνη τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου, τηροῦνται τά κάτωθι βιβλία:

1) Βιβλίον Πρακτικῶν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου.

2) Βιβλίον Πρακτικῶν τῆς Συνάξεως τῆς Ἀδελφότητος.

3) Βιβλίον καταχωρίσεως εἰσερχομένων καί ἐξερχομένων ἐγγράφων (Πρωτόκολλον).

4) Μοναχολόγιον, ἥτοι βιβλίον ἐν τῷ ὁποίῳ ἐμφαίνονται ἐκάστου Μοναχοῦ πάντα τά ἀτομικά στοιχεῖα τῆς κοσμικῆς καί μοναχικῆς αὐτοῦ ταυτότητος.

5) Κτηματολόγιον ἀκινήτου περιουσίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

6) Βιβλίον Ταμείου.

7) Βιβλίον Κινητῆς περιουσίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

8) Βιβλίον ἰ. Λειψάνων, ἰ. Κειμηλίων, ἰ. Σκευῶν, ἰ. Εἰκόνων καί Τιμηλῶν.

9) Πᾶν ἕτερον βιβλίον προβλεπόμενον διά τά Ν.Π.Δ.Δ. Τά πέντε πρῶτα βιβλία τηρεῖ ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, τά δέ λοιπὰ τέσσαρα ὁ Οἰκονόμος (Ταμίης)

Ἄπαντα τά ἀνωτέρω βιβλία φυλάσσονται εἰς τά γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ἡ ΣΥΝΑΞΙΣ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ

ἄρθρον 17

Σύγκλησις - Ἐργασίαι

α) Ἀπαρτίζεται ἐξ ἀπάντων τῶν ἐν τῷ Μοναχολογίῳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ἐγγεγραμμένων Ἀδελφῶν.

β) Συγκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου, τακτικῶς μὲν κατὰ μῆνα Αὐγουστον, ἐκτάκτως δέ πρὸς ἀντιμετώπισιν ἰσχυρῶν θεμάτων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, ὡς ἡ ἐκλογή Ἡγουμένου καί Ἡγουμενοσυμβουλίου, ἡ τροποποίησις τοῦ παρόντος Ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ κ.ἄ.

γ) Διά τήν σύγκλησιν τῆς Ἀδελφότητος, ὁ Ἡγούμενος ὑποχρεοῦται, πρὸ δέκα ἡμερῶν, νά ἀπευθύνῃ πρόσκλησιν εἰς τά μέλη τά δικαιούμενα συμμετοχῆς, εἰς ἣν δέον ὅπως ἀναγράφηται ὁ τόπος καί ὁ χρόνος τῆς Συνάξεως, ὅπως ἐπίσης καί τά πρὸς συζήτησιν θέματα.

δ) Εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ ἐφ' ὅσον παρίστανται τό ἥμισυ πλεον ἐνός τῶν ἀδελφῶν, ἐκτός ἂν πρόκειται περὶ θέματος τό ὁποῖον ἀποφασίζεται μὲ ἐιδικὴν ἀπαρτίαν καί πλειονοψηφίαν.

ε) Αἱ συνήθεις ἀποφάσεις λαμβάνονται κατὰ πλειονοψηφίαν.

στ) Τῶν Συνάξεων τηροῦνται πρακτικά ὑπογραφόμενα ὑπὸ τῶν παρόντων Ἀδελφῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄

ΠΕΡΙ ΔΟΚΙΜΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ

ἄρθρον 18

α) Δόκιμος Μοναχός εἶναι πᾶς ὁ ἐπὶ σκοπῷ ἐγκαταβιώσεως προσερχόμενος εἰς τήν Ἱεράν Μονήν καί τελῶν ὑπὸ δοκιμασίαν πρὸς κατάδειξιν τῆς βαθείας αὐτοῦ ἐπιθυμίας πρὸς κατάταξιν του εἰς τήν Μοναστικὴν Πολιτείαν. Πᾶς Δόκιμος δέον νά ἔχει ἡλικίαν τουλάχιστον 18 ἐτῶν καί οὐχι μείζονα τῶν (60) ἐξήκοντα ἐτῶν, νά τυγχάνῃ ἄγαμος ἢ ἐν χρεΐᾳ ἄνευ τέκνων ἢ μετὰ τέκνων συμπληρωσάντων τό 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῶν.

β) Ὁ χρόνος δοκιμασίας εἶναι τριετής. Δύναται ὁμως οὗτος νά συντμηθῇ ὡς προβλέπει ὁ παρῶν κανονισμός (ιδεῖ ἄρθρον 5 παρ. β).

γ) Ἡ πρόσκλησις, ἐπίβλησις καί ἀποπομπή τῶν Δοκίμων ἀνήκουν εἰς τήν ἀποκλησιακὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου.

δ) Οἱ Δόκιμοι Μοναχοὶ μὴ ὄντες τέλειοι Μοναχοὶ δέν ἀνήκουν εἰς τήν Ἀδελφότητα, οὔτε παρίστανται εἰς τὰς Συνάξεις αὐτῆς.

ε) Οἱ Δόκιμοι κατὰ τόν χρόνον τῆς δοκιμασίας των ἀναλαμβάνουν διάφορα διακονήματα εἰς τήν Ἱεράν Μονήν συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ Ἡγουμένου.

στ) Ὅταν τό Ἡγουμενοσυμβούλιον, κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ἡγουμένου κρίνῃ, ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς τῆς κουρᾶς, ἀναφέρει τοῦτο ἐγγράφως εἰς τόν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Διδυμοτείχου, Ὁρεσιάδος καί Σουφλίου, διά νά παράσχῃ οὗτος τήν πρὸς τοῦτο εὐλογία του. Χωρὶς ἀπόφασιν τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου, ἀποκλείεται ἡ κουρά εἰς Μοναχόν οἰουδήποτε Δοκίμου. Πρὸ τῆς κουρᾶς του ὁ Δόκιμος ὀφείλει νά τακτοποιήσῃ μετὰ τῆς οἰκογενείας του τά περιουσιακά του στοιχεῖα, ἐκτός καί ἂν ἀποφασίσῃ νά ἀφιερῶσιν αὐτὰ εἰς τήν Μονήν τῆς Μετανοίας του.

ζ) Ἡ εἰσδοχὴ οἰουδήποτε προσώπου καί ἐγγραφή αὐτοῦ μετὰ τῶν Δοκίμων θά γίνεται κατόπιν ὑποβολῆς

έγγραφου αίτησεως αυτού, εις τήν όποίαν θά αναφέρεται ρητώς ότι έλευθέρως και άβιάστως προτίθεται νά καταγῆ εις τήν Μοναστικήν Πολιτείαν και άποδέχεται τόν Κανονισμόν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

η) Ἀπερχόμενος δόκιμος εκ τῆς Μονῆς δύναται νά λάβει μεθ' έαυτοῦ άπαντα τά προσωπικά του είδη, τά όποία εισηγαγε κατά τήν έλευσιν αὐτοῦ εις τήν Ἱεράν Μονήν. Ἀπαγορεύεται ἡ έπιστροφή ἢ οιαδήποτε άποζημίωσις διά μεταβιβασθέντα υπ' αὐτοῦ εις τήν Ἱεράν Μονήν περιουσιακά στοιχεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ' ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΩΝ ΕΓΚΑΤΑΒΙΟΥΝΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ

ἜΑρθρον 19

α) Οἱ εκκαταβιούντες άδελφοί υποχρεοῦνται, όπως καθ' εκάστην συμμετέχουν εις τόν ἜΑρθρον, τόν Ἐσπερινόν και τό Ἀπόδειπνον, εκ' όσον κατά τήν ώραν τών ως άνω Ἀκολουθιῶν δέν εκουν άνειλημμένες υποχρεώσεις εκτός Μονῆς ἢ δέν καθύπτονται υπο άδείας τοῦ Ἡγουμένου.

β) Ο Ἡγούμενος υποχρεοῦται, όπως παρακολουθῆ τήν συμμετοχήν τών Ἀδελφῶν εις τās Ἱεράς Ἀκολουθίας και κατά τήν εκτέλεσιν τών διακονημάτων αὐτῶν, νουθετῶν και υποδεικνύων όταν διαπιστῶναι άταξίαν.

γ) Ἀδελφός προκειμένου νά άπουσιάζη εκ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς περισσότερον τῆς μιᾶς ἡμέρας, υποχρεοῦται όπως ζητῆ άδειαν από τόν Ἡγούμενον.

δ) Ἡ είσοδος, παραμονή και διανυκτέρευσις οιοῦδήποτε εις τά κελῆλια τών Ἀδελφῶν άπαγορεύεται αὐστηρώς.

ε) Ἐγκαταβιούντες Ἀδελφοί θεωροῦνται και οἱ εκκαταβιούντες εις τό Ἐπισκοπεῖον Διδυμοτεῖχου μετά τοῦ Μητροπολίτου ως σύγκλητοι ἢ εις τά έν Ὁρεσιάδι, Σουφλίῳ και Δικαίσις Ἐπισκοπεῖα, ως Ἀρχιερατικοί Ἐπίτροποι ἢ Ἱεροκήρυκες τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτεῖχου, Ὁρεσιάδος και Σουφλίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η' ΠΕΡΙ ΜΕΤΟΧΙΩΝ - ΕΞΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

ἜΑρθρον 20

α) Ἡ Μονή δύναται νά διατηρῆ Μετόχια - Ἐξαρτήματα, είτε έντός τῆς Μητροπολιτικῆς περιφερείας είτε εις τās περιφερείας άλλων Μητροπόλεων. Ἡ λειτουργία γενικῶς τών Μετοχιῶν ως και ἡ διαχείρισις αὐτῶν άνήκει εις τό Ἡγουμενοσυμβούλιον.

β) Ἡ λειτουργία Μετοχιῶν - Ἐξαρτημάτων εις άλλην Μητροπολιτικήν περιφέρειαν προϋποθέτει τήν κανονικήν άδειαν τοῦ επικώριου Ἐπισκόπου.

γ) Ἀδελφός υπηρετῶν εις Μετόχιον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς συγκαταριθμεῖται εις τούς εκκαταβιούντας Ἀδελφούς και

ισχύουν δι' αὐτόν πάντα τά εις τόν παρόντα Κανονισμόν όριζόμενα.

δ) Εἰς τά έντός τών όριῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτεῖχου, Ὁρεσιάδος και Σουφλίου Μετόχια μνημονεύεται ό οικείος Μητροπολίτης και ό Ἡγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, εις δέ τά εκτός τών όριῶν αὐτῆς ό επικώριος Ἐπίσκοπος και ό Ἡγούμενος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ' ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΑΔΕΛΦΩΝ - ΠΡΟΣΟΔΟΙ ΜΟΝΗΣ

ἜΑρθρον 21 Περιουσία Ἀδελφῶν

α) Πās άδελφός εκων εκ οιασδήποτε πηγῆς εισόδημα ίσον τουλάχιστον πρὸς τήν χορηγομένην εύλογίαν υπο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς και αναλόγως τών εκάστοτε αὐτῆς δυνατοτήτων, δέν δικαιούται τῆς εύλογίας (επίδομα).

β) Εἰς περιπτώσιν καθ' ἣν άδελφός επιθυμεῖ οιαδήποτε περιουσιακή κτήσις του νά γίνη κτήμα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, δηλοῖ τοῦτο εκγράφως πρὸ τῆς κουρᾶς αὐτοῦ.

γ) Οιαδήποτε κινήτῆ ἢ ακίνητος περιουσία ἠθελεν εύρεθῆ εις τήν κατοχήν αποβίωσαντος άδελφοῦ ἢ εκ' όνόματί του περιέρχεται εις τήν Ἱεράν Μονήν κατά τās ισχυούσας διατάξεις.

ἜΑρθρον 22 Πρόσοδοι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς

Τās προσόδους τῆς Ἱερᾶς Μονῆς άποτελοῦν:

α) Εἰσοδήματα εκ τῆς άξιοποίησεως τῆς ακινήτου άστικῆς ἢ κτηματικῆς περιουσίας τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

β) Ἔσοδα εκ τῆς εκμεταλλείσεως τών αγροτολειβαδικῶν εκτάσεων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς διά τῆς δενδροκομίας, μελισσοκομίας, άμπελοφυγίας κ.λπ.

γ) Ἔσοδα εκ διαφόρων δωρεῶν ἢ κληρονομιῶν ἢ προσφορῶν.

δ) Αἱ εισηράξεις εκ πωλήσεως κηροῦ.

ε) Ἔσοδα εκ τῆς πωλήσεως βιβλίων και διαφόρων ειδῶν εύλαβείας εις τήν εκθεσιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

στ) Αἱ εκ τών εκγοχείρων τών Ἀδελφῶν πρόσοδοι.

ζ) Πάσα άλλην πρόσοδος εκ χρηστῆς και νομίμου πηγῆς.

ἜΑρθρον 23 Διάθεσις προσόδων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς

Αἱ πρόσοδοι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς διατίθενται:

α) Διά τās πάσης φύσεως άνάγκας τών εκκαταβιούτων άδελφῶν (διατροφήν, ιατροφαρμακευτικήν περίθαλψιν κ.τ.δ.).

β) Διά τήν κατασκευήν, συντήρησιν, ανακαίνισιν και εκέκτασιν τών κτιριακῶν εκκαταστάσεων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς και τών Μετοχιῶν αὐτῆς.

γ) Διά τήν προμήθειαν και συντήρησιν πάντων τών

συντελούντων εις την εύρυθμον λειτουργίαν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

δ) Διά τὴν φιλοξενίαν τῶν προσκυνητῶν.

ε) Δι' ἔλημοσύνην καὶ ἄλλας ἐκδηλώσεις ἀγάπης, φιλιανθρωπίας καὶ εὐποιΐας.

στ) Διά τὴν ὑλοποίησιν τῆς ἱεραποστολικῆς, ἐκπαιδευτικῆς καὶ πολιτιστικῆς δραστηριότητος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

ζ) Διά τὴν στήριξιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ κοινωνικοῦ καὶ φιλιανθρωπιστικοῦ ἔργου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

η) Διά πᾶσαν δαπάνην μὴ περιλαμβανομένην μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ἀποφασίζει τὸ Ἱγουμενοσυμβούλιον.

ἄρθρον 24

Προϋπολογισμός - Ἀπολογισμός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς

α) Καθ' ἕκαστον ἔτος ὑποβάλλονται, ἐντὸς τῶν νομίμων προθεσμιῶν (Ν.590/77, ἄρθρον 10, παρ. 4) εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Διδυμοτείχου, Ὁρεστιάδος καὶ Σουφλίου πρὸς ἔλεγχον καὶ ἔγκρισιν, ὁ Προϋπολογισμός καὶ ὁ Ἀπολογισμός τῆς Ἱερᾶς Μονῆς.

β) Τὰ γραμμάτια εἰσπράξεως, τὰ ἐντάλματα πληρωμῶν καὶ ἅπαντα τὰ τηρούμενα ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς βιβλία θεωροῦνται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου πρὸ τῆς χρήσεως αὐτῶν.

γ) Τροποποιήσεις ἢ ἀναμόρφωσις τοῦ Προϋπολογισμοῦ ἐνεργεῖται προτάσει τοῦ Ἱγουμενοσυμβουλίου καὶ ἔγκρίνεται ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου.

δ) Αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸν ἐγκεκριμένον Προϋπολογισμὸν δαπάναι ἐκτελοῦνται μὲ ἀπόφασιν τοῦ Ἱγουμενοῦ μέχρι ποσοῦ 1.500 € ἄνω δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου μετ' ἀπόφασιν τοῦ Ἱγουμενοσυμβουλίου.

ε) Διά πᾶσαν σύμβασιν συνάψεως δανείου ἀπὸ τὰς Τραπεζᾶς ἢ τὸ Ταχυδρομικὸν Ταμιευτήριον ἢ τὸ Ταμεῖον Παρακαταθηκῶν καὶ Δανείων ἢ ἐξ ἄλλων ὀργανισμῶν, ἀπαιτεῖται ἀπόφασις τοῦ Ἱγουμενοσυμβουλίου καὶ ἐξουσιοδοτήσεις ἐνὸς τῶν μελῶν τοῦ Ἱγουμενοσυμβουλίου ἢ τῆς Ἀδελφότητος, ἐγκρινομένη ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου.

ἄρθρον 25

Ἐκποιήσεις ἀκινήτων

Αἱ ἐκποιήσεις ἀκινήτων, ἐὰν αὐταὶ εἶναι συμφέρουσαι καὶ ἐπωφελεῖς διὰ τὴν Ἱεράν Μονήν, πραγματοποιοῦνται

συμφώνως πρὸς τὰς ἐκάστοτε ἰσχύουσας νομικὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄ ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ἄρθρον 26

Περί Σφραγίδος καὶ Ὑπογραφῆς

α) Ἡ Ἱερά Μονὴ κέκτηται κυκλικὴν σφραγίδα ἔχουσα ἐν τῷ μέσῳ τὸ μονόγραμμα τῆς Μονῆς, κύκλῳ δὲ αὐτῆς διὰ κεφαλαίων γραμμάτων τὴν φράσιν «ΙΕΡΑ ΑΝΔΡΩΑ ΜΟΝΗ ΑΓ, ΣΚΕΠΗΣ ΚΑΙ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ Ν. ΒΥΣΣΗΣ» καὶ εἰς τὸν ἐξωτερικὸν κύκλον «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ ΟΡΕΣΤΙΑΔΟΣ ΚΑΙ ΣΟΥΦΛΙΟΥ».

β) Τὰ ἔγγραφα ὡς καὶ τὰ ἀποσπάσματα πρακτικῶν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς ὑπογράφει διὰ τὸ Ἱγουμενοσυμβούλιον ὁ Ἱγούμενος.

ἄρθρον 27

Εἰς περίπτωσιν διαπιστώσεως, ὅτι παρίσταται ἀνάγκη καταργήσεως τροποποιήσεως ἢ συμπληρώσεως ἄρθρου ἢ ἄρθρων τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ, ἀποφασίζει ἢ Ἀδελφότης, κατόπιν ἠτιολογημένης εἰσδηγήσεως τοῦ Ἱγουμενοσυμβουλίου. Διά, κατὰ τὴν κρίσιν τῆς Ἀδελφότητος, σοβαρὰς τροπολογίας εἰς τὸν παρόντα Κανονισμὸν, ἀπαιτεῖται πλειονοψηφία τῶν 2/3 τῶν παρόντων εἰς τὴν Σύναξιν, τῆς ἀποφάσεως ἐγκρινομένης ὑπὸ τῆς ΔΙΣ καὶ δημοσιευμένης ἀρμοδίως εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

ἄρθρον 28

Ἡ ἰσχὺς τοῦ παρόντος «Ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ» ἄρχει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον «ΕΚΚΛΗΣΙΑ». Δι' ὅ,τι δὲν προβλέπεται ἀπὸ τὸν παρόντα «Ἐσωτερικὸν Κανονισμὸν», ἰσχύει ἢ κατὰ καιροῦς καὶ κατὰ περίπτωσιν νομοθεσία.

Ἐν Νέα Βύσση τῇ 19ῃ Ἰουνίου 2013

Ὁ Ἱγούμενος

† Ἀρχιμ. Βαρθολομαῖος Ἀστεριάδης

Τὰ μέλη τοῦ Ἱγουμενοσυμβουλίου
Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Παπαδόπουλος
Ἀρχιδιάκονος Ἰάκωβος Ἀρναουτίδης

Κανονισμός υπ' αριθμ. 247/2013
Περί ὀργανώσεως, ἀρμοδιοτήτων, συγκροτήσεως,
λειτουργίας τῆς Ὑπηρεσίας Δομήσεως (Υ.ΔΟΜ.)
καί τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς
(ΚΕ.Σ.Ε.Α.) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
 ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τάς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 1 παρ. 4, 9 παρ. 4, 36 παρ. 6, 42, 46 παρ. 2 τοῦ ν. 590/1977 «Περί τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» (Α' 146),
2. Τάς διατάξεις τοῦ 3 παρ. 2 τῆς ἀπό 11.5.1988 Συμβάσεως Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ἡ ὁποία ἐκυρώθη ὑπό τοῦ ἀρθροῦ πρῶτου του ν. 1811/1988 (Φ.Ε.Κ. Α' 231), ὅπως αὐθεντικῶς ἐρμηνεύθη ὑπό τοῦ ἀρθροῦ 25 τοῦ ν. 4122/2013 (Α' 42/19.2.2013)
3. Τάς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 2 παρ. 2 τοῦ ν. 4030/2011 «Νέος τρόπος ἐκδοσης ἀδειῶν δόμησης, ἐλέγχου κατασκευῶν καί λοιπές διατάξεις» (Α' 249) (Α' 249), ἡ ὁποία συνεπληρώθη διά τοῦ ἀρθροῦ 53 τοῦ ν. 4178/2013 (Α' 174)
4. Τήν διάταξιν τοῦ ἀρθροῦ 1 παρ. 2 τοῦ Κανονισμοῦ 3/1977 «Περί τῶν ἀρμοδιοτήτων, συνθέσεως καί λειτουργίας τοῦ Ἀνωτάτου Ὑπηρεσιακοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐκκλησίας (Α.Υ.Σ.Ε.)» (Α' 273)
5. Τήν ἀπό 6.9.2013 Ἀπόφασιν τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου
6. Τό γεγονός ὅτι ἀπό τήν παροῦσα δέν προκαλεῖται δαπάνη σέ βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐξόδων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

ΨΗΦΙΖΕΙ

Τόν ὑπ' αριθμ. 241/2013 Κανονισμόν ἔχοντα οὕτω:

Κανονισμός ὑπ' αριθμ. 247/2013
 «Περί ὀργανώσεως, ἀρμοδιοτήτων, συγκροτήσεως, λειτουργίας τῆς Ὑπηρεσίας Δομήσεως (Υ.ΔΟΜ.) καί τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς (ΚΕ.Σ.Ε.Α.) τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος»

Ἄρθρον 1

Υ.ΔΟΜ. καί ΚΕ.Σ.Ε.Α. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

1. Ἡ συσταθεῖσα διά τοῦ ἀρθροῦ 2 παρ. 2 περ. Ζ τοῦ ν. 4030/2011 (Α' 249) Ὑπηρεσία Δομήσεως (Υ.ΔΟΜ.) παρά τή Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ ὀργανική μο-

νάδα ἐπιπέδου Διευθύνσεως, ἡ ὁποία ὑπάγεται ἱεραρχικῶς εἰς τήν Διαρκή Ἱερᾶν Σύνοδον καί ἐποπτεύεται ὑπό τοῦ Ὑπουργοῦ Περιβάλλοντος, Ἐνεργείας καί Κλιματικῆς Ἀλλαγῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

2. Τό συσταθέν διά τοῦ ἀρθροῦ 2 παρ. 2 περ. Δ Κεντρικόν Συμβούλιον Ἐκκλησιαστικῆς Ἀρχιτεκτονικῆς (ΚΕ.Σ.Ε.Α.) ἀποτελεῖ συλλογικόν ὄργανον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τό ὁποῖον ὑπάγεται ἱεραρχικῶς εἰς τήν Διαρκή Ἱερᾶν Σύνοδον. Τό ΚΕ.Σ.Ε.Α. συγκροτεῖται, ὡς ἐκάστοτε ὀρίζει ἡ ἀνωτέρω διάταξις, ἥτοι ἀποτελεῖται ἀπό: α) κληρικόν ἢ Καθηγητήν Ἀρχιτεκτονικῆς Πολυτεχνικῆς Σχολῆς, ὡς Πρόεδρον, β) ἕναν Ἀρχιτέκτονα, ὑπάλληλον τοῦ Ὑπουργείου Περιβάλλοντος, Ἐνεργείας καί Κλιματικῆς Ἀλλαγῆς, ὁ ὁποῖος ὀρίζεται ὑπό τοῦ Ὑπουργοῦ μέ τόν ἀναπληρωτήν του, γ) ἕναν Ἀρχιτέκτονα, ἐκπρόσωπον τοῦ Τεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος προτείνεται μετά τοῦ ἀναπληρωτοῦ του ὑπό τοῦ Προέδρου τοῦ Τ.Ε.Ε., δ) ἕναν Ἀρχιτέκτονα Μηχανικόν, μέλος Δ.Ε.Π. Α.Ε.Ι., ε) ἕναν Πολιτικόν Μηχανικόν ἢ Μηχανολόγον Μηχανικόν ἢ Ἡλεκτρολόγον Μηχανικόν, μέλος Δ.Ε.Π. Α.Ε.Ι. ἀναλόγως πρὸς τό θέμα τῆς συνεδρίας, στ) ἕναν ἀγιογράφον ἢ ξυλογητύπτην ἢ μαρμαρογλύπτην ἀναλόγως πρὸς τό θέμα τῆς συνεδρίας. Ὁ Πρόεδρος, τά μέλη, μετά τῶν ἀναπληρωτῶν των (πλήν τῶν ὡς ἄνω περιπτώσεων β' καί γ') καί ὁ γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου διορίζονται ὑπό τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπί διετεῖ θητεία, ἡ ὁποία δύναται νά ἀνανεοῦται.

Ἡ πρᾶξις συγκροτήσεως τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α., ἡ ὁποία περιλαμβάνει καί τοὺς δηλωθέντας ἐκπροσώπους τοῦ Υ.Π.Ε.Κ.Α. καί τοῦ Τ.Ε.Ε., ἐκδίδεται ὑπό τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου καί δημοσιεύεται διά τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 2

Ὑπηρεσιακὰ ὀργάνωσις Υ.ΔΟΜ.

1. Ἀνώτατος ὑπηρεσιακός καί πειθαρχικός προϊστάμενος τῶν ὑπαλλήλων τῆς Υ.ΔΟΜ. εἶναι ὁ Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

2. Τῆς Ὑπηρεσίας Δομήσεως προϊσταται εἰς τόν βαθμόν Διευθυντοῦ ἐκκλησιαστικός ὑπάλληλος κληρικός ἢ λαϊκός, διοριζόμενος καί τοποθετούμενος ὑπό τῆς Δ.Ι.Σ.

ἐπί τριετεί θητεία, ἡ ὁποία δύναται νά ἀνανεοῦται. Ἡ ἀπόφασις διορισμοῦ καί τοποθετήσεως τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ. δημοσιεύεται διά τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

3. Εἰς τήν Ὑπηρεσίαν Δομῆσεως λειτουργοῦν:

α) Τμήμα Ἐκδόσεως Ἀδειῶν Δομῆσεως, τοῦ ὁποίου προΐσταται πολιτικός μηχανικός ἢ ἀρχιτέκτων μηχανικός ἐκκλησιαστικός ὑπάλληλος.

β) Τμήμα Αὐθαιρέτων, τοῦ ὁποίου προΐσταται πολιτικός μηχανικός ἢ ἀρχιτέκτων μηχανικός ἐκκλησιαστικός ὑπάλληλος.

Αἱ ἀποφάσεις διορισμοῦ καί τοποθετήσεως τῶν Τμηματάρχων τῆς Υ.ΔΟΜ. ἐκδίδονται ὑπό τῆς Δ.Ι.Σ. τῆ εἰσηγήσει τοῦ Ἀρχιγραμματέως καί δημοσιεύονται διά τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

4. Πρός ἐπιστημονικήν καί τεχνικήν ὑποστήριξιν τῆς Ὑπηρεσίας Δομῆσεως καί διά τήν κάλυψιν τῶν ὀργανικῶν τῆς θέσεων ἢ καί ἐκτός ὀργανικῶν θέσεων εἶναι δυνατόν ἀποφάσει τῆς Δ.Ι.Σ. κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ἀρχιγραμματέως νά μετατίθηνται, μετακινῶνται, ἀποσπῶνται ἐκκλησιαστικοί ὑπάλληλοι ἢ νά ἀνατίθηνται παράλληλα καθήκοντα εἰς ἐκκλησιαστικούς ὑπαλλήλους (Ἀρχιτέκτονες μηχανικούς, Πολιτικούς μηχανικούς, Τοπογράφους μηχανικούς, Μηχανολόγους μηχανικούς, Ἡλεκτρολόγους μηχανικούς, ἀναλόγως πρὸς τήν ἐλεγχομένην μελέτην) καί, εἰς περίπτωσιν ἐλλείψεως τῶν, εἰς τεχνικούς κατωτέρων βαθμίδων (ὑπομηχανικούς, τεχνολόγους, ἐργοδηγούς). Ὁμοίως πρὸς διοικητικήν ὑποστήριξιν τῆς Υ.ΔΟΜ. καί πρὸς κάλυψιν τῶν ὀργανικῶν τῆς θέσεων ἢ καί ἐκτός ὀργανικῶν θέσεων εἶναι δυνατόν ἀποφάσει τῆς Δ.Ι.Σ. κατόπιν εἰσηγήσεως τοῦ Ἀρχιγραμματέως νά μετατίθηνται, μετακινῶνται, ἀποσπῶνται ἐκκλησιαστικοί ὑπάλληλοι ἢ νά ἀνατίθηνται παράλληλα διοικητικά καθήκοντα εἰς ἐκκλησιαστικούς ὑπαλλήλους. Πρὸς κάλυψιν τῶν ἀνωτέρω ἀναγκῶν ἐπιτρέπονται ἐκ παραλλήλου ὑπηρεσιακαί μετακινήσεις δυνάμει ἐτέρων γενικῶν ἢ ἐιδικῶν διατάξεων.

Ἄρθρον 3

Ἀρμοδιότητες τοῦ Ἀρχιγραμματέως, Διευθυντοῦ, Τμηματάρχων

1. Ὁ Ἀρχιγραμματέως:

α. ἐκπροσωπεῖ τήν Υ.ΔΟΜ. καί τό ΚΕ.Σ.Ε.Α. ἐνώπιόν του ἐποπεύοντος Ὑπουργοῦ,

β. ἐκδίδει (συντάσσει, ὑπογράφει καί σφραγίζει) τήν ἀδειαν καθιερώσεως-χρήσεως «τῆ ἐντολή τῆς Ἱερᾶς Συνόδου» κατόπιν ἐκδόσεως τῆς ἀδείας δομῆσεως ἐπί τοῦ στελέχους τῆς ἀδείας,

γ. εἶναι ὁ ἀνώτατος ὑπηρεσιακός καί πειθαρχικός προΐστάμενος τοῦ προσωπικοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ.,

δ. ἐκπροσωπεῖ δικαστικῶς καί ἐξωδίκως τήν Υ.ΔΟΜ. καί τό ΚΕ.Σ.Ε.Α. ἐνώπιον τῶν διοικητικῶν καί δικαστικῶν ἀρχῶν καί δίδει ἐντολήν πρὸς ἐξώδικον ἢ δικαστικήν ὑπεράσπισιν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὅταν προσβάλλωνται πράξεις τῆς Υ.ΔΟΜ. ἢ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. καί, ἐν ἀπουσίᾳ του τήν σχετικήν ἀρμοδιότητα, ἀσκεῖ ὁ Διευθυντής τῆς Υ.ΔΟΜ.,

ε. εἰσηγείται πρὸς τήν Δ.Ι.Σ. πᾶν ζήτημα ἀφορῶν εἰς τήν λειτουργίαν, ὀργάνωσιν, οἰκονομικήν διαχείρισιν, ἐπιστημονικήν, διοικητικήν καί οἰκονομικήν ὑποστήριξιν τῆς Υ.ΔΟΜ., τήν ὑπηρεσιακὴν, βαθμολογικήν καί μισθολογικήν κατάστασιν, τοποθέτησιν, μετακινήσεις, ἀποσπάσεις, μεταθέσεις, ἀναθέσεις ἐκ παραλλήλου καθηκόντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Υ.ΔΟΜ. ἢ ἐτέρων ἐκκλησιαστικῶν ὑπαλλήλων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

στ. εἰσηγείται πρὸς τήν Δ.Ι.Σ. τὸν ἐτήσιον ἀπολογισμὸν τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ὡς καί μέτρα περὶ τῆς ὀργανώσεως καί καλυτέρας διεκπεραιώσεως τοῦ ἔργου τῶν,

ζ. συνεργάζεται μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ. διά πᾶν θέμα τό ὁποῖον κατὰ τήν κρίσιν τοῦ χρήζει προωθήσεως ἢ θά συμβάλλῃ εἰς τήν πλεον εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς Υ.ΔΟΜ. ἢ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

η. εἰσηγείται πρὸς τήν Δ.Ι.Σ. τήν συγκρότησιν ἐιδικῶν ἐπιτροπῶν καί συμβουλιῶν πρὸς ἀντιμέτωπισιν προκυπτόντων ἐκάστοτε ζητημάτων, τῶν ὁποίων ἡ θεραπεία ἀνήκει εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ἢ ἔχει ἀνατεθῆ ὑπό τῆς Δ.Ι.Σ. εἰς τήν Υ.ΔΟΜ. ἢ κρίνονται ἀναγκαῖαι διά τήν προώθησιν τοῦ ἔργου τῆς,

θ. εἰσηγείται πρὸς τήν Δ.Ι.Σ. τήν ὀριστικήν ἢ προσωρινήν ἀνάθεσιν ἢ τοποθέτησιν, κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς Υ.ΔΟΜ., καθηκόντων Προϊσταμένων Τμημάτων.

ι. διαβιβάζει δι' ἐγγράφου του τήν ἀλληλογραφία τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α., ὅταν αὐτὴ ἀπευθύνεται πρὸς Μητροπολίτας ἢ Ἐπισκόπους.

2. Ὁ Διευθυντής τῆς Υ.ΔΟΜ.:

α. μετέχει τῶν συνεδριάσεων τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ὡς εισηγητής, ἀναπληρούμενος ὑπό τοῦ ὀριζομένου ὑπό τοῦ ἰδιοῦ ὑπαλλήλου,

β. εἶναι σύνδεσμος μετὰ τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τῆς Δ.Ο.Κ.Κ. τοῦ Ὑ.Π.Ε.Κ.Α.,

γ. συνεργάζεται μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. διά τήν σύνταξιν τῆς ἡμερησίας διατάξεως τῶν συνεδριάσεων τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

δ. συντάσσει τὰς ἐκθέσεις ἀξιολογήσεως τῶν τμηματάρχων,

ε. συνεννοεῖται μετὰ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου διά πᾶν θέμα τό ὁποῖον κατὰ τήν κρίσιν τοῦ χρήζει προωθήσεως ἢ θά συμβάλλῃ εἰς τήν πλεον εὐρυθμον λειτουργίαν τῆς Υ.ΔΟΜ. ἢ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

στ. εισηγείται προς τόν Ἀρχιγραμματέα τήν λήψιν τῶν ἀποφάσεων διά τās δαπάνας λειτουργίας τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

ζ. ἀσκεῖ τήν ἐποπτεῖαν καί ἔχει τήν καθημερινήν διοικητικήν εὐθύνην λειτουργίας τῶν τμημάτων καί υποθέσεων τῆς Υ.ΔΟΜ., δίδει ἐντολᾶς περί τῆς διοικητικῆς ὑποστηρίξεως τοῦ ἔργου τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

η. εισηγείται προς τόν Ἀρχιγραμματέα τās ὑπό τῶν τμημάτων τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς ὑποβαλλομένας ὑποθέσεις καί αἰτήματα,

θ. εισηγείται προς τόν Ἀρχιγραμματέα θέματα ὑπηρεσιακῶν μεταβολῶν ἢ μετακινήσεων προσωπικοῦ προς πληρεστέραν προαγωγήν τοῦ ἔργου τῆς Υ.ΔΟΜ.,

ι. ἐκτελεῖ τās ἐντολᾶς τοῦ Ἀρχιγραμματέως καί τῆς Δ.Ι.Σ.,

ια. ὑπογράφει πάντα τὰ ἔγγραφα τῆς Υ.ΔΟΜ. προς τρίτους, ἐκκλησιαστικάς ἢ παντός εἴδους διοικητικάς ἀρχάς, νομικά ἢ φυσικά πρόσωπα ἢ ἐνώσεις προσώπων, ὡς καί τās διοικητικάς πράξεις ἀρμοδιότητος τῆς Υ.ΔΟΜ. (πλήν τῆς ἀδείας καθιερώσεως-χρήσεως), ἐνῶ δύναται νά ἐξουσιοδοτεῖ ἐτέρους ὑπαλλήλους τῆς Υ.ΔΟΜ. προς ἔκδοσιν ἢ ὑπογραφήν τῶν πράξεων τῆς ἀρμοδιότητός του. Εἰδικότερον δύναται διά ἀποφάσεώς του κατά τόν ν. 2690/1999 (Α΄ 45) νά ἐκχωρῇ μέρος τῶν ἀρμοδιοτήτων του εἰς Προϊσταμένους Τμημάτων ἢ ὑπαλλήλους τῆς Υ.ΔΟΜ. διά συγκεκριμένον ἢ ἀόριστον χρόνον ἢ ὁμοίως νά παρέχῃ ἐξουσιοδοτήσιν ὑπογραφῆς,

ιβ. εισηγείται προς τόν Ἀρχιγραμματέα τήν ἀξιοποίησιν τῶν ὑπέρ τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. εἰσπραττομένων πόρων,

ιγ. εισηγείται προς τόν Ἀρχιγραμματέα τήν ἀνάληψιν ὑποχρεώσεων εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

ιδ. μονογράφει πάντα τὰ εἰσερχόμενα ἔγγραφα προς τήν Υ.ΔΟΜ. καί τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. καί ὑπογράφει ἅπαντα τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα τῆς Υ.ΔΟΜ. εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ἀρμοδιοτήτων του,

ιε. διαβιβάζει καί κοινοποιεῖ τās γνωμοδοτήσεις καί λοιπά ἔγγραφα τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. προς τοὺς ἐνδιαφερομένους,

ιστ. ἐκπροσωπεῖ τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τῶν κρατικῶν ἀρχῶν καί ἰδιωτικῶν φορέων προς διαβουλεύσιν ἢ συνέδρια ἐπὶ χωροταξικῶν, πολεοδομικῶν, περιβαλλοντικῶν θεμάτων ἐνδιαφέροντος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ δίδει ἐξουσιοδοτήσιν εἰς ὑπάλληλον τῆς Υ.ΔΟΜ. προς τοῦτο,

ιζ. ἐν συνεννοήσει μετά τοῦ Ἀρχιγραμματέως συνεργάζεται μετά τῶν νομικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τās περιπτώσεις διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς προσβολῆς τῶν διοικητικῶν πράξεων τῆς Υ.ΔΟΜ. ἢ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν ἢ δικαστηρίων

καί μεριμνᾷ διά τήν παροχήν ἐντολῆς προς διασφάλισιν τοῦ κύρους καί τῆς ἐκτελεστότητος τῶν διοικητικῶν πράξεων τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

ιη. ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Ἀρχιγραμματέως διορίζει καί παρέχει γενικὴν ἢ μερικὴν ἐξουσιοδοτήσιν καί πληρεξουσιότητα εἰς δικηγόρους τῶν νομικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἴτε ἐξωτερικούς, ἵνα ἐκπροσωποῦν τήν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἐνώπιον παντός δικαστηρίου καί διοικητικῆς ἀρχῆς, διά πᾶσαν ὑπόθεσιν ἀφορώσαν εἰς τὸ κύρος διοικητικῆς πράξεως τῆς Υ.ΔΟΜ. ἢ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.,

ιθ. κινεῖ τήν πειθαρχικὴν διαδικασίαν κατά τῶν ὑποκειμένων εἰς αὐτὸν ὑπαλλήλων τῆς Υ.ΔΟΜ.,

κ. εισηγείται προς τόν Ἀρχιγραμματέα τήν συγκρότησιν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν καί συμβουλιῶν προς ἀντιμετώπισιν προκυπτόντων ἐκάστοτε ζητημάτων, τῶν ὁποίων ἡ θεραπεία ἀνήκει εἰς τήν ἀρμοδιότητα τῆς Υ.ΔΟΜ. καί τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ἢ ἔχει ἀνατεθῆ ὑπὸ τῆς Δ.Ι.Σ. εἰς τήν Υ.ΔΟΜ. ἢ κρίνονται ἀναγκαῖαι διά τήν προώθησιν τοῦ ἔργου τῆς.

κα. ἐκδίδει ἡμερησίους διαταγὰς περί τῆς ἐσωτερικῆς ὀργανώσεως καί ἀναθέσεως καθηκόντων εἰς τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Υ.ΔΟΜ.

3. Οἱ Προϊστάμενοι Τμήματος:

α. διατυπώνουν τās εἰσηγήσεις ἢ ἐκδίδουν τās διοικητικάς πράξεις, αἱ ὁποῖαι ὑπάγονται εἰς τήν ἀρμοδιότητα τοῦ Τμήματός των κατά τόν παρόντα Κανονισμόν ἢ περί τῶν ὁποίων ἔχουν ἐξουσιοδοτηθεῖ ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ

β. συνεργάζονται μετά τοῦ Ἀρχιγραμματέως καί τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ. διά τήν καλυτέραν ὀργάνωσιν καί διεκπεραίωσιν τοῦ ἔργου τῆς ὑπηρεσίας,

γ. ἐνημερώνονται καί ἐφαρμόζουν πάσας τās ἐρμηνευτικάς ἐγκυκλίους καί τήν κειμένην νομοθεσίαν εἰς τόν τομέα τῶν καθηκόντων των,

δ. ἐποπτεύουν τήν εὐρυθμον ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τῶν ὑπαλλήλων καί συνεργατῶν τοῦ Τμήματός των καί δίδουν σχετικὰς ἐντολὰς εἰς τοὺς ὑπαλλήλους καί συνεργάτας τῆς Υ.ΔΟΜ., οἱ ὁποῖοι ἀπασχολοῦνται εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς καθ' ἕλην ἀρμοδιότητος τοῦ Τμήματός των,

ε. εισηγοῦνται προς τόν Διευθυντὴν τās ὑπὸ τοῦ Τμήματός των καί τῶν ὑπαλλήλων αὐτοῦ ὑποβαλλομένας ὑποθέσεις καί αἰτήματα,

στ. εισηγοῦνται προς τόν Διευθυντὴν θέματα ὀργανώσεως, ὑπηρεσιακῶν μεταβολῶν ἢ μετακινήσεων προσωπικοῦ προς πληρεστέραν προαγωγήν τοῦ ἔργου τῆς Υ.ΔΟΜ.,

ζ. ἐκτελοῦν τās ἐντολὰς τοῦ Ἀρχιγραμματέως καί τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ. καί πᾶν εἰδικόν καθῆκον ἀνατιθέμενον εἰς αὐτούς,

η. ὑπογράφουν τὰ ἐξερχόμενα ἔγγραφα τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Τμήματός των εἰς τὸ πλαίσιον τῶν ἀρμοδιοτήτων των κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ.,

θ. εκπροσωποῦν κατ' ἐντολήν τοῦ Ἀρχιεραγματέως ἢ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ. τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τῶν κρατικῶν ἀρχῶν καὶ ἰδιωτικῶν φορέων πρὸς διαβούλευσιν ἐπὶ χωροταξικῶν, πολεοδομικῶν, περιβαλλοντικῶν θεμάτων ἢ συνεδρίων ἐνδιαφέροντος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,

ι. ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ συνεργάζονται μετὰ τῶν νομικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ ἐξωτερικῶν δικηγόρων, τοὺς ὁποίους διορίζει ἢ Ὑπηρεσία, εἰς τὰς περιπτώσεις ὑπερασπίσεως κατὰ διοικητικῆς ἢ δικαστικῆς προσβολῆς τῶν διοικητικῶν πράξεων τοῦ Τμήματός των,

ἄρθρον 4

Καθ' ὕλην ἀρμοδιότητες Υ.ΔΟΜ. - ΚΕ.Σ.Ε.Α.

Ι. Η Υ.ΔΟΜ. (τό Τμήμα Ἐκδόσεως Ἀδειῶν Δομῆσεως) ἐκδίδει τὰς κατωτέρω διοικητικὰς πράξεις διὰ τὰς κατωτέρω κατασκευὰς ἢ χρήσεις, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ πραγματοποιηθοῦν ἐπὶ ἀκινήτων τῶν νομικῶν προσώπων τοῦ ἄρθρου 1 παρ. 4 τοῦ ν. 590/1977 (Α' 146). Εἰδικώτερον τό Τμήμα Ἐκδόσεως Ἀδειῶν Δομῆσεως ἐκδίδει:

Α) τὴν «ἄδειαν δομῆσεως» διὰ πᾶσαν οἰκοδομικὴν ἐργασίαν, ἢ ὁποία ἀφορᾷ:

α) εἰς Ἱεροῦς Ναοὺς καὶ τὰ προσκίσματα τῶν, ἐφ' ὅσον ἀνήκουν εἰς ἐκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα τοῦ ν. 590/1977 (Α' 146). Ὡς «πρόσκισμα» νοεῖται πᾶν οἰκοδόμημα, τό ὁποῖο ἀποτελεῖ ἐνιαῖον μετὰ τοῦ Ἱ. Ναοῦ ἀρχιτεκτονικόν σύνολον καὶ ἡ χρῆσις του ἐξυπηρετεῖ τόν Ἱερόν Ναόν (ὡς λ.χ. ἀποθῆκαι, χώροι ὑγιεινῆς, χώροι Η/Μ ἐγκαταστάσεων, στεγασμένοι χώροι σταθμεύσεως, γραφεῖα, κωδωνοστάσια, πρεσβυτέριον, χώροι κατηχήσεως, μαγειρείων καὶ ἐστιάσεως, ἀθλήσεως, ἐκπαιδευτικῶν δραστηριοτήτων, πνευματικόν κέντρο, βιβλιοθήκη),

β) εἰς Ἐπισκοπεῖα (ἐν (1) καθ' ἑκάστην Ἱεράν Μητροπόλιν), τὰ ὁποῖα καλύπτουν τὰς ἀνάγκας τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὅπως τὰς ἐξῆς χρήσεις ἰδίως: χώρους φιλοξενίας, γραφεῖα διοικήσεως, Ἱερόν Ναόν, χώρους ἐκδηλώσεων, κοινωνικῶν, ποιμαντικῶν, πολιτιστικῶν καὶ ἐν γένει ἐκπαιδευτικῶν, φιланθρωπικῶν δραστηριοτήτων, καὶ βοηθητικῶν χώρους (ἀποθῆκαι, ἀρχεῖα κλπ.). Εἰς περίπτωσιν ἐκδόσεως ἀδείας δι' ἕτερον κτίριον ὑπηρεσιῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς αὐτῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως ἐξυπηρετοῦν τὰς ἀνάγκας τῆς Μητροπόλεως ἢ ἔγκρισις δομῆσεως καὶ ἡ ἄδεια δομῆσεως ἐκδίδεται ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας Υ.ΔΟΜ. τοῦ κατὰ τὸν Δῆμου.

γ) εἰς Ἱεράς Μονάς, ἥτοι τόν περίβολον καὶ ὅ,τι περιλαμβάνεται ἐντὸς αὐτοῦ καὶ ἐξυπηρετεῖ τὴν κοινοβιακὴν ζωὴν (μοναστηριακόν συγκρότημα). Δέν ἀσκεῖ ἐπιρροὴν εἰς τὴν κτιριοδομικὴν ἔννοιαν τῆς «Ἱερᾶς Μονῆς» ἢ νομικὴ αὐτῆς μορφή ὡς νομικοῦ προσώπου δημοσίου ἢ ἰδιω-

κοῦ δικαίου (Ἱ. Μονή ὡς ν.π.δ.δ. ἢ «Ἱουχαστήριον» ἥτοι Ἱερά Μονή λειτουργοῦσα ὡς ν.π.ι.δ., ἥτοι σωματεῖον, ἴδρυμα κ.λπ.). Μοναστηριακά μετόχια ὑπάγονται ἐπίσης εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῆς Υ.ΔΟΜ. μόνον ἐφ' ὅσον ἔχουν ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω κτιριοδομικὰ στοιχεῖα τῆς Ἱ. Μονῆς (μοναστηριακός περίβολος, Ἱ. Ναός καὶ κελιθία καὶ χώροι ἐξυπηρετήσεως τῆς διαβιώσεως τῶν μοναχῶν).

Ἡ ἄδεια δομῆσεως ὑπογράφεται εἴτε ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ. εἴτε ὑπὸ τοῦ Τμηματάρχου εἴτε ὑπὸ τῶν ἐξουσιοδοτημένων παρὰ τοῦ Διευθυντοῦ ὑπαλλήλων.

Ὡς πρὸς τὴν ἄδειαν δομῆσεως ἰσχύουν πάντα ὅσα (δικαιοπονητικά στοιχεῖα καὶ μελετὰ διὰ τὴν ἐκδοσὴν τῆς, χρονικὴ διάρκεια, προϋποθέσεις ἐκδόσεως, ἀναθεωρήσεως καὶ ἀνακλήσεως, κανόνες δημοσιότητος κ.λπ.) ἰσχύουν κατὰ τὴν ἐκάστοτε κειμένην νομοθεσίαν περὶ τῶν ἀδειῶν δομῆσεως.

Β) τὴν «ἄδειαν καθιερώσεως» διὰ τοὺς λατρευτικούς χώρους καὶ τὴν «ἄδειαν χρήσεως» διὰ τοὺς μὴ λατρευτικούς χώρους, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τό αὐτό στέλλεχος τῆς ἀδείας δομῆσεως. Αἱ ἐν λόγῳ ἄδεια ἐκδίδονται ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεραγματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κατόπιν τῆς ἀδείας δομῆσεως καὶ ἀποτελοῦν προϋπόθεσιν τῆς νομίμου ἐνάρξεως ἐργασιῶν ἢ χρήσεως (ἄρθρον 2 παρ. 2 περ. Ζ' ἔδαφ. 2 τοῦ ν. 4030/2011).

Ἡ ἄδεια καθιερώσεως-ἄδεια χρήσεως προϋποθέτει τὴν ὑπογραφήν τῆς ἀδείας δομῆσεως ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου ὑπαλλήλου τῆς Υ.ΔΟΜ. καὶ ἐκδίδεται, σφραγίζεται καὶ ὑπογράφεται «τῇ ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου» ὑπὸ τοῦ Ἀρχιεραγματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐπὶ τοῦ στελλέχους τῆς ἀδείας δομῆσεως.

Ἡ ἄδεια καθιερώσεως-χρήσεως εἰδικώτερον ἀποτελεῖ τὴν πρὸς τόν ἐπιχώριον Μητροπολίτην καὶ τό οἰκεῖον ἐκκλησιαστικόν νομικόν πρόσωπον πιστοποιήσιν περὶ τῆς συνδρομῆς τῶν ἐκ τῶν Ἱερῶν Κανόνων καὶ Παραδόσεων τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποφάσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπορρεουσῶν κανονικῶν προϋποθέσεων, ὥστε ἀκολούθως νά δύναται νά τεθῇ διὰ τῆς ἱεροπραξίας τοῦ κυριάρχου Μητροπολίτου εἰς λατρευτικόν (διὰ πῆξεως θυσιαστηρίου δυνάμει τῆς πνευματικῆς του εὐθύνης) ἢ θρησκευτικόν προορισμόν ἢ ἀδειοδοτημένη ἐκκλησιαστικὴ κατασκευὴ ἢ χρῆσις.

Ὁ τύπος τῆς ἀδείας καθιερώσεως-χρήσεως ἔχει ὡς ἀκολούθως:

« Ἡ Ἄδεια Καθιερώσεως

Διὰ τῆς παρουσίας ἢ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κυροῖ τὴν ὑπ' ἀριθμ. (τάδε) Ἀπόφασιν τοῦ ἐπιχωρίου Μητροπολίτου (τάδε) ἀποδεδεγμένη αὐτὴν, δυνάμει τῆς Κανονικῆς Αὐτοῦ πνευματικῆς ἐξουσίας διὰ καθιέρωσιν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ (τάδε), ἀρξομέ-

νης μὲν αὐτῆς ἐκ τῆς ἐναποθέσεως τοῦ θεμελίου λίθου, περαιωθησομένης δὲ ταύτης εἰς τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν τῶν Ἐγκαίνιων τοῦ ὡς εἶρηται Ἱεροῦ Ναοῦ διὰ τὸ μενεῖν αὐτὸν ἀπαρασάλευτον εἰς τὸν αἰῶνα.

ἜΑδεια Χρήσεως Ἱερᾶς Μονῆς

Διὰ τῆς παρούσης ἡ Διαρκῆς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κυροῖ τὴν ὑπ' ἀριθμ. (τάδε) Ἀπόφασιν τοῦ ἐπιχωρίου Μητροπολίτου (τάδε) ἀποδεδεγμένη αὐτήν, δυνάμει τῆς Κανονικῆς Αὐτοῦ πνευματικῆς ἐξουσίας παρέχουσα ἜΑδειαν Χρήσεως διὰ λειτουργίαν τῶν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. (τάδε) Ἀδείας Δομῆσεως ἀδειοδοτηθέντων χώρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς (τάδε).

ἜΑδεια Χρήσεως Πνευματικοῦ Κέντρου (προσκίσηματος Ναοῦ) κ.λπ.

Διὰ τῆς παρούσης ἡ Διαρκῆς Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κυροῖ τὴν ὑπ' ἀριθμ. (τάδε) Ἀπόφασιν τοῦ ἐπιχωρίου Μητροπολίτου (τάδε) ἀποδεδεγμένη αὐτήν, δυνάμει τῆς Κανονικῆς Αὐτοῦ πνευματικῆς ἐξουσίας παρέχουσα ἜΑδειαν Χρήσεως Πνευματικοῦ Κέντρου τῶν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. (τάδε) Ἀδείας Δομῆσεως ἀδειοδοτηθέντων χώρων τοῦ Ἱεροῦ Ἐνοριακοῦ Ναοῦ (τάδε)».

Κατόπιν ἐκδόσεως τῆς ἀνωτέρω ἀδείας καθιερώσεως ἢ χρήσεως ὁ οἰκείος Ἐπίσκοπος καθιεροῖ τὸν Ἱ. Ναὸν τῆς Ἱ. Μονῆς ἢ τὸν Ἱ. Ναὸν ἢ θεμελιοῖ τὸ Ἐπισκοπεῖον ἢ τὸ προσκίσημα ἐν εἰδικῇ τελετουργίᾳ κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν Ἱ. Κανόνων καὶ τῶν Ἱ. Παραδόσεων προβλεπόμενα καὶ συντάσσει εἰδικὴν πράξιν περὶ τῆς τελετῆς καθιερώσεως ἢ θεμελιώσεως, ἥτις κατατίθεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Υ.ΔΟΜ., τῆς Ἱ. Μητροπόλεως καί, ἀναλόγως, τῆς Ἱ. Μονῆς, Ἐνορίας κ.λπ.. Εἰς τὴν ὡς ἀνωτέρω πράξιν περιλαμβάνεται ἀπαραιτήτως καὶ τὸ ἐκκλησιαστικῶς ἀκατάργητον καὶ ἀναπαλλοτρίωτον τῆς Ἱ. Μονῆς, Ἱ. Ναοῦ ἢ Ἐπισκοπεῖου. Ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀδείας καθιερώσεως-χρήσεως καὶ τῆς τελετουργίας τῆς καθιερώσεως ἢ θεμελιώσεως τὸ ἀκίνητον ἀφιερῶται πλῆρον εἰς τὸν συγκεκριμένον ἐκκλησιαστικὸν καὶ θρησκευτικὸν προορισμόν, διὰ τὸν ὁποῖον προόρισται κατὰ τὴν ἄδειαν καθιερώσεως-χρήσεως.

Οἰαδήποτε χρήσις παραβιάζουσα λειτουργικῶς ἢ προσωπικῶς (π.χ. χρήσις Ἱ. Ναοῦ ἄσχετος πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἀδείας ἢ χρήσις Ἱ. Ναοῦ ὑπὸ θρησκευτικοῦ λειτουργοῦ μὴ ἔχοντος ἄδειαν καὶ εὐλογία τῶν ἐπιχωρίου Μητροπολίτου) τὸ περιεχόμενον τῆς ἀδείας δομῆσεως ἢ τῆς ἀδείας καθιερώσεως ἢ χρήσεως ἢ τῆς πράξεως καθιερώσεως ἢ θεμελιώσεως ἀποτελεῖ πολεοδομικὴν παράβασιν (ἀποτελεῖ μὴ νόμιμον χρήσιν), ἐπισύρουσα εἰς βᾶρος τοῦ ἰδιοκτητοῦ τὰς νομίμους συνεπίας τῆς πολεοδομικῆς νομοθεσίας, πέραν τῶν συνεπειῶν, ὑπὸ ἑτέρων διατάξεων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ, ποινικοῦ κ.λπ. δικαίου.

Εἰς ὅσας περιπτώσεις ὁ Ἀρχιγραμματεὺς διατηρεῖ ἀμφιβολίας περὶ τῆς συνδρομῆς τῶν κανονικῶν προϋποθέσεων διὰ τὴν ἐκδοσὶν τῆς ἀδείας καθιερώσεως ἢ χρήσεως ἀπέχει τῆς ἐκδόσεώς της καὶ ἐκζητεῖ τὴν ἐκδοσὶν εἰδικῆς ἀποφάσεως τῆς Δ.Ι.Σ. περὶ τοῦ πρακτέου.

Γ) τὴν «καλλιτεχνικὴν ἄδειαν», ἡ ὁποία ἐκδίδεται διὰ πάντα Ἱερὸν Ναὸν (περιλαμβανομένων τῶν ἰδιοκτητῶν Ἱ. Ναῶν) καὶ Ἱ. Μονὴν προκειμένου περὶ τῶν καλλιτεχνικῶν ἐργασιῶν διακοσμῆσεως τῶν (ἀγιογραφῆσεων, βιτρώ, ξυλογλυπτική, μαρμαρογλυπτική κ.λπ.).

Ἡ καλλιτεχνικὴ ἄδεια ἐκδίδεται ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων διὰ τὴν ἐκδοσὶν τῆς ἀδείας δομῆσεως ὀργάνων τῆς Υ.ΔΟΜ. κατόπιν γνώμης τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α..

Δ) ἐάν διακοποῦν αἱ οἰκοδομικαὶ ἐργασίαι κατόπιν ἐκδόσεως σχετικοῦ πορίσματος Ἐλεγκτοῦ Δομῆσεως, ἐλέγχονται ὑπὸ τῆς Υ.ΔΟΜ. ἀπασαί αἱ μελέται καὶ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ὑπεβλήθησαν διὰ τὴν ἐκδοσὶν τῆς ἀδείας δομῆσεως

Ε) ἡ Υ.ΔΟΜ. ἔχει, περαιτέρω, ὅσας ἀρμοδιότητας ἢ ἐκάστοτε κειμένη νομοθεσία προβλέπει περὶ τῶν Υ.ΔΟΜ., ἐκτὸς τῆς ἐγκρίσεως δομῆσεως, ὅπως τὴν ἀναθεώρησιν ἢ ἐνημέρωσιν ἢ ἀνάκλησιν τῆς ἀδείας δομῆσεως, τὴν ἐκδοσὶν σήματος διακοπῆς οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν κ.λπ. (ἄρθρον 2 παρ. 2 περ. ΣΤ τοῦ ν. 4030/2011).

II. Ἡ ΥΔΟΜ (τὸ Τμήμα Αὐθαιρέτων) ἀσκεῖ τὰς ἀρμοδιότητας, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν κειμένην νομοθεσίαν ἀσκούνται ὑπὸ τῶν Υ.ΔΟΜ. ἐπὶ τῶν αὐθαιρέτων κατασκευῶν ἢ χρήσεων. Εἰδικώτερον τὸ Τμήμα Αὐθαιρέτων:

Α) εἰς περίπτωσιν ἀσκήσεως ἐλέγχου ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν κατασκευῶν τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Υ.ΔΟΜ., παραλαμβάνει τὸ πόρισμα τοῦ ἐλεγκτοῦ δομῆσεως

Β) ἐάν δὲν διαπιστωθοῦν παραβάσεις τὸ πόρισμα τοῦ ἐλεγκτοῦ δομῆσεως κοινοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Τμήματος Αὐθαιρέτων πρὸς τὸν κύριον τοῦ ἔργου καὶ τὸν ἐπιβλέποντα μηχανικὸν διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐργασιῶν.

Γ) ἐάν διαπιστωθοῦν παραβάσεις τὸ Τμήμα:

α. ἐκδίδει σῆμα διακοπῆς ἐργασιῶν, τὸ ὁποῖον κοινοποιεῖ ἀρμοδίως,

β. ἐπιβάλλει τὰς προβλεπόμενας κυρώσεις καὶ πρόστιμα κατὰ τὸ πόρισμα τοῦ ἐλεγκτοῦ δομῆσεως,

γ. ἀντίγραφον τῆς πράξεώς του περὶ ἐπιβολῆς κυρώσεων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπισυνάπτεται τὸ πόρισμα τοῦ ἐλεγκτοῦ δομῆσεως, ἀποστέλλει πρὸς τὸν κύριον τοῦ ἔργου καὶ τὸν ἐπιβλέποντα μηχανικὸν καὶ τὴν ἀρμοδίαν ἀστυνομικὴν ἀρχὴν, ἡ ὁποία διακόπτει ἄνευ ἑτέρας εἰδοποιήσεως τὰς οἰκοδομικὰς ἐργασίας καὶ παρακολουθεῖ τὴν τήρησιν τῆς διακοπῆς,

δ. ὑποχρεοῦται νὰ τοιχοκόλλησιν τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸ πόρισμα εἰς τὸ κατάστημα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως καὶ νὰ τὸ διατηρήσιν ἐπὶ 20 ἡμέρας. Ἡ μὴ τοιχοκόλλησις τῆς ἐκθέσεως ὑπὸ τοῦ Τμήματος Αὐθαιρέτων δὲν ἐμποδίζει

τήν πρόοδον τῆς περαιτέρω διαδικασίας. Κατά τὰ λοιπά ἐφαρμόζονται οἱ διατάξεις τοῦ π.δ. 267/1998 (Α' 195), ὡς ἐκάστοτε ἰσχύει.

Προσφυγαί κατά τῶν πράξεων ἢ παραλείψεων τῶν ὀργάνων τῆς Υ.ΔΟΜ., αἵτινες ἐκδίδονται κατ' ἐφαρμογὴ τῆς νομοθεσίας περὶ αὐθαιρέτων καὶ κατά τῶν πορισμάτων τῶν Ἐλεγκτῶν Δομῆσεως ἀσκοῦνται ἐνώπιον τοῦ ἀρμοδίου Συμβουλίου Πολεοδομικῶν Θεμάτων καὶ Ἀμφισβητήσεων (ΣΥΠΟΘΑ) τῆς οἰκείας Περιφερειακῆς Ἐνότητας μόνον διὰ λόγους νομιμότητος ἐντὸς τριάντα ἡμερῶν διὰ καταθέσεως τῆς προσφυγῆς εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς Ὑπηρεσίας Δομῆσεως. Διὰ τὸ παραδεκτὸν τῆς προσφυγῆς ἀπαιτεῖται ἡ καταβολὴ παραβόλου ὕψους πενήντα (50) εὐρώ. Ἐὰν ἡ προσφυγὴ γίνῃ δεκτὴ, τὸ παράβολον ἐπιστρέφεται. Τὰ ποσὰ τῶν παραβόλων ἀποτελοῦν ἔσοδον τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ.

III. Η Υ.ΔΟΜ. μέσῳ τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας τῆς τηρεῖ τὸ ἀρχεῖον τῆς καταργουμένης Ναοδομίας καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς Ἔργων, τὸ ἀρχεῖον πράξεων καὶ στοιχείων τῆς Υ.ΔΟΜ. καὶ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. καὶ προβαίνει κατ' ἐντολὴν τοῦ Διευθυντοῦ εἰς ἀνασύστασιν φακέλων, ὅταν παρὰ τὴν ἀνάγκη, τηρεῖ τὸ ἠλεκτρονικὸν πρωτόκολλον καὶ τὴν ἰστοσελίδα ἠλεκτρονικῆς Υ.ΔΟΜ., διεξάγει τὴν ἀλληλογραφίαν τῆς Υ.ΔΟΜ. καὶ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α., παρέχει διοικητικὴν ὑποστήριξιν εἰς τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. καὶ γενικῶς ἐπιμελεῖται εἰς τὸ πλῆσιον τῶν ἐντολῶν τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τῶν Προϊσταμένων τῶν Τμημάτων τὴν καθημερινὴν διοικητικὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου τῆς Υ.ΔΟΜ. καὶ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.. Η Υ.ΔΟΜ. δύναται νὰ ἀπασχολῆ εἰς τὸ πλῆσιον πρακτικῆς ἀσκήσεως καὶ φοιτητὰς ἢ ἀποφοίτους Α.Ε.Ι. (π.χ. Σχολῶν Πολιτικῶν Μηχανικῶν, Ἀρχιτεκτῶν Μηχανικῶν κ.λπ.).

IV. Τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα ἐκδόσεως:

Α) συμφώνου γνώμης ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελετῶν πρὸ τῆς ὑποβολῆς αἰτήσεως διὰ τὴν ἐκδοσὴν τῆς ἐγκρίσεως δομῆσεως ὑπὸ τῆς Δ.Ο.Κ.Κ. τοῦ Ὑπουργείου Περιβάλλοντος, Ἐνεργείας καὶ Κλιματικῆς Ἀλλαγῆς διὰ τὰς κατασκευὰς τῆς ἀνωτέρω παραγράφου ΙΑ,

Β) συμφώνου γνώμης ἐπὶ τῶν μελετῶν τοῦ ἀγιογραφικοῦ, ξυλογλυπτικοῦ, μαρμαρογλυπτικοῦ καὶ ἐν γένει διακόσμου ἀπάντων τῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἱερῶν Μονῶν πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς «καλλιτεχνικῆς ἀδείας» ὑπὸ τῆς Υ.ΔΟΜ..

Τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. δύναται νὰ ἀναπέμψει τὴν ἐλεγχομένην μελέτην πρὸς βελτίωσιν ἢ ἀνασύνταξιν ἢ νὰ ζητῆ διευκρινίσεις ὑπὸ τοῦ ἐνδιαφερόμενου ἢ τοῦ ἐξουσιοδοτημένου μηχανικοῦ του προφορικῶς ἢ ἐγγράφως.

Εἰς περίπτωσιν ὀριστικῆς ἐκδόσεως ἀρνητικῆς συμφώνου γνώμης τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. κατὰ τὰς ὡς ἄνω περιπτώσεις κωλύεται ἡ πρόοδος τῆς διαδικασίας ἀδειοδοτήσεως διὰ τὰ ἀποφασίζοντα ὄργανα.

Εἰς περιπτώσεις κατασκευῶν, ἐκουσῶν τεχνικὰς ἰδιαιτερότητας, τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. δύναται νὰ ζητῆ καὶ τὸν ἐλεγχον ἐτέρων μελετῶν τοῦ φακέλου τῆς ἀδείας ἐκουσῶν κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. τεχνικὴν συνάφειαν πρὸς τὴν ἐλεγχομένην ἀρχιτεκτονικὴν μελέτην, ἐφ' ὅσον εἶναι ἀναγκαία ἡ ἐκτίμησις τῶν διὰ τὴν πληρεστέραν ἀξιολόγησιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μελέτης.

Γ) εἰσηγήσεως πρὸς τὸν ἀρμόδιον Ὑπουργὸν διὰ τὴν ἐκδοσὴν Ἀποφάσεως χορηγήσεως κατὰ παρέκκλησιν ὄρων δομῆσεως κατ' ἄρθρον 2 παρ. 2 περ. ΙΒ' τοῦ ν. 4030/2011.

Ἄρθρον 5

Διοικητικὴ διαδικασία ἀδειοδοτήσεως

1. Διαδικασία ἀδειοδοτήσεως τῶν κατασκευῶν καὶ χρήσεων τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν προσώπων τοῦ Ν. 590/1977

Διὰ τὴν νόμιμον ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν πάσης κατασκευῆς ἢ τῆς ἀλλαγῆς χρήσεως τῆς καθ' ἑαυτὴν ἀρμοδιότητος τῆς Υ.ΔΟΜ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προϋποτίθεται κατὰ σειρὰν:

1. ἡ ὑποβολὴ αἰτήσεως πρὸς τὸν ἐπιχώριον Μητροπολίτην διὰ τὴν ἐκδοσὴν ἐγγράφου συμφώνου γνώμης περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατασκευῆς ἢ χρήσεως καὶ ἡ κατάθεσις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μελέτης εἰς τὴν κατὰ τόπον ἀρμοδίαν Ἱεράν Μητρόπολιν διὰ τὴν προώθησίν της πρὸς τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. καὶ τὴν ἐκδοσὴν θετικῆς γνώμης τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ἐπὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μελέτης,

2. ἡ ἐγγραφὸς σύμφωνος γνώμης - ἀδεία τοῦ ἐπιχωρίου Μητροπολίτου διὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατασκευὴν ἢ χρῆσιν, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ φάκελος διὰ τὴν γνωμοδότησιν τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. καὶ τὴν ἐγκρίσιν δομῆσεως δὲν προωθοῦνται εἰς τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. καὶ τὴν Δ.Ο.Κ.Κ., ἀλλὰ ἐπιστρέφονται εἰς τὸν ἐνδιαφερόμενον καὶ ἡ πρόοδος τῆς διαδικασίας κωλύεται,

3. ἡ ἐπιστροφή ἀπὸ τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μελέτης μὲ σύμφωνον γνώμην τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. πρὸς τὴν Ἱεράν Μητρόπολιν, ἡ ὁποία διαβιβάζει τὴν αἴτησιν διὰ τὴν ἐγκρίσιν δομῆσεως μετὰ τῶν λοιπῶν δικαιολογητικῶν της πρὸς τὴν Δ.Ο.Κ.Κ.,

4. εἰς περιπτώσεις ἐργασιῶν ἢ χρήσεων, περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἀπαιτεῖται ἡ ἐγκρίσις ἀρχιτεκτονικῆς μελέτης, ὁ ἀρμόδιος Μητροπολίτης, ἐφ' ὅσον ἐκδώσῃ σύμφωνον γνώμην περὶ αὐτῶν, προωθεῖ τὴν αἴτησιν μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν της καὶ τῆς συμφώνου γνώμης του εἰς τὴν Δ.Ο.Κ.Κ. διὰ τὴν ἐκδοσὴν ἐγκρίσεως δομῆσεως,

5. ἡ κατάθεσις αἰτήσεως καὶ τῶν δικαιολογητικῶν του ἐνδιαφερομένου (ὁμοῦ μετὰ τῆς ἐγγράφου συμφώνου γνώμης τοῦ Μητροπολίτου) πρὸς τὴν Υ.ΔΟΜ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν ἐκδοσὴν ἀδείας δομῆσεως, ἡ ὁποία ὑποβάλλεται κατόπιν τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐγκρίσεως δομῆσεως,

6. η έκδοσις άδειας δομήσεως υπό τής Υ.ΔΟΜ. τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, άφου εξετάσει τας μελέτας καί τά κατά νόμον δικαιολογητικά,

7. η άδεια καθιερώσεως ή άδεια χρήσεως (άναθλόγων προς τόν λατρευτικόν ή γενικώς θρησκευτικόν προορισμόν τής κατασκευής ή χρήσεως) ή όποία περιλαμβάνεται εις τό στέλεχος τής άδειας δομήσεως, σφραγίζεται δέ καί ύπογράφεται «τή έντολή τής Έρεās Συνόδου» υπό του Έρχιγραμματέως Αυτής έφ' όσον ή ώς άνω Υ.ΔΟΜ. έκδώσει τήν άδειαν δομήσεως καί άποτελεί πρόσθετον νόμιμον προϋπόθεσιν διά τήν έναρξιν τών εργασιών (άρθρον 2 παρ. 2 περ. Ζ' του ν. 4030/2011),

8. η αύθημερόν άποστολή του στελέχους τής άδειας δομήσεως έκ τής Υ.ΔΟΜ. προς τήν Δ.Ο.Κ.Κ., όποτε άποτελεί άρχεϊόν τής Δ.Ο.Κ.Κ. διά τήν εκκίνηση τής διαδικασίας έλέγχου τών κατασκευών κατά τας κειμένας διατάξεις.

II. Διαδικασία άδειοδοτήσεως ιδιωτικών Έρωών Ναών
Άπαιτείται:

1. η ύποβολή αιτήσεως του ιδιώτου (φυσικού ή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου) προς τόν έπιχώριον Μητροπολίτην διά τήν παροχήν έγγράφου συμφώνου γνώμης περί τής εκκλησιαστικής κατασκευής ή χρήσεως,

2. η έγγραφος σύμφωνος γνώμη - άδεια του έπιχωρίου Μητροπολίτου διά τήν εκκλησιαστικήν κατασκευήν ή χρήση. Άνευ συμφώνου γνώμης ό φάκελος διά τήν γνωμοδότησιν του τοπικού Σ.Α. του ν. 4030/2011 καί η αίτησις διά τήν έγκρισιν δομήσεως δέν προωθούνται εις τό Σ.Α. καί τήν άρμοδιάν Υ.ΔΟΜ. καί η έκδοσις έγκρίσεως δομήσεως υπό τής έν λόγω Υ.ΔΟΜ. κωλύεται (άρθρον 2 παρ. 2 περ. Θ. έδαφ. 1 του ν. 4030/2011),

3. η προώθησις τής αιτήσεως καί τών δικαιολογητικών διά τήν έγκρισιν δομήσεως καί τήν άδειαν δομήσεως υπό τής Έρεās Μητροπόλεως προς τήν κατά τόπον άρμοδιάν Υ.ΔΟΜ. του οικείου Δήμου, ή όποία έχει τήν άρμοδιότητα έκδόσεως τών.

Η παραπάνω διαδικασία (παρ. I καί II) τηρείται διά πάσαν Έραν Μονήν ή Έρόν Ναόν, ή όποία άκολουθεί τό δόγμα τής Άνατολικής Όρθοδόξου Έκκλησίας του Χριστου είτε άνήκει εις εκκλησιαστικόν νομικόν πρόσωπον ή εις φυσικόν πρόσωπον ή νομικόν πρόσωπον ιδιωτικού δικαίου (άρθρον 2 παρ. 2 περ. Θ έδαφ. 2 του ν. 4030/2011).

Άρθρον 6

Άρμοδιότητες Προέδρου - Κανόνες συνεδριάσεως
ΚΕ.Σ.Ε.Α.

1. Ό Πρόεδρος του ΚΕ.Σ.Ε.Α. όρίζει τόν εισηγητήν έκάστου θέματος. Ό καθορισμός τής συχνότητας τακτικών συνεδριάσεων καθορίζεται διά αποφάσεων του ΚΕ.Σ.Ε.Α. Ό Πρόεδρος έν συνεργασία μετά τής Υ.ΔΟΜ.

όρίζει τούς εισηγητάς επί τών μελετών, κανονίζει τήν σειράν εξέτασεως τών μελετών υπό του ΚΕ.Σ.Ε.Α. τηρουμένης τής άρχής τής χρονικής προτεραιότητας, έκτός εάν κατά τήν εκτίμηση του Προέδρου ύφίσταται λόγος επείγοντος (π.χ. άπώλεια χρηματοδοτήσεως έργου).

2. Κατά τας συνεδριάσεις του ΚΕ.Σ.Ε.Α. επιτρέπεται η κλήσις καί εμφάνισις τών αιτούντων ή/καί τών έξουσιοδοτημένων μηχανικών/άρχιτεκτόνων αυτών προς παροχήν διευκρινίσεων, οι όποιοι άποχωροϋν πρό τής συζήτησεως καί τής έκδόσεως αποφάσεως του ΚΕ.Σ.Ε.Α.. Κατά τόν αυτόν τρόπον καί κατοπιν προσκλήσεως του Προέδρου δύνανται επίσης νά συμμετέχουν μετά γνώμης καί άνευ ψήφου εις συνεδριάσεις ειδικοί επιστήμονες, σύμβουλοι τής Έκκλησίας τής Ελλάδος, ώς επίσης καί άναπληρωματικά μέλη του ΚΕ.Σ.Ε.Α.. Επιτρέπεται η συμμετοχή τών μελών του ΚΕ.Σ.Ε.Α. εις τήν συνεδρίασιν μέσω τηλεδιασκέψεως ή διαδικτυακών μέσων.

3. Κατά τά λοιπά, τό ΚΕ.Σ.Ε.Α. άκολουθεί τούς κανόνες τών άρθρων 14-15 του Κώδικος Διοικητικής Διαδικασίας (ν. 2690/1999), ώς εκάστοτε ισχύει.

Άρθρον 7

Άδεια έπιχωρίου Μητροπολίτου

Η σύμφωνος γνώμη - άδεια του έπιχωρίου Μητροπολίτου προϋποτίθεται κατά νόμον πρό πάσης έγκρίσεως δομήσεως καί άδειας δομήσεως άφορώσης εις εκκλησιαστικήν κατασκευήν ή άλλαγήν χρήσεως είτε άνήκει εις εκκλησιαστικόν νομικόν πρόσωπον είτε άνήκει εις φυσικόν πρόσωπον ή νομικόν πρόσωπον (άρθρον 2 παρ. 2 περ. Θ. έδαφ. 2 του ν. 4030/2011).

Η έγγραφος διατύπωσις ή μή τής συμφώνου γνώμης - άδειας άπόκειται εις τήν άνέλεγκτον υπό έτέρου εκκλησιαστικού όργάνου ποιμαντικήν κρίσιν καί πνευματικήν διάκρισιν του ώς κυριάρχου Μητροπολίτου.

Η άδεια του έπιχωρίου Μητροπολίτου περιβάλλεται τόν τύπον τής Μητροπολιτικής Πράξεως καί αναφέρει:

α) τό είδος τής εκκλησιαστικής κατασκευής ή χρήσεως (Έρός Ναός, πρόσκτισμα Ναού π.χ. Πνευματικών Κέντρων, Έρά Μονή-Ήσυχαστήριο, Μητροπολιτικόν κτίριον), περί τής όποίας παρέχεται ή σύμφωνος γνώμη,

β) προκειμένου δέ περί Έρωών Ναών ή άδεια άπαιτείτως διευκρινίζει εάν πρόκειται περί Έροϋ Ναοϋ άνήκοντος εις Ένοριαν (Ένοριακός Ναός ή Παρεκκλήσιον ή Έξωκλήσιον Ένορίας) ή περί ιδιοκτητού Ναοϋ (άνήκοντος εις φυσικόν πρόσωπον ή νομικόν πρόσωπον π.χ. σωματεϊόν ή ίδρυμα ή νοσοκομείον ή Ο.Τ.Α.),

γ) τά στοιχεία του αιτούντος νομικού ή φυσικού προσώπου,

δ) τά στοιχεία έντοπισμοϋ τής τοποθεσίας ή διευθύνσεως του ακινήτου, εις τό όποϊόν άφορά ή άδειοδοτούμενη εκκλησιαστική κατασκευή ή χρήση.

Άρθρον 8

Βιβλία και αρχείον Υ.ΔΟΜ. - ΚΕ.Σ.Ε.Α.

1. Η Υ.ΔΟΜ. τηρεί: 1) βιβλίον αδειών δομήσεως της Υ.ΔΟΜ. και γνωμοδοτήσεων του ΚΕ.Σ.Ε.Α., 2) αρχείον: α) εγκρίσεων δομήσεως της Δ.Ο.Κ.Κ. β) αδειών δομήσεως της Υ.ΔΟΜ. γ) γνωμοδοτήσεων και πρακτικών συνεδριάσεων του ΚΕ.Σ.Ε.Α., υποβληθέντων φακέλων και σχεδίων εις τό ΚΕ.Σ.Ε.Α., ως και δ) τό συνολικόν αρχείον της καταργουμένης Διευθύνσεως Ναοδομίας και της Έπιτροπής Έργων.

2. Εις τό βιβλίον αδειών και γνωμοδοτήσεων άπαιρητήτως συσχετίζονται αι εγκρίσεις δομήσεως της Δ.Ο.Κ.Κ. μετά των αδειών δομήσεως της Υ.ΔΟΜ. και των γνωμοδοτήσεων του ΚΕ.Σ.Ε.Α.. Τό βιβλίον δύναται νά τηρείται ήλεκτρονικώς κατόπιν έντολής του Διευθυντού.

3. Τό αρχείον της Υ.ΔΟΜ. τηρείται και ήλεκτρονικώς. Προς τόν σκοπόν τούτον ή Υ.ΔΟΜ. εισηγείται προς τήν Δ.Ι.Σ. τήν ανάθεση των ύπηρεσιών ψηφιοποιήσεως του αρχείου.

4. Κατόπιν έκδόσεως της Ύπουργικής Αποφάσεως του άρθρου 2 παρ. 2 περ. ΙΑ' έδαφ. 2 του ν. 4030/2011 τό αρχείον της Υ.ΔΟΜ. διασυνδέεται ήλεκτρονικώς μετά των δημοσίων αρχών, αι όποϊαι είναι ύπεύθυνοι διά τήν τήρησιν του ήλεκτρονικού μητρώου της ταυτότητος κτιρίου κατά τόν ν. 3843/2010 και τά έκτελεστικά του διατάγματα.

Άρθρον 9

Σύστημα Ηλεκτρονικής Υ.ΔΟΜ.

Τό σύστημα της Ηλεκτρονικής Υ.ΔΟΜ. καλύπτει τρεις βασικές λειτουργικές περιοχές:

- 1) Πρωτόκολλον και Διαχείρισις Έγγράφων,
- 2) Διαχείρισις και Έκδοσις Οικοδομικών Αδειών,
- 3) Διαχείρισις Αύθαιρέτων - Έπικίνδυνων Κατασκευών - Ύγρασιών
- 4) Λοιπαί Ύποθέσεις

- 1) Πρωτόκολλον και Διαχείρισις Έγγράφων

Τό σύστημα καλύπτει τās διαδικασίās του Πρωτοκόλλου από της πρωτοκόλλησεως των αιτήσεων όποιασδήποτε μορφής έως τήν έσωτερικήν διακίνησιν - παρακολούθησιν των έγγράφων, τά όποϊα άφοροϋν εις ύποθέσεις της ύπηρεσίας.

Άναλυτικότερον:

α) Είσερχόμενα - Έξερχόμενα Έγγραφα -Διεκπεραίωση Έγγράφου

Τά εισερχόμενα παραλαμβάνονται και πρωτοκολλοϋνται αρχικώς εις τό πρωτόκολλον εισερχομένων της Έρεās Συνόδου και χρεώνονται δι' έπισημειώσεως του Άρχιγραμματέως προς τήν Υ.ΔΟΜ. ή τό ΚΕ.Σ.Ε.Α.

Κατόπιν παραλαβής των υπό της Υ.ΔΟΜ. άποδίδεται ένας μοναδικός αριθμός εις πάν εισερχόμενον έγγραφον. Ο αριθμός είναι μοναδικός ανά έτος.

Άντίστοιχον πρωτοκόλλησιν, με άπόδοσιν μοναδικού αριθμού, ύφίστανται και άπαντα τά έξερχόμενα έγγραφα (οίκοθεν), τά όποϊα άποστέλληι ή Υ.ΔΟΜ. ή τό ΚΕ.Σ.Ε.Α. προς τρίτους είτε διαβιβάζονται άπ' ευθείας εις αυτούς είτε μέσω του Άρχιγραμματέως.

β) Τήρησις Πρωτοκόλλου

Τηρείται ήλεκτρονικόν βιβλίον (γενικοϋ) πρωτοκόλλου. Η έπικοινωνία με τρίτους γίνεται με τόν αριθμόν του πρωτοκόλλου.

γ) Προώθησις - Χρέωσις έγγράφων

Η γραμματεία της Υ.ΔΟΜ. όταν παραλαμβάνη έγγραφον ή αίτησιν, τήν καταχωρίζει και άποδίδεται εις αυτήν ό αριθμός πρωτοκόλλου. Έν συνέχεια προωθείται ήλεκτρονικώς πάσα ύπόθεσις εις τόν ύπάλληλον, ό όποϊος θά τήν διεκπεραιώση.

2) Διαχείρισις και Έκδοσις Αδειών Δομήσεως και Αδειών Καθιερώσεως-Χρήσεως

Τό σύστημα καλύπτει τήν διαχείρισιν και έκδοσιν αδειών δομήσεως αδειών καθιερώσεως/χρήσεως από της καταθέσεως του φακέλου και τήν έπεξεργασίαν του, μέχρι τήν έκδοσιν άδειας δομήσεως και της άδειας καθιερώσεως/χρήσεως.

Άναλυτικότερον:

2α. Έλεγχος Πληρότητος

Ο «έλεγχος πληρότητος» των δικαιολογητικών, τά όποϊα κατατίθενται διενεργείται βάσει των κριτηρίων της κειμένης νομοθεσίας αναλόγως προς τήν κατηγορίαν της προς χορήγησιν άδειας. Ο έλεγχος των άπαιτουμένων δικαιολογητικών γίνεται, βάσει διαμορφωμένων πινακων ανά κατηγορίαν άδειας, οι όποϊοι είναι καταχωρισμένοι εις τό σύστημα.

Έφ' όσον έκ του έλέγχου πληρότητος προκύψη ότι ό φάκελος δέν είναι πλήρης, έπιστρέφεται εις τόν μηχανικόν ή τόν αίτοϋντα και κρατείται ως ιστορικόν στοιχείον εις τό σύστημα ή ζητείται ή συμπλήρωσις του φακέλου.

Έάν έκ του έλέγχου πληρότητος προκύψη ότι ό φάκελος είναι πλήρης, άποδίδεται έκ του συστήματος αριθμός φακέλου και ύποβάλλεται ό φάκελος εις τό πρωτόκολλον προς πρωτοκόλλησιν.

2β. Έλεγχος φακέλου άδειας δομήσεως

Διά νά έκδοθῆ ή άδεια δομήσεως ό φάκελος ύποβάλλεται εις σειράν έλέγχων (σταδίων), ή όποϊα όρίζεται αναλόγως προς τήν αίτουμένην κατηγορίαν της άδειας και είναι προκαθορισμένοι εις τό σύστημα με βάση τήν διαδικασίαν έλέγχου.

Έκαστον στάδιον διεκπεραιούται υπό του άρμοδίου μηχανικοϋ συμφώνως προς τās χρεώσεις, οι όποϊαι κα-

ταχωρίζονται εις τό σύστημα καί ἡ πορεία τοῦ φακέλου καταγράφεται ἡλεκτρονικῶς καί παρακολουθοῦνται ἅπαντα τά στάδια καί αἱ διαδικασίαι ἐλέγχου. Ἐάν ὑπάρχουν ἐνδιάμεσοι παρατηρήσεις, τό σύστημα δίδει τήν δυνατότητα ἀποστολῆς αὐτῶν εις τόν αἰτοῦντα ἢ τόν μηχανικόν μέσω e-mail, fax ἢ ἄλλου μέσου.

Ἐπειδή ἡ Παθητική Πυροπροστασία εἶναι ὑποχρεωτική, τό σχετικόν ἔγγραφο συμπεριλαμβάνεται ἐξ ἀρχῆς εις τό φάκελον τῆς ἀδείας δομήσεως.

2γ. Ἐλεγχος προτελικός - Ἐκδοσις ἀδείας δομήσεως

Ἀποτελεῖ τόν τελευταῖον ἐλεγχον διά τόν ἐντοπισμόν πιθανῶν ἐκκρεμοτήτων. Ὄταν ὁ ἐλεγχος διενεργηθῆ ἀπό τόν ἀρμόδιον ὑπάλληλον καί ἂν δέν ὑπάρχη ἀνάγκη συμπληρωματικοῦ ἐλέγχου, ἐνημερώνεται τό σύστημα καί ἐκδίδεται ἡ ἄδεια δομήσεως ἡ ὁποία ἀποκτᾷ ἕναν μοναδικόν ἀριθμόν ἀπό τό σύστημα (ἀνά ἔτος).

2δ. Κατόπιν ἐκδόσεως τῆς ἀδείας δομήσεως ἐκδίδεται ἡ ἄδεια καθιερώσεως-χρήσεως, ἡ ὁποία ἀποκτᾷ ἕναν μοναδικόν ἀριθμόν ἀπό τό σύστημα (ἀνά ἔτος).

3) Διαχείρισις Αὐθαιρέτων - Ἐπικινδύνων - Ὑγρασιῶν

Τό σύστημα καλύπτει τās διαδικασίαις περί τιν διαχείρισιν τῶν αὐθαιρέτων - ἐπικινδύνων κτισμάτων καί τῶν ὑγρασιῶν, ἀπό τῆς καταθέσεως τῶν καταγγελιῶν ἢ ἄλλων δηλώσεων καί φακέλων διά αὐθαίρετα καί ἐπικίνδυνα κτίσματα ἕως τῆς ἐκδόσεως πράξεως κατεδαφίσεως ἢ ἐπιβολῆς προστίμων καί τήν ἔκδοσιν χρηματικῶν καταλόγων καί τήν ἐν γένει ἔκδοσιν πάσης πράξεως ἀρμοδιότητος τῶν Υ.ΔΟΜ..

Ἀναλυτικότερον:

3α. Ἐλεγχος Αὐθαιρέτων

Εἰς τό σύστημα καταχωρίζονται καταγγελίαι διά αὐθαίρετα καί πάσα ὑπόθεσις ἀποκτᾷ ἀπό τό σύστημα μοναδικόν ἀριθμόν, ὥστε νά μπορεῖ νά παρακολουθηθῆ.

Καταχωρίζονται εις τό σύστημα αἱ ἀποσπελῆσθαι καταγγελίαι πρός τοὺς Ἐλεγκτάς Δομήσεως, τά πορίσματα τῶν αὐτοψιῶν (ἐκθέσεις) τῶν Ἐλεγκτῶν Δομήσεως, τά σήματα διακοπῆς ἐργασιῶν, αἱ ἀποφάσεις ἐπιβολῆς κατεδαφίσεων καί προστίμων. Ἐκαστον πόρισμα Ἐλεγκτοῦ Δομήσεως λαμβάνει μοναδικόν ἀριθμόν.

3β. Ὑπολογισμός Προστίμων

Εἰς περίπτωσιν βεβαιώσεως παραβάσεως, ὑπολογίζονται τά πρόστιμα. Ὁ ὑπολογισμός γίνεται αὐτομάτως ἀπό τό σύστημα βάσει τῶν κριτηρίων τῆς ἰσχυοῦσης νομοθεσίας. Καλύπτονται τό πρόστιμον ἀνεγέρσεως καί τά πρόστιμα διατηρήσεως, καθὼς καί αἱ πιθαναί προβλεπόμεναι ἐκπτώσεις.

Συντάσσεται χρηματικὸς κατάλογος αὐτομάτως ὑπὸ τοῦ συστήματος λαμβάνων μοναδικόν ἀριθμόν κατ' ἔτος μέ δυνατότητα ὑπολογισμοῦ τῶν ἐτησίων προσαυξήσεων καί τριπλότυπον περιληπτικῆς καταστάσεως τα-

μειακῆς βεβαιώσεως, τό ὁποῖο ἀποστέλλεται στήν ἀρμόδιαν Δ.Ο.Υ., ἐνῶ τό σύστημα τηρεῖ στοιχεῖα καί διά τās ταμειακῆς βεβαιώσεως (τριπλότυπα, Δ.Ο.Υ., ἡμερομηνία βεβαιώσεως κ.λπ.). Ἐπίσης αἱ διαδικασίαι ἐνστάσεων, ἀποδοχῆς τῶν προστίμων κ.λπ. καλύπτονται ὑπὸ τοῦ συστήματος. Ἀντίστοιχοι διαδικασίαι (πλήν τῆς ἐπιβολῆς προστίμου) τηροῦνται καί διά τās ὑποθέσεις ἐπικινδύνων καί ὑγρασιῶν.

4) Λοιπαὶ Ὑποθέσεις

Εἰς τό σύστημα καλύπτονται ὑποθέσεις, στοιχεῖα, ἔγγραφα καί διοικητικά πράξεις, ποὺ δέν ἀφοροῦν εις τās παραπάνω 3 κατηγορίας διαδικασιῶν (π.χ. ἀποφάσεις Διευθυντοῦ ἐπὶ διοικητικῶν καί ὑπηρεσιακῶν θεμάτων) καί ἀνήκουν εις τήν ἀρμοδιότητα τῆς Υ.ΔΟΜ. κατὰ τās ἐκάστοτε ἰσχυοῦσας νομοθετικῆς διατάξεις καί κανονιστικῆς πράξεις.

Αἱ διαδικασίαι καλύπτονται ὑπὸ τήν αὐτὴν λογικὴν τῆς ὑποθέσεως μέ μοναδικόν ἀριθμόν καί τῆς διεκπεραιώσεως τῆς ἐπὶ τῆ βάσει σταδίων καί διαδικασιῶν ἐλέγχου, ἐάν προβληῶνται, καί χρεώσεων - εἰσγηῶσεων ἀνά ὑπάλληλον.

Ἄρθρον 10

Ἀνασύστασις φακέλων

1. Τυχόν διαπίστωσις τῆς ὀλικῆς ἢ μερικῆς ἀπωλείας φακέλου ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Υ.ΔΟΜ. (π.χ. ἀδείας δομήσεως ἢ συνοδευτικοῦ στοιχείου) διαπιστωμένη κατὰ τήν διαδικασίαν ἐξετάσεως οἰουδήποτε αἰτήματος καθιστᾷ ὑποχρεωτικὴν τήν διοικητικὴν διαδικασίαν ἀνασυστάσεως φακέλου τῆ συνδρομῆ, ὅπου δεῖ, τοῦ ἐνδιαφερομένου δικαιούχου κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τοῦ π.δ. 114/2005 (Α' 165), ὡς ἐκάστοτε ἰσχύει.

2. Πρὸς τόν σκοπὸν τοῦτον, ἡ Υ.ΔΟΜ. ὑποχρεοῦται νά ἀναζητήσῃ, ὑπηρεσιακῶς, κατὰ τόν περιγραφόμενον εἰς τό ὡς ἄνω προεδρικόν διάταγμα τρόπον, τὰ ἐλλείποντα ἔγγραφα εἴτε πληροφορίας περὶ τῆς ὑπάρξεως καί τῶν στοιχείων τοῦ περιεχομένου των. Εἰς περίπτωσιν μὴ ἀνευρέσεως τοῦ φακέλου διά τῆς ὑπηρεσιακῆς ὁδοῦ, ἐκδίδεται ἐν πρώτοις, ἀπόφασις τοῦ Ἀρχιγραμματέως ἢ τοῦ Διευθυντοῦ ἢ τοῦ Τμηματάρχου ἢ τοῦ ἐξουσιοδοτημένου ὑπαλλήλου τῆς Υ.ΔΟΜ., διά τῆς ὁποίας διαπιστοῦται ἡ μερικὴ ἢ ὀλικὴ ἀπώλεια τοῦ συγκεκριμένου φακέλου καί ὀφείλῃ ἡ Υ.ΔΟΜ. κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ π.δ. 114/2005 νά χωρήσῃ εἰς ἐπανεκδοσιν τῆς ἀπολεσθεῖσης ἐνδιαμέσου (ἐν σχέσει πρός τό αἶτημα) διοικητικῆς πράξεως, ζητοῦσα, ὅπου δεῖ, τήν σύμπραξιν τοῦ αἰτοῦντος (π.χ. τήν ἐπανυποβολὴν τῶν ἐλλειπόντων σχεδίων, αἵτινα ὑπῆρχον ἐν τῷ φακέλῳ).

3. Εἰς περίπτωσιν καθυστέρησεως τῆς ἀνασυστάσεως καί ἐπομένως τῆς ἱκανοποιήσεως τοῦ αἰτήματος, ἡ κρίσις ἐπὶ τοῦ ὁποίου συνδέεται μετὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ φακέλου, ἡ Υ.ΔΟΜ. ὑποχρεοῦται νά ἐκδώσῃ προσωρῶς τήν αἰτουμένην διοικητικὴν πράξιν (π.χ. ἀναθεώ-

ρουν) υπό τή (υποσημειουμένην εν τῇ πράξει) ἐπιφύλαξιν ἀνακλήσεως ἢ τροποποιήσεως τῆς, ἀναλόγως πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διαδικασίας ἀνασυστάσεως τοῦ ἀπολεσθέντος ἢ ἐλλείποντος φακέλου. Ἀκολουθῶν, ἀφ' οὗ προσκομισθοῦν ἐκ νέου ἅπαντα τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα ὑπὸ τοῦ δικαιούχου, ἐκδίδεται ἐκ νέου ἡ ἐλλείπουσα διοικητικὴ πράξις (π.χ. οἰκοδομικὴ ἄδεια) καὶ ἀνασυγκροτεῖται πλήρως ὁ φάκελός τῆς.

ἄρθρον 11

Ἐπικοινωνία Υ.ΔΟΜ. - ΚΕ.Σ.Ε.Α. μετὰ τρίτων

1. Ἡ Υ.ΔΟΜ. καὶ τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. δύνανται νὰ ἐπικοινωνοῦν μετὰ τῶν αἰτούντων, τῶν ἐκκλησιαστικῶν νομικῶν προσώπων, τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, τοῦ Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. ἢ Ο.Τ.Α. διὰ παντός μέσου ἐντύπου καὶ ἠλεκτρονικῆς /ψηφιακῆς ἐπικοινωνίας.

2. Ἡ Υ.ΔΟΜ. καὶ τὸ ΚΕ.Σ.Ε.Α. διατηροῦν διαδικτυακὸν ιστότοπον, ἡ ἔναρξις λειτουργίας τοῦ ὁποίου ὀρίζεται διὰ Ἀποφάσεως τῆς Δ.Ι.Σ.. Ὁ ιστότοπος ἀποτελεῖ διαδραστικὴν πύλην: α) ἐνημερώσεως τῶν αἰτούντων σχετικῶς πρὸς τὴν πορείαν τοῦ φακέλου τῶν ἐνώπιον τῆς Υ.ΔΟΜ. καὶ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. β) πληροφορήσεως σχετικῶς πρὸς τὴν πολεοδομικὴν νομοθεσίαν, γ) συνεργασίας μετὰ τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ ἄλλων φορέων, οἱ ὅποιοι χορηγοῦν ἐγκρίσεις, καὶ αὐτεπαγγέλτου ἀναζητήσεως δικαιολογητικῶν ἀπὸ τὰς δημοσίας ἀρχάς, δ) ὑποβολῆς τῶν στοιχείων καὶ δικαιολογητικῶν ὑπὸ ἠλεκτρονικὴν μορφήν ἐκδοθησομένης πρὸς τοῦτο τῆς Ὑπουργικῆς Ἀποφάσεως τοῦ ἄρθρου 3 παρ. 4 τοῦ ν. 4030/2011.

3. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως λειτουργίας τῆς διαδραστικῆς πύλης ἡ Υ.ΔΟΜ. χορηγεῖ μοναδικὸν (ἀνά φάκελον καὶ αἴτησιν) κωδικὸν προσβάσεως εἰς πάντα αἰτοῦντα ἢ τὸν ἐξουσιοδοτημένον ἐκπρόσωπόν του πρὸς παρακολούθησιν τῆς πορείας τῆς αἰτήσεως-φακέλου τῶν μέσῳ τῆς πύλης καὶ λήψιν ἐνημερώσεων-εἰδοποιήσεων ἐκ μέρους τῆς Υ.ΔΟΜ. καὶ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.

4. Κατὰ τὴν διαδικασίαν πρωτοκολλησεως ἐνὸς εἰσερχόμενου ἐγγράφου εἰς οἰανδήποτε Υ.ΔΟΜ. ἐάν ὁ ἐνδιαφερόμενος τὸ ἐπιθυμεῖ, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ὑπάλληλος καταχωρίζει τὰ στοιχεῖα, τοῦ δίδει τὸν ἐπιθυμητὸν κωδικὸν χρήστου καὶ τὴν διεύθυνσιν ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου. Κατόπιν ἀποστέλλεται εἰς τὸν συναλλησσόμενον ἀπαντητικὸν μήνυμα μὲ τὸν προσωπικὸν του κωδικὸν (username καὶ password) διὰ τὴν εἰσοδὸν του εἰς τὸ portal χωρὶς νὰ μεσολαβῆσῃ κάποια ἄλλη διαδικασία. Ἡ ἀπόδοσις τοῦ συνθηματικοῦ γίνεται αὐτόματα ἀπὸ τὸ σύστημα. Ἀρκεῖ μόνο μία συναλλαγή μὲ μία Υ.ΔΟΜ. διὰ τὴν παραλαβὴν κωδικοῦ, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ ὁποιαδήποτε ὑπόθεσιν εἰς ὁποιαδήποτε ὑπηρεσίαν ἐνταγμένην εἰς τὸ σύστημα.

5. Ὅπου ἀπαιτοῦνται ἰδιόχειροι ἐπιδόσεις ἐγγράφων ἢ διοικητικῶν πράξεων τῆς Υ.ΔΟΜ. ἢ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α., αἱ ἐπι-

δόσεις γίνονται κατ' ἀνάλογον ἐφαρμογὴν τῶν διατάξεων 47 ἐπομ. τοῦ Κώδικα Διοικητικῆς Δικονομίας (ν. 2717/1999), ὅπως ἰσχύουν, καὶ διενεργοῦνται ὑπὸ ἐκκλησιαστικῶν, δημοτικῶν ἢ ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Υ.ΔΟΜ. ἢ τοῦ Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου.

ἄρθρον 12

Τέλη - Ἀποζημιώσεις

1. α. Διὰ τὴν ἔκδοσιν ἐκάστης ἀδείας δομήσεως ὑπὸ τῆς Υ.ΔΟΜ. προκαταβάλλεται ὑπὸ τοῦ αἰτούντος ἀναλογικὸν τέλος ποσοῦ 2,00 εὐρώ/τ.μ. τῆς ἀδειοδοτουμένης κατασκευῆς.

β. Διὰ τὴν ἔκδοσιν ἐκάστης γνωμοδοτήσεως τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ὑπὸ τοῦ αἰτούντος προκαταβάλλεται πάλιον τέλος ποσοῦ 150,00 εὐρώ ἀνά πᾶσαν ἀδειοδοτουμένην κατασκευὴν.

γ. Διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τῆς ἀδείας δομήσεως ὑπὸ τῆς Υ.ΔΟΜ. προκαταβάλλεται ὑπὸ τοῦ αἰτούντος πάλιον τέλος ποσοῦ 100,00 εὐρώ ἀνά πᾶσαν ἀδειοδοτουμένην κατασκευὴν. Εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης διενεργείας αὐτοψίας πρὸ τῆς ἀναθεωρήσεως ὁ αἰτῶν προκαταβάλλει τὰ ἔξοδα μεταβάσεως καὶ διαμονῆς τοῦ ἀρμοδίου ὑπαλλήλου.

δ. Διὰ τὴν ἐνημέρωσιν τοῦ φακέλου τῆς ἀδείας δομήσεως ὑπὸ τῆς Υ.ΔΟΜ. προκαταβάλλεται ὑπὸ τοῦ αἰτούντος πάλιον τέλος ποσοῦ 100,00 εὐρώ (ἐκτός ἐάν πρόκειται περὶ μεταβολῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτῆτου, ὅποτε δὲν ὀφείλεται τέλος).

ε. Τὰ τέλη προκαταβάλλονται πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος, εἰσπράττονται ὑπὸ τῆς Ε.Κ.Υ.Ο. καὶ ἔχουν ὡς ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὴν κάλυψιν τῶν λειτουργικῶν δαπανῶν καὶ ἐν γένει τὴν ὑποστήριξιν λειτουργίας τῆς Υ.ΔΟΜ. καὶ τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α.. Τὰ ἀνωτέρω τέλη προκαταβάλλονται ἀπὸ τὸν αἰτοῦντα, ὥστε ἀκολουθῶν νὰ διενεργηθοῦν αἱ διοικητικαὶ διαδικασίαι, τὰς ὁποίας ζητεῖ ὁ αἰτῶν.

στ. Εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐγγράφεται Κωδικὸς Ἀριθμὸς Ἑσόδου ὑπὸ τίτλον: «Τέλη Υ.ΔΟΜ. - ΚΕ.Σ.Ε.Α.», εἰς τὸν ὁποῖον πιστοῦνται τὰ εἰσπραττόμενα τέλη.

2. Διὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. καταβάλλεται ἀποζημίωσις εἰς τὰ μέλη τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α. ἀνά συνεδρίασιν, τὸ ὕψος τῆς ὁποίας καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου.

ἄρθρον 13

Ὑπηρεσιακὴ σύνθεσις καὶ καθεστῶς προσωπικοῦ

1. Παρὰ τῆς Υ.ΔΟΜ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος συνιστῶνται αἱ κατωτέρω θέσεις:

Διευθυντῆς Θέσις: μία (1)

Κατηγορία: ΠΕ έκκλησιαστικός υπάλληλος επί τριετείς θτεία, κληρικός ή λαϊκός, μή άποκλειστικής άπασολή-σεως.

Προσόντα: Πτυχίο Α.Ε.Ι. Θεολογικής Σχολής ή Ιστορικού - Άρχαιολογικού Τμήματος ή Ιστορίας της Τέχνης ή Άνωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών ή Φιλοσοφικής Σχολής ή Άρχιτεκτόνων Μηχανικών ή Πολιτικών Μηχανικών ή Μηχανολόγων Μηχανικών ή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών ήμεδαπού Α.Ε.Ι. ή αντίστοιχου σχολής Α.Ε.Ι. έσωτερικού - έξωτερικού. Τουλάχιστον Ζετής προϋπηρεσία εις διοικητικήν θέσιν ευθύνης εις έκκλησιαστικόν ν.π.δ.δ., ή φορέα του δημοσίου ή του ιδιωτικού τομέως. Πολύ καλός χειρισμός της ελληνικής γλώσσας.

α) Τμήμα Έκδόσεως Άδειών

Τμηματάρχης Θέσις: Μία (1) τακτικού υπαλλήλου ή μετακλήτου υπαλλήλου ή υπαλλήλου επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου άορίστου ή ώρισμένου χρόνου

Κατηγορία: ΠΕ Κλάδος: Π.Ε. Άρχιτεκτόνων Μηχανικών ή Πολιτικών Μηχανικών ή Μηχανολόγων Μηχανικών ή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών

Προσόντα: Πτυχίο Σχολής Άρχιτεκτόνων Μηχανικών ή Πολιτικών Μηχανικών ή Μηχανολόγων Μηχανικών ή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών ή αντίστοιχου σχολής Α.Ε.Ι. έσωτερικού- έξωτερικού. Γνώσις μίας βασικής γλώσσας της Εύρωπαϊκής Ένώσεως καί κατά προτίμησης της άγγλικής. Τουλάχιστον Ζετής προϋπηρεσία. Καλός χειρισμός της ελληνικής γλώσσας. Άριστος χειρισμός Η/Υ καί άριστη γνώσις τεχνικού λογισμικού της ειδικότητός του.

β) Τμήμα Αύθαιρέτων

Τμηματάρχης Θέσις: Μία (1) τακτικού υπαλλήλου ή μετακλήτου υπαλλήλου ή ή υπαλλήλου επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου άορίστου ή ώρισμένου χρόνου

Προσόντα: Πτυχίο Σχολής Άρχιτεκτόνων Μηχανικών ή Πολιτικών Μηχανικών ή Μηχανολόγων Μηχανικών ή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών ή αντίστοιχου σχολής Α.Ε.Ι. έσωτερικού- έξωτερικού, Γνώσις μίας βασικής γλώσσας της Εύρωπαϊκής Ένώσεως καί κατά προτίμησης της Άγγλικής. Τουλάχιστον Ζετής προϋπηρεσία. Καλός χειρισμός της Έλληνικής γλώσσας. Άριστος χειρισμός Η/Υ καί άριστη γνώσις τεχνικού λογισμικού της ειδικότητός του.

γ) Γραμματεύς Θέσις: μία (1) τακτικού υπαλλήλου ή υπαλλήλου επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου άορίστου ή ώρισμένου χρόνου

Κατηγορία: ΤΕ ή ΔΕ Κλάδος: Τ.Ε. Μηχανολόγων ή Ηλεκτρολόγων ή Πολιτικών καί Δομικών Έργων ή αντίστοιχου σχολής Τ.Ε.Ι, έσωτερικού - έξωτερικού. καί Δ.Ε. Άπόφοιτος Λυκείου.

Γνώσις μίας βασικής γλώσσας της Εύρωπαϊκής Ένώσεως καί κατά προτίμησης της άγγλικής. Άριστος χειρισμός της ελληνικής γλώσσας καί Η/Υ.

δ) i-ii-iii-iv Υπάλληλοι

i) Πολιτικός Μηχανικός, θέσις: Μία (1) τακτικού υπαλλήλου ή υπαλλήλου επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου άορίστου ή ώρισμένου χρόνου

Κατηγορία: ΠΕ, Κλάδος: Π.Ε. Πολιτικών Μηχανικών

Προσόντα: Πτυχίον ΑΕΙ Πολιτικών Μηχανικών ή αντίστοιχου σχολής Α.Ε.Ι. έσωτερικού - έξωτερικού. Γνώσις μίας βασικής γλώσσας της Εύρωπαϊκής Ένώσεως καί κατά προτίμησης της άγγλικής. Καλός χειρισμός της ελληνικής γλώσσας. Άριστος χειρισμός Η/Υ καί άριστη γνώσις τεχνικού λογισμικού της ειδικότητός του.

ii) Άρχιτέκτων Μηχανικός θέσις: Μία (1), τακτικού υπαλλήλου ή υπαλλήλου επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου άορίστου ή ώρισμένου χρόνου

Κατηγορία: ΠΕ, Κλάδος: Π.Ε. Άρχιτεκτόνων Μηχανικών

Προσόντα: Πτυχίον ΑΕΙ Άρχιτεκτόνων Μηχανικών ή αντίστοιχου σχολής Α.Ε.Ι. έσωτερικού - έξωτερικού. Γνώσις μίας βασικής γλώσσας της Εύρωπαϊκής Ένώσεως καί κατά προτίμησης της άγγλικής. Καλός χειρισμός της ελληνικής γλώσσας. Άριστος χειρισμός Η/Υ καί άριστη γνώσις τεχνικού λογισμικού της ειδικότητός του.

iii) Μηχανολόγος Μηχανικός Θέσις: Μία (1) τακτικού υπαλλήλου ή υπαλλήλου επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου άορίστου ή ώρισμένου χρόνου

Κατηγορία: ΠΕ, Κλάδος: Π.Ε. Μηχανολόγων Μηχανικών

Προσόντα: Πτυχίον ΑΕΙ Μηχανολόγων Μηχανικών ή αντίστοιχου σχολής Α.Ε.Ι. έσωτερικού - έξωτερικού. Γνώσις μίας βασικής γλώσσας της Εύρωπαϊκής Ένώσεως καί κατά προτίμησης της άγγλικής. Καλός χειρισμός της ελληνικής γλώσσας. Άριστος χειρισμός Η/Υ καί άριστη γνώσις τεχνικού λογισμικού της ειδικότητός του.

iv) Τεχνικός βοηθός (σχεδιαστής) θέσις: Μία (1) τακτικού υπαλλήλου ή υπαλλήλου επί συμβάσει ιδιωτικού δικαίου άορίστου ή ώρισμένου χρόνου

Κατηγορία: ΠΕ ή ΤΕ ή ΔΕ, Κλάδος: Δομικών Έργων ή Ηλεκτρομηχανολογικών Έργων

Προσόντα: Πτυχίον αντίστοιχου σχολής ΑΕΙ ή Τ.Ε.Ι. ή μεταδευτεροβαθμίου Σχολής έσωτερικού - έξωτερικού. Γνώσις μίας βασικής γλώσσας της Εύρωπαϊκής Ένώσεως καί κατά προτίμησης της άγγλικής. Καλός χειρισμός της ελληνικής γλώσσας. Άριστος χειρισμός Η/Υ καί άριστη γνώσις τεχνικού λογισμικού της ειδικότητός του.

2. Κατά τά λοιπά τό άνωτέρω προσωπικόν υπάγεται ώς πρός την έν γενεί υπηρεσιακήν του κατάστασιν εις τάς διατάξεις του Κανονισμού υπ' αριθμ. 5/1978 (Α' 48), όπως έκάστοτε ισχύουν.

3. Τό προσωπικόν της Υ.ΔΟΜ. υπάγεται εις την ευθύνην της Διευθύνσεως Προσωπικού της Έπερς Συνόδου, ή όποία τηρεί τούς υπηρεσιακούς φακέλους του προσωπικού τούτου.

Άρθρον 14 Σφραγίδα

Τό ΚΕ.Σ.Ε.Α. έχει κυκλική σφραγίδα αναγράφουσα περιμετρικώς τούς ὄρους «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ», ἐνῶ ἡ Υ.ΔΟΜ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔχει κυκλική σφραγίδα αναγράφουσα περιμετρικώς «ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΟΜΗΣΕΩΣ». Ἀμφότεραι αἱ ἀνωτέρω σφραγίδες φέρουν εἰς τό κέντρον τῶν τήν εἰκόνα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, κηρυσσομένης ὡς προστάτιδος Ἁγίας τῶν ἐν λόγῳ ὑπηρεσιῶν καί ὀργάνων.

Άρθρον 15 Μεταβατικά ρυθμίσεις

Ἀπό τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ παρόντος:

α. καταργεῖται ὁ Κανονισμός τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπ' ἀριθμ. 212/2010 (Α' 135),

β. καταργεῖται ἡ Διεύθυνσις Ναοδομίας καί ἅπαν τό ἀρχεῖο ἐγγράφων καί πράξεων τῆς τηρεῖται ἀπό τήν Υ.ΔΟΜ. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐνῶ οἱ ὑπηρεσιακοί φάκελοι τοῦ προσωπικοῦ τῆς παραλαμβάνονται καί τηροῦνται ὑπό τῆς Διευθύνσεως Προσωπικοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου,

γ. διά πράξεως τοῦ Μακ. Προέδρου τῆς Δ.Ι.Σ. ὁ ὑπηρετῶν Διευθυντής Ναοδομίας τοποθετεῖται ὡς Διευθυντής τῆς Υ.ΔΟΜ. ἐπί νέᾳ θητεῖᾳ, ἐνῶ οἱ ὑπηρετοῦντες ὑπάλληλοι τῆς Διευθύνσεως Ναοδομίας συνεχίζουν τήν ὑπηρεσίαν τῶν εἰς τήν Υ.ΔΟΜ. καί τοποθετοῦνται διά πράξεως τοῦ Μακ. Προέδρου τῆς Δ.Ι.Σ. εἰς τὰς συνιστωμένας διά τοῦ παρόντος ὀργανικὰς θέσεις,

δ. ἐκκρεμεῖς φάκελοι εἴτε πρὸς γνωμοδότησιν ὑπό τῆς Ἐπιτροπῆς Ἔργων τῆς Ε.Κ.Υ.Ο. εἴτε πρὸς ἔκδοσιν ἀδείας δομῆσεως ὑπό τῆς καταργουμένης Διευθύνσεως Να-

οδομίας καί, ἐν γένει, ἅπασαι αἱ ἐκκρεμεῖς ὑποθέσεις ἐνώπιον τῶν καταργουμένων διά τοῦ παρόντος ὀργάνων συνεχίζονται ἀπό τοῦ σταδίου, εἰς τόν ὁποῖον καταλαμβάνονται ὑπό τῶν διά τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ καθισταμένων ὡς ἀρμοδίων ὀργάνων. Μελετᾶται ἐπί τῶν ὁποίων ἔχουν ἤδη ἐκδοθεῖ θετικά γνωμοδοτήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς Ἔργων προωθοῦνται πρὸς ἔκδοσιν τῆς ἀδείας δομῆσεως ὑπό τῆς Υ.ΔΟΜ., ἐφ' ὅσον ἔχουν ἤδη χορηγηθεῖ «ὄροι δομῆσεως» ἢ «ἐγκρίσις δομῆσεως» παρά τῶν ἀρμοδίων πολεοδομικῶν ὑπηρεσιῶν, ἀφοῦ προκαταβληθεῖ τό προβλεπόμενον τέλος διά τήν ἔκδοσιν ἀδείας δομῆσεως. Μελετᾶται ἐπί τῶν ὁποίων δέν ἔχει ἐκδοθεῖ ὀριστική θετική γνώμη τῆς Ἐπιτροπῆς Ἔργων ἐλέγχονται πλεόν ὑπό τοῦ ΚΕ.Σ.Ε.Α., ἀφοῦ προηγουμένως προκαταβληθεῖ τό προβλεπόμενον τέλος διά τήν ἔκδοσιν γνωμοδοτήσεως. Πᾶσα ἐτέρα ἐκκρεμότητα κανονίζεται δι' ἀποφάσεων τῆς Δ.Ι.Σ..

Άρθρον 16 Ἰσχύς τοῦ Κανονισμοῦ

Ἡ ἰσχύς τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ ἄρχει ἀπό τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ στήν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Κανονισμός δημοσιεύεται καί διά τοῦ ἐπισήμου Δελτίου «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Άρθρον 17 Κάλυψις δαπάνης

Ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ δέν προκαλεῖται δαπάνη εἰς βάρος τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐξόδων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν Ἀθήναις, τῆ 6ῃ Σεπτεμβρίου 2013

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Κανονισμός αρ. 246/2013
Περί τῆς ἀκριβοῦς ἡμερομηνίας δημοσιεύσεως
τῶν δημοσιευτέων εἰς τό ἐπίσημον δελτίον ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ἀποφάσεων καί ἐγγράφων

Η ΔΙΑΡΚΗΣ ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐχουσα ὑπ' ὄψει:

1. Τάς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 9 παρ. 1 καί 4 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

2. Τάς υποχρεώσεις τῆς Ποιμανούσης Ἐκκλησίας πρὸς τό χριστεπώνυμον πλήρωμα, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουν ἀπό τās Εὐαγγελικὰς Ἐπιταγὰς, τοὺς Ἱεροὺς Κανόνας καί τοὺς Νόμους τοῦ Κράτους.

3. Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 93/8.10.2013 Γνωμοδότησιν τοῦ Εἰδικοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

4. Τὴν ἀπό 13.11.2013 Πρότασιν τῆς Ἀρχιγραμματείας

ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ

Ψηφίζει τὸν ὑπ' ἀριθμ. 246/2013 Κανονισμόν, ἔχοντα ὡς ἑξῆς:

Κανονισμός αρ. 246/2013

Περί τῆς ἀκριβοῦς ἡμερομηνίας δημοσιεύσεως
τῶν δημοσιευτέων εἰς τό ἐπίσημον δελτίον ΕΚΚΛΗΣΙΑ
ἀποφάσεων καί ἐγγράφων

Ἄρθρον 1

Αἱ Ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, οἱ Ἐγκύκλιοι, οἱ Κανονισμοί, αἱ Προκηρύξεις, τὰ κλητήρια θεοπίσματα ὡς καί πᾶν συναφές ἔγγραφον, τὰ ὁποῖα δημοσιεύονται εἰς

στό ἐπίσημο δελτίο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ἀναρτῶνται υποχρεωτικῶς εἰς τὴν ἐπίσημον ἰστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀκόμα καί πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ Δελτίου. Κατὰ τὴν ἀνάρτησιν αὐτῶν εἰς στό διαδίκτυο ἀναγράφεται υποχρεωτικῶς εἰς τό ὑποσέλιδο: Ἀναρτήθηκε σὴν ἰστοσελίδα τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὴν .../.../... Ἡ ὡς ἄνω σήμανσι διατηρεῖται καί εἰς τὴν ἔντυπον μορφήν τοῦ δελτίου ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ἀποτελεῖ δέ τὴν ἐπίσημον ἡμερομηνίαν κυκλοφορίας τοῦ δελτίου καί δημοσιεύσεως τῶν ὡς ἄνω ἐγγράφων, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἐξαρτῶνται ἡ ἰσχὺς τῶν δημοσιευομένων ἀποφάσεων εἴτε αἱ προβλεπόμεναι προθεσμίες, κατὰ περίπτωσιν, ἀναλόγως τῶν κειμένων σχετικῶν διατάξεων.

Ἄρθρον 2

Ὁ παρῶν Κανονισμός δέν προκαλεῖ δαπάνην εἰς βᾶρος τοῦ νομικοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἢ τῶν ὑπαγομένων εἰς αὐτὴν ὑπηρεσιῶν.

Ἄρθρον 3

Ὁ παρῶν Κανονισμός ἰσχύει ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως καί εἰς στό ἐπίσημο δελτίο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

Ἀθήνησι, 19 Νοεμβρίου 2013

† Ὁ Ἀθηνῶν ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ, Πρόεδρος

Ὁ Ἀρχιγραμματεὺς

Ὁ Διαυθείας Γαβριήλ

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ

Ἱερά Μητρόπολις Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 38 παρ. 2 τοῦ Ν. 590/1977 «Περί Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» καί τῶν ἀρθρῶν 4-7 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 230/2012 Κανονισμοῦ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων», προκειμένου νά πληρώσωμεν τήν κενήν ὀργανικήν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ

Ἁγίου Νικολάου Ξηροκρήνης,

καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καί ἔχοντας τὰ κανονικά καί νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντός μηνός ἀπό τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρούσης ὑποβάλλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά διὰ τήν κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς θέσεως.

Ἐν Νεαπόλει τῆ 26ῆ Νοεμβρίου 2013

† Ὁ Νεαπόλεως καί Σταυρουπόλεως ΒΑΡΝΑΒΑΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἱερά Σύνοδος
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 9.1.2013

Συνήλθε τήν 9 Δεκεμβρίου 2013, στήν πρώτη Συνεδρία Της γιά τόν μήνα Δεκέμβριο ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατά τήν Συνεδρία:

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τά Πρακτικά τῆς Ἐξουσιοδοτήσεως.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἐξέφρασε τήν θλίψη Της καί τά θεομά Της συλλυπητήρια πρός τήν οἰκογένεια τοῦ Ἀστυνομικοῦ Ἡλία Κωστένη, πού ἔχασε τήν ζωή του κατά τήν ὥρα τοῦ καθήκοντος, τήν Κυριακή τά ξημερώματα στό Βροντερό Φλώρινας.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Μακαριώτατος Πρόεδρος ἐνημέρωσε γιά τίς προσωπικές του ἐνέργειες καθώς καί τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν σχετικά μέ τίς ἀνατιῶς ἀπαχθεῖσες δώδεκα Μοναχές ἀπό τήν Ἱερά Μονή Ἀγίας Θέκλας τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, στήν πόλη Μααλούλα τῆς Συρίας. Οἱ Σεβασμιώτατοι Συνοδικοί Σύνοδοι ἐξέφρασαν τήν εὐχή καί τήν ἐλπίδα γιά τό αἴσιο πέρας τῆς ὡς μή ὄφειλε περιπέτειας τῶν Μοναζουσῶν καθώς καί τῶν δύο Ἀρχιερέων, τῶν ὁποίων τά ἴχνη ἀγνοοῦνται ἀπό τόν Ἀπρίλιο τοῦ 2013.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἐνημερώθηκε ἀρμόδιως ἀπό τούς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτες Θεσσαλιώτιδος καί Φαναριοφερσάλων κ. Κύριλλο, Χαλικίδος κ. Χρυσόστομο, Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς κ. Νικόλαο, Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως κ. Ἱερεμία καί Ἰλίου, Ἀχαρνῶν καί Πετροπόλεως κ. Ἀθηνάγορα γιά τίς κανονικές καί νόμιμες διαδικασίες διερεύνησης ὑποθέσεων Κληρικῶν τῶν ἐπαρχιῶν τους, στίς ὁποῖες καί προέβησαν κατόπιν δημοσιευμάτων ἐντύπων καί ἀναρτήσεων διαδικτυακῶν τόπων.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος περαιτέρω, ἀποφάσισε νά ἀποστείλει ἐπιστολή σέ ἔντυπο, πού τό τελευταῖο χρονικό διάστημα προβαίνει συστηματικά σέ ἀναφορές σχετικά μέ ὑποτιθέμενο σκάνδαλο Ἀρχιερέως

τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας, τόν ὁποῖο δέν κατονομάζει, καί νά ζητήσει τήν ἄμεση ὑποβολή στήν Ἀρχιεπισκοπία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὄλων τῶν σχετικῶν στοιχείων, προκειμένου νά κινήσει αὐτόματα τίς διαδικασίες πού προβλέπονται ἀπό τούς Ἱερούς Κανόνες καί τούς Νόμους τοῦ Κράτους.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἐνέκρινε τό κείμενο «Πρός τόν Λαό» σύμφωνα μέ τήν ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας, μηνός Ὀκτωβρίου 2013, μέ θέμα «Ὁ Θεσμός τῆς Οἰκογένειας», τό ὁποῖο θά ἀναγνωσθεῖ στούς Ἱερούς Ναούς καί θά δοθεῖ στόν Τύπο.

Τέλος ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικά μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακά ζητήματα.

Ἐκ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου

Οἱ ἐργασίες τῆς ΔΙΣ τῆς 11.12.2013

Συνήλθε τήν Τετάρτη 11 Δεκεμβρίου 2013, στήν τρίτη Συνεδρία Της γιά τόν μήνα Δεκέμβριο ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου.

Κατά τήν σημερινή Συνεδρία:

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἐπικύρωσε τά Πρακτικά τῆς προηγουμένης Συνεδρίας.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος καταθέτει τήν κοινή Της ἀγωνία γιά τό παρόν καί τό μέλλον τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καθώς καθημερινά τό ἀνθρώπινο πρόσωπο περιφρονεῖται καί ὁ ἱερός του χαρακτήρας ὑποτιμᾶται, ἐνῶ ἀπαξιώνεται κάθε εὐγενῆς προοπτική του. Ὅμως, ὅ,τι ἀποϊεροποιεῖται, εὐτελίζεται. Καί ὅ,τι εὐτελίζεται, πωλεῖται πῶς εὐκόλα στήν ἀγορά.

Ἔτσι συμβαίνει καί σήμερα καί μέ τίς ἐκτροπές τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ πού μεταμφιέστηκαν σε ἐναλλακτικές μορφές οἰκογένειας, ὅπως τό κυφορούμενο σύμφωνο συμβίωσης. Ἡ οἰκογένεια δέν θεωρεῖται πιά «μικρή Ἐκκλησία», ἀλλά μετατρέπεται σε ἀπλό σύμφωνο συμβίωσης. Μέ αὐτό τόν τρόπο, ὅμως, ἐπιβεβαιώνεται ἀκόμη μιά φορά ἡ ἀποτυχία τῶν ἀνθρώπινων σχέσεων. Αὐτή ἡ ἀνθρώπινη σχέση προϋποθέτει τήν ἀγάπη. Χωρίς τήν ἀγάπη, μέ ὅσα

επιχρίσματα και ἂν καλλωπισθεῖ ἡ σχέση, δέν ἔχεις τίποτα.

Ἡ Ἐκκλησία μας καλεῖται νά διαμορφώσει τή μαρτυρία της, καθώς και τήν ποιμαντική ἀντιμετώπιση ὄλων τῶν νέων ἐναλλακτικῶν σχημάτων τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς μας, πού ἀντιστρατεύονται τήν παραδοσιακή οἰκογένεια ἐνῶ περιφρονοῦν τή διδασκαλία Της, ἡ ὁποία σκοποῦ ἔχει τήν ἐνδυνάμωση τῶν μελῶν της στή ἔμπονη πορεία τους πρὸς τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, λαμβάνοντας σοβαρά ὑπ' ὄψιν Της ὅλα τὰ φαινόμενα πού ἀλλοιώνουν τόν οἰκογενειακό βίον.

Μετά ἀπό πρόσκληση τοῦ Μακαριωτάτου Προέδρου, τήν Διαρκῆ Ἱερά Σύνοδο ἐπισκέφθηκε ὁ Ὑπουργός Ὑγείας καί κ. Σπυρίδων Ἀδωνις Γεωργιάδης. Ὁ Μακαριώτατος εὐχαρίστησε τόν Ὑπουργό γιά τήν ἄμεση ἀνταπόκρισή του στήν πρόσκληση τῆς Ἐκκλησίας καί τόν ἐνημέρωσε γιά τὰ προβλήματα λειτουργίας πού ἀντιμετωπίζουν τὰ κοινωφελῆ ἐκκλησιαστικά Ἰδρύματα, λόγω ἀδυναμίας τῆς καλύψεως τῶν ἐξόδων, ἐξαιτίας τῆς ὑψηλῆς φορολογήσεως καί τῆς μὴ ἐγκαίρου καταβολῆς τῶν νοσηλείων ἀπό τὰ Ἀσφαλιστικά Ταμεῖα. Μετά ἀπό τόν Μακαριώτατο Πρόεδρο ὁμίλησαν καί οἱ Συνοδικοί Ἱεράρχες γιά ἀνάλογα προβλήματα.

Ὁ κ. Ὑπουργός, ἀπαντώντας στίς τοποθετήσεις τοῦ Μακαριωτάτου καί τῶν Συνοδικῶν Ἀρχιερέων εἶπε ὅτι αὐτός καί ἡ Πολιτεία ἀναγνωρίζει πλήρως τό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας πού ἐπιτελεῖται στόν κοινωνικό καί προνοιακό τομέα διαχρονικά καί ἰδιαίτερος τήν παρούσα περίοδο, ἐξαιτίας τῆς οικονομικῆς κρίσεως, ἡ ὁποία πλήττει τίς ἀσθενεῖς ομάδες τοῦ Λαοῦ μας, καί ὅτι πράγματι ἡ Πολιτεία ὀφείλει ἕνα μεγάλο «εὐχαριστῶ» πρὸς τήν Ἐκκλησία. Γιά ὅλα τὰ θέματα πού ἐτέθησαν, ὑποσχέθηκε νά τὰ ἐξετάσει μέ τὰ ἀρμόδια ὑπηρεσιακά πρόσωπα τοῦ Ὑπουργείου καί τῶν Ἀσφαλιστικῶν Ταμείων γιά τήν ἄμεση ἐπίλυσή τους.

Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου γιά τήν ἐξέταση τῶν θεμάτων αὐτῶν ὀρίσθηκε ὁ Συνοδικός Μητροπολίτης, Σεβασμιώτατος Θηβῶν καί Λεβαδείας κ. Γεώργιος.

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε γνώση ὅτι ἡ προθεσμία, τήν ὁποία εἶχε ὀρίσει μέ σχετική πρόσκλησή Της στοὺς δύο δημοσιογράφους πού δήλωσαν ὅτι κατέχουν στοιχεῖα κατά Κληρικῶν, ἐξέπνευσε χωρίς αὐτοὶ νά ἐμφανισθοῦν, πρὸς διευκόλυνση τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Δικαιοσύνης.

Ἐν συνεχείᾳ, ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος ἔλαβε ἀποφάσεις σχετικά μέ τρέχοντα ὑπηρεσιακά ζητή-

ματα καί ἐνέκρινε ἀποσπάσεις Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος σέ Ἱερές Μητροπόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἐκ τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου

*Ἐναρξη τοῦ Β' Διεθνοῦς Συνεδρίου
γιά τήν Τουρκοκρατία καί τό 1821
22.11.2013*

Ξεκίνησαν στίς 22 Νοεμβρίου οἱ ἐργασίες τοῦ Β' Διεθνοῦς Συνεδρίου, τό ὁποῖο διοργανώνει ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στό Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου στήν Ἱερά Μονή Πεντέλης. Γενικό θέμα τοῦ Συνεδρίου, τό ὁποῖο ἔχει θέσει ὑπό τήν αἰγίδα του ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος, εἶναι: «Ἡ ζωὴ τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Καταπίεση - Κοινοτισμός - Παιδεία».

Μετά τήν ἀνάγνωση τοῦ χαιρετισμοῦ τοῦ Μακαριωτάτου ἀπό τόν γραμματέα τῆς Εἰδικῆς Συνεδρικῆς Ἐπιτροπῆς Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμανδρίτη κ. Βαρθολομαῖο Ἀντωνίου - Τριανταφυλλίδη ἀκολούθησε ὁ χαιρετισμός τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνατίου Προέδρου τῆς Εἰδικῆς Συνεδρικῆς Ἐπιτροπῆς Πολιτιστικῆς Ταυτότητας. Στή συνέχεια ἔλαβε χώρα ἡ πρώτη συνεδρία μέ προεδρεύουσα τήν κ. Βασιλική Παπούλια, Ὁμότιμο Καθηγήτρια τῆς Ἱστορίας τῶν Χωρῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου.

Ἡ πρώτη εἰσήγηση εἶχε ὡς θέμα: «Ἡ ἐθνική συνειδησὴ μας κατά τήν τουρκοκρατία, συνειδησὴ συμπάσης τῆς ρωμιουσίνης». Ὁ εἰσηγητής, ἐλλογιμώτατος κ. Ἀθανάσιος Καραθανάσης, ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Α.Π.Θ, ὁ ὁποῖος παρουσίασε πτυχές τοῦ θέματος, τόνισε μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Ἡ συνέχεια τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Ἑλλήνων προϋπήρχε πρὶν ἀκόμη ἀπό τήν ὑποταγή τῆς Ἑλλάδος στοὺς Ρωμαίους, ἀλλ' ἔγινε σαφὴς σέ ὅλη τήν μακρὰ περίοδο τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἰδιαίτερος μάλιστα σέ μία ταχεῖα ἐξέλιξη τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου σέ νέο ἑλληνικό ἀπό τόν 10ο ὡς τόν 14ο αἰ. Κύριοι παράγοντες αὐτῆς τῆς μετεξελίξεως ἦσαν ἡ ἐπιβίωση τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἡ συμπάθεια τοῦ λαοῦ πρὸς τοὺς πληττομένους ἀπό τίς ἐπιδρομές πληθυσμοῦ τῆς Μ. Ἀσίας, τό ἀκριτικό τραγοῦδι, ἡ ἐπιβίωση τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στοὺς θρόλους

του λαού μας, ή εξέλιξη στην γλώσσα, στίς συμπεριφορές, στά ήθη και τά έθιμα. Χαρακτηριστική έκφραση όλων αυτών είναι ή στροφή προς την αρχαιότητα και ή υπερηφάνεια της καταγωγής από τους αρχαίους Έλληνες των Ρωμηών απέναντι στους κατακτητές της Δ΄ Φραγκικής Σταυροφορίας. Αυτήν την διαχρονική συνέχεια του Έλληνισμού, πού ένωρίς στήριξαν οί Κ. Παπαρηγόπουλος και Σπ. Ζαμπέλιος τεκμηρίωσαν οί σοφοί διδάσκαλοι Κ. Άμαντος, Διον. Ζακυνθινός, Άπ. Βακαλόπουλος, Ν. Σβορώνος, Νίκος Βένς, Κ. Θ. Δημαράς.

Μετά την άνάκτηση της Κωνσταντινουπόλεως από τους Έλληνες τό 1261, πλήν της χρήσεως του ονόματος Έλλην έμφανίζεται έν συνειδήσει και ή λέξη «Γένος», πού χαρακτηρίζει την όλότητά μας ως λαού. Η άλωση του 1453 είναι ή γενέθλιος ήμέρα του Νέου Έλληνισμού, πού έκτοτε και ως την δημιουργία του νεοελληνικού κράτους, ή έθνική συνείδηση γίνεται ίσχυρότερη μέ την κοινή πεποίθηση αντίστασεως κατά του κατακτητού, ή περιχαράκωση γύρω από τό αρχαίο παρελθόν, ή ένσυνείδητη στάση του νέου αυτού ελληνικού κόσμου υπερασπίσεως της θρησκείας του και μάλιστα πολύ έντονα μέ έκφραστέο τό αϊχμάλωτο μέν, όρθιο δέ Οικουμενικό Πατριαρχείο και τους νεομαρτυρες. Αυτήν την συνείδηση μετέφεραν οί Έλληνες της Διασποράς στους τόπους εγκαταστάσεώς τους, όπως αυτή ή πραγματικότητα έμφανίζεται πολύ ένωρίς, από τά τέλη του 15ου αϊ., στην Έλληνική Άδελφότητα Βενετίας, όπου τά μέλη της όμιλούν για την δική τους nazione greca και συγκροτούν ένα έξόριστο Κοινοβούλιο μέ εκπροσώπους απ' όλη την υπόδουλη Πατρίδα. Αυτή την διαχρονική ένότητα του Έλληνισμού εξέφρασε μονολεκτικώς ό Ευγένιος Βούλγαρις αυτοπροσδιοριζόμενος ως βυζαντινός νεοέλληνας και στους καιρούς μας ό Σεφέρης, ό Έλύτης, ό Μίκης Θεοδωράκης, ό Γιάννης Ρίτσος κ.ά., και κυρίως ό λαός μας μέ τό ήθος του και την αντίστασή του απέναντι στους κάθε είδους προσωρινούς κατακτητές του. Αυτά δηλ. πού αποσιωπούν και στρεβλώνουν στίς ήμέρες μας οί λεγόμενοι αποδομητές της Ιστορίας, άγνωστο, ως τώρα, πόθεν ύποκινούμενοι».

Ό έλλογιμώτατος κ. Γεώργιος Σταϊνχάουερ, άνέπτυξε τό θέμα: «Όρισμός και όρια του Έλληνικού Έθνους από την αρχαιότητα στό Βυζάντιο». Ό Εισηγητής μετά τή διατύπωση έμπεριστατωμένων έπιστημονικών θέσεων τόνισε ότι:

«Η έρευνα έντοπίζεται στό ρόλο της γλώσσας και του βασισμένου στην πόλη τρόπου ζωής στή διαμόρφωση της έθνικής συνείδησης των Έλλήνων. Έξετάζονται ιδιαίτερα τά προβλήματα έθνικής ταυτότητας πού προέκυψαν από την διεύρυνση του γεωγραφικού όρίζοντα του έλληνισμού κατά την έλληνιστική και τή ρωμαϊκή περίοδο κι ή αντίκατάσταση μεταξύ 4ου και 6ου αϊώνα της έθνικής συνείδησης από αυτήν της οικουμενικής χριστιανικής εκκλησίας».

Η τρίτη εισήγηση είχε ως θέμα: «Τό Οικουμενικό Πατριαρχείο και ή διαχρονική συνείδηση του Έθνους». Ό εισηγητής, έλλογιμώτατος κ. Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, Άκαδημαϊκός και Πρόεδρος του Ίδρύματος Κωνσταντίνος Καραμανλής, ύπογράμμισε ότι: «τό Οικουμενικό Πατριαρχείο καθ' όλη την περίοδο της τουρκοκρατίας διασφάλισε, διατήρησε και μετέδωσε τή συνείδηση της έθνικής ταυτότητας μέσα σε κλίμα ιδιαίτερα δύσκολο και επικίνδυνο για την αποστολή αυτή».

Η τέταρτη εισήγηση είχε ως θέμα: «Η ελληνική αρχαιότητα στό λαϊκό κήρυγμα της δουλείας», εισηγητής ήταν ό αϊδεσιμολογιώτατος πρωτοπρεσβύτερος π. Γεώργιος Μεταλληνός, όμοτιμος καθηγητής του Πανεπιστημίου Άθηνών. Ό εισηγητής τόνισε ότι: «Γιά τή διερεύνηση της διαχρονικής συνειδήσεως του όρθοδόξου Έλληνισμού προσεγγίζεται ό χώρος του λαϊκού εκκλησιαστικού κηρύγματος, πού είναι άμεσα συνδεδεμένο μέ τή λαϊκή λατρεία και ιδιαίτερα τή Θεία Λειτουργία. Ουδέποτε εισήγησε ό άμβωνας κατά τους χρόνους της δουλείας. Ός βάση έλήφθησαν οί κηρυγματικές συλλογές του Δαμασκηνού του Στουδίτου, «Θησαυρός» (16ος αϊώνας), πού σμείωσε πολλαπλές άνατυπώσεις και γνώρισε την μεγαλύτερη διάδοση, επηρεάζοντας περισσότερο από κάθε άλλο έργο την πνευματική άνάπτυξη των ύποδούλων, αλλά και ή συλλογή «Διδαχαί» του Ήλίου Μηνιάτη, (17ος -18ος αϊ.) μέ πολλές άνατυπώσεις και αυτή και μεγάλη διάδοση. Επίσης οί «Διδαχές» του Πατροκοσμᾶ του Αϊτωλού, πού δέν είναι βεβαίως λειτουργικά κηρύγματα. Τά έργα αυτά προδίδουν κήρυγμα, πού προϋποθέτει εκκλησίασμα σε σχέση μέ τή λατρεία και προημένη πνευματική έμπειρία, ιδίως τό πρώτο. Η έρευνα επικεντρώνεται στην καλλιέργεια της γνώσης για την ελληνική αρχαιότητα και την άμεση διασύνδεση της συνειδήσεως των ύποδούλων μέ

τό παράδειγμα καί τόν πολιτισμό της. Συνάγονται δέ τά σχετικά συμπεράσματα πού τεκμηριώνουν τήν ἀδιατάρακτη ἱστορική συνέχεια τοῦς Γένους».

Ἀκολούθησε ἡ εἰσήγηση τοῦ κ. Χάρη Μελετιάδη, καθηγητῆ τῆς Ἱστορίας στό Πάντειο Πανεπιστήμιο, μέ τίτλο: «Λόγιες ἀνασυγκροτήσεις τῆς ταυτότητας τοῦ Γένους στήν Κωνσταντινούπολη τόν 17ο αἰώνα». Ἀνέφερε ὅτι: «Μετά ἀπό μία συνοπτική παρουσίαση τῶν πληροφοριῶν πού διαθέτουμε γιά τή ζωή τῶν Ἑλλήνων στήν Κωνσταντινούπολη ἑκατό περίπου χρόνια μετά τήν ἄλωση διαπιστώνεται εὐδιάκριτη ἡ ἀποξένωση τῶν ὑποδούλων ἀπό τό ἀστικό περιβάλλον τῆς ὀθωμανικῆς πιά πρωτεύουσας. Ἡ πόλη πλέον δέν διαδραματίζει τόν παιδαγωγικό της ρόλο καί δέν συντηρεῖ τήν ἱστορική μνήμη. Ἡ πρωτοβουλία ὁμως τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διά τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ Β΄ νά ἀνασυστήσει τό Σχολεῖο τοῦ Πατριαρχείου μεταθέτει τό πρόβλημα τῆς πολιτισμικῆς ἐπιβίωσης τοῦ Γένους στήν περιοχὴ τῆς παιδείας καί ἀπεμπλέκει τό Γένος ἀπό τίς μεσαιωνικοῦ τύπου ὀθωμανικές ἐξουσιαστικές πολιτικές ἐπιβολῆς τῆς λήθης, τῆς περιθωριοποίησης καί τοῦ ἀφανισμοῦ. Τό Γένος διά τῶν μηχανισμῶν τῆς παιδείας ἐπαναπροσδιορίζει ἔκτοτε τή σχέση του μέ τή γενέθλια γῆ του, τήν ὁποία ἀναγνωρίζει ὡς “φίλον ἔδαφος”, μία ὑπό διεκδίκηση ἐλεύθερη πατρίδα. Ἡ ἴδια σύλληψη ἐπιβιώνει ὡς τά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα καί ἀποδίδει οὐσιαστικά στοιχεῖα τῶν εἰδικότερων πολιτικῶν πού ἀκολουθήθηκαν σέ ὅλες τίς μικρασιατικές ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ὡς τό 1922».

Ὁ πέμπτος εἰσηγητής, ἐλλογιμώτατος κ. Γεώργιος Καραμπελιάς, ἀνέπτυξε τό θέμα: «Κύριλλος Λούκαρις καί Νικόδημος Μεταξῆς: Ἡ ἀντιμετώπιση τῆς Τουρκοκρατίας καί ἡ ἀπόκρουση τῆς λατινικῆς διείσδυσης».

Ἡ ἕκτη εἰσήγηση εἶχε ὡς θέμα: «Τό Γένος καί ἡ δουλεία τοῦ κατά τόν Ἅγιο Ἀθανάσιο τόν Πάριο (1721-1813)». Εἰσηγητής ἦταν ὁ ἐλλογιμώτατος κ. Χαράλαμπος Μηνάογλου, διδάκτωρ νεώτερης Ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Κατά τήν διάρκεια τῶν πρώτων εἰσηγήσεων προσῆλθε στό Συνέδριο ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερώνυμος, ὁ ὁποῖος μέ τόν πατρικό καί πεπνυμένο λόγο Του ἔκλεισε τήν πρώτη συνεδριακή ἡμέρα.

Στή συνέχεια παρατέθηκε στό Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας δεῖπνο

πρός τιμὴν τῶν εἰσηγητῶν καί συνέδρων. Σημειώ- νεται ὅτι, οἱ ἐργασίες τοῦ Διεθνoῦς αὐτοῦ Συνεδρίου καλύπτονται ζωντανά ἀπό τό Ραδιοφωνικό Σταθμό τῆς Πειραιϊκῆς Ἐκκλησίας.

Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

*Συνέχιση τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β΄ Διεθνoῦς
Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου
23.11.2013*

Συνεχίσθηκαν καί ὁλοκληρώθηκαν τήν 23 Νοεμβρίου οἱ ἐργασίες τοῦ Β΄ Διεθνoῦς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, τό ὁποῖο διοργανώνει ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στό Διορθόδοξο Κέντρο στήν Ἱερά Μονή Πεντέλης. Γενικό θέμα τοῦ Συνεδρίου, τό ὁποῖο ἔχει θέσει ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερώνυμος, εἶναι:

«Ἡ ζωή τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐπί Τουρκοκρατίας. Καταπίεση - Κοινοτισμός - Παιδεία»

Στή δεύτερη συνεδρία μέ προεδρεύοντα τόν ἐλλογιμώτατο κ. Ἀθανάσιο Καραθανάση, καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ., μίλησαν οἱ παρακάτω ἀναφερόμενοι μέ τά ἑξῆς θέματα:

Ὁ πρῶτος εἰσηγητής, ἐλλογιμώτατος κ. Βλάσιος Φειδᾶς, ὁμότιμος καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἀνέπτυξε τό θέμα: «Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο καί οἱ Κοινοτίτες». Ὁ ὁμιλητής ἀνέφερε ὅτι: «...ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης ἀναγνωρίσθηκε ἀπό τόν σουλτάνο, ὑπό τήν ἰδιότητα τοῦ ἀνώτατου θρησκευτικοῦ ἡγέτη τοῦ «ἔθνους» τῶν Ὁρθοδόξων, ἀφ' ἑνός μὲν ὡς ὁ κύριος ὑπόλογος ἔναντι τῆς Ὑψηλῆς Πύλης γιά τήν ἀστασία-στη ὑποτέλεια τῶν χριστιανῶν στόν κατακτητή, ἀφ' ἑτέρου δέ ὡς ὁ κύριος ὁμολογος τοῦ σεβασμοῦ τοῦ συνομολογηθέντος προνομιακοῦ καθεστῶτος, γι' αὐτό ἡ ὁποιαδήποτε ἀθέτηση τῆς συμβατικῆς αὐτῆς ρυθμίσεως προκαλοῦσε συγχρόνως καί ἀμφισβήτηση τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος τῶν κοινοτήτων».

Ὁ δεύτερος εἰσηγητής, κ. Ἀστέριος Ἀργυρίου, ὁμότιμος καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Στρασβούργου, παρουσίασε τό θέμα: «Οἱ δυνατότητες θεολογικοῦ διαλόγου μέ τό ἰσλάμ στοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας. Μαρτυρίες ἀπό τήν ἑλληνική ἀντιισλαμική γραμματεία». Ὁ ὁμιλητής τόνισε ὅτι: «Ὁ θεολογικός διάλογος μέ τό Ἰσλάμ ἔχει ὡς κέντρο βάρους τήν προφητολογία, τήν

ἔννοια τοῦ προφήτη, τὴν ιδιότητά του καὶ τὴν ἀποστολή του: Μπορεῖ νὰ ἴναι ὁ Μωάμεθ ἕνας ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Θεὸ προφήτης; Εἶναι δυνατό ὁ προφήτης Ἰησοῦς νὰ ἴναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου; Οἱ ἀπαντήσεις τῆς καθεμιᾶς ἀπὸ τὶς δύο διαλεγόμενες θρησκευτικές Κοινότητες στά θεμελιώδη αὐτὰ ἐρωτήματα καταγράφονται καὶ ἀναπτύσσονται στὴ λεγόμενη πολεμική καὶ ἀπολογητική ἰσλαμο-χριστιανική γραμματεία.

Ἡ τρίτη εἰσηγήτρια, ἔλλογιμώτατη κ. Βασιλική Παπούλια, Ὀμότιμη καθηγήτρια Α.Π.Θ., παρουσίασε τὸ θέμα: «Φαινόμενα ἀλλοτριώσεως τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων στὴν Ὀθωμανική Αὐτοκρατορία. Παιδομάζωμα - Ἐξισλαμισμός». Ἡ εἰσήγησή της παρουσίασε ἱστορικές πηγές, οἱ ὁποῖες ἀναδεικνύουν τὶς ἐφαρμοσμένες πολιτικές τακτικές τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας καὶ οἱ ὁποῖες εἶχαν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργία τῶν γενιτσάρων μὲ τὰ προνόμια καὶ τὶς ὑποχρεώσεις τους ἔναντι τοῦ ἐκάστοτε σουλτάνου μέσα στὸ πλαίσιο τοῦ παιδομαζώματος καὶ τῶν ἐξισλαμιστικῶν προσπαθειῶν.

Ὁ τέταρτος εἰσηγητής κ. Σταῦρος Περεντίδης, καθηγητὴς Ἱστορίας τῶν Θεσμῶν στὸ Πάντειο Πανεπιστήμιο, πρόεδρος τοῦ Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης. Ὁ ὁμιλητὴς ἀνέπτυξε τὸ θέμα «Οἱ μαρτυρίες τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλᾶ γιὰ τοὺς Ρωμιοὺς τοῦ 16ου αἰῶνα» καὶ ἀνέφερε πὼς «Παρουσιάζονται ὡς τόποι μνήμης (lieux de memoire) τρεῖς περιοχές, ὅπως τὶς περιγράφει, κατὰ τὸν 16ο αἰῶνα, ὁ Θεοδοσίος Ζυγομαλᾶς πρὸς τὸν γερμανὸ φίλο του Μαρτίνο Κρούσιο: Κωνσταντινούπολη, Ἀθήνα καὶ Ἀργολίδα. Ἐξετάζεται ἡ συναισθηματικὴ φόρτιση, μὲ τὴν ὁποία ὁ ἴδιος ἀντιλαμβάνεται τὴν καθημερινότητα τῶν ἐκεῖ πληθυσμῶν. Ἐπίσης, καὶ ἡ εἰκόνα πού ἐκφράζει, προβάλλοντας τὴν παρακμὴ πού ἀκολούθησε ὡς συνέπεια τῆς πτώσης τοῦ βυζαντινοῦ - χριστιανικοῦ πολιτικοῦ οἰκοδομήματος».

Ἡ πέμπτη εἰσηγήτρια, ἔλλογιμώτατη κ. Ἐρατώ, Πάρη, καθηγήτρια - ἐρευνήτρια στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μασσαλίας, παρουσίασε τὸ θέμα: «Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία Μασσαλίας καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 19ου αἰῶνα». Σκοπὸς τῆς εἰσηγήσεως ὑπῆρξε ἡ προσπάθεια ἐρμηνείας σὲ βάθος τῶν διαταγμῶν καὶ ἀντιδράσεων τῆς ἑλληνικῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας Μασσαλίας, ὅπως καὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, στὸ ὁποῖο ὑπάγεται, μπροστά στὴν

ἀνοδο τῶν βαλκανικῶν ἐθνικισμῶν τοῦ δέκατου ἑνατου αἰῶνα. Ἀναφέρθηκε μὲ γλαφυρότητα, στὴν ἐκκλησιαστικὴ διαμάχη τῆς δεκαετίας τοῦ 1870 καὶ 1880 πού θά διχάσει ὅλες τὶς ἑλληνικές κοινότητες τῆς Ἀνατολῆς καὶ Δύσης, ὅπως καὶ τῆς Μασσαλίας: στὴν οἰκουμενικὴ τάση καί, στόν ἀντίποδά της, τὴν ἐθνικιστική. Ἔτσι, στό σύντομο ταξίδι μας, ἱκνηλατήσαμε μία τραγικὴ ἐποχὴ μὲ ἀκραῖες θέσεις, ὅπου τὰ πάθη πυροδοτοῦνται καὶ ἀπελευθερώνονται».

Μετά τὴ συζήτηση καὶ τὸ σύντομο διάλειμμα ἐπαναλήφθηκαν οἱ ἐργασίες μὲ τὴν τρίτη Συνεδρία ὑπὸ τὴν προεδρία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνατίου, Προέδρου τῆς Ε.Σ.Ε Πολιτιστικῆς Ταυτότητος.

Ἡ πρώτη εἰσηγήτρια, ἔλλογιμώτατη κ. Ἐλένη Ἀγγελομάτη - Τσουγκαράκη, καθηγήτρια τῆς Ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ στὸ Τμήμα Ἱστορίας τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου, ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «Πρὸς ψυχικὴν ὠφέλεια καὶ ἐπίδοσιν τοῦ ἡμετέρου γένους: Οἱ ἀντιλήψεις γιὰ τὴν Παιδεία κατὰ τὴν Τουρκοκρατία».

Ἡ ὁμιλήτρια ἀνέφερε ὅτι: «στὴ νεότερη βιβλιογραφία συννηθέστατα ἡ παιδεία συνδέεται περισσότερο μὲ τὴν ἔρευνα καὶ τὴν ἱστορικὴ τεκμηρίωση ὡς πρὸς τὴ σύσταση καὶ τὴ λειτουργία σχολείων, τοὺς λογίους καὶ διδασκάλους, τὰ προγράμματα σπουδῶν καὶ τὶς διδακτικὲς μεθόδους. Ταυτίζεται δηλαδή μὲ τὴν ἐκπαίδευση. Συγκεκριμένες μελέτες πού νὰ διευκρινίζουν τὸ πὼς ἀκριβῶς ἀντιλαμβάνονταν διαχρονικά καὶ θεωρητικά τὴν ἔννοια τῆς παιδείας εἶναι σπάνιες καὶ τὸ θέμα ἐξετάζεται κυρίως μόνο σὲ σχέση μὲ τὴν πρόκληση τοῦ Διαφωτισμοῦ καὶ τὴ συνεπαγόμενη μεταβολὴ πού ἐπακολούθησε στὶς ἀντιλήψεις ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῆς ἀναγκαίας παρεχόμενης ἐκπαίδευσης.

Στὴν εἰσήγηση παρακολουθοῦνται διαχρονικά οἱ ἐκφραζόμενες ἀντιλήψεις γιὰ τὴν παιδεία στὶς πηγές ἀπὸ τὸν 16ο αἰ. καὶ ἔξῃς, καὶ οἱ διαφορὲς ἀλλὰ καὶ τὰ κοινὰ σημεῖα πού παρατηροῦνται στὸ μακρὸ αὐτὸ χρονικὸ διάστημα μεταξύ αὐτῶν. Παρὰ τὶς ἀλλαγές πού σταδιακά ἐμφανίζονται στὶς ἀπόψεις γιὰ τὴν παιδεία, δύο ἀπὸ αὐτὲς διατηρήθηκαν σταθερὰ καὶ διατρέχουν ὅλη τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας: ἡ σταθερὴ πεποίθησις στὴν ἀξία τῆς παιδείας ὡς ὑπέροχου ἀγαθοῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἡ ἀπόλυτη ἀναγκαιότητά της γιὰ «τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ἡμετέρου Γένους». Τέλος,

διαπιστώνεται για μία ακόμη φορά πώς απόψεις σημαντικών προσωπικοτήτων ένιοτε γεφυρώνουν τους συνήθεις και απόλυτους χαρακτηρισμούς μεταξύ συντηρητικών και προοδευτικών ιδεών στο θέμα της παιδείας».

Ἡ δεύτερη εἰσήγηση εἶχε ὡς θέμα: «Ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης ὡς παιδαγωγός: ὄψεις τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης στὸν 18ο αἰῶνα». Ὁ εἰσηγητής, ἔλλογιμώτατος κ. Ἀλφρέδος Σταϊνχάουερ, διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Σορβόννης καὶ ἐντεταλμένος διδάσκων στὸ Πάντειο, ὑπογράμμισε ὅτι: «Ἡ ἐκπαιδευτικὴ δραστηριότητα τοῦ Εὐγένιου Βούλγαρη, πού διαρκεῖ περίπου μία εἰκοσαετία (1742-1761) ἀποτελεῖ κομβικὴ περίοδο στὴν ἐξέλιξη τῆς πρώιμης νεοελληνικῆς παιδείας. Πράγματι, ὁ Βούλγαρης ὑπῆρξε καινότημος, ἰδίως στὸ περιεχόμενο τῆς διδασκαλίας του. Χρησιμοποιώντας μεταφράσεις ἔργων τοῦ πρώιμου διαφωτισμοῦ πού ἐκπονοῦσε ὁ ἴδιος, ὁ Βούλγαρης εἰσήγαγε μία σειρά ἀπὸ νέες ἔννοιες καὶ περιεχόμενα στὴν ἐκπαίδευση, προετοιμάζοντας τὸ ἔδαφος γιὰ τὴν γενικότερη διείσδυση τῶν διαφωτιστικῶν ιδεῶν στὸν ἑλληνόφωνο κῶρο».

Ἡ τρίτη εἰσήγηση εἶχε ὡς θέμα: «Μοναστικὴ ζωὴ καὶ ἐθιμικός βίος στὴ Σάμο τῆς Ὀθωμανικῆς περιόδου». Ὁ εἰσηγητής, ἔλλογιμώτατος κ. Ἐμ. Βαρθούνης, Καθηγητὴς - Λαογραφίας Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης στὸ Τμῆμα Ἱστορίας καὶ Ἐθνολογίας, τόνισε ὅτι στὴν ἀνακοίνωση αὐτὴ «ἐξετάστηκαν οἱ ἐπιδράσεις τῶν μοναστηριῶν τῆς Σάμου στὴν ἐθιμικὴ ζωὴ τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, μέ βάση τὰ ἀρχεῖα καὶ τοὺς κώδικες τῶν μονῶν, πού σώζονται σήμερα στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Σάμου καὶ Ἰκαρίας. Συγκεκριμένα ἐξετάστηκε ἡ συμβολὴ τῶν μονῶν στὴν ἀντιμετώπιση χρονίων καὶ μεταδοτικῶν ἀσθενειῶν, στὴν κοινωνικὴ περίθαλψη, στὴν ἐκπαίδευση, ἀλλὰ καὶ στὴν διαχείριση τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τῶν Σαμίων». Τέλος δέ, «Ἐξετάστηκαν ἀκόμη περιπτώσεις ἄμεσης ἐπίδρασης τοῦ μοναστικοῦ βίου σέ ἔθιμα, ἀλλὰ καὶ σέ συλλογικὲς καὶ παραδοσιακὲς νοοτροπίες καὶ συμπεριφορὲς τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ, καθὼς καὶ στὴ διατήρηση τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτισμικῆς ταυτότητας τῶν Σαμίων».

Ἡ τέταρτη εἰσήγηση ἀνεφέρετο στὸ θέμα: «Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Βενετίας». Ὁ εἰσηγητής ἔλλογιμώτατος κ. Γεώργιος Πλουμίδης, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ διευθυ-

ντῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἴνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν Βενετίας, ἀνέφερε μεταξύ ἄλλων τὰ κάτωθι: «Ἡ Ἀδελφότητα τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων τῆς Βενετίας ἔλαβε τὴν ἄδεια τῶν βενετικῶν Ἀρχῶν τὸ 1498. Ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἀποπερατώθηκε τὸ 1577. Τὸ ἴδιο ἔτος ἐγκαταστάθηκε στὴ Βενετία μητροπολίτης μέ τὸν τίτλο τοῦ Φιλαδελφείας. Στὴ Βενετία τυπώθηκε τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τῶν ἑλληνικῶν βιβλίων ἕως τὸ 1800. Ἐκεῖ λειτουργοῦσε τὸ Κολλέγιο Φλαγγίνη, πού προετοίμαζε τὴν φοίτηση στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάδοβας. Τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στηρίχτηκε στὴν Ἀδελφότητα τῆς Βενετίας, γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν ἐπαφὴ του μέ τὴ Δύση, ὅπως καὶ γιὰ νὰ ἀποκτᾶ ἱκανὰ στελέχη».

Ἡ πέμπτη εἰσήγηση ἀναφερόταν στὸ θέμα: «Οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς νοοτροπίες στίς παραμονές τῆς Ἐπανάστασης. Ἡ ἀλληλογραφία τῶν ἀδελφῶν Σπλιωτόπουλου». Ὁ εἰσηγητής, ἔλλογιμώτατος κ. Ἀπόστολος Διαμαντῆς, ἀνέφερε ὅτι: «Τὸ ἀρχεῖο Δημητρίου Κατελούςου, συνεργάτη τῶν ἐμπόρων καὶ παραγωγῶν μαρτυροῦ ἀδελφῶν Σπλιωτόπουλων ἀπὸ τὴν Δημητσάνα, περιλαμβάνει τὴν ἀλληλογραφία μεταξύ τους, κατὰ τὰ ἔτη 1817-1821. Ὁ ἐμπορικὸς οἶκος τῶν ἀδελφῶν Σπλιωτόπουλων εἶναι ἐνδεικτικὸς τῶν οἰκονομικῶν καὶ κοινωνικῶν νοοτροπιῶν τῶν ἑλλήνων ἐμπόρων τῆς τουρκοκρατίας, ἔτσι ὅπως αὐτὲς ἀναδύονται ἀπὸ τὴν καθημερινή τους ἀλληλογραφία. Ἐπίσης οἱ ἀδελφοὶ Σπλιωτόπουλοι ὀργάνωσαν στοὺς μαρτυροτόμους τῆς Δημητσάνας τὴν παραγωγή μαρτυροῦ γιὰ τίς ἀνάγκες τῆς Ἐπανάστασης καὶ ἐπομένως συνδέονται ἄμεσα μέ τὸν Ἀγῶνα, δίνοντας ἓνα σημαντικὸ παράδειγμα ταύτισης ἐπαγγελματικῆς καὶ ἐθνικῆς δράσης.

Ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία συνάγονται ἐπίσης σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τίς κοινοτιστικὲς νοοτροπίες στίς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα, ὅταν ὁ ἐκρηματισμὸς τῆς ἀγροτικῆς παραγωγῆς ἀλλάξε ἀρδην τὰ κοινοτικὰ δεδομένα καὶ ἐπέδρασε στὸν τρόπο λειτουργίας τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων».

Ἡ ἕκτη εἰσηγήτρια, ἔλλογιμωτάτη δρ Αἰκατερίνη Γαλάνη, ἡ ὁποία διδάσκει κατ' ἀνάθεση Οἰκονομικὴ καὶ Ναυτιλιακὴ Ἱστορία στὸ Ἰόνιο Πανεπιστήμιο, ἀνέπτυξε τὸ θέμα: «Ἡ ναυτιλία τῶν Ἑλλήνων τὸν 18ο αἰῶνα». Ἡ ὁμιλήτρια ἀνέπτυξε τὴ «μακροσκοπικὴ (ποιοτικὴ καὶ ποσοτικὴ), ἀποτύπωση τῆς πορείας τῆς ἑλληνόκτητης ναυτιλίας κα-

τά τή διάρκεια τοῦ 18ου αἰώνα δίνοντας ἔμφαση τόσο στά ποσοτικά ὅσο καί ποιοτικά χαρακτηριστικά της. Ὅπως ἀποκαλύπτει ἡ ἐντατική ἔρευνα τῶν τελευταίων ἐτῶν στά κύρια λιμάνια τῆς Μεσογείου, μία σειρά ἀπό εὐνοϊκές οικονομικές καί πολιτικές συγκυρίες στή Δυτική Εὐρώπη ἀλλά καί στήν Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία συνέτειναν στήν ἀλματώδη ἀνάπτυξη τοῦ ἑλληνόκτητου στόλου κατά τόν αἰώνα πού προηγήθηκε τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Οἱ Ἕλληνες τοῦ Ἰονίου καί τοῦ Αἰγαίου, κάτω ἀπό βενετική, ἀγγλική ἢ ὀθωμανική κυριαρχία, δημιούργησαν «ναυτική πολιτεία» μέ ἐνιαία ἐπιχειρηματική νοοτροπία καί κοινές πρακτικές. Ἐκμεταλλεζόμενοι τήν προνομιακή τους θέση μεταξύ Ἀνατολῆς καί Δύσης, μέ τή διπλή ἰδιότητα τῶν ἐμπόρων τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καί τῶν ἐμπορικῶν ἀντιπροσώπων τῶν Δυτικῶν χωρῶν στήν Ἀνατολική Μεσόγειο, μεταστοχειώθηκαν ἀπό ἀλιευτικό καί ἐμπορικό στόλο τοπικῆς καί περιφερειακῆς ἐμβέλειας στόν κύριο πάροχο θαλάσσιων μεταφορῶν στήν Ἀνατολική Μεσόγειο. Οἱ δρόμοι τῆς θάλασσας φέρουν τοὺς Ἕλληνες στίς διεθνεῖς ἀγορές, ὅπου ἐξαπλώνονται τά ἐμπορικά δίκτυα καί οἱ παροικιακές κοινότητες. Ἡ ἄνοδος τῆς ἑλληνόκτητης ναυτιλίας καί τοῦ ἐμπορίου ἦταν καθοριστική γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν τοπικῶν, ναυτικῶν κοινωνιῶν ἀλλά καί γιά τή συλλογική χειραφέτηση τίς παραμονές τῆς Ἐπανάστασης. Οἱ μετέπειτα πρωταγωνιστές τοῦ Ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας εἶχαν ἀνδρωθεῖ νωρίτερα στή θάλασσα καί στίς ἀγορές τῆς Μεσογείου».

Ἡ ἔβδομη εἰσηγήτρια, ἔλλογιμωτάτη κ. Αἰκατερίνη Κορρέ, ὁμότιμος καθηγήτρια τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀνέπτυξε τό θέμα: «Ἕλληνες Ἐμποροὶ καί μεταπράτες κατά τήν περίοδο τῆς ὀψιμης Τουρκοκρατίας».

Στήν συνέχεια ἀκολούθησε ἡ ὄγδοη καί τελευταία εἰσήγηση τοῦ κ. Κωνσταντίνου Κωτσιόπουλου, ἐπίκουρου καθηγητῆ τῆς Κοινωνιολογίας τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ ΑΠΘ, ἡ ὁποία εἶχε ὡς θέμα: «Ἡ κοινοτική ζωή τοῦ Ἑλληνισμοῦ στήν τουρκοκρατία. Κοινωνιολογική διερεύνηση». Ὁ εἰσηγητής ἀνέφερε πῶς: «Ἡ ἑλληνική κοινότητα στήν τουρκοκρατία λειτούργησε καί ὡς θεσμός ὑποκατάστασης τῆς κρατικῆς ἐξουσίας. Δημιουργήθηκαν οἱ προϋποθέσεις γιά ἀνάληψη ἀπό τήν

ἴδια ἐξουσιαστικῶν λειτουργιῶν, μέ ἀποτέλεσμα τήν ἀνάδειξή της σέ αὐτάρκη καί πολυθεσμική πολιτειακή ὄντοτητα.

Σημεῖο ἀναφορᾶς ὑπῆρξε ἡ ἐνορία, ὁ ἐπίσκοπος καί τό θεσμοποιημένο χάρισμα τῆς ὀρθόδοξης πνευματικότητας. Γιά τόν λόγο αὐτό οἱ ὀρθόδοξες κοινότητες δέν ὑπῆρξαν ἀποτέλεσμα ὀφελιμιστικῆς ἢ τεχνητῆς βούλησης, ἀλλά οὐσιαστικῆς κοινοβιακῆς πίστεως πού ἐπηρεάζει τήν κοινωνική καί οικονομική ζωή καί ἀντιτίθεται στόν ὀρθολογιστικό καί τυφλά ἐμπορευματικό χαρακτῆρα ὀργάνωσης τῆς ζωῆς καί τῆς οἰκονομίας.

Ἀπό τήν καθημερινή πράξη τῆς κοινῆς ζωῆς πού ἐπιβάλλει τή λιτότητα, τή συσσωμάτωση, τή ὁμαδική συνεργασία, τή δημιουργική πειθαρχία καί ἀλληλεγγύη, ἀπέρρευσαν οἱ λεγόμενες γενικές ρῆτρες τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθιμικοῦ δικαίου, ὅπως εἶναι ἡ αὐτάρκεια, ἡ ἰσότητα, ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἐπιείκεια, ἡ διαλλαγή καί τό κοινό συμφέρον. Μέ τίς προϋποθέσεις αὐτές οἰκοδομήθηκε περιβάλλον ἀτομικῆς καί ὁμαδικῆς ἀγωγῆς στό φυσικό κῶρο τῆς πόλης πού, κατά τόν Ἀριστοτέλη καί τοὺς βυζαντινοὺς Πατέρες, προηγεῖται ὡς ὅλον τοῦ ἐπιμέρους.

Στή σημερινή ἐποχή τῆς διεθνούς οικονομικῆς κρίσης, τῆς παγκοσμιοποίησης καί τοῦ ἀποδομικοῦ μεταμοντερνισμοῦ, κρίνεται ἐπιτακτική ἡ ἀνάγκη ἀνάδειξης τοῦ ὀρθόδοξου κοινοβιακοῦ κοινοτισμοῦ πού ἀντιτίθεται στήν δυτική ἀτομοκρατία καί καταξιώνει τίς ὑγιεῖς διαπροσωπικές, διακοινωνικές καί οικονομικές σχέσεις».

Ἀκολούθησε ἐποικοδομητική συζήτηση. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δημητριάδος καί Ἄλμυροῦ κ. Ἰγνάτιος, πρόεδρος τῆς ΕΣΕ Πολιτικῆς Ταυτότητας, συνοψίζοντας τίς βασικές θέσεις τῶν ὁμιλητῶν, ἀναφέρθηκε στήν γόνιμη γνώση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας ἡ ὁποία μᾶς ἐπιτρέπει νά διαθέτουμε τό ὀρθό «πρῶμα» ἐρμηνείας τοῦ παρόντος καί ὀραματισμοῦ τοῦ μέλλοντος. Εὐχαρίστησε ὅλους τοὺς εἰσηγητές μέ τίς ἐμπεριστατωμένες εἰσηγήσεις τους - οἱ ὁποῖες καί καθόρισαν τό ὑψηλό ἀκαδημαϊκό ἐπίπεδο τοῦ συνεδρίου. Ἐπίσης εὐχαρίστησε τοὺς συντελεστές τοῦ συνεδρίου καί ἀνακοίνωσε τό θέμα τοῦ Γ' Διεθνούς Ἐπιστημονικοῦ Συνεδρίου, τό ὁποῖο εἶναι: «Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καί διαφύλαξη τῆς Ἑθνικῆς Ταυτότητας - Νεομάρτυρες, Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός - Ἐπαναστατικά Κινήματα».

Τέλος αναφέρθηκε στην έκδοση τῶν Πρακτικῶν του Α΄ Ἐπιστημονικοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου «Ἱστοριογραφία καί πηγές γιά τήν ἔρμηνεία τοῦ 1821». Ὁ τόμος διατίθεται κεντρικά ἀπό τίς ἐκδόσεις «Ἀρχονταρίκι», καθώς καί σέ κάθε χριστιανικό βιβλιοπωλεῖο.

Στή συνέχεια παρατέθηκε γεῦμα στό Διορθόδοξο Κέντρο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρὸς τιμὴν τῶν εἰσηγητῶν καί τῶν συνέδρων.

Οἱ εἰσηγήσεις τοῦ συνεδρίου, βρίσκονται στό διαδικτυακό τόπο intv.gr.

Ἐκ τοῦ Γραφείου Τύπου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου

Ἀπάντηση σέ ἀνακριβές δημοσίευμα

Πρὸς τόν Ἀξιότιμον κ. Νικόλαον Βουλέλλη
Διευθυντὴν τῆς Ἐφημερίδος «Ἡ Ἐφημερίδα
τῶν Συντακτικῶν»

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Περιῆλθε σέ γνώση μας τό δημοσίευμα τῆς Δημοσιογράφου κ. Ἰαντας Ψαρρᾶ στήν Ἐφημερίδα σας μέ τίτλο «Ἄβατο στά ταμεῖα τῆς Ἐκκλησίας» (25.11.2013, σελ. 5), στό ὁποῖο ἀναφέρονται χονδροειδεῖς καί εἰρωνικές ἀναφορές τῆς συντάκτριας γιά τήν ἐν Ἑλλάδι Ὁρθόδοξη Ἀνατολική Ἐκκλησία, ἀκόμα καί γιά τόν Θεό. Καθιστοῦν δέ προφανεῖς τόσο τίς ἰδεολογικές δεσμεύσεις καί ἀφετηρίες της, ὅσο καί τήν ἔλλειψη ψυχραιμίας καί γνώσης ἀπέναντι στό ἀντικείμενο τῆς ἔρευνάς της (π.χ. δέν ἔχει κἄν ἀντιληφθεῖ ὅτι ἡ νομοθεσία γιά τήν «Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος» δέν ἀφορᾶ στίς Ἱερές Μονές τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οἱ ὁποῖες δέν ὑπάγονται στή δικαιοδοσία της καί ἔχουν δικό τους νομοθετικό καθεστῶς) καί, ἐπιπλέον, τήν στόχευσή της, δηλαδή τήν πρόθεση νά προκαλέσει συναισθήματα ἐχθρότητας καί ἀγανακτήσεως στόν ἀναγνώστη ἐναντίον τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας καί θά ἀρκοῦσαν καθ' ἑαυτές νά καταστήσουν περιττή καί τήν οἰαδήποτε ἐνασχόληση κατά σοβαρό τρόπο μέ τό δημοσίευμα.

Ἐπιθυμοῦμε ὥστόσο νά προβοῦμε στίς παρακάτω παρατηρήσεις, κυρίως πρὸς πρόληψη τῆς ἀναπαραγωγῆς τέτοιων προχειρόλογων δημοσιευμάτων:

α. Ἡ τροπολογία ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνει, μέ νεώτερη διάταξη, αὐτό πού ἤδη ἔλεγε ὁ Καταστατικός Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπό τό 1977 (ἄρθρο 46 παρ. 4 Νόμου 590/1977, Φ.Ε.Κ. τ. Α΄ 146/1977), ὅτι δηλαδή τό Ἑλληνικό Δημόσιο

μέσα ἀπό τοὺς ὑπάρχοντες μηχανισμούς ἐλέγχου του, δικαιούται νά διενεργεῖ διαχειριστικούς - δημοσιονομικούς ἐλέγχους στά οἰκονομικά στοιχεία ὄλων τῶν νομικῶν προσώπων τῆς Ἐκκλησίας μετά ἀπό κοινή ὑπουργική ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν καί τοῦ καθ' ὕλην ἀρμόδιου Ὑπουργοῦ Παιδείας καί Θρησκευμάτων. Ἡ τροπολογία ἐπαναλαμβάνει τήν ἴδια ρύθμιση τοῦ Νόμου 590/1977, ἐπειδή προκλήθηκε ἐρμηνευτική ἀμφιβολία ἐάν αὐτή συνέχιζε ἢ ὄχι νά ἰσχύει, μετά τοὺς νεώτερους Νόμους γιά τοὺς ἐλέγχους τῶν οἰκονομικῶν στοιχείων τῶν δημοσίων φορέων, πού δέν περιεῖχαν εἰδική πρόβλεψη γιά τὰ ἐκκλησιαστικά νομικά πρόσωπα. Ἀκριβῶς ἀντίθετα λοιπόν, ὁ διαχειριστικός ἔλεγχος τοῦ Κράτους στά οἰκονομικά στοιχεία τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβεβαιώνεται καί μέ νεώτερη διάταξη Νόμου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καθίσταται σαφές ὅτι ἡ Ἐκκλησία ποτέ δέν ἀρνήθηκε ὁποιοδήποτε οἰκονομικό ἔλεγχο, ἀντιθέτως μάλιστα τόν ἐπιδιώκει γιά νά διασφαλιστεῖ ἡ καθαρότητα καί ἡ νομιμότητα τῶν ἐνεργειῶν της.

β. Ἡ τροπολογία ἀφορᾶ στοὺς διαχειριστικούς δημοσιονομικούς ἐλέγχους καί ὄχι στοὺς φορολογικούς ἐλέγχους ἀπό τίς ἀρμόδιες Δ.Ο.Υ., Ἐλεγκτικά Κέντρα καί τό Σ.Δ.Ο.Ε., γιά τοὺς ὁποῖους ποτέ δέν χρειαζόταν ἄδεια Ὑπουργοῦ, οὔτε καί τώρα κάτι τέτοιο προβλέπεται.

γ. Διευκρινίζουμε ἐπίσης, γιά τόν σχηματισμό πλήρους εἰκόνας, ὅτι μέ βάση τό ἰσχύον νομοθετικό καθεστῶς ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑπόκειται σέ ἔλεγχο:

- i. ἀπό τίς φορολογικές ἀρχές, ὅπως ὅλοι οἱ φορολογούμενοι Ἕλληνες,
- ii. ἀπό τό Ἐλεγκτικό Συνέδριο (νόμοι 1591/1986, 1892/1990, 1943/1991), ὅπως ἰσχύει γιά ὅλα τὰ νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου,
- iii. ἀπό τοὺς Ἐπιθεωρητές τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, ὅπως ἰσχύει γιά ὅλα τὰ νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (ἄρθρο 46 παρ. 4 Νόμου 590/1977),
- iv. ἀπό τήν Διεύθυνση Δημοσιονομικοῦ Ἐλέγχου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (ἀποτελεῖ ἐλεγκτική ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος).

δ. Ἡ τροπολογία προβλέπει γιά τοὺς κληρικούς τῶν ἄλλων ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικράτειας, δηλαδή τήν ἡμιαυτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Κρήτης καί τίς ὑπαγόμενες στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο Ἱερές Μητροπόλεις

τῆς Δωδεκανήσου, ὅτι γιὰ τὴν βαθμολογικὴ καὶ μισθολογικὴ τους ἀξιολόγηση ἰσχύουν οἱ Κανονισμοὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τους καὶ ἡ ἀπόδοσή τους στὰ ἱερατικά τους καθήκοντα θὰ ἀξιολογεῖται ἀπὸ τὰ ὑπηρεσιακὰ συμβούλια τῶν Μητροπόλεων τους, ὅπως ἀντίστοιχα καὶ οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι ἀξιολογοῦνται ἀπὸ τὰ δικά τους ὑπηρεσιακὰ ὄργανα.

Αὐτὴ ἡ πρόβλεψη ὑπῆρχε ἤδη ἀπὸ τὸ 2011 στὸν Νόμο 4024/2011 (ἄρθρο 7 παρ. 5) γιὰ ὅλους τους κληρικούς τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν παραπάνω ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (Κρήτης - Δωδεκανήσου), καθὼς καὶ γιὰ ἱατροὺς, διπλωμάτες, δικαστικούς ὑπαλλήλους κ.λπ. Ἐπαναλαμβάνεται καὶ τώρα γιὰ τοὺς κληρικούς τῆς Κρήτης καὶ τῆς Δωδεκανήσου, ἐπειδὴ ὁ νομοθέτης εἶχε θεσπίσει τὸ 2011 μία προθεσμία, ὥστε νὰ ἐκδοθεῖ σχετικὸ ἐκτελεστικὸ Προεδρικό Διάταγμα, τὸ ὁποῖο καὶ ἐκδόθηκε ἐμπρόθεσμα μόνο γιὰ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὄχι γιὰ τίς παραπάνω δύο Ἐκκλησίες.

Μᾶλλον αὐτονόητη εἶναι ἡ ρύθμιση ὅτι ἡ οἰκεία Ἱερά Μητρόπολη θὰ ἀξιολογεῖ τὴν ἀπόδοση τῶν κληρικῶν τῆς στὰ ἱερατικά τους καθήκοντα ἐκτός ἐάν τὸ δημοσίευμα ὑπονοεῖ ὅτι πρέπει ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία νὰ ἀρχίσει νὰ ἀναμειγνύεται στὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργανισμῶν καὶ στὴν ἀξιολόγηση τῶν κληρικῶν τους.

ε. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἡ ἀμέσως παραπάνω πρόβλεψη δὲν ἀφορᾷ πάντως στὶς «διαθεσιμότητες καὶ κινητικότητες» τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Οἱ διατάξεις γιὰ τίς ἀναγκαστικὲς μετατάξεις καὶ μεταφορὲς ὑπαλλήλων σὲ φορεῖς τοῦ δημοσίου τομέα δὲν ἔχουν καμία σχέση μὲ τὴν βαθμολογικὴ καὶ μισθολογικὴ τους ἐξέλιξη. Ὁ θεσμὸς τῆς διαθεσιμότητας καὶ κινητικότητας ἐξ ἀρχῆς θεσπίσθηκε γιὰ τοὺς πολιτικούς δημοσίου ὑπαλλήλους καὶ ὑπαλλήλους Ν.Π.Δ.Δ. καὶ Ο.Τ.Α. (Νόμοι 4024/2011, 4093/2012) καὶ ποτέ δὲν ἀφοροῦσε στοὺς κληρικούς, ὥστε νὰ προβλεφθεῖ, δῆθεν τώρα, κάποια ἐξαίρεση.

Μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ δημοσιεύσετε τὴν ἀνωτέρω ἀπάντησή μας στὴν ἐγκριτὴ Ἐφημερίδα σας διατελοῦμε,

Ἐντολῆ καὶ Ἐξουσιοδοτήσει
τῆς Ἱεραῆς Συνόδου

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος

† Ὁ Διαυλείας Γαβριήλ

Τὸ Γραφεῖο Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων στὴ Διεθνῆ Ἐκθεση τοῦ Λονδίνου

Ἐκίνησε τὴ Δευτέρα 4 Νοεμβρίου 2013, στὸ Λονδίνο ἡ ἐτήσια Διεθνὴς Ἐκθεση Τουρισμοῦ WTM (World Travel Market) - London, στὴν ὁποία συμμετέχει γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος διὰ τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων.

Ἐφέτος, στὴ διεθνῆ αὐτὴ Ἐκθεση, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τίς σημαντικότερες Ἐκθέσεις Τουρισμοῦ παγκοσμίως, λαμβάνουν μέρος 148 χώρες μὲ ἐκπροσώπους μεγάλων καὶ καταξιωμένων τουριστικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐπαγγελματιῶν.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὑλοποιώντας τὸ Πρωτόκολλο Συνεργασίας πού ἔχει ἤδη ὑπογράψει μὲ τὸ Ὑπουργεῖο Τουρισμοῦ ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 2013, φιλοξενεῖται σὲ κεντρικὴ καὶ κομβικὴ θέση στὶς ἐγκαταστάσεις τοῦ κεντρικοῦ περιπέρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄργανισμοῦ Τουρισμοῦ (ΕΟΤ).

Ἡ σπουδαιότητα τῆς Ἐκθέσεως WTM - London φάνηκε καὶ ἀπὸ τὴν παρουσία πολλῶν Ὑπουργῶν Τουρισμοῦ καὶ λοιπῶν ἀνωτάτων κυβερνητικῶν ἀξιωματοῦχων ἀπὸ τίς συμμετέχουσες χώρες πού παρευρέθησαν στὰ ἐγκαίνια τῶν ἐργασιῶν τῆς.

Τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἑλληνικοῦ Περιπέρου πραγματοποιήθηκε ἡ ἐλληνίδα Ὑπουργὸς Τουρισμοῦ κ. Ὀλγα Κεφαλογιάννη, ἡ ὁποία συνοδευόταν ἀπὸ κλιμάκιο ὑψηλόβαθμων στελεχῶν τοῦ Ὑπουργείου Τουρισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄργανισμοῦ Τουρισμοῦ.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ Ἱερεῖς Μητροπόλεις Αὐτῆς ἐκπροσωπήθηκαν ἀπὸ τοὺς Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμ. κ. Σπυρίδωνα Κατραμάδο, Γραμματέα, καὶ τοὺς κ.κ. Ἀθανάσιο Ραφτόπουλο καὶ Βασίλειο Τζέρπο, Μέλη, τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων.

Οἱ πολυάριθμοι ἐπισκέπτες τοῦ περιπέρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ συνομιλήσουν καὶ νὰ γνωριστοῦν μὲ τοὺς ἐκπροσώπους Αὐτῆς, νὰ πληροφορηθοῦν γιὰ τίς ἐνέργειες καὶ τίς στοχευμένες δράσεις πού ἔγιναν καὶ πρόκειται νὰ γίνουν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος γιὰ θέματα ἀνάπτυξης τοῦ θρησκευτικοῦ λεγομένου τουρισμοῦ, καθὼς καὶ νὰ προμηθευτοῦν σὲ ἐντυπὴ καὶ ἠλεκτρονικὴ μορφή κατάλληλο

ὀπτικοακουστικό ὕλικό, τό ὅποιο διέθεσαν τό Συνοδικό Γραφεῖο, ἡ Ἀποστολική Διακονία καί Ἱερεές Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἀντιπροσωπεία, τήν Τρίτη 5 Νοεμβρίου 2013, εἶχε τήν εὐκαιρία καί εὐλογία νά ὑποβάλει καθηκόντως τά σέβη της πρὸς τόν Σεβασμιώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Θυατείρων καί Μ. Βρετανίας κ. Γρηγόριο στά Γραφεῖα τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καί νά τόν ἐνημερώσει γιά τήν ξεχωριστή αὐτή καί σημαντική παρουσία καί δράση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στό Λονδίνο.

Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος ἐπαινώντας τίς ἐνέργειες τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου παρέθεσε γεῦμα πρὸς τά Μέλη τῆς Ἀντιπροσωπείας, στή διάρκεια τοῦ ὁποίου, μεταξύ ἄλλων, ζήτησε νά μεταφέρουν τοὺς ἀδελφικούς χαιρετισμούς καί τίς εὐχές του στόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμο καί στόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δωδώνης κ. Χρυσόστομο, Πρόεδρο τοῦ Συνοδικοῦ Γραφείου Προσκυνηματικῶν Περιηγήσεων, καθὼς καί μήνυμα στήριξης τῆς ἑλληνικῆς Ὁμογένειας πρὸς τήν Μπέρα-Πατρίδα.

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Σύσκεψη γιά τήν προστασία τῶν ἀστέγων

Σύσκεψη μέ θέμα “Τό δικαίωμα στή στέγη καί στή διατροφή” ὑπό τήν προεδρία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμου πραγματοποιήθηκε στίς 27.11.2013 στήν Ἀρχιεπισκοπή.

Στή σύσκεψη συμμετεῖχαν ὁ ὑπουργός Ἐσωτερικῶν Γ. Μιχελάκης, ὁ γενικός γραμματέας Διαφάνειας καί Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων Γ. Σούρλας, ὁ πρόεδρος τῆς ΚΕΔΕ Κ. Ἀσκούνης, ὁ Δήμαρχος Πειραιῶς Β. Μιχαλολιάκος καί ἐκπρόσωποι τοῦ Δήμου Ἀθηναίων καί ἀρμόδιων φορέων.

Σέ δηλώσεις του ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμος ἀνέφερε πὼς «τό ζήτημα πού μᾶς ἀπασχόλησε ἦταν πὼς θά ἀντιμετωπιστεῖ τό θέμα τῆς φτώχειας καί τῶν ἀστέγων. Σημειώθηκαν ἀπόψεις ἀπό ὅλους τους φορεῖς καί ἀποφασίστηκε σύντομα νά ἐνεργήσουμε καί ὄχι νά μείνουμε στίς συζητήσεις».

Ὁ Ὑπουργός Ἐσωτερικῶν τόνισε ὅτι: «σήμερα βάλαμε τίς βάσεις γιά νά ἀντιμετωπίσουμε ἄμεσα τό πρόβλημα τῆς στέγης καί τῆς τροφῆς, γιά τοὺς

ἀνθρώπους πού δέν ἔχουν τή δυνατότητα νά στεγαστοῦν κάπου. Σέ ἐπόμενη συνάντηση θά συγκεκριμενοποιήσουμε αὐτές τίς δράσεις».

Ἀπό τήν πλευρά τοῦ ὁ Γενικός Γραμματέας Διαφάνειας ὑπογράμμισε: «Ἀναγνωρίζοντας ὅτι τό κυρίαρχο δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐπιβίωσή του καί αὐτό προϋποθέτει τροφή καί στέγη προχωρήσαμε σέ ἀποφάσεις πού δίνουν οὐσιαστικό περιεχόμενο στό κράτος πρόνοια. Δέν τιμᾶ τή Δημοκρατία, τή σύγχρονη πολιτεία καί τήν Ἐκκλησία νά ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού δέν ἔχουν τροφή καί στέγη».

Ὁ Δήμαρχος Πειραιῶς ἐπισήμανε πὼς «τό δικαίωμα σέ στέγη, γιαντρός καί φάρμακα εἶναι δικαίωμα ζωῆς καί δημοκρατίας γιά κάθε ἄνθρωπο. Εἶναι καθῆκον τῆς Πολιτείας νά ὑπερασπίζεται τά δικαιώματα αὐτά καί ἡ Ἐκκλησία δέν ἔχει ἀπλῶς συμπληρωματικό ρόλο σέ αὐτήν τήν κατεύθυνση, ἀλλά ἠγετικό».

Κοινός στόχος καί μήνυμα τῆς πρωτοβουλίας αὐτῆς εἶναι «κανένας ἄστεγος, κανένας πεινασμένος».

Τό φαινόμενο τῆς ἔλλειψης τροφῆς καί στέγης, προσβάλλει κάθε ἐννοια τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας καί τῆς κοινωνικῆς εὐαισθησίας καί καθιστά ἐπιτακτική τήν ἀνάγκη γιά λήψη μέτρων ἄμεσος ἀπόδοσης γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ τεράστιου αὐτοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Συζητήθηκε, ὡστόσο, ἡ ἐφαρμογή τοῦ μέρους τοῦ ἐθνικοῦ σχεδίου γιά τοὺς ἀστέγους, μέ τήν ἀξιοποίηση ξενόνων, κοινωνικῶν κατοικιῶν, κέντρων φιλοξενίας ἡμέρας.

Ἦδη, τόσο ἡ Ἐκκλησία ὅσο καί τό κράτος, σπηρίζουν καθημερινά πολλούς ἀνθρώπους πού ἔχουν ἀνάγκη. Ἡ Ἀρχιεπισκοπή προσφέρει ἐπί καθημερινῆς βάσης χιλιάδες γεύματα Ἀγάπης μέσῳ πολλῶν ἐνοριῶν της, ἐνῶ ὀργανώνει συσσίτια γιά ἀστέγους καί ἀπόρους, μέ τήν ἀρωγή τοῦ Κέντρου Ὑποδοχῆς Ἀστέγων του Δήμου Ἀθηναίων.

Ἱερά Μητρόπολις Λαγκαδᾶ, Λιπῆς καί Ρεντίνης

Ἑορταστικές ἐκδηλώσεις γιά δύο νέους Ἀγίους

Ἐληξαν στίς 27.11.2013 οἱ τριήμερες λαμπρές ἐκδηλώσεις πού διοργάνωσε ἡ Ἱερά Μητρόπολη

Λαγκδά, Λητῆς καί Ρεντίνης γιά τήν επίσημη ἀγιοκατάταξη στό ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας τῶν ἐπισκόπων Λητῆς καί Ρεντίνης, Δαμασκηνοῦ καί Ἀκακίου. Οἱ ἐκδηλώσεις ἄρχισαν τήν Δευτέρα 25.11.2013 μέ τή διοργάνωση θεολογικοῦ συνεδρίου γύρω ἀπό τή ζωή καί τό ἔργο τῶν ἁγίων Ἀκακίου καί Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου.

Τήν ἑναρξη τῶν ἐργασιῶν κήρυξε ὁ Κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ κ. Μιχαήλ Τρίτος καί τήν ἑναρκτήρια ὁμιλία τοῦ ἐπιστημονικοῦ μέρους τῶν ἐκδηλώσεων ἐκφώνησε ὁ ὁμότιμος καθηγητής Νευρολογίας Σταῦρος Μπαλογιάννης μέ θέμα «Τό πολυδιάστατο κάλλος τῆς ἀγιότητας».

Οἱ ὁμιλητές φώτισαν ἄγνωστε πλευρές ἀπό τόν βίο, τό ἔργο καί τήν προσωπικότητα τῶν δύο ἁγίων ἐπισκόπων τῆς περιοχῆς τῆς Λητῆς. Ἀπό πλευρᾶς του, ὁ σεβ. Μητροπολίτης Λαγκαδά, Λητῆς καί Ρεντίνης κ. Ἰωάννης ἐξέφρασε τήν ἀντιθεσή του στήν ἐπιχειρούμενη νομιμοποίηση τοῦ γάμου τῶν ὁμοφυλοφίλων στήν Ἑλλάδα.

Στό συνέδριο παρουσιάστηκαν ἐπίσης ὅλες οἱ ἀκολουθίες καί οἱ ὕμνοι πού ἔχει γράψει ὁ ἅγιος Δαμασκηνός. Ὁ Λέκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ΑΠΘ Τρύφων Τσομπάνης παρουσίασε τό θέμα «Δαμασκηνός ὁ Στουδίτης, ὁ διάκονος τοῦ Λόγου» καί ἀναφέρθηκε στούς λόγους τοῦ ἁγίου καί στό θεάρεστο ἔργο τό ὁποῖο ἐπιτέλεσε, βοηθώντας, στηρίζοντας καί ἐνισχύοντας τήν πίστη τῶν Χριστιανῶν κατά τήν περίοδο τῆς ποιμαντικῆς δράσης του στήν ἐπαρχία τοῦ Λαγκαδά ἀλλά καί μετέπειτα ὡς μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἄρτης.

Στίς 26.11.2013 στόν ἱερό Ναό Ἁγίου Ἀθανασίου Λητῆς τελέσθηκε, ἡ ἱερή Ἀκολουθία τῆς ἐπίσημης ἀγιοκατάταξης στό ἑορτολόγιο τῆς Ἐκκλησίας τῶν δύο ἐπισκόπων Ἀκακίου καί Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου.

Ἱερά Μητρόπολις Πειραιῶς

*Ἡμερίδα γιά τά 1700 χρόνια
τοῦ Διατάγματος τῶν Μεδιολάνων*

Ἡ Ἱερά Μητρόπολις Πειραιῶς, μέ τήν ἐδλογία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Σεραφεῖμ, σέ συνεργασία μέ τό Γραφεῖο ἐπί τῶν Αἱρέσεων καί Παραθρησκευτικῶν καί τή «Σύναξη Κληρικῶν καί Μοναχῶν», διοργάνωσε καί πραγματοποίησε

τήν Πέμπτη 7 Νοεμβρίου 2013 στήν αἴθουσα τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ ἁγίου Νικολάου Πειραιῶς Θεολογική Ἡμερίδα μέ θέμα: «Τό διάταγμα τῶν Μεδιολάνων (313). Ἀπό τήν χριστιανική στήν ἀποχριστιανιζόμενη Εὐρώπη». Τήν ἑναρξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἡμερίδας κήρυξε ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ. Σεραφεῖμ.

Στή συνέχεια τό θέμα ἀναπτύχθηκε διεξοδικά ἀπό τέσσερις ἐκλεκτούς ὁμιλητές: Τόν πρωτοπρ. π. Γεώργιο Μεταλλινό, ὁμότιμο καθηγητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τό θέμα: «Οἱ ἀποφάσεις τῶν Μεδιολάνων καί ἡ σημασία τους γιά τόν χριστιανικό κόσμο». Τόν πρωτοπρ. π. Θεόδωρο Ζήση, ὁμότιμο καθηγητή τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τό θέμα: «Ὁ σημερινός Ἑλληνισμός καί ἡ κληρονομιά τοῦ Μ. Κωνσταντίνου».

Τόν κ. Δημήτριο Ἀποστολίδη, δικηγόρο - ἐρευνητή, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τό θέμα: «Ἡ ἀρνητική κριτική γιά τόν Μέγα Κωνσταντῖνο στό παρελθόν καί στό παρόν καί ἡ ἀξιοπιστία τῆς». Καί τέλος τόν κ. Γεώργιο Παπαθανασόπουλο, Δημοσιογράφο, συγγραφέα, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυξε τό θέμα: «Ἡ ἀνεξιθρησκεία τῶν Μεδιολάνων καί ἡ ἀνεξιθρησκεία στή σημερινή Εὐρώπη».

Ἱερά Μητρόπολις Κηφισίας

*Ψήφισμα τῆς Ἱερατικῆς Συνάξεως
ὑπέρ τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ*

Οἱ Κληρικοί τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κηφισίας, Ἀμαρουσίου καί Ὠρωποῦ συγκεντρωθήκαμε σήμερα, Δευτέρα 2 Δεκεμβρίου 2013, σέ Ἱερατική Σύναξη στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ Ἀμαρουσίου ὑπό τήν Προεδρία τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου κ. Κυρίλλου.

Ἐπικαλούμενοι τήν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καί τήν μεσιτεία τοῦ τιμωμένου σήμερα Ὁσίου Πορφυρίου τοῦ Καυσοκαλυβίτου, τοῦ ὁποίου τήν Ἀκολουθία ἐψάλαμε, διακηρύσσουμε πρὸς κάθε κατεύθυνση τήν βούλησή μας νά ἀγωνισθοῦμε σθεναρῶς γιά τήν διαφύλαξη τῆς ἑλληνορθόδοξης ταυτότητας τοῦ λαοῦ μας, ὡς μοναδικοῦ πνευματικοῦ στηρίγματος σέ ἐποχές κρίσεως καί βαθιτάτου προβληματισμοῦ.

Καλοῦμε ὅλους τοὺς φορεῖς τῆς δημοσίας ζωῆς νά ἀκοῦν τήν φωνή τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὀρθοδό-

ξου έλληνικού λαού, όταν διαχειρίζονται θέματα πού άφορούν στην παιδεία και στον θεσμό τής οικογενείας, ιδιαίτερα δέ τούς αίρετους έκπροσώπους πού νομοθετούν γι' αυτά.

Έμμένουμε στην παραδεδομένη από την Άγία Γραφή και την Έερά Παράδοση τής Έκκλησίας μας διδασκαλία περί του θεσμού τής οικογενείας και του γάμου και του μυστηριακού χαρακτήρα του. Κάθε έκτροπή πού έπιφέρει ο ύλιστικός και μηδενιστικός τρόπος ζωής, ή έλλειψη έκκλησιαστικού ήθους και άληθινής αγάπης, όπως τό λεγόμενο σύμφωνο έλεύθερης συμβίωσης είτε έτερόφυλων είτε όμόφυλων άτομων, άλλιώνει τίς όροθεσίες τής ζωής και τραυματίζει την χριστιανική μας συνείδηση.

“Απαντες οί κληρικοί τής Έεράς Μητροπόλεως (2.12.2013).

Έερά Μητρόπολις Χίου

*Η έπίσκεψη του Μακαριωτάτου
για την έορτή του Πολιούχου Άγίου Μηνά*

Στόν Έερό Μητροπολιτικό Ναό Άγίων Μηνά, Βίκτωρος και Βικεντίου Χίου τέλεσε τό Μυστήριο τής Θείας Εύχαριστίας ο Μακαριώτατος Άρχιεπίσκοπος Άθηνών και πάσης Έλλάδος κ. Έερώνυμος τή Δευτέρα 11.11.2013.

Συλλειτουργήσαν οί Μητροπολίτες Θεβών και Λεβαδείας κ. Γεώργιος, Ίλιου κ. Άθηνάγορας και ο οικείος Μητροπολίτης Χίου κ. Μάρκος.

Παρευρέθησαν ο Ύφυπουργός Ανάπτυξης Νότης Μπαράκης, Έκπρόσωποι τής περιφέρειας, τής Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Βουλευτές, Πολιτευτές, Έκπρόσωποι Τοπικών Συλλόγων και Φορέων.

Ο Μητροπολίτης Χίου κ. Μάρκος τίμησε τόν Άρχιεπίσκοπο μέ την άνώτατη τιμητική διάκριση τής τοπικής Έκκλησίας, τόν Σταυρό του Άγίου Ίσιδώρου, και τόν παρακάλεσε νά εϋχεται για την ύγεια και την ευημερία του λαού τής Χίου.

Στή συνέχεια, ο Δήμαρχος του νησιού έκ μέρους του Δημοτικού Συμβουλίου, αναγόρευσε τόν Άρχιεπίσκοπο Επίτιμο Δημότη Χίου ως ένδειξη τιμής προς τό πρόσωπό του.

Ο Άρχιεπίσκοπος ευχαρίστησε τόν Μητροπολίτη και τόν Δήμαρχο για τίς τιμητικές διακρίσεις, έπισημαίνοντας πώς ή έπίσκεψή του στό νησί του πρόσφερε έντονα, όμορφα συναισθήματα. “Μία

φιλία, έξ άλλου», τόνισε ο Άρχιεπίσκοπος «δέν σπριζεται στά δώρα, άλλα στή διάθεση».

Ο Άρχιεπίσκοπος αναφέρθηκε στην έορτή των Άγίων Μηνά, Βίκτωρος και Βικεντίου λέγοντας πώς «έζησαν κατά Χριστόν. Άφιέρωσαν τή ζωή τους στον Κύριο, όχι μέ λόγια, άλλα μέ έργα, μέ μαρτύριο. Αυτός, πού θέλει νά είναι κοντά στον Χριστό, πρέπει νά αισθάνεται ύπηρέτης όλων και αυτή ή πορεία είναι δύσκολη, άλλα είναι γεμάτη ευεργετήματα. Μέ αυτόν τόν τρόπο, ξαναγεννιόμαστε, ξεκινάμε από την αρχή, γινόμαστε καθαροί και αποκτούμε σοφία. Ύπάρχουν, ωστόσο, δύο είδη σοφίας: ή σοφία πού αποκτούμε στα σχολεία και στα πανεπιστημιακά ιδρύματα και ή Σοφία του Θεού. Έκει πού συναντώνται, λοιπόν, ή σοφία τής Έπιστήμης μέ την άνωθεν Σοφία γίνεται ο άνθρωπος χαρισματικός”.

Έκανε λόγο, επίσης, για τά χαρίσματα πού έχει κάθε άνθρωπος, ύπογραμμίζοντας πώς «καλούμαστε νά αξιοποιούμε τά таланτά μας για τό κοινό συμφέρον και όχι για προσωπικά όφέλη».

Σέ άλλο σημείο τής όμιλίας του ο Άρχιεπίσκοπος ζήτησε νά κάνουμε αυτοκριτική και νά σταματήσουμε νά κρίνουμε τούς άλλους. «Καθημερινά είμαστε έτοιμοι νά κρίνουμε τούς άλλους, άλλα αποφεύγουμε νά κρίνουμε τούς έαυτούς μας. Είναι, όμως ευκαιρία σήμερα νά κάνουμε αυτοκριτική και, αν έχουμε ειλικρίνεια και τιμιότητα, θά κρίνουμε ότι πρέπει νά ζούμε κατά Χριστόν. Αν ακολουθήσουμε τόν Ίησού Χριστό, θά αποκτήσουμε πάλι σωστά πρότυπα».

Στή συνέχεια τελέσθηκε Δοξολογία για την 101η επέτειο από την άπελευθέρωση του νησιού, και ή κ. Ευτυχία Βλυσίδου, Διευθύντρια Δευτεροβάθμιας Έκπαίδευσης αναφέρθηκε στην ιστορία του νησιού.

Έερά Μητρόπολις Σύρου

*Ο Μακαριώτατος στον έορτασμό
του Άγίου Νικολάου*

«Αν κλάψουμε μετανιώντας θά δοΰμε πίο καθαρά τά προβλήματά μας», τόνισε μεταξύ άλλων ο Μακαριώτατος Άρχιεπίσκοπος Άθηνών και πάσης Έλλάδος κ. Έερώνυμος από την Σύρο, όπου βρίσκεται μέ άφορμή την έορτή του Άγίου Νικολάου, Πολιούχου του νησιού και την 180η επέτειο από την ίδρυση του ιστορικού γυμνασίου Σύρου.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔφτασε στήν Σύρο στίς 5.12.2013 συνοδευόμενος ἀπό τούς Μητροπολίτες Κορίνθου κ. Διονύσιο, Θηβῶν καί Λεβαδείας κ. Γεώργιο καί τόν Ἐπίσκοπο Διαυλείας κ. Γαβριήλ, ἀρχιγραμματέα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τούς ὑποδέχθηκαν ὁ Μητροπολίτης Σύρου κ. Δωρόθεος καί οἱ Τοπικές Ἀρχές.

Ἡ Ἐπίσημη ὑποδοχή πραγματοποιήθηκε στόν Μητροπολιτικό Ναό Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος, ὅπου τελέσθηκε Δοξολογία παρουσία τῶν Τοπικῶν Ἀρχῶν, ἐκπροσώπων τῆς Περιφέρειας, τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας, τοπικῶν Συλλόγων καί Φορέων, κλήρου καί λαοῦ.

Ὁ Δήμαρχος Ἑρμούπολης κ. Γιάννης Δεκαβάλλας καλωσόρισε τόν Ἀρχιεπίσκοπο, ἀναφέρθηκε στήν ἱστορία τοῦ νησιοῦ ἀλλά καί στίς δυσκολίες τῆς ἐποχῆς, συνεχάρη τόν Ἀρχιεπίσκοπο γιά τό φιλανθρωπικό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπισήμανε πώς εἶναι πολύ σημαντικό τό ἔργο τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας τονίζοντας ὅτι «σήμερα ὁ λαός ἔχει ἀνάγκη ἀπό ἀξιους Ποιμενάρχες. Ἡ Ἐκκλησία καί ἡ Πολιτεία ὀφείλουν νά συνεργάζονται καί νά ὑπηρετοῦν τό λαό χωρίς καμμία διάκριση».

Ὁ Μητροπολίτης Σύρου καλωσόρισε τόν Ἀρχιεπίσκοπο καί τή συνοδεία του, καί ἀναφέρθηκε στήν ἱστορική ἀξία τοῦ Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ καί στό πνευματικό ἔργο τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας. Μίλησε γιά τό διακριτικό καί ἀθόρυβο φιλανθρωπικό ἔργο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καί ὑπογράμμισε: «Ἡ εὐλογημένη παρουσία Σας, Μακαριώτατε, ἀνακουφίζει τίς ψυχές μας ἀπό τόν αὐχμό τῆς πικρῆς καθημερινότητος καί ὡς ἀκτίνα ἡλίου ἐωθινή καί ὡς πυξίδα, μέσα στή θύελλα τῆ σκοτεινῆ, σπῆς ἐλπίδας καί τῆς ὑπομονῆς τό δρόμο μᾶς ὀδηγεῖ». Ἔκανε λόγο, ὡστόσο, γιά τά δύσκολα χρόνια πού πέρασαν οἱ κάτοικοι τῆς Ἑρμούπολης, καί ἀναφέρθηκε καί στίς δυσκολίες τῆς ἐποχῆς, λέγοντας πώς ὁ λαός τῆς Σύρου ἀναγνωρίζει ὡς συμπαραστάτη τήν τοπική Ἐκκλησία.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος εὐχαρίστησε κλῆρο καί λαό γιά τήν ὑποδοχή, καί ἐπισήμανε πώς ἀκόμη καί ἡ σκέψη νά ἀποτελέσει ἡ Ἑρμούπολη τήν πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος μέ τήν ἀπελευθέρωσή της, εἶναι ἡ ἀναγνώριση τῆς ἱστορικῆς της σημασίας. Ἀναφερόμενος στίς ἀνησυχίες τῆς ἐποχῆς καί στήν ἀγωνία γιά τό μέλλον ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ὑπο-

γράμμισε ὅτι: «εἶναι ὥρα αὐτοκριτικῆς, προβληματισμοῦ, καί ἀποφάσεων. Ἡ Ἐκκλησία ὀμιλεῖ ἐλεύθερα ἔξω ἀπό διπλωματίες καί σκοπιμότητες».

Στή συνέχεια ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀναφέρθηκε στό ποίημα τοῦ Κ. Καβάφη «Τείχη», λέγοντας πώς «ἔτσι αἰσθανόμαστε καί ἐμεῖς, ὅτι βρισκόμαστε μαντρωμένοι καί χρειαζόμαστε μία ἔξοδο. Κατασκευάσαμε τείχη, γιά νά ἀντιμετωπίζουμε μόνοι μας τά προβλήματά μας». Μιλώντας γιά τή βοήθεια ἀπό τό ἐξωτερικό ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐπισήμανε πώς «αὐτοὶ πού ὑπόσχονται ὅτι θά μᾶς βγάλουν ἀπό τή δύσκολη θέση θά κοιτάξουν πρῶτα τό δικό τους συμφέρον καί μετά θά φροντίσουν καί ἐμᾶς. Πρέπει νά στηριχτοῦμε στίς δικές μας δυνάμεις». Σέ ἄλλο σημεῖο τῆς ὀμιλίας του ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἔκανε λόγο γιά μετάνοια καί ἀλλαγὴ τρόπου ζωῆς, λέγοντας πώς «ἔχουμε χάσει τίς ἀξίες καί τίς ἀρχές μας, ἀλλά μέ μετάνοια, ἀλλαγὴ μυαλοῦ καί πορείας θά δοθεῖ λύση. Ὅταν τά μάτια κλαῖνε καθαρίζουν καί βλέπουμε τή ζωὴ μέ καθαρότερα μάτια. Ὁ κόσμος κλαίει αὐτὴν τή στιγμή, ἴσως καί ἐμεῖς ἂν κλάψουμε μετανιώντας νά δοῦμε πῶς καθαρά τά προβλήματά μας». Κάλεσε, ἐπίσης, τούς πιστοὺς νά μὴ ἀπογοπεύονται καί νά μὴ τούς πιάνει πανικός, ἡ Ἑλλάδα ἔχει περάσει πολλές κρίσεις «μέ ἀγῶνα, ἐνότητα καί καθαρότητα θά βροῦμε τό κουράγιο νά περάσουμε καί αὐτές τίς δυσκολίες». Σέ ἀπάντηση ὁσων ρωτοῦν τί κάνει ἡ Ἐκκλησία σήμερα καί ποιός εἶναι ὁ ρόλος της, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος σχολίασε πώς «ἡ Ἐκκλησία διδάσκει, βοηθαίει γιά τὴν εἰρήνη, τὴν πνευματικὴ ζωὴ, συμπαραστέκεται στόν δοκιμαζόμενο λαό, ὅχι μόνο μέ τό φιλανθρωπικό της ἔργο καί τά συσσίτια, ἀλλὰ δυναμώνοντας τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων, κρατώντας τους ἐνωμένους, γιά νά μπορέσουν νά συνεχίσουν».

Τό ἀπόγευμα ὁ Ἀρχιεπίσκοπος χοροστάτησε στόν Μεγάλο Ἑόρτιο Ἑσπερινό στόν ἱερό Ναό Ἁγίου Νικολάου.

Ὁ περικαλλὴς ναὸς τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ἀληθινὸ κόσμημα γιά τὴν Ἑρμούπολη καί τὴ Σύρο, θεμελιώθηκε στίς 28 Φεβρουαρίου 1848 ἀπὸ τόν Ἀρχιεπίσκοπο Δανιὴλ Κοντούδη, τόν Χίο, καί ἐγκαινιάστηκε στίς 14 Σεπτεμβρίου 1870 ἀπὸ τόν ἐπιφανῆ Ἀρχιεπίσκοπο Σύρου Ἀλέξανδρο Λυκοῦργο, τόν Σάμιο.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ

Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον

*Ἀνεγράφη στό Ἁγιολόγιο
ὁ Γέρον Πορφύριος ὁ Καυσοκαλυβίτης*

Συνῆλθεν, ὑπό τήν προεδρίαν τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος, ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος εἰς τήν τακτικήν συνεδρίαν αὐτῆς σήμερον, Τετάρτην, 27ην Νοεμβρίου 2013 πρός ἐξέτασιν τῶν ἐν τῇ ἡμερησίᾳ διατάξει ἀναγεγραμμένων θεμάτων.

Κατ' αὐτήν, ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος ἀποδεχθεῖσα:

α) εἰσήγησιν τῆς Κανονικῆς Ἐπιτροπῆς ἀνέγραψεν εἰς τό Ἁγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας τοὺς Ἱερομόναχον Πορφύριον, τόν Καυσοκαλυβίτην, καί Ἱερομόναχον Μελέτιον τόν ἐν Ὑψηνῇ Ρόδου, καί

β) τήν οἰκειοθελῆ παραίτησιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Βελγίου κ. Παντελεήμονος ἀπό τῆς διαποιμάνσεως τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ. Προτάσει τῆς Α.Θ. Παναγιότιτος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου, εἰς τήν οὕτωσι κενωθεῖσαν Μητρόπολιν Βελγίου ἐξελέξατο παμψηφεί τόν Θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον Σινώπης κύριον Ἀθναγόραν.

Ἐκ τῆς Ἀρχιεραγματείας
τῆς Ἁγίας καί Ἱεράς Συνόδου

Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας

*Ἀνακοινωθέν γιά τίς ἐκλογές καί μεταθέσεις
Ἱεραρχῶν*

Συνῆλθε στίς 23 Νοεμβρίου 2013, σέ τακτή Συνεδρία ἡ Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας ὑπό τήν Προεδρία τῆς ΑΘΜ τοῦ Πάπα καί Πατριάρχου κ. Θεοδώρου στήν Αἴθουσα Συνεδριῶν τῆς Ἱεράς Συνόδου. Πρό τῆς Συνεδρίας, ἐτελέσθη Θεία Λειτουργία στό Πατριαρχικό Παρεκκλήσιο τῶν Ἁγίων Θεοδώρων. Τήν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν ἐκήρυξε ὁ Μα-

καριώτατος, ἀπευθύνοντας χαιρετισμό πρός τά Συνοδικά μέλη. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρον Ἀξιώμης κ. Πέτρος, Γενικός Πατριαρχικός Ἐπίτροπος, ἀντιφώνησε τήν ΑΘΜ ἐκ μέρους τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν.

Κατόπιν ἡ ΑΘΜ ἐνημέρωσε διά μακρῶν τήν Ἱερά Σύνοδο γιά τό ἐπιτελεσθέν ἔργο κατά τήν διαρρευσάσα χρονική περίοδο σέ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας τοῦ Πατριαρχείου. Ἐν συνεχείᾳ ἡ Ἱερά Σύνοδος προέβη στήν ἀνύψωση τῆς Ἐπισκοπῆς Νειλουπόλεως σέ ἐν ἐνεργείᾳ Μητρόπολιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ φέροντος πλέον τόν τίτλο τοῦ Μητροπολίτου Νειλουπόλεως, Ὑπερτίμου καί Ἐξάρχου Κάτω Αἰγύπτου κ. Γενναδίου, καί τῆς Ἐπαρχίας Ἡλιουπόλεως σέ ἐν ἐνεργείᾳ Μητρόπολιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ φέροντος πλέον τόν τίτλο τοῦ Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως, Ὑπερτίμου καί Ἐξάρχου Μέσης Αἰγύπτου κ. Θεοδώρου.

Ἀκολούθησε ἡ πλήρωση τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Μέμφιδος καί τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Χαρτούμ, μετονομασθείσης σέ Ἱερά Μητρόπολιν Νουβίας. Νέος Μητροπολίτης Μέμφιδος ἐξελέγη ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Νιτρίας κ. Νικόδημος, Πατριαρχικός Ἐπίτροπος Καῖρου, Μητροπολίτης δέ Νουβίας ἐξελέγη ὁ Πανοσ. Ἀρχιμανδριτης Νάρκισσος Γκάμο, Σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς «Ἁγιος Ἀθανάσιος».

Οἱ ἐργασίες τῆς Ἁγίας καί Ἱεράς Συνόδου συνεχίστηκαν μέ τή διεξαγωγή συζητήσεως περιστραφείσης γύρω ἀπό τήν ἀποτίμηση τῶν νέων ποιμαντικῶν δεδομένων στή Μέση Ἀνατολή καί στήν Ἀφρική πρός ἀνάληψη τῶν ἀρμοζουσῶν γιά τίς περιστάσεις ποιμαντικῶν πρωτοβουλιῶν.

Καταληκτικῶς δέ στό Πατριαρχικό Παρεκκλήσιο τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ἡ ΑΘΜ ὁ Πάπας καί Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς κ. Θεόδωρος χοροστάτησε τῆς τελετῆς τοῦ Μεγάλου Μηνύματος, κατά τή διάρκεια τῆς ὁποίας οἱ νεοεκλεγέντες Μητροπολίτες Μέμφιδος κ. Νικό-

δημος καί Νουβίας κ. Νάρκισσος ἔδωσαν ἑνώπιον τοῦ Μακαριωτάτου καί τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὸ Μέγα Μήνυμα.

Ἄκολουθοῦν τὰ βιογραφικὰ τῶν νεοεκλεγέντων Ἱεραρχῶν:

Βιογραφικὸ σημεῖωμα

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μέμφιδος κ. Νικοδήμου

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Μέμφιδος κ. Νικόδημος (Ἀθανάσιος) Πριάγγελος, γεννήθηκε στὸ Βόλο τὸ 1967. Εἶναι ἀπόφοιτὸς τοῦ Λυκείου τῆς Ριζαρείου Σχολῆς καί τοῦ Τμήματος Θεολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Στὶς 19 Ἰουνίου 1996 χειροτονήθηκε Διάκονος, ἐντολῆ τοῦ Μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Σεραφεῖμ ἀπὸ τὸν τότε Ἐπίσκοπο Διαυλείας καί νῦν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Διδυμοτείχου κ. Δαμασκηνό. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 1997 χειροτονήθηκε ὑπὸ τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου Πρεσβύτερος καί ἀνέλαβε ἐφημεριακὰ καθήκοντα στὸν Ἱερό Ναὸ Ἁγίων Ἀναργύρων Ἡλιουπόλεως. Τὸν Ἰούλιο τοῦ 2003 ἀπεσπίασθη στὴν Ἱερά Μητρόπολη Ζιμπάμπουε τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς, ὅπου ὑπηρέτησε τίς ἀνάγκες τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητας καί τῆς Ἱεραποστολῆς στὸ Μπουλαβάγιο. Τὸν Φεβρουάριο τοῦ 2005 ἀνέλαβε τὴ θέση τοῦ Προϊσταμένου τοῦ Ἱεροῦ Κοινοτικοῦ Ναοῦ τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἐλένης στὸ Κάιρο. Ἀπὸ τίς 23 Αὐγούστου τοῦ 2005 ἐκτελεῖ τὰ καθήκοντα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου στὸ Κάιρο. Τὴν 1η Νοεμβρίου 2006, ἐξελέγη Ἐπίσκοπος Νιτρίας, χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῆς Α.Θ.Μ. τοῦ Πάπα καί Πατριάρχου κ. Θεοδώρου τὴν 12η Νοεμβρίου 2006. Τὴν 23η Νοεμβρίου 2013, προτάσει τῆς ΑΘΜ, ἐξελέγη παμψηφεὶ Μητροπολίτης Μέμφιδος, διατηρῶν τὴν θέση τοῦ ἐν Καίρῳ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου.

Βιογραφικὸ σημεῖωμα

τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νουβίας κ. Ναρκίσσου

Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Νουβίας κ. Νάρκισσος, κατὰ κόσμον Sameh Gamboh, γεννήθηκε τὸ 1968 στὸν Ἀμμάν τῆς Ἰορδανίας, ὅπου ἐπεράτωσε τίς ἐγκύκλιους σπουδές στὸ National Orthodox School. Εἶναι πτυχιούχος τοῦ τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1988-1992), ὅπου καί παρακολούθησε

μεταπτυχιακές σπουδές στὴν Ἱστορία τῶν Δογμάτων (1992-1994). Ἐκάθη Μοναχὸς στὶς 14.2.1994 ἀπὸ τὸν μακαριστὸ Μητροπολίτη Νικαίας κυρὸ Ἰάκωβο (Γκίνη). Ἀπὸ τὸν ἴδιο Μητροπολίτη χειροτονήθηκε Διάκονος στὶς 15 Φεβρουαρίου 1994 καί Πρεσβύτερος προχειρισθεὶς αὐθημερόν σέ Ἀρχιμανδριτὴ ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Μεγάρων κ. Βαρθολομαῖο στὶς 11 Ἰουνίου 1994 στὸν Ἱ. Καθεδρικό Ναὸ Κοιμήσεως Θεοτόκου - Μεγάρων, ὅπου ὑπηρέτησε 16 συναπτά ἔτη ὡς Ἐφημέριος Ἱεροκῆρυξ. Μετακληθεὶς στὸ παλαίφατο Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς ἀπὸ τὴν ΑΘΜ τὸν Μακαριώτατο Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας κ. Θεόδωρο στὶς 16.6.2009, προσέφερε ἔκτοτε τίς ὑπηρεσίες του στὴν Ἱ. Πατριαρχικὴ Μονὴ Ἁγ. Σάββα τοῦ Ἁγιασμένου, ὅπου ἐγκαταβιοῦσε καί ὡς Σχολάρχης τῆς Πατριαρχικῆς Σχολῆς Ἀλεξανδρείας «Ἁγ. Ἀθανάσιος». Παράλληλα ἦταν Γραμματεὺς ἐπὶ τῶν Ἀραβικῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τοῦ Πατριαρχείου, Ἱεροκῆρυξ καί ὑπεύθυνος τοῦ κατηχητικοῦ καί τοῦ νεανικοῦ ἔργου τῶν ἀραβοφώνων ἐνοριῶν τῆς Ἀλεξανδρείας. Τὴν 23η Νοεμβρίου 2013, προτάσει τῆς ΑΘΜ, ἐξελέγη παμψηφεὶ Μητροπολίτης Νουβίας.

Ἐκοιμήθη ὁ Ἐπίσκοπος Κανώπου

«Σέ ἡλικία 72 ἐτῶν ἐκοιμήθη (31.10.2013) ὁ Ἐπίσκοπος Κανώπου Σπυρίδων, τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας.

Ὁ μακαριστὸς εἶχε ὑπηρετήσῃ τὸ Πατριαρχεῖο ἀπὸ διάφορες θέσεις ἀπὸ τὸ 1998, ὅποτε καί ἐντάχθηκε σέ αὐτό.

Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία καί ἡ ταφὴ ἐτελέσθησαν τὴν Παρασκευὴ 1η Νοεμβρίου στὴν Ἱερά Μονὴ Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ Λουτρακίου, ἀφοῦ προηγήθη ἀρχιερατικὴ Θεία Λειτουργία.

Βιογραφικὸν σημεῖωμα

Ὁ μακαριστὸς ἀρχιερεὺς, κατὰ κόσμον Ἰωάννης Μηλιώνης τοῦ Εὐσταθίου καί τῆς Ἀλεξανδρας, ἐγεννήθη ἐν Ἀφρα Κερκύρας τὸ 1941. Πτυχιούχος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, χειροτονήθηκε Διάκονος τὴν 25η Δεκεμβρίου 1965 ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Κερκύρας Μεθόδιο καί Πρεσβύτερος τὴν 26η Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1975 ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Καισαριανῆς Γεώργιο.

Τό 1998 ἐνετάχθη στόν κλῆρο τοῦ παλαιφάτου Πατριαρχείου, ὅπου διετέλεσε Ἡγούμενος κατ' ἀρχήν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Γεωργίου Παλαιοῦ Καΐρου καί ἐν συνεχείᾳ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίου Σάββα Ἀλεξανδρείας.

Τήν 1η Νοεμβρίου 2006 ἐξελέγη Ἐπίσκοπος Κανώπου, χειροτονηθείς στόν Πατριαρχικό Ἱ. Ναό Ἁγίου Σάββα τήν 5η Νοεμβρίου ἀπό τόν Μακ. Πάπα καί Πατριάρχη Ἀλεξανδρείας κ. Θεόδωρο. Ἀπό τό ἔτος 2010, παραιτηθείς λόγῳ ὑγείας, ἐφησούχαζε ἐν Ἀθήναις».

Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας

Ἐκοιμήθη

ὁ Μητροπολίτης Νευροκοπίου Ναθαναήλ

Ἐν σκηναῖς δικαίων ἀναπαύεται ἀπό τό Σάββατο 16 Νοεμβρίου 2013 ὁ ἑλληνομαθής Μητροπολίτης Νευροκοπίου (τῆς Ἐκκλησίας τῆς Βουλγαρίας) κυρός Ναθαναήλ, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη τήν ἡμέρα κατὰ τήν ὁποία ἐκλείνει τά 61 του χρόνια, μετά ἀπό μακρά ἀσθένεια.

Ὁ κατὰ κόσμον Ἡλίας Καλαϊτζεφ γεννήθηκε στό χωριό Κοπρίβλεν τῆς Ἐπαρχίας Γκότσε Ντέλτσεφ (Νευροκοπίου) τοῦ Νομοῦ Μπλαγκόεφγκραδ στίς 16 Νοεμβρίου 1952. Σπούδασε τήν Θεολογία στήν Θεολογική Ἀκαδημία Σόφιας καί στήν Θεολογική Σχολή Ἀθηνῶν. Στίς 3 Μαρτίου 1974, τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐκάθη μοναχός στήν Ἱερά Μονή χειροτονήθηκε στίς 15 Ἀπριλίου 1974 καί Πρεσβύτερος χειροτονήθηκε στίς 13 Ἀπριλίου 1975. Στίς 10 Ὀκτωβρίου 1980

ἔλαβε τό ὄφφικιο τοῦ Ἀρχιερατοῦ. Ὑπηρετοσε ὡς Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Λοτσοῦ ἀπό τό 1985 μέχρι τό 1986, ὡς Ἐφημέριος στό Λονδίνο ἀπό τό 1986 μέχρι τό 1988 καί ὡς Πρωτοσύγκελλος τῆς Μητροπόλεως Σόφιας ἀπό τό 1988 μέχρι τό 1989. Στίς 25 Μαρτίου 1989 χειροτονήθηκε τιτουλάριος Ἐπίσκοπος Κρουπνίκου. Στίς 17 Ἀπριλίου 1994 ἐξελέγη Μητροπολίτης Νευροκοπίου.

Ἐξωτερικῶν Ὑπουργεῖον

Ἀνακοίνωση γιά τήν ἀπαγωγή Ἑλληνορθόδοξων μοναχῶν

Τήν ἀνησυχία τοῦ ἑλληνικοῦ Ἐξωτερικοῦ Ἐξωτερικῶν γιά τήν νέα ὑπόθεση ἀπαγωγῆς στή Συρία, ὅπου 12 μοναχές ἀπό τήν μονή τῆς Ἁγίας Θέκλας στήν πόλη Μααλούλα φέρονται νά ἔχουν πέσει θύματα ἀπαγωγῆς ἀπό ἐνόπλους, ἐξέφρασε ὁ Ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν Κυρ. Γεροντόπουλος, ἀρμόδιος γιά ἐκκλησιαστικές ὑποθέσεις.

Ὅπως ἀνέφερε στίς 3.12.2013 σέ ἐπίσημη δήλωσή του «πληροφορηθήκαμε μέ πολύ μεγάλη ἀνησυχία τήν ἀπαγωγή καλογραιῶν ἀπό τό Ἑλληνορθόδοξο Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Θέκλας στήν πόλη Μααλούλα τῆς Συρίας. Σύμφωνα μέ τίς μέχρι τώρα πληροφορίες, καμία ἀπό τίς ἀπαχθείσες δέν εἶναι Ἑλληνίδα πολίτης. Τό Ἐξωτερικῶν βρίσκεται σέ συνεχή ἐπικοινωνία μέ τήν Πρεσβεία μας στή Βηρυττό καί τό Πατριαρχεῖο Ἀντιοχείας γιά τή συγκεκριμένη ὑπόθεση ὥστε αὐτή νά ἔχει αἴσιο τέλος».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ

Περιεχόμενα Περιοδικού «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
τοῦ Τόμου 4 (90) (2013)

Ἐπιμέλεια: Βασίλειος Δ. Τζέπος, Δρ. Θ.

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟΝ

Σελ. 4, 68, 164, 244, 324, 388, 468, 532, 612, 708, 788.

ΠΙΝΑΞ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ
ΠΡΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΙΑΝ

Συμπληρωματικός Προκαταρκτικός Πίναξ Ὑποψηφίων πρὸς Ἀρχιερατείαν, σελ. 245. Τελικός Πίναξ Ὑποψηφίων πρὸς Ἀρχιερατείαν, σελ. 533.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, Ἐόρτιος Ἐπιστολή πρὸς τὴν Α.Θ.Π. τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Βαρθολομαῖον, σελ. 5. **Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου**, Ἐόρτιος Ἐπιστολή πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμον, σελ. 7. **Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου**, Ἐόρτιον Γράμμα πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερώνυμον, σελ. 325. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Ἐόρτιον Γράμμα πρὸς τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ. Βαρθολομαῖον, σελ. 327. Ἐπιστολὴ τῆς Δ.Ι.Σ. γιὰ τοὺς δύο ἀπαχθέντες Σύρους Μητροπολίτες, σελ. 469. Ἐπιστολή τῆς Ἱερᾶς Συνόδου γιὰ τὸν ἑορτασμό τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων κ. Κωνσταντῖνο Ἀρβανιτοπούλου (Ἀθήνησι 15.10.2013), σελ. 710.

ΜΗΝΥΜΑΤΑ

Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου, Γιὰ τὴν Παγκόσμια Ἡμέρα τοῦ Περιβάλλοντος (5 Ἰουνίου 2013), σελ. 389. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Γιὰ τὴν Παγκόσμια Ἡμέρα κατὰ τῶν Ναρκωτικῶν (26 Ἰουνίου 2013), σελ. 471. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Τὰ στάδια τῆς πνευματικῆς ζωῆς (21ο Διεθνὲς Συνέδριο

ἐπὶ τῆς Ὁρθοδόξου Πνευματικότητος, Μονὴ τοῦ Bose, 4-7 Σεπτεμβρίου 2013), σελ. 537. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Χαιρετισμὸς πρὸς τὸ Β' Διεθνὲς Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο μὲ θέμα: «Ἡ Ζωὴ τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων ἐπὶ Τουρκοκρατίας: Καταπίεση - Κοινοτισμὸς - Παιδεία», σελ. 789. **Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Ἰγνατίου**, Χαιρετισμὸς πρὸς τὸ Β' Διεθνὲς Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο γιὰ τὸ 1821, σελ. 790.

ΟΜΙΛΙΑΙ-ΛΟΓΟΙ

Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσοῦν κ. Μάρκου, Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας (Ὁμιλία κατὰ τὴ Συναδικὴ Θεία Λειτουργία, Ἱ. Ναὸς Ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Ἀθήναι 24.3.2013), σελ. 252. **Ἀρχιμ. Ἰωάννου Καραμούζη**, Ὁμιλία στὸν Ἀπόστολο Παῦλο (Συναδικὸς Ἐσπερινὸς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου στὸν Ἱερό Ναὸ Ἁγίου Παύλου ὁδοῦ Ψαρῶν, ὁδοῦ Ψαρῶν, Ἀθήναι, 28.6.2013), σελ. 472. **Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Ἱερεμῖα**, Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὡς Ἱεροκέρυξ καὶ ὡς Ὁρθόδοξος Οἰκουμηνιστὴς (Ὁμιλία κατὰ τὴ Συναδικὴ Θεία Λειτουργία στὸν Ἱ. Ν. Ἁγ. Παύλου ὁδοῦ Ψαρῶν, Ἀθήναι, 29.6.2013), σελ. 538. **Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Θερμοπυλῶν κ. Ἰωάννου**, Ὁμιλία στὸν Πανηγυρικὸ Ἐσπερινὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Ἱ. Ἀρειος Πάγος, 29.6.2013), σελ. 542.

Ἡ Τακτικὴ Σύγκλησις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας καὶ ἡ ἐκλογή νέου Μητροπολίτου Ἀργολίδος, σελ. 613. Βιογραφικὸν Σημεῖωμα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Νεκταρίου, σελ. 619. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Προσφώνησις στὴν Τακτικὴ Σύγκλησις τῆς Ι.Σ.Ι. τῆς 15.10.2013, σελ. 620. **Σεβ. Μητροπολίτου Καρυστίας καὶ Σκύρου κ. Σεραφεῖμ**, Ἀντιφώνησις στὴν Τακτικὴ Σύγκλησις τῆς Ι.Σ.Ι. (15.10.2013), σελ. 625. **Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Ἱερεμῖα**, Θεολογικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ θεώρησις τῆς οἰκογενείας (Εἰσήγησις κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις Τακτικὴ Συνεδρία τῆς Ι.Σ.Ι. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 16.10.2013), σελ. 627. **Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Χρυσόστομου**, Ὁ ρόλος τῆς

οικογενείας στή σύγχρονη εποχή (Εισήγησης κατά τήν ἐν Ἀθήναις Τακτική Συνεδρία τῆς Ι.Σ.Ι. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 16.10.2013), σελ. 638. **Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου**, Ὁμιλία-Κήρυγμα μετά τό πέρας τοῦ Μ. Ἐσπερινοῦ τῆς Μνήμης τοῦ Ἁγίου Δημητρίου (Ἐρὸς Ναός Ἁγίου Δημητρίου, Θεσσαλονίκη, 25.10.2013), σελ. 712. **Σεβ. Μητροπολίτου Ν. Σμύρνης κ. Συμεών**, Ἐκτροπές τοῦ οἰκογενειακοῦ θεσμοῦ εἰς τήν σημερινήν πραγματικότητα. Νομικές, ἠθικές καί κοινωνικές προεκτάσεις τῆς οἰκογενείας (Εισήγησης κατά τήν ἐν Ἀθήναις Τακτική Συνεδρία τῆς Ι.Σ.Ι. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 16.10.2013), σελ. 715. **Σεβ. Μητροπολίτου Ἐδέσσης, Πέλλης καί Ἀλμωπίας κ. Ἰωήλ**, Θεολογικές καί κοινωνικές ἀλλοιώσεις εἰς τόν οἰκογενειακόν θεσμόν (Εισήγησης κατά τήν ἐν Ἀθήναις Τακτική Συνεδρία τῆς Ι.Σ.Ι. τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῆς 16.10.2013), σελ. 721. **Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου**, Ὁμιλία ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ναῷ Τιμίου Προδρόμου μετά τό πέρας τῆς Πατριαρχικῆς Θείας Λειτουργίας, σελ. 792.

ΣΥΝΟΔΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Ἀρχιμ. Νικολάου Χ. Ἰωαννίδη, Νικόλαος Καβάσιλας καί Συμεών Θεσσαλονίκης. Οἱ θεμελιωτές τῆς Θεολογίας τῆς Βυζαντινῆς Λατρείας, σελ. 9. **Γεωργίου Ν. Φίλια**, Ἡ Γένεση τῆς Χριστιανικῆς Λατρείας (Α΄ αἰ.), σελ. 69. Ἐγκριθεῖσαι Ἐραὶ Ἀκολουθίαι τῶν ἐτῶν 2011-2012, σελ. 259. **Παναγιώτη Ἰ. Σκαλιτῆ**, Ἡ Ὁρθόδοξη Λατρεία κατά τήν Τουρκοκρατία (Εισήγησης στό ΙΒ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Βόλος 27-29 Σεπτεμβρίου 2010), σελ. 262. **Ἀθανασίου Θ. Βουρλίη**, Τό Τυπικό τῆς Κωνσταντινουπόλεως (19ος αἰ.) καί ἡ περαιτέρω πορεία του (Εισήγησης στό ΙΒ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν, Βόλος, 27-29 Σεπτεμβρίου 2010), σελ. 287. **Σεβ. Μητροπολίτου Καισαριανῆς, Βύρωνος καί Ὑμηττοῦ κ. Δανιήλ**, Χαιρετισμός (ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 328. **Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. Χρυσσοτόμου**, Προσφώνηση (ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 333. **Ἀρχιμ. Γεωργίου Χ. Χρυσσοτόμου**, Τά Ἔμφια (Ἱστορία-Θεολογία) (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 334. **Αἰδεσμ. Ἰωάννου Σκιαδαρέση**, Τό Βιβλικό ὑπόβαθρο τῶν ἐκκλησιαστικῶν τεχνῶν (Ναοδομίας καί Ὑμνογραφίας) (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 353. Ἡμερίδα γιά τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους στή Θεσσαλονίκη, σελ. 415. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερωνό-**

μου, Οἱ Βαλκανικοὶ Πόλεμοι 1912-13: Τό δεύτερο 1821. Ἡ Συμβολή τῆς Ἐκκλησίας (Μήνυμα στήν Ἡμερίδα τῆς Ἐραῖς Συνόδου, Θεσσαλονίκη, 18.5.2013), σελ. 417. **Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος καί Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνατίου**, Χαιρετισμός στήν Ἡμερίδα γιά τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους (Θεσσαλονίκη, 18.5.2013), σελ. 418. **Πρωτοπρεσβυτέρου Σταματίου Σκλήρη**, Ἡ Θεολογία τῆς Εἰκόνας (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 419. **Πρωτοπρεσβυτέρου Θεοδώρου Ἰ. Κουμαριανοῦ**, Τό Εὐχολόγιον (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 422. **Γεωργίου Ν. Φίλια**, Τά Μηναιῖα (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 431. **Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Ἰ. Καλλιακιάνη**, Κήρυγμα καί Λειτουργικές Τέχνες (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 475. **Ἰωάννας Στουφῆ**, Ἡ Ναοδομία: Ἱστορική καί θεολογική θεώρηση (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 480. **Παναγιώτη Ἰ. Σκαλιτῆ**, Ὁ φωτισμός τοῦ Ναοῦ στή Λειτουργική μας παράδοση (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 485. **Τρόφωνος Τσιομπάνη**, Τό εἰκονογραφικό πρόγραμμα τοῦ ναοῦ. Εἰκονογραφικοὶ κύκλοι (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 496. **Δημητρίου Κ. Μπαλαγώργου**, Παρακλητική καί Ὡρολόγιον (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 502. **Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Ἰ. Καλλιακιάνη**, Ἡ Συμβολική Γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας (Εισήγησης στό ΙΓ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Τῆνος, 19-21.9.2011), σελ. 546. **Ἐλένης Βλαχοπούλου-Καραμπίνα**, Ἡ ὑφαντουργία καί ἡ κεντητική ὡς σύγχρονες ἐκκλησιαστικές τέχνες (Εισήγησης στό ΙΔ΄ Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχῶν Ἐρῶν Μητροπόλεων, Πάτρα, 17-19.9.2012), σελ. 553. Ἐγκριθεῖσαι Ἐραὶ Ἀκολουθίαι τοῦ 2012-2013, σελ. 648. **Σεβ. Μητροπολίτου Δωδώνης κ. Χρυσσοτόμου**, Χαιρετισμός στήν Ἐκθεση «Φιλοξενία» 2013, σελ. 800. **Παναγιώτη Ἰ. Σκαλιτῆ**, Ἑρμηνευτικά Ὑπομνήματα τῆς Θείας Λειτουργίας κατά τόν δέκατον ἔνατο αἰῶνα (Α΄), σελ. 802. **Ἀθανασίου Θ. Βουρλίη**, Ὑμνολογικός Λόγος καί Βυζαντινὴ Μουσική, σελ. 814.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Ἀρχιμ. Χερουβεῖμ Βελέτσα, Ἀπαντήσεις σέ ἀπορίες γιά τήν ἀξιολόγηση τῶν κληρικῶν, σελ. 40.

ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

Ἡ Ἐκτακτὴ Σύγκλησις τῆς Ι.Σ.Ι. καὶ ἡ ἐκλογή τοῦ Μητροπολίτου Μαρωनीας (21.2.2013), σελ. 165. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Προσφώνησις κατὰ τὴν Ἐκτακτὴ Σύγκλησις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας (21.2.2013), σελ. 168. **Σεβ. Μητροπολίτου Καρυστίας καὶ Σκύρου κ. Σεραφείμ**, Ἀντιφώνησις σπὴν Ἐκτακτὴ Σύγκλησις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας (21.2.2013), σελ. 170. **Σεβ. Μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίτσας κ. Παύλου**, Προβληματισμοὶ γιὰ τὴν Κατήχησις (Εἰσήγησις ἐνώπιον τῆς Ἐκτακτοῦ Συγκλήσεως τῆς Ι.Σ.Ι., 21.2.2013), σελ. 171. Βιογραφικὸ σημεῖωμα τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μαρωनीας καὶ Κομοτηνῆς κ. Παντελεήμονος, σελ. 181. Ἐπιβατήριος λόγος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μαρωनीας καὶ Κομοτηνῆς κ. Παντελεήμονος (Κομοτηνή, 14.3.2013), σελ. 246.

Ἡ Ἐπίσημη ἐπίσκεψις τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου, σελ. 390. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Προσφώνησις κατὰ τὴν Δοξολογίαν ἐπὶ τῇ ἀφίξει τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου (Ἱερός Ναός Ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Ἀθήνα, Σάββατο 1 Ἰουνίου 2013), σελ. 392. **Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου**, Ἀντιφώνησις κατὰ τὴν Δοξολογία (Ἱερός Ναός Ἁγίου Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Ἀθήνα, Σάββατο 1 Ἰουνίου 2013), σελ. 393. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Ὁμιλία εἰς τὸ Ἀρχιερατικὸν Συλλεῖτουργον μετὰ τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου (Ἱερός Ναός Ἁγίου Παντελεήμονος ὁδοῦ Ἀχαρνῶν, Κυριακὴ 2 Ἰουνίου 2013), σελ. 394. **Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου**, Ἀντιφώνησις κατὰ τὸ Συλλεῖτουργο (Ἱερός Ναός Ἁγίου Παντελεήμονος ὁδοῦ Ἀχαρνῶν, Ἀθήνα, Κυριακὴ 2 Ἰουνίου 2013), σελ. 396. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Πρόποσις κατὰ τὸ ἐπίσημον γεῦμα πρὸς τιμὴν τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου καὶ τῆς Τιμίας Συνοδείας αὐτοῦ (Ξενοδοχεῖο Μεγάλῃ Βρετανία, Κυριακὴ, 2 Ἰουνίου 2013), σελ. 398. **Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου**, Πρόποσις κατὰ τὸ ἐπίσημον γεῦμα (Ἀθήνα, Κυριακὴ 2 Ἰουνίου 2013), σελ. 399. **Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου**, Προσφώνησις κατὰ τὴν Πανηγυρικὴν Συνεδρίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (Αἴθουσα Μεγάλου Συνοδικοῦ, 3 Ἰουνίου 2013), σελ. 400. **Μακαριωτάτου Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Κυρίλλου**, Ἀντιφώνησις κατὰ τὴν

Πανηγυρικὴν Συνεδρίαν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (Ἀθήνα, 3.6.2013), σελ. 402.

Συγκρότησις τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου. Συνοδικὴ Περίοδος 157η (1.9.2013 - 31.8.2014), σελ. 534. Συγκρότησις τῆς Διαρκοῦς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 157ης Συνοδικῆς Περιόδου (1.9.2013-31.8.2014), σελ. 709. **Σεβ. Μητροπολίτου Ἀργολίδος κ. Νεκταρίου**, Ἐνθρονιστήριος Λόγος, σελ. 796.

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΣ

Ἐπίσκεψις τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἱερωνύμου σπὴν Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀμερικῆς, σελ. 404. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Ἱερωνύμος σπὸν κῶρο τῆς βομβιστικῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μαρθωνίου τῆς Βοστώνης καὶ Ἀπονομὴ τιμητικοῦ διπλώματος σέ αὐτόν ἀπὸ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης, σελ. 405. Ὁμιλία σπὴν τελετῇ ἀποφοιτήσεως σπὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ Βοστώνης, σελ. 407. Συλλεῖτουργο σπὴ Ν. Ὑόρκη προεξάρχωντος τοῦ Μακαριωτάτου κ. Ἱερωνύμου, σελ. 413. Τὰ Ἑλληνόπουλα τῆς Ἀστόρια ἀγκαλιάζουν τὰ παιδιὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Μακαριώτατος τέλεσε Τρισάγιο σπὴ μνήμη τῶν θυμάτων τῆς 11ης Σεπτεμβρίου, σελ. 414.

ΕΚΔΗΜΙΑΙ

Ἡ Ἐκδημία τοῦ Μητροπολίτου Ἀργολίδος κυροῦ Ἰακώβου (Παχῆ), σελ. 256.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Παναγιώτου Ἱ. Μπούμπη, Τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς (καὶ τοῦ Υἱοῦ) (Ἐνοτάσεις ἐπὶ τῶν προτάσεων καὶ ἀνασκευῆτους), σελ. 118. **Θεοδόρου Δ. Παπαγεωργίου**, «Ἐπειδὴ καὶ ἡ Μητρόπολις εἶναι κτῆμα τῆς Διοικήσεως...», σελ. 566. **Γεωργίου Μποῦτῆ**, Περί τῆς δασικῆς καὶ ἀγροτολιβαδικῆς περιουσίας τῶν Ἱερῶν Μονῶν, σελ. 649.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ-ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Σελ. 45, 130, 183, 298, 365, 437, 512, 571, 652, 732, 825.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΙΣ-

ΚΛΗΤΗΡΙΑ ΕΠΙΚΡΙΜΑΤΑ

Σελ. 60, 147, 217, 316, 376, 451, 517, 579, 683, 778, 845.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Σελ. 154, 219, 317, 377, 455, 520, 584, 693, 780, 846.

ΔΙΟΡΘΟΔΟΞΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ

Σελ. 159, 222, 319, 383, 463, 525, 600, 701, 783, 859.